

T.C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Avrupa Birliği Anabilim Dalı

Doktora Tezi

AVRUPA BİRLİĞİ BÖLGESEL POLİTİKASI ve
TÜRKİYE’NİN UYUMU
-EDİRNE ÖRNEĞİ-

FÜSUN ÖZERDEM
2502030053

TEZ DANIŞMANI: Prof. Dr. Hülya Baykal

İstanbul-2007

ÖZ
AVRUPA BİRLİĞİ BÖLGESEL POLİTİKASI ve
TÜRKİYE’NİN UYUMU
-EDİRNE ÖRNEĞİ-

Fusun ÖZERDEM

Demokrasi, iyi yönetim ve hukukun üstünlüğü; küresel ve bölgesel güvenliğin düzenleyicileridirler. Küresel bütünleşme, ülkeler arasında siyasi, sosyal, ekonomik ilişkilerin yaygınlaşması, farklı kültür ve inançların entegre olmuş şekilde birlikte yaşamaları, maddi ve manevi değerlerin ulusal sınırları aşarak dünyaya yayılması demektir. Bu bağlamda böyle bir bütünleşmeye verilecek en güzel örnek; Avrupa Birliği’dir (AB).

Kalkınma süreci yaşayan ülkelerde ekonomik gelişme, ülkenin tüm bölgelerinde aynı anda başlayamayabilir ve sonucunda ortaya çıkan gelişme belirli noktalarda yoğunlaşır. Neticesinde bölgesel farklılaşmalar meydana gelir. AB, kendi içinde yaşadığı bölgesel farklılıkları ortadan kaldırmak için AB Bölgesel Politikası’nı oluşturmuştur. Bu politika kapsamında geliştirilen Yapısal Fonlar aracılığıyla, ihtiyaç duyulan bölgelere çeşitli yardımlar yapılmakta, bu yardımlardan bazıları hibe programları ile gerçekleştirilmektedir. Türkiye tam üye olmadığı için Yapısal Fonlar’dan şimdilik yararlanamamaktadır. Katılım Öncesi Mali Yardım Programı kapsamında geliştirilen hibe programlarını ise uygulayabilmektedir.

Bu çerçevede bu çalışmaya örnek teşkil eden programlar; Edirne İline açık olan Bulgaristan-Türkiye Sınır Ötesi İşbirliği Programı ve INTERREG III/A Yunanistan-Türkiye Programı’dır. Bu Programların uygulanışı ile bölgelerin hazır bulunuşluk, proje hazırlayabilme veya projelere ortak olabilme kapasiteleri araştırılmıştır. Buradaki amaç, Türkiye’nin bu programlara dahil olmasına rağmen uygulama verilerinin ne olduğunu bulmak; Edirne İlinin verileri ile bölgenin durumunu anlayabilmek ve ülkeye bir genelleme yapabilmektir.

Sonuçlar kötümser olmamızı gerektirmese de daha çok çalışmamız gerektiğini vurgulamaktadır. Tam yelik müzakerelerinin sadece siyasi olaylarla değil, müktesebat başlıklarında daha etin geeeğinin sinyallerini vermektedir.

ABSTRACT
REGIONAL POLICY OF EUROPEAN UNION
and COHESION of TURKEY
—EDİRNE CASE STUDY-

Füsun ÖZERDEM

Democracy, good governance and the rule of law are the determinants of global and local security. The global integration is the diffusion of political, social and economic relationships between countries, coexistence of different cultures and religions in an integrated way, and spreading of the spiritual and material values across national borders to the world. In this context, the best example that can be given for such an integration is the European Union (EU).

The economic advancement in developing countries may not start in all regions of the country at the same time and the subsequent development concentrates in certain areas. Hence, regional disparities emerge. In order to eradicate its own regional disparities the EU has formed the EU Regional Policy. Through the Structural Funds that have been formed as part of this policy, various assistance to the regions in need are provided, and some of such assistance takes place as donations. Since Turkey is not a full member of the EU it cannot benefit from the Structural Funds for the time being. However, it can implement the grant programmes within the context of the Pre-accession Financial Corporation Programme.

Within this framework that the programmes can be used as case studies in this study are the Bulgarian-Turkey Cross Border Cooperation Programme, which is open to the province of Edirne, and the INTERREG III/A Greece-Turkey Programme. The preparedness of the regions and implementation of these programmes in terms of being able to prepare projects and participation in those projects are investigated. The aim here is to find out although Turkey is in these programmes, what its

implementation record is like; to understand the situation of the region through the data from Edirne, and make a generalization for the country.

Even the results do not require us to be pessimistic, they emphasize the need to work much harder. They indicate that the negotiations for full membership will not only be about political issues, but also will undergo harder in Acquis Titles.

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın ana amacı, Türkiye'nin "en büyük projesi" dediği Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecinde, Müktesebat başlıklarından Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu konusuna Türkiye'nin yaklaşımını inceleyerek Türkiye'nin uyumu hususunda katettiği mesafeyi anlayabilmektir. Bunun için, bu başlık altında Katılım Ortaklığı Belgeleri, Ulusal Programlar ve 1998-2006 arası Komisyon İlerleme Raporları incelenmiştir. Avrupa Birliği'nin ortaya çıkışı ve Türkiye-AB ilişkilerine kısaca değinilmiş olup tez konusu üzerinde yoğunlaşmıştır.

Türkiye, AB'nin Bölgesel Politikası'na uyum sağlamak için 26 NUTS-İBBS Düzey 2 bölgesinde çeşitli AB Programları uygulamakta olup, bu çalışma, sadece Bulgaristan-Türkiye Sınır Ötesi İşbirliği Programı ve INTERREG III/A Yunanistan-Türkiye Programı'nı kapsamaktadır. INTERREG III/A Programı iki ülke arasında uygulanmadığı için tez çalışması bu anlamda sınırlama taşımaktadır.

Bahse konu AB Programlarının Edirne İlinde uygulanış düzeylerinin, hazırlık ve uygulama süreçlerinden öğrenilenlerin, projelerin izleme ve değerlendirme verilerinin kullanıldığı bu alan çalışması esnasında çok büyük zorluklarla karşılaşmamıştır; çünkü tez çalışmasını hazırlayan kişi, bu Programları Edirne'de uygulayan, yürüten, izleyen ve değerlendiren Edirne Valiliği Avrupa Birliği Eşgüdüm Merkezi Sorumlusu olarak çalışmaktadır. Bu yüzden ki, verilere ulaşma konusunda herhangi bir sıkıntıyla karşılaşılmamış olup, Programların uygulandığı Merkezi Olmayan Uygulama Sistem işleyişinin bire bir içindedir.

Bu çalışma öncesi ve esnasında yardımları ile beni yalnız bırakmayan kişilere teşekkürü bir borç bilirim. Tez danışmanım Prof. Dr. Hülya Baykal'a bana hep inandığı ve beni sürekli cesaretlendirdiği için, iş arkadaşlarıma beni sürekli destekledikleri için, Sayın Valim Nusret Miroğlu ile Sayın Vali Yardımcım Abdulkadir Yazıcı'ya bana inandıkları için, şükranlarımı sunduğum değerli aileme teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
Öz.....	iii
Abstract.....	v
Önsöz	vii
İçindekiler	viii
Tablolar Listesi.....	xii
Kısaltmalar Listesi.....	xiii
Giriş	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ORTAYA ÇIKIŞI VE KÜRESELLEŞME

A.	ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE BÜTÜNLEŞME YAKLAŞIMLARI	6
B.	BÜTÜNLEŞME DÜŞÜNCESİNİN AVRUPA YOLCULUĞU	9
B.1	Avrupa Kömür Çelik Topluluğu (AKÇT)-European Coal and Steel Community (ECSC).....	11
B.2	Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)-European Economic Community (EEC).....	13
B.3	Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu-European Atomic Energy Community (EURATOM).....	14
B.4	Avrupa Topluluğu (AT)-European Community (EC).....	14
B.5	Avrupa Tek Senedi (ATS).....	15
B.6	Avrupa Birliği (AB)-European Union (EU).....	15
B.7	Amsterdam Antlaşması.....	16
B.8	Nice Antlaşması.....	17
B.9	Avrupa Birliği'nin Kurumsal Yapısı.....	17
C.	KÜRESELLEŞME OLGUSU ve AVRUPA BİRLİĞİ	21

İKİNCİ BÖLÜM
AVRUPA BİRLİĞİ ve TÜRKİYE İLİŞKİLERİ

A.	İLİŞKİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ	28
B.	MÜZAKERELERİN ÇERÇEVESİ	38

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
BÖLGESEL KALKINMA ve MALİ YARDIMLAR

A.	AVRUPA BİRLİĞİ’NİN BÖLGESEL POLİTİKASI	46
B.	KATILIM ÖNCESİ MALİ YARDIM	61

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
AVRUPA BİRLİĞİ’NİN BÖLGESEL KALKINMA ve YAPISAL UYUM
POLİTİKASI KAPSAMINDA KATILIM ORTAKLIĞI BELGELERİ
ve ULUSAL PROGRAMLAR

A.	KATILIM ORTAKLIĞI BELGELERİ	68
	1. Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Eşgüdümü Açısından 2001 Katılım Ortaklığı Belgesi (8 Mart 2001).....	69
	1. a. 2001 Katılım Ortaklığı Belgesi için Türkiye’nin Çalışmaları.....	70
	2. Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Eşgüdümü Açısından 2003 Katılım Ortaklığı Belgesi.....	70
	2. a. 2003 Katılım Ortaklığı Belgesi için Türkiye’nin Çalışmaları.....	71
	3. Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Eşgüdümü Açısından 2005 Katılım Ortaklığı Belgesi	73
B.	ULUSAL PROGRAMLAR	75
	1. Bölgesel Politika Açısından 2001 Ulusal Programı.....	75
	2. Bölgesel Politika Açısından 2003 Ulusal Programı.....	78
	3. Ön Ulusal Kalkınma Programı.....	81

C. AVRUPA BİRLİĞİ BÖLGESEL KALKINMA ve YAPISAL UYUM POLİTİKASI AÇISINDAN KATILIM YÖNÜNDE İLERLEMeye İLİŞKİN KOMİSYON RAPORLARI, 1998-2006 ARASI.....	85
1. Bölgesel Politika ve Kaynaşma Başlığı Altında 1998 Komisyon İlerleme Raporu.....	86
2. Bölgesel Politika ve Kaynaşma Başlığı Altında 1999 Komisyon İlerleme Raporu.....	87
3. Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu Başlığı Altında 2000 Komisyon İlerleme Raporu.....	88
4. Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu Başlığı Altında 2001 Komisyon İlerleme Raporu.....	89
5. Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu Başlığı Altında 2002 Komisyon İlerleme Raporu.....	89
6. Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu Başlığı Altında 2003 Komisyon İlerleme Raporu.....	90
7. Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu Başlığı Altında 2004 Komisyon İlerleme Raporu.....	91
8. Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu Başlığı Altında 2005 Komisyon İlerleme Raporu.....	93
9. Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu Başlığı Altında 2006 Komisyon İlerleme Raporu.....	94

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’NİN, BULGARİSTAN ve YUNANİSTAN İLE YÜRÜTTÜĞÜ BÖLGESEL KALKINMA PROGRAMLARINA BAKIŞ

A. BULGARİSTAN-TÜRKİYE SINIR ÖTESİ İŞBİRLİĞİ PROGRAMI	96
B. INTERREG III/A YUNANİSTAN-TÜRKİYE PROGRAMI.....	112
C. SINIR VALİLİKLERİ SINIR ÖTESİ İŞBİRLİĞİ AĞI.....	120
D. PROGRAMLARIN UYGULANIŞINDAN ÇIKARILAN DERSLER VE ÖNERİLER.....	129

Sonuç	170
Kaynakça	175
Ekler	187
Özgeçmiş	200

TABLULAR LİSTESİ

Tablolar No.

Tablo 1- 2003 Yılı I. Teklif Çağrısı'nın Türk Tarafı Sonuçları	130
Tablo 2- 2003 Yılı I. Teklif Çağrısı'nın Bulgar Tarafı Sonuçları.....	135
Tablo 3- 2004 Yılı II. Teklif Çağrısı'nın Türk Tarafı Sonuçları	142
Tablo 4- 2004 Yılı II. Teklif Çağrısı'nın Bulgar Tarafı Sonuçları.....	148
Tablo 5- INTERREG III/A Yunanistan Türkiye Programı Türk Tarafı Taslak Projeleri.....	152
Tablo 6- INTERREG III/A Yunanistan Türkiye Programı Türk Tarafı Seçilmiş Projeleri	156
Tablo 7- INTERREG III/A Yunanistan Türkiye Programı Yunan Tarafı Değerlendirilmiş Projeler (3. Öncelik 3. Tedbir).....	159

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABEM	: Avrupa Birliği Eşgüdüm Merkezi
ABGS	: Avrupa Birliği Genel Sekreterliği
ABKF	: Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
a.g.e.	: Adı geçen eser
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AKÇT	: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
ASF	: Avrupa Sosyal Fonu
AT	: Avrupa Topluluğu veya Avrupa Toplulukları
ATGYF	: Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönlendirme Fonu
ATS	: Avrupa Tek Senedi
a.y.	: Aynı yer
AYB	: Avrupa Yatırım Bankası
BG	: Bulgaristan
Bkz.	: Bakınız
BYMA	: Balıkçılık Yönlendirme Mali Aracı
BKK	: Bakanlıklararası Koordinasyon Komitesi
CFCU	: Central Finance and Contracts Authority
CIP	: Community Initiative Programme
COREPER	: Committee of Permanent Representatives
ÇED	: Çevresel Etki Değerlendirmesi
Çev.	: Çeviren
DAKP	: Doğu Anadolu Kalkınma Programı
DAP	: Doğu Anadolu Projesi
DOKAP	: Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planı
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DSİ	: Devlet Su İşleri
EC	: European Communities
ECSC	: European Coal and Steel Community

ECU	: The European Currency Unit
Ed.	: Editör/yayına hazırlayan
EEC	: European Economic Community
EGEV	: Ege Ekonomiyi Geliştirme Vakfı
EGİAD	: Edirne Genç İşadamları Derneği
ERDF	: European Regional Development Fund
ESF	: European Social Fund
ETSO	: Edirne Ticaret ve Sanayi Odası
EU	: European Union
EURATOM	: Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
FEOGA	: European Agricultural Guidance and Guarantee Fund
FIFG	: Financial Instrument for Fisheries Guidance
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
HOTEAD	: Halk Oyunları, Tiyatro, Gençlik Eğitim ve Araştırma Derneği
IIPA	: Interbalkan Kamu Yönetimi Enstitüsü
ILO	: International Labour Organization
IPA	: Instrument of Pre-Accession
IMF	: International Monetary Fund
INTERREG	: Interregional
İBBS	: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması
İKV	: İktisadi Kalkınma Vakfı
KOB	: Katılım Ortaklığı Belgesi
KOBİ	: Küçük ve Orta Boy Sanayi İşletmeler
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi
MEDA	: The Euro-Mediterranean Partnership
MDAÜ	: Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkesi
MFİB	: Merkezi Finans ve İhale Birimi
NAC	: National Aid Coordinator
NAO	: National Authorizing Officer
N.C.P.A.L.G.	: Kamu Yönetimi ve Yerel Yönetimler Ulusal Merkezi
NUTS	: Nomenclature of Territorial Units for Statistics

OİK	: Ortak İşbirliği Komitesi
OKPF	: Ortak Küçük Projeler Fonu
OPB	: Ortak Programlama Dokümanı
ÖİK	: Özel İhtisas Komisyonu
ÖUKP	: Ön Ulusal Kalkınma Planı
p.	: Page
pp.	: Pages
PHARE	: Poland and Hungary: Action for the Restructuring of the Economy
PRAG	: Practical Guide to Contract Procedures for EC External Actions
PTB	: Program Tamamlayıcı Belgesi
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfalar
SME	: Small and Medium Sized Enterprises
SÖİ	: Sınır Ötesi İşbirliği
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TTK	: Türkiye Taşkömürü Kurumu
TR	: Türkiye
TÜKD	: Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği
UKP	: Ulusal Kalkınma Planı
UP	: Ulusal Program
v.b.	: ve benzeri
WFD	: Water Framework Directive
v.d.	: ve devamı
Vol.	: Volume

GİRİŞ

Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki ikili ilişkilerin başladığı günden bu yana kompleks ilişkiler cereyan etmiştir. Zaman zaman yaşanan kopukluklar, olumsuzluklar, iki tarafın da birbirine duyduğu güven duygusuyla ilgilidir; zira bu ilişkiyi Türkiye'nin dünya sahnesinde oynadığı rol ve Avrupa Birliği'nin hedefleri ve politikaları şekillendirmektedir.

Güç, üstünlük, çıkar mücadelesi gibi sebeplerle birçok savaşa sahne olan Avrupa'da, 1815 Viyana Kongresi ile, geleceğini şekillendirecek kararları alan İngiltere, Avusturya, İtalya gibi devletlerin söz sahibi olacakları ancak bütünleşmenin de kaçınılmaz olacağı bir güç dengesi başlamıştır. Bugün Avrupa Birliği'nin temelini oluşturan "Avrupa'nın kollektif bir güvenlik organizasyonuna ihtiyacı vardır"¹ kararı, Viyana Kongresi'nin bir ürünüdür. Ancak bugünkü Avrupa Birliği'nin kuruluşunu daha iyi yansıtan örnek ise Avrupa Birliği kurucu ülkeleri arasında yer almayarak Birliğe 1973 yılında üye olan (o zamanki adı ile Avrupa Ekonomik Topluluğu) İngiltere'nin Başbakanı Winston Churchill'in 19 Eylül 1946 yılında Zürih Üniversitesi'nde bir toplantı esnasında "Avrupa Birleşik Devletleri"nden bahsettiği konuşmasıdır. Takvimler Mayıs 1948'i gösterdiğinde ise, dönün düşmanlarının yakınlaşarak Avrupa Kurumlarının kurulması gerekliliği, La Haye Kongresi'de sosyal demokratlar ile Hıristiyan demokratların girişimiyle ortaya çıkmıştır.

Coğrafi keşifler öncesi sadece Avrupa'nın varolduğunun düşünüldüğü bir ortamdan, keşiflerle hızla yayılan sömürgecilik ile üst seviyelere çıkan uluslararası rekabete gelinmiştir. Büyük devletlerin can damarı olarak tabir edilen sömürgeciliğin 20nci yüzyılda sona ermesiyle sahneye ulusçuluk akımı ve sonucunda Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Rusya, Çin gibi yeni güçlü aktörler başrol oyuncularını olarak çıkmış ve Avrupa bir anda arka planda kalmıştır. II. Dünya Savaşı'nın ardından gelen iki kutuplu düzenle Avrupa gitgide acze düşmüş ve Doğu Bloğuna karşı ABD güvencesine girmiştir. Hatta ABD ile NATO'yu kuran Avrupalı ülkeler

¹ Rıfat Uçarol, **Siyasi Tarih**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2000, s. 39.

20nci yüzyılın sonlarında Doğu Bloğu tehdidinin sona ermesiyle bir güç oluşturarak yeni dünya düzeninde yer almak istemişlerdir. Ancak bu yüzyılın en büyük olgusu ise küreselleşme akımıdır ki bu Yeni Çağın kapanışı olarak da algılanabilir. Küreselleşme ile sınırlar ortadan kalkmış, ülke dış politikaları global çıkar ve stratejileriyle şekillenmeye başlamış ve aynı ve/veya benzer stratejiler yeni ittifakları gündeme getirmiştir. Churchill'in vermeye çalıştığı mesaj belki de bu dönemde hayat bulmaya başlamıştır.

Ekonomik nedenlerle bir araya gelen Fransa, Almanya, Belçika, Hollanda, İtalya ve Lüksemburg, 1951 yılında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu (AKÇT) kurmuşlar, farklı ve rekabet halinde olan çıkarlarını birbirleriyle uyumlaştırmak için yola çıkmışlardır. Bazı devletlerin büyük bazılarının ise küçük kazançlarına rağmen üretim ve ticari faaliyetlerini Avrupa'da serbestçe yapmaları, onları daha da genişlemeleri için cesaretlendirmiş ve 1957 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun (AET) kurulması gerçekleşmiştir. 1973 yılında İngiltere, İrlanda ve Danimarka'nın üye olmasıyla sayısını 9'a çıkaran Topluluk, Yunanistan'ın 1981'de, İspanya ve Portekiz'in 1986'da ve 1995 yılında Avusturya, Finlandiya ve İsveç'in üye olmasıyla üye sayısını 15'e çıkarmış ve bu arada da 1993 yılında yürürlüğe giren Maastricht Anlaşması ile Avrupa Birliği adını almıştır. Artık supranasyonel bir özellik arz eden bu 15 üyeli Birlik, tüm üye devletlerin üzerinde yer almakta olup 2004 Mayıs ayında da üye olarak kabul ettiği 10 Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri ile bir Anayasa'yı kabul etme sürecine girmiş; 2007 Ocak ayında tam üye olarak kabul ettiği Bulgaristan ve Romanya ile üye sayısını 27'ye çıkarmıştır.

Küreselleşme süreciyle birlikte artık var olan düzenin adı, Yeni Dünya Düzeni'dir ve tarımsal üretim, sanayi yatırımları, ekonomik işbirlikleri teşvik edilirken savunma politikaları da göz ardı edilmemektedir. Bir süper güç olma yolunda ilerleyen Avrupa Birliği'ne tam üye olmak için aday ülke olan Türkiye, global politikalar gütmese bile en gergin ancak bir o kadar da birçok ülkenin nimetlerinden yararlanmak istediği coğrafi bölgelere komşu olmasından ve bu ülkeler içinde de saygın dış politikası ile dengeleyici rol oynamasından dolayı bu sürecin dışında kalmak istememektedir.

1923 Lozan Antlaşması itibariyle Batı yanlısı bir politika izleyen Türkiye, 1959 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ile ilişkilerini, nihai amacının Topluluğa üye olmak olduğunu belirterek başlatmıştır. 1963 Ankara Anlaşması, 1987 tam üyelik başvurusu, 1995 Gümrük Birliği kararı, 1999 adaylık statüsü hep bu amaca hizmet etmiştir².

Türkiye'ye adaylık statüsünün verildiği 1999 Helsinki Zirvesi'nde, üye ülke yükümlülükleri ile siyasi ve ekonomik kriterler açısından hazırlanması gereken öncelikleri içeren Katılım Ortaklığı Belgesi hazırlanması kararı çıkmış, tüm üye ülkelerin onayıyla kabul edilmiş olan bu Belge'nin ikincisi Mart 2003'de yayımlanmış ve Türkiye, ilgili AB Mevzuatının benimsenmesi için ve AB'ye ve Türkiye halkına taahhütlerini yerine getireceğine dair 19 Mart 2001 tarihinde Müktesebatın Üstlenilmesine ilişkin Ulusal Program'ı kabul etmiş, yürürlüğe koymuş ve yeniden gözden geçirerek 2003 Temmuz ayında yayımlamıştır.

2001 yılının sonundan bu yana, Türkiye'ye gelen yardımlar, diğer tüm aday ülkelerde olduğu gibi tek bir bütçe kaleminde toplanmış ve buna "Katılım Öncesi Mali Yardım" denmiştir. Katılım stratejisini desteklemeye yönelik olan, Katılım Ortaklığı Belgesi'ne göre hazırlanan ve Ulusal Program'a göre planlanan Mali Yardım, Merkezi Olmayan Uygulama Sistemi'ne göre yönetilmektedir. Bu Sistem'e göre proje yönetimleri Avrupa Komisyonu'nun denetiminde ilgili ülkelerdeki yetkililere devredilmektedir. Türkiye, bu Sistem için gerekli olan Ulusal Yardım Koordinatörü, Merkezi Finans ve İhale Birimi ve Ulusal Fon'u 2001 yılında oluşturmuş ve 2003 yılında Türkiye'ye sözleşme yapma yetkisi Komisyon tarafından devredilmiştir. Peki Türkiye bu birimleri oluşturmuş olmasına rağmen uygulamada işler nasıl gitmektedir? Ülkenin buna hazır bulunuşluk düzeyi nedir?

Türkiye'ye uygulanan Katılım Öncesi Mali Yardım Programı, müktesebatın uygulanmasına yönelik faaliyetlere destek veren ve ekonomik ve sosyal uyum gibi alanlarda AB politikalarıyla uyumlu hale gelmeyi destekleyen kurumsal yapılanma

² Füsun Özerdem, "Demokratikleşme Kriteri Açısından Türkiye, Macaristan, Polonya ve Çek Cumhuriyeti'nin Avrupa Birliği'ne Entegrasyonu/karşılaştırmalı bir inceleme", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tez Çalışması, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002, s. xxiii.

alanında ve düzenleyici altyapının kurulması ve güçlendirilmesi için yapılan yatırımlar ile ekonomik ve sosyal uyuma yönelik yatırımlar çerçevesinde uygulanmaktadır. Program çerçevesinde ülkeye açık olan Fon'lardan ve Topluluk Programları'ndan yararlanabilmek için proje geliştirilmesi gerekmektedir. Bu çalışmaya dahil olanlar ise Bulgaristan-Türkiye Sınır Ötesi İşbirliği Programı, Ortak Küçük Projeler Fonu (OKPF) ve Yunanistan ile yürütülen INTERREG III/A Topluluk Girişim Programı'dır.

Avrupa Birliği üye ülkelere veya aday ülkelere sınır ötesi işbirliğini teşvik etmeleri için hibe programları uygulamaktadır. Sınır ötesi işbirliğini artırmadaki ana amaç nedir ve bu neye hizmet etmektedir? Bu soru içinde küreselleşmenin getirisi olan serbest piyasa kuralları işletilecek midir, kültürlerin yakınlaşması sağlanacak mıdır ve sınırların olmadığı supranasyonel yapı içerisinde Türkiye başarılı olabilecek midir?

Çalışmanın ilk bölümünde Avrupa Birliği'nin ortaya çıkışı ve küreselleşme eğilimi içinde AB'nin yeri anlatılmaya çalışılmış, AB'nin bütünleşme yolunda katettiği mesafeye kısaca değinilmiştir.

İkinci bölümde, Türkiye-AB ilişkilerine tez çalışmamızın ana konusu dağıtmamak adına kısaca vurgu yapılmıştır.

Üçüncü bölümde ise, bölgesel kalkınma ve mali yardımlar anlatılmış, AB'nin uyguladığı bölgesel politikaya ve bu kapsamda Türkiye'nin gerekli uyumu sağlayabilmesi adına uygulanan mali yardım programına değinilmiştir.

Dördüncü bölümde, bölgesel kalkınma çerçevesinde AB'nin Türkiye'den istediklerini beyan ettiği Katılım Ortaklığı Belgeleri, Türkiye'nin bu kapsamda yaptığı taahhütleri içeren Ulusal Programlar ve Türkiye'nin 1998-2006 yılları içerisinde katettiği mesafeyi gösteren Komisyon İlerleme Raporları incelenmiştir.

Bu tez çalışmasını farklı kılan bölüm olan Beşinci Bölüm’de ise, Türkiye’nin Bulgaristan ve Yunanistan ile gerçekleştirdiği bölgesel kalkınma programlarının uygulanış düzeyleri, bu programların uygulandıkları bölgede kendilerine nasıl cevap buldukları incelenmiştir ki bu veriler başka hiçbir yerde bulunamayacaktır.

Bu incelemede temel amaçlardan biri Türkiye’ye yönelik olan fon ve Topluluk Girişim Programları hakkında en büyük düzeyden en küçük birime kadar bilgilenme, yararlanabilme, karar verebilme, değerlendirebilme ve uygulayabilme düzeylerini ölçmektir; zira şu ana kadar Edirne Valiliği Avrupa Birliği Eşgüdüm Merkezi’nde elde edilen tecrübe, AB üyeliğinin destekleniyor ve ilgili programların yürütülmesi için ülke adına imza atılmış olmasına rağmen uygulamanın farklılık gösteriyor olmasıdır. Daha da özelleştirirsek, Devlet’in tam üyelik yolunda gösterdiği çabanın uygulamada nasıl yanıt bulduğudur.

Türkiye Cumhuriyeti’nin 82 yıllık tarihi boyunca dış politikasında başat amacı batı standartlarına ulaşmak olmuştur. “Muasır medeniyet seviyesine ulaşmak” yolunda AB’ye tam üye olarak katılmak Türk Dış Politikası’nın 12 Aralık 1963’ten beri amaçları arasındadır.

1999 Helsinki Zirvesi’nde Türkiye aday ülke statüsüne getirilmiş, tam üyelik için yapılması gerekenler Katılım Ortaklığı Belgesi’nde açıklanmış ve Türkiye taahhütlerini Ulusal Program’ı yayımlayarak belirtmiştir. Bu taahhütlerin yerine getirilmesi için de farklı fon ve programların uygulanması öngörülmektedir. Çalışmamıza konu olan fon ve programları yürütmekle sorumlu birimler ile proje hazırlayanlar arasında nasıl bir koordinasyon vardır ve proje hazırlamaktaki ilgi ne durumdadır? Zaten bu incelemenin önemi bu ve benzeri sorulara verilen yanıtlarla Türkiye’nin tam üyelik yolunda gösterdiği çabanın düzeyine ulaşmaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ORTAYA ÇIKIŞI VE KÜRESELLEŞME

I. A. KISIM: ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE BÜTÜNLEŞME YAKLAŞIMLARI

Bir siyasi proje olmadan önce bir rüya olan Avrupa Birleşik Devletleri, tarihler 1951 yılını gösterdiğinde artık rüya olmaktan çıkmıştı. Darmadağın olmuş bir Avrupa'nın ortak değerler etrafında yeniden bir araya gelmesi, bütünleşmesi elbette çok kolay değildi.

Entegrasyon ya da bütünleşmeyi, siyasal ve/veya ekonomik çevrelerin sahip olduklarından çok daha büyük ve kapsamlı bir siyasal ve/veya ekonomik birlik oluşturmaları için bir araya gelişlerinin oluşturduğu süreç olarak tanımlayabiliriz. Hodges, bütünleşmeyi "... iki ya da daha çok devletin birleşerek yeni ve daha büyük bir devlet haline gelmesi"³ şeklinde tanımlamaktadır.

Farklı sosyo-kültürel özellikler taşıyan toplulukların entegrasyonu söz konusu olduğunda;

- a) ulusal alanda bir bütünleşme,
- b) uluslararası alanda bir bütünleşme olabilir.

II. Dünya Savaşı'nın ardından Avrupa'daki bütünleşme hareketlerine baktığımızda iki farklı yaklaşımın diğer yaklaşımlardan daha etkin olduğunu görürüz: İşlevselci Yaklaşım (Fonksiyonel Yaklaşım) ve Yeni İşlevselci Yaklaşım (Neo-Fonksiyonel Yaklaşım).

³ Michael Hodges, "Integration Theory", **Approaches and Theory in International Relations**, Ed. by. T. Taylor, London, Longman, 1987, p. 237.

1943 yılında David Mitrany tarafından kaleme alınan “**A Working Peace System**” ile işlevselci yaklaşım (fonksiyonel yaklaşım) doğmuş ve ekonomik alandan başlayarak diğer alanlarda da ortak politikaların izlenmesiyle yakın işbirliğinin gerçekleşeceği ifade edilmiştir. Mitrany devletler arasındaki ilişkilerin çatışmadan ziyade çakışmaya yani işbirliğine doğru seyretmesi gerekliliği üzerinde durmuştur⁴. Ekonomik ve teknik işbirliğinin söz konusu olduğu İşlevselci Yaklaşım’da ulaşılmak istenen bütünleşmenin, devletin bazı kurumlarının uluslararası kuruluşlarla uyumlaştırılması olduğu önerilmektedir⁵. Avrupa Ekonomik Topluluğu’nun kurulmasında büyük emekleri olan Jean Monnet ve Robert Schumann da, bu yaklaşımdan oldukça etkilenmişlerdir.

1943 yılında ortaya çıkan bu yaklaşımın hayat bulması için neredeyse 8 yıl beklenmesi gerektiğini söylersek yanlış yapmayız herhalde; zira 1951 Paris Antlaşması ile Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu’nu kuran devletler çatışma yolunu bir kenara bırakarak işbirliği yolu ile birbirleri için bir kontrol mekanizması oluşturmuşlardır. Ekonomik ve teknik işbirliği belli bir düzeye kadar yeterli olmasına rağmen sonrasında gelen daha fazla işbirliği ihtiyacı için yetersiz kalmaktaydı zira;

“...İşlevselciler gerçekten uluslararası, görev yönelimli örgütlenmelerden oluşan bir örümcek ağının yaratılması konusunda aşırı iyimser düşünürken, Avrupa Ekonomik Topluluğu gibi bölgesel bir örgütlenmenin, barışı koruyucu ve refah sağlayıcı işlevlerini görmezlikten geldiler, hatta onlardan kuşkulandılar”⁶.

Bu konudaki açıklık, yeni işlevselci yaklaşım (neo-fonksiyonel yaklaşım) ile giderilmeye çalışılmıştır.

Ernest Haas tarafından ortaya atılan bu yaklaşıma göre, federal yapıda bir “süper devlet” öngörülmüştür. Buna göre; bütünleşmenin, farklı ulusal çerçevedeki siyasal aktörlerin, güçlerini, faaliyetlerini ve yapılarını kendilerinin de üstünde bir güce devretmesi değerlendirilmiştir⁷. Devletlerin dış politika ve güvenlik

⁴ Jean Jacques Roche, **Théories des Relations Internationales**, Paris, Montchrestien, 2001, p. 96.

⁵ Bu konuda daha fazla bilgi almak için bk: Beril Dedeoğlu, **Adım Adım Avrupa Birliği**, İstanbul, Çınar Yayınları, 1996, ss. 28-29.

⁶ Nicholas Moussis, **Avrupa Birliği Politikalarına Giriş Rehberi**, Çev. Ahmet Fethi, İstanbul, Mega Press, 2004, s. 7.

⁷ Ernest Haas, **The Uniting of Europe**, 2nd Edition, Stanford, Stanford University Press, 1968, p. 16.

gibi konularda bireysel olarak hareket etmelerinden ziyade Birlik haline gelerek tek Pazar, tek para, tek Anayasa oluşturma çabaları ile stratejilerini belirlemekten dolayı daha etkin oldukları görülmeye başlanmıştır.

I. B. KISIM: BÜTÜNLEŞME DÜŞÜNÇESİNİN AVRUPA YOLCULUĞU

21inci yüzyıl Avrupası'nda birlik kurma fikrinin kökenleri oldukça eskilere dayanmaktadır. 1929 yılında Revue des Vivants adlı Fransızca dergi bir yarışma açarak Avrupa Birleşik Devletleri'nin oluşmasını sağlayacak en iyi projeye ödül vereceğini açıklamıştır. 14üncü yüzyıldan itibaren fikir adamlarının ilgisini çeken Avrupa Birliği düşüncesinin tarihine baktığımızda birçok düşünce ile karşılaşırız. Saint-Pierre, Avrupa devletleri arasında kararların oy çokluğuyla alınmasını, sürekli bir uluslararası senato ve bu senatonun emrine verilecek bir uluslararası ordu kurulmasını önerirken, Montesqueiu, Voltaire, Proudhon ve Saint Simon gibi bir çok düşünür siyasal liberalizm ve barışı esas alan bir entegrasyon ya da birlik fikrini savunmuşlardır⁸. Bu düşünceler Count Coundenhove Kalergi'nin⁹ başlattığı Pan Avrupa hareketiyle hayata geçmiştir. Victor Hugo Birlik konusunda;

“ABD nasıl yeni bir dünyayı taçlandırdıysa, bir gün gelecek Avrupa Birleşik Devletleri de eski dünyayı süsleyecektir. İster benimsensin, ister reddedilsin, Birlik fikri, hiç durmadan yakılıp yıkılan, kasılıp kavru lan bir kıtanın bin yıllık hülyası olarak her zaman varlığını sürdürmekte”¹⁰ demektedir.

Tüm bu düşüncelerin ortak yönü, bir birlik oluşturmaktır. Bunun ön koşulu, ülkelerin ulusal çıkarlarının ön planda olmamasıdır¹¹.

II. Dünya Savaşı sonrası Avrupa, bir birlik yaratma düşüncesine oldukça müsaitti çünkü savaşın kalıntıları temizlenirken bir yandan da ekonomi canlandırılmak isteniyordu. Bütünleşmiş Avrupa fikrinin mimarı olarak bilinen Jean Monnet (1888-1979), Almanya ve Fransa'ya ‘kömür çelik pazarının’ ortaklaşa yönetilmesini sağlayacak uluslarüstü bağımsız bir mekanizma kurmalarını önermiştir. 1946'da Winston Churchill Zürih Üniversitesi'nde yaptığı konuşmasında; Avrupa'da kalıcı bir barışın sağlanması için Avrupa Birleşik Devletleri'nin

⁸ İbrahim S. Canbolat, **Türkiye ve Avrupa Birliği**, İstanbul, Alfa Basım Yayın Dağıtım, 1997, s. 69.

⁹ Kalergi “Pan Europe” adlı kitabını 1923 yılında yayımlamıştır. 1926 yılında Cenova'da “**Association for European Cooperation**” hareketi yapılmış, 1930'da da Aristide Briand tarafından “**European Federal Union**” önerilmiştir.

¹⁰ Rıdvan Karluk, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, 5. Baskı, İstanbul, Beta Yayınları, 1998, s. 1.

¹¹ Veysel Bozkurt, **Avrupa Birliği**, Bursa, Ezgi Kitabevi, 1993, s. 35.

kurulması gerektiğine ve bunun için de ilk adım olarak Fransa ile Almanya arasında gerçek bir ortaklığın sağlanması zorunluluğuna değinmiştir. Birleşme için ilk adım 17 Aralık 1946'da Fransa'da Avrupa Federalistler Birliği'nin kurulmasıyla atılmıştır. Churchill'in Birleşik Avrupa Hareketi'nin hayata geçtiği ve Avrupa'nın ekonomik kalkınmasını hedefleyen Marshall Planı'nın açıklandığı yıl 1947 olmuştur. Bu yılın sonunda ise Federalist ve Birlikçi örgütler Birleşik Avrupa Hareketlerinin Koordinasyonu Uluslararası Komitesi bünyesinde toplanmışlardır.

Belçika, Lüksemburg ve Hollanda arasında imzalanarak 1948 yılında yürürlüğe giren Gümrük Birliği Sözleşmesi'ni, 17 Mart 1948'de Brüksel'de Belçika, Hollanda, Lüksemburg, Fransa ve Birleşik Krallık arasında imzalanan Batı Birliği Antlaşması takip etmiştir. 7 Mayıs 1948 tarihinde Lahey'de, Türkiye'nin de içinde bulunduğu 750 delege ile Lahey Kongresi yapılmış ve Avrupa Konseyi'nin kurulmasına zemin hazırlanmıştır.

Avrupa düzeyinde bir siyasi otoritenin oluşturulması talebi Avrupa Konseyi tarafından Mayıs 1949'da, Strazburg'da, Avrupa Konseyi'nin kurularak statüsünün yürürlüğe girdiği toplantıdan gelmiştir.

Her yıl Avrupa Günü olarak kutlanan günde ise dönemin Fransız Dışişleri Bakanı Robert Schumann, Jean Monnet'den esinlenerek, Fransa ve Almanya'ya ve katılmak isteyen diğer Avrupa devletlerine 'kömür ve çelik kaynaklarını tek bir elde toplamaları' için çağrıda bulunmuştur. Jean Monnet'in Avrupa Kömür Çelik Topluluğu fikrinden esinlenerek hazırlanan İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'a sunulan ve olumlu yanıt bulan Schumann Planı, 20 Haziran 1950'de görüşülmeye başlanmıştır¹².

18 Nisan 1951 yılında Avrupa Kömür Çelik Topluluğu'nu (AKÇT) kuran Paris Antlaşması imzalanmıştır. Antlaşmanın yürürlüğe girmesi ve Lüksemburg'un geçici merkez olarak belirlenmesi içinse bir yıl daha geçmesi gerekiyordu.

¹² Özerdem, a.g.e., s. 30.

AKÇT'nin başarılı olması, bu Topluluğa üye devletlerin ticari sınırlarını kaldırarak bir Ortak Pazar kurmaları, ekonomik ve sosyal politikalarını uyumlaştırmaları fikrini doğurmuştur. 1955 tarihinde ticari ve ekonomik etkinlikler ve nükleer enerji endüstrisi ile ilgili bir rapor hazırlaması için görevlendirilen Komite¹³, 1956'da sunduğu raporda Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu'nun kurulmasını önermiştir.

AKÇT'yi kuran devletler olan Belçika, Fransa, Almanya, İtalya, Lüksemburg ve Hollanda tarafından 25 Mart 1957 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu'nu (EURATOM) kuran Antlaşmalar Roma'da imzalanarak bu tarihten itibaren Roma Antlaşmaları olarak anılmaya başlandılar.

AKÇT, AET ve EURATOM'un 8 Nisan 1965'de bir araya gelmesiyle Avrupa Topluluğu (AT) oluşturulmuş ve 1 Temmuz 1967'de yürürlüğe girmesi kararlaştırılan Füzyon Antlaşması ile üç Topluluğun Komisyon ve Konsey'leri birleştirilmiştir.

1991 yılında, imzalanarak Avrupa Birliği (AB) adını alan Birlik'teki üye sayısı onbeşe ulaşmıştır. Kıtanın gelişmesi ve halkın zihniyeti üzerinde önemli etkilerde bulunan Avrupa bütünleşmesi aynı zamanda güçler dengesini de değiştirmiş ve mutlak ulusal egemenlik çağı geçmeye başlamıştır. Mayıs 2004 yılında Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerine doğru olan genişleme sonucunda üye sayısı yirmibeşe ulaşan AB, Ocak 2007 yılında Bulgaristan ve Romanya'ya "hoş geldiniz" demiştir.

I. B. 1. Avrupa Kömür Çelik Topluluğu (AKÇT)-European Coal and Steel Community (ECSC):

Dönemin Fransız Dışişleri Bakanı, demir ve çelik sektörlerinde rasyonel üretim ve dağılımı sağlamak, üye ülkelerin demir ve çelik kaynaklarını birleştirerek

¹³ Komite faaliyetleri için bkz: Clive Archer, Fiona Butler, **The European Community**, London, Pinter Publishing, 1992, p. 2.

verimliliği artırmak, böylece kendi aralarında bir gümrük birliği sağlamak ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin ucuz fiyat politikaları ile rekabet edebilmek için Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun (AKÇT) kurulması fikrini ortaya atmıştır. **Schumann Planı** olarak da anılan bu bildirgeye İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg, Fransa ve Almanya'nın yanında yer alarak olumlu yanıt vermişler ve 1951'de imzalanan Paris Antlaşması 1952'de yürürlüğe girmiştir.

Paris Antlaşması uluslararası bir antlaşma değildir. Üye devletler bu antlaşma ile “tarihi düşmanlıklar yerine temel çıkarlarını birleştirme konusundaki kararlılıklarının” altını çizmiş ve “yıllar sonra kanlı ihtilaflarla arası açılan halkların, Topluluk sayesinde geleceklerini birlikte belirleyecekleri kurumların temellerini attıklarını” açıklamışlardır¹⁴. Bu Antlaşma ile AKÇT'ye taraf olan devletler egemenlik haklarının bir kısmını uluslararası bir kuruma devretmişlerdir.

Bu Topluluk ile Almanya'nın işgal altında olan Ruhr sanayi bölgesindeki kömür ve çeliğin, uluslararası bir otoriteye devriyle işgalin sona erdirilebileceği düşünülmüştür.

Kömür ve çeliğin rasyonel dağılımının güvence altına alınması, üye ülkelerde ekonomik büyüme ile birlikte istihdam yaratılması ve hayat standartlarının yükseltilmesi AKÇT'nin görevleri arasında yer almaktaydı. Demir ve çelik konusunda ülkeleri ortak bir menfaatte buluşturarak Avrupa'da yeni bir savaş çıkmasının önlenmesi hedeflenmekteydi.

Daha sonra inceleyeceğimiz Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu'ndan farkı ise uluslararası yetkileri, sahip olduğu dört organdan (Adalet Divanı, Bakanlar Konseyi, Ortak Asamble ve Yüksek Otorite) biri olan Yüksek Otorite'ye vermiş olması idi.

¹⁴ Haluk Kabaalioğlu, **Avrupa Birliği ve Kıbrıs Sorunu**, İstanbul, Yeditepe Üniversitesi Yayınları, 1997, ss. 36-39.

Yürürlüğe giriş tarihinden itibaren 50 yıl geçerli olmak üzere imzalanmış olması nedeniyle, 23 Temmuz 2002’de sona ermiştir¹⁵. Bu tarih itibariyle AKÇT’nin tüm hak ve borçları ile üçüncü ülkelerle yapmış olduğu antlaşmalar Avrupa Topluluğu’na devredilmiştir.

I. B. 2. Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)-European Economic Community (EEC):

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu’nu (AKÇT) kuran ülkeler 1955 yılında bir araya gelerek ekonomik açıdan daha kapsamlı bir Topluluğa ihtiyaç duydukları konusunda hemfikir olmuşlardır. Üye ülkelerdeki yaşam standartlarının yükseltilmesi, ortak ekonomi politikalarının yürütülmesi, dengeli ve sürekli gelişmenin sağlanması için AKÇT’yi kuran altı ülke Avrupa Ekonomik Topluluğu’nu (AET) kuran Roma Antlaşması’nı 25 Mart 1957’de imzalamışlardır. “AET’ye üye ülkeler asıl hedefin siyasal birlik olduğunu, ancak bu amaca ulaşılması için ekonomik dengelerin sağlanması gerektiğini vurgulamışlardır”¹⁶.

Bu amaçlara ulaşmak için, antlaşmanın yürürlüğe girmesiyle (1958) birlikte 12 yıllık bir geçiş dönemi öngörülmüş ve bu dönemde malların, kişilerin, hizmetin ve sermayenin serbest dolaşımı amaçlanmıştır. Ayrıca bu dönemde üye ülkelerin ulusal mevzuatlarında gerekli değişiklikleri yaparak ortak rekabet ilkelerini benimsemeleri de öngörülmüştür.

Antlaşma ile birlikte Adalet Divanı, Avrupa Parlamentosu, Topluluk Komisyonu ve Topluluk Konseyi kurulmuştur.

¹⁵ **AB ve Türkiye-AB İlişkileri: Temel Kavramlar Rehberi**, Yayın No: 173, İstanbul, IKV Yayını, 2003, s. 43.

¹⁶ Fatih Türe, “Birleşik Avrupa Düşüncesi ve Avrupa Birliği”, **Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye**, Ed. Turgay Uzun, Serap Özen, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2004, s. 58.

I. B. 3. Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu-European Atomic Energy Community (EURATOM):

AKÇT ve AET ile birlikte Avrupa Topluluklarını oluşturan üç Topluluktan biri olan Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM), AET Antlaşması ile birlikte 1957 yılında imzalanarak 1 Ocak 1958'de yürürlüğe girmiştir.

Amaçları arasında; atom enerjisinin barışçıl yollardan kullanılması ve bunu amaçlayan kurumlara kredi verilmesi, enerji üretiminin artırılması, nükleer enerji sanayinin kurulmasının desteklenmesi, geliştirilmesi ve bu konuda çalışan kişilerin güvenliğinin sağlanması sayılabilir.

EURATOM'un kurulmasındaki nedenlerden biri, Ortadoğu'dan Avrupa'ya gelen petrol bağımlılığını azaltma çabasıdır. Ancak daha sonraları petrolün Afrika üzerinden sağlanmasından ve üye ülkelerin bu konudaki isteksizliğinden dolayı, EURATOM, AKÇT ve AET kadar gelişmemiştir¹⁷.

I. B. 4. Avrupa Topluluğu (AT)-European Community (EC):

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu 8 Nisan 1965 yılında Brüksel'de bir araya gelerek 1967'de yürürlüğe girecek olan Füzyon Antlaşması'nı imzalamışlar ve Avrupa Topluluğu'nu (AT) kurarak faaliyetlerini Topluluk içinde yürütmeye başlamışlardır.

Roma Antlaşması'nı uygulamayı amaç edinen Topluluk, 1987 Avrupa Tek Senedi'ne kadar ekonomik amaçları uygulamış, Tek Senet'ten sonra buna sosyal, kültürel ve siyasi amaçları da eklemiştir.

Topluluk bu zaman zarfında yeni üyeleri de kabul etmiştir. Birlik adını alıncaya kadar İngiltere, İrlanda ve Danimarka'yı 1973 yılında, Yunanistan'ı 1981

¹⁷ Karluk, a.g.e., s. 2.

yılında ve İspanya ile Portekiz'i 1986 yılında tam üye olarak kabul etmiş ve üye sayısını onikiye çıkarmıştır.

I. B. 5. Avrupa Tek Senedi (ATS)¹⁸

12 AT üyesi devlet temsilcisi tarafından hazırlanan ve 1986'da imzalanıp 1987'de yürürlüğe giren Avrupa Tek Senedi (ATS) ile, devletler arasındaki ilişkilerin tümünün bir Birlik içerisinde yürütülmesi istenmektedir.

Tek Senet ile AKÇT, AET antlaşmaları geniş şekilde değiştirilmiş, üye ülkeler arasında dış politikanın birlikte belirlenip yürütülmesi gerçekleştirilmiştir. ABD, Japonya ve Çin ile rekabet edebilme imkanlarının yaratılmasını hedefleyen ATS, serbest ve sosyal bir Pazar yaratmak için, karar alan organların güçlendirilmesini öngörmektedir. Tek Senet, Parlamento'nun etkinliğini artırmış, nitelikli çoğunluk sistemi ile karar alma sürecini hızlandırmış, dış politika ve güvenlik alanlarında işbirliğini geliştirmiştir.

I. B. 6. Avrupa Birliği (AB)-European Union (EU):

Avrupa Topluluğu üye ülkeleri 9-10 Aralık 1991'de Hollanda'nın Maastricht kentinde bir araya gelerek yeni bir Avrupa Toplulukları Antlaşması hazırlamaya karar vermişler; Maastricht Antlaşması ya da Avrupa Birliği Antlaşması olarak bilinen Antlaşma'yı Şubat 1992'de imzalamışlardır. 1 Kasım 1993 yılında yürürlüğe giren bu Antlaşma ile Topluluklara yeni bir boyut kazandırılmış, Adalet ve İçişleri, Ekonomik ve Parasal Birlik ve Ortak Politika ve Güvenlik konularında yeni tanımlamalar yapılmıştır.

Hukuk ve içişlerinde daha sıkı işbirliği, sınırları olmayan bir Pazar yaratarak ekonomik ve sosyal bütünleşmeyi sağlama, tek para olacak şekilde bir ekonomik ve

¹⁸Avrupa Tek Senedi, (Çevrimiçi) <http://www.europa.eu/eur-lex/en/treaties/selected/livre509.html>, 12.03.2006.

parasal birlik sağlama ve ortak bir dış politika ve güvenlik politikası oluşturma, Antlaşma'nın amaçları arasındadır. Bunların yanı sıra Maastricht Antlaşması ile Parlamento'nun yetkileri artırılmış ve ortak karar alma prosedürü ile veto etme ve gensoru verme yetkisi Parlamento'ya tanınmıştır¹⁹.

Bu Antlaşma, Roma Antlaşması'nın yani 'Avrupa Ekonomik Topluluğunu Kuran Antlaşma'nın adını 'Avrupa Topluluğunu Kuran Antlaşma' olarak değiştirmiştir.

Antlaşmanın yürürlüğe girmesini takip eden iki yıl içinde de yeni üç üye ile (1995'te Avusturya, İsveç ve Finlandiya) tam üye sayısı onbeşe çıkmıştır. Avrupa bütünleşme sürecini daha da genişletme amacıyla Avrupa Komisyonu 17 Temmuz 1997'de Gündem 2000 adlı bir rapor hazırlamış, beş ay sonraki Lüksemburg Zirvesi'nde de genişlemeye izin verecek süreç başlamıştır.

Takvimler Mayıs 2004'ü gösterdiğinde ise Malta, Kıbrıs, Macaristan, Polonya, Slovakya, Çek Cumhuriyeti, Letonya, Litvanya, Estonya ve Slovenya²⁰ Birlik'e tam üye olmuşlardır.

Bulgaristan ve Romanya, tam üyelik için katılım müzakerelerinin sonuna gelmiş olup Ocak 2007'de AB üyesi olmuşlardır. Türkiye, Hırvatistan ve Makedonya Cumhuriyeti aday ülke konumunda bulunmaktadır.

I. B. 7. Amsterdam Antlaşması²¹

1994 yılında Almanya'da yapılan Zirve sonucunda, genişleme stratejisinin Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine doğru olması belirlenmiştir. Bu strateji ile Avrupa Topluluğu Antlaşması'nda bazı değişiklikler yapılmıştır.

¹⁹ Maastricht Antlaşması, (Çevrimiçi) http://www.europa.eu/eur-lex/en/treaties/dat/EU_treaty.html, 12.03.2006.

²⁰ Tam üyelerin isimlerinin veriliş sırasında ülkelerle imzalanan Ortaklık Anlaşması tarihleri dikkate alınmıştır.

²¹ Amsterdam Antlaşması, (Çevrimiçi) <http://www.europa.eu/eur-lex/en/treaties/selected/livre546.html>, 12.03.2006.

2 Ekim 1997’de imzalanan ve 1 Mayıs 1999’da yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşması’nda AB’nin üç unsuru belirlenmiştir. Birinci unsur, Avrupa Topluluğu, ikinci unsur, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası ve üçüncü unsur, Adalet ve İçişleri’dir. İkinci ve Üçüncü unsurlar Maastricht’de eklenmiş, Adalet ve İçişleri konusunda bazı hükümler, Amsterdam Antlaşması’yla Topluluklar unsuruna aktarılmış ve Avrupa Toplulukları Adalet Divanı’nın yetki alanı içine alınmıştır. Schengen Protokolü ve istihdam alanında yeni adımların atıldığı Amsterdam Antlaşması ile Kurucu Antlaşmalar yeniden numaralandırılmıştır.

I. B. 8. Nice Antlaşması²²

26 Şubat 2001 tarihinde imzalanarak 1 Şubat 2003 tarihinde yürürlüğe giren Nice Antlaşması ile, AB’nin kurumsal yapısında, genişleme sonucunda üye ülkelerin temsiline ilişkin düzenlemeler getirilmiştir.

I. B. 9. Avrupa Birliği’nin Kurumsal Yapısı

Avrupa Birliği’ni yöneten kurumlar şöyledir:

- a) Avrupa Parlamentosu,
- b) Üye Devletlerin bakanlarından oluşan Konsey,
- c) Avrupa Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi,
- d) Komisyon,
- e) Topluluk hukukuna uyulmasını sağlayan Adalet Divanı,
- f) Birliğin Mali yönetimini izleyen Sayıştay.

Bu kurumların yanı sıra Birliğin dengeli gelişimine katkıda bulunacak projelerin finansmanını kolaylaştırmak için Avrupa Yatırım Bankası bulunmaktadır.

1979’dan bu yana tek dereceli genel seçimle iş başına gelen ve görev süresi beş yıl olan **Avrupa Parlamentosu**’nun sandalye sayısı son üyelerle birlikte 785’e çıkmıştır (Almanya 99, Fransa 78, İtalya 78, Birleşik Krallık 78, İspanya 54, Polonya

²² Nice Antlaşması, (Çevrimiçi) <http://www.europa.eu/eur-lex/en/treaties/dat/12001C/htm/12001C.html>, 12.03.2006.

54, Romanya 35, Hollanda 27, Belçika 24, Yunanistan 24, Portekiz 24, Çek Cumhuriyeti 24, Macaristan 24, İsveç 19, Avusturya 18, Bulgaristan 18, Danimarka 14, Finlandiya 14, Slovakya 14, İrlanda 13, Litvanya 13, Letonya 9, Slovenya 7, Lüksemburg 6, Estonya 6, Kıbrıs 6 ve Malta 5 üye ile temsil edilir). Sekreteryası'nın Lüksemburg'da bulunduğu Parlamento'nun genel kurulu Strasbourg'da toplanır ve her ayın bir haftası genel kurul oturumları düzenlenir. Konsey ve Komisyon'la ilişkileri kolaylaştırmak amacıyla Komisyon toplantıları Brüksel'de yapılır.

Siyasi bir itici güç oluşturarak Topluluk politikaları için çeşitli inisiyatifler üretmek, 492 milyondan fazla vatandaşın temsil edildiği Parlamento'nun başlıca görevidir.

Aynı zamanda, Parlamento, Avrupa Komisyonu üyelerinin tayinlerini onaylama ve üçte iki oy çokluğuyla Komisyon'u görevden alma yetkisi ile denetim organı işlevine de sahiptir. Komisyon ve Konsey'e sözlü ve yazılı sorular yönelterek Avrupa politikalarının işleyişini izleyen Parlamento'da Komisyon'un programı oylanır. Birlik vatandaşlarının dilekçelerini inceleyen Parlamento çeşitli araştırma komisyonları da kurabilir. Görevi kötüye kullanma olaylarıyla ilgili olarak vatandaşların şikayetleriyle ilgilenmekle görevli bir Ombudsman atama yetkisi Parlamento'da bulunmaktadır.

Yıllık bütçeyi oylayan Parlamento bütçedeki yetkilerini, Komisyon tarafından hazırlanan Mevzuat önerilerini yürürlüğe koyma yetkisini Konsey ile paylaşır. Birlik Antlaşmasına göre Parlamento, yönetmelik ve yönergelerin kabulü esnasında Konsey'le eşit statüye sahiptir.

Bunların yanı sıra Parlamento, uluslararası antlaşmalar, yeni üyelerin katılımı, Parlamento seçimlerinde her ülkede aynı usulün uygulanması, birlik vatandaşlarının ikamet hakkı gibi Konsey'in aldığı bazı kararları onaylamakla yükümlüdür.

Devlet ve Hükümet Başkanları ile Komisyon Başkanı'ndan oluşan **Avrupa Zirvesi**'ne Dışişleri Bakanları ile Komisyonun bir üyesi yardımcı olur. Avrupa Birliği Antlaşması'nın 4üncü maddesinde öngörüldüğü gibi yılda iki kez, Konsey

başkanlığını yürüten üye devletin hükümet veya devlet başkanının başkanlığında toplanır ve faaliyetlerin ana hatlarını çizer. Çalışmalarının sonunda yayımladıkları bildirimlerin siyasal değeri olmasına rağmen hukuksal bağlayıcılığı yoktur.

Avrupa Birliği Konseyi her üye devletin kendi hükümetini taahhüt altına sokmaya yetkili bakanlar düzeyindeki temsilcilerinden oluşur. Merkezi Brüksel’de olan Konsey, bazı toplantılarını Lüksemburg’da yapar ve başkanlığını her Üye Devlet, altı aylık dönemler için sırayla üstlenir.

Bir diğer görevi, Üye Devletler’in genel ekonomik politikalarını koordine etmek ve Komisyon’un sunduğu teklifler konusunda Parlamento ile birlikte temel kararları almaktır. Ortak dış politika ve güvenlik politikası çerçevesinde ortak konuların tanımlanması, ortak kararların alınması ve uygulanması; Adalet ve İçişleri’nde ortak eylemlerin belirlenmesi ve Üye Devletler tarafından imzalanacak sözleşmelerin hazırlanması Konsey Başkanlığı sorumluluğundadır.

Konsey’in çalışmaları için gerekli hazırlıkları yapan ya da özel konuları incelemekle görevli komiteler oluşturarak Konsey’in talimatlarını yerine getiren Komite, Daimi Temsilciler Komitesi’dir (COREPER) ve üye devletlerin Birlik nezdindeki Büyükelçilerinden oluşur.

Avrupa Birliği’nin yürütme organı olan **Avrupa Komisyonu** yasama sürecini başlatmada tek yetkili organdır. Hükümetlerarası işbirliğinde üye devletler gibi teklifte bulunma hakkına sahip olan Komisyon, Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu, Avrupa Sosyal Fonu, Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu için ayrılmış olan bütçeyi de idare eder.

Komisyon’un idari personelinin büyük bir bölümü, Brüksel’de görev yaparken bir kısmı da Lüksemburg’da çalışır.

Antlaşmaların korunmasından sorumlu olan Komisyon, ihlal gördüğü zaman Üye Devletlere soruşturma açabilir ve gerekli gördüğü hallerde de konuyu Avrupa Adalet Divanı’na götürebilir. Birlik’in rekabet kurallarını ihlal eden şirket ya da kişilere para cezası verme hakkı bulunmaktadır.

27 yargıç ve 8 kanun sözcüsünden (savcı) oluşan **Adalet Divanı** Avrupa Antlaşmalarını hukuka uygun olarak yorumlamak ve uygulamakla yükümlü kılınmıştır. Komisyon gibi Divan'da Üye Devlet'in Antlaşmalara göre davranmadığını tespit ederse para cezası verebilir.

Hukuki bir işlemin tartışmalı bir durum yaratması halinde ülkesinde daha yüksek bir temyiz merciinin bulunmaması şartıyla Adalet Divanı'na başvuran ulusal mahkeme için Divan ön karar verebilir ve bu karar Üye Devlet'i bağlar.

Ayrıca Lüksemburg'da görev yapan, bağımsızlıkları güvence altında bulunan 15 yargıçlı Bidayet Mahkemesi, kişi ve işletmelerin açtığı davalara bakar.

Avrupa Birliği'nin tüm gelir ve giderlerinin hukuka göre yapılıp yapılmadığını ve maliye yönetiminin tutarlı olup olmadığını denetleyen **Sayıştay**'ın 27 üyesi Konsey tarafından Avrupa Parlamentosu'nun görüşü alındıktan sonra oybirliğiyle atanır ve Sayıştay çalışmalarını Lüksemburg'da sürdürür.

Birlik Antlaşması ile tam kurumsal statü tanınarak sorumluluk alanı genişletilen Sayıştay, hesaplara konu olan işlemlerin hukuka göre yapıldığı, hesapların güvenilir olduğu konusunda Parlamento ve Komisyon'a güvence bildirimini sunmakla yükümlüdür. Özel konulardaki görüşlerini re'sen hareket ederek açıklar.

“**Primus inter pares**” (eşitler arasında birinci) konumundaki Başkanı üyeler kendi aralarından seçerler ve Başkanlık süresi üç yıldır. Üç yılın sonunda ikinci bir dönem için yeniden seçilmek mümkündür.

I. C. KISIM: KÜRESELLEŞME OLGUSU ve AVRUPA BİRLİĞİ

Küreselleşme olgusu, üretim faktörleriyle, mal ve hizmetlerin giderek artan hareketliliğinden kaynaklanan, sınır ötesi karşılıklı ekonomik bütünleşme olarak tanımlanmaktadır²³. Roland Robertson, küreselleşme sürecinin coğrafi keşifler, güneş merkezli evren teorisi, dünyanın ilk haritasının yapılması, böylece Yer'e ilişkin ilk genellemelerde bulunulması ile başladığını belirtmektedir²⁴.

Erdoğan'a göre küreselleşme başta iletişim, enformasyon ve ulaşım olmak üzere insani etkileşimin çeşitli biçimlerinin, uluslar arasındaki coğrafi sınırların önemini yitirmesine yol açacak şekilde dünya ölçeğinde hızla yayılmasıdır; ve küreselleşmenin insani faaliyet ve etkileşimin iktisadi, siyasi, teknolojik, hukuki, askeri, kültürel ve çevresel alanlarıyla ilgili çok boyutlu bir olgu olarak anlaşılması gerektiğini belirtmektedir²⁵. Küreselleşmenin temelde ülkelerin ve dünya halklarının bütünleşmesi oluğunu düşünen Joseph Stiglitz, "küreselleşme ulaşım ve iletişim maliyetlerini inanılmaz ölçüde azaltacağı için ortaya konmuştur" demektedir ve "küreselleşmeyle birlikte mallar, hizmetler, sermaye ve bilginin önündeki engeller kaldırılmış, mevcut kurumların yanı sıra sınırlar arasında çalışacak yeni kurumlar da oluşturulmuştur"²⁶ yorumunu yapmaktadır.

Küreselleşmeyi hazırlayan ana faktörler arasında serbest piyasa ekonomisi ve demokrasi gösterilmekte olup günümüzde, bölgesel ve küresel güvenliğin düzenleyici ilkeleri olarak demokrasi, iyi yönetim ve hukukun üstünlüğü kabul edilmektedir. Küreselleşme ve uluslararası güvenlik ile demokratikleşme ve insan hakları arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Ekonomik, siyasi ve hukuki boyutları

²³ Duncan Campell, "Foreign Investment Labour Immobility and the Quality of Employment", **International Labour Review**, Vol: 133, Number 2, 1994, p. 185.

²⁴ Roland Robertson, **Globalization, Social Theory and Global Culture**, London, Sage Publications, 2004, p. 48.

²⁵ Mustafa Erdoğan, "Siyaset ve Hukuk Perspektifinden Küreselleşme", **Siyasi, Ekonomik ve Kültürel Boyutlarıyla Küreselleşme**, İstanbul, Ufuk Yayınları, 2002, s. 27.

²⁶ Joseph E. Stiglitz, **Küreselleşme Büyük Hayal Kırıklığı**, Çev. Arzu Taşcıoğlu, Deniz Vural, İstanbul, Plan B Yayınları, 2002, s. 31.

olan küreselleşme, uluslararası bir çerçeveye sahiptir²⁷. Ancak küreselleşmenin sınırlarının belirsiz olduğu ve temel unsurları ile çok boyutlu yapısının henüz yeterince ortaya konulmadığı da bilinmektedir²⁸.

Küreselleşme kavramını, neoliberalizm ile eş tutan yaklaşımlar da mevcut olup küreselleşmenin temelinde yatan ideolojinin neoliberalizm olduğunu düşünmektedirler²⁹.

Küreselleşmeyi bu kadar yoğun olarak yazılıp çizilir yapan, Sovyet Bloku'nun çöktüğü 1989 yılından sonraki gelişmelerdir. Böylece insani varoluşun sosyal, kültürel ve iktisadi yönleri artık büyük ölçüde ulusları aşan bir nitelik kazanmıştır³⁰. Küreselleşmenin üç önemli evreden geçtiğini belirten Baskın Oran için 1989 sonrası gelişmeler üçüncü evrenin üçüncü gelişmesidir³¹.

Küreselleşmenin tek bir süreç olarak düşünülmemesi gerekmektedir. Karmaşık süreçler bir araya gelmekte, hatta tamamen birbirine zıt etkenler de devreye girmektedir. Uluslar eskiden sahip oldukları güçlerin bir kısmını kaybetmekte; büyük problemleri çözemeyecek kadar küçük ama küçük problemleri çözemeyecek kadar da büyük bir birim olmaktadır³².

Küresel bütünleşme; ülkeler arasındaki iktisadi, siyasi, sosyal ilişkilerin yaygınlaşması ve gelişmesi, ideolojik ayrımlara dayalı kutuplaşmaların çözülmesi, farklı toplumsal kültürlerin, inanç ve beklentilerin daha iyi tanınması ve ülkeler arasındaki ilişkilerin yoğunlaşmasını kapsamakta olup maddi ve manevi değerlerin

²⁷ Metin Toprak, **Küreselleşme ve Kriz**, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2001, s. 14.

²⁸ Philip Cerny, "Globalization and the Changing Logic of Collective Action", **International Political Economy, Perspectives on Global Power and Wealth**, Ed. Jeffrey A. Frieden, David Alake, London, Routledge, 2000, p. 446.

²⁹ Immanuel Wallerstein, **Utopistics or, Historical Choices of the Twenty-first Century**, New York, The New Press, 1998, p. 45

³⁰ Erdoğan, **a.g.e**, s. 29.

³¹ Baskın Oran, "Küreselleşme: Ne Yapmalı?", (Yazı Dizisi), **Cumhuriyet Gazetesi**, 2000, s. 14. Baskın Oran'ın tanımına göre üçüncü evrede yer alan diğer gelişmeler ise; 1970'lerde çokuluslu şirketlerin dünya ekonomisini denetim altına alması ve 1980'lerde Batı'nın teknolojik buluşlarla kültürünü yaymak için kullandığı iletişim devrimidir.

³² Mehmet Aktel, **Küreselleşme ve Türk Kamu Yönetimi**, Ankara, Asil Yayın Dağıtım, 2003, ss. 8-9.

ve bu değerler çerçevesinde oluşmuş birikimlerin ulusal sınırları aşarak dünya çapında yaygınlaşması anlamını da taşımaktadır. Benimsenecek siyasi sistem, demokrasi, insan hakları ve özgürlükler, çevre gibi düşüncelerin evrenselleşmesi fikri bu kapsam içinde değerlendirilmektedir³³. Ancak bu değerlere yakınlık duyulabileceği gibi tepkilerin de ortaya çıkabilme ihtimali bulunmaktadır. Küreselleşme hem uluslararası, uluslarüstü ilişkilerin ölçeğindeki genişlemeyle, hem de bu ilişkilerdeki yoğunlaşma ile daha da güç kazanmaktadır.

Küreselleşme sürecinde;

- ülkeler arasındaki ilişkiler yaygınlaşır, farklı toplum ve kültürlerin inanç ve beklentileri daha iyi tanınır, ülkelerin sahip oldukları maddi ve manevi değerler ulusal sınırları aşarak dünya çapına yayılır³⁴;
- bütün dünyada sermaye serbest dolaşır, hacmi artar, hızlanır ve yaygınlaşır;
- teknolojik atılım her geçen gün artar ve ilişki ağları öne çıkar³⁵;
- bölgesel bütünleşmeler, yerelleşme, bireyselleşme, yönetime katılım ve sivil toplum örgütleri ön plana çıkar³⁶;
- insan hakları, hukuk devleti, çevrenin korunması, uyuşturucu, organize suçlarla mücadele gibi tüm insanlığı ilgilendiren konular uluslar-üstü bir platforma taşınır³⁷;
- neo-liberalizmin üstünlük kazanması sonucunda piyasa üstünlüğü önem kazanır ve özelleştirme ile ekonomide devlet küçülür³⁸;
- uluslararası ekonomik ilişkilerde eski korumacılık anlayışının yerine serbest ticaret görüşü benimsenir;

³³ **Dünyada Küreselleşme ve Bölgesel Bütünleşmeler Alt Komisyonu Raporu**, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara, DPT, 1995, s. 1.

³⁴ Rıdvan Karluk, **Küreselleşen Dünyada Uluslararası Ekonomik Kuruluşlar ve Entegrasyonlar**, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Basımevi, 1995, s. 1; Yusuf Tuna, *“Dünyada Globalleşme Eğilimleri ve Dengeler”*, **Çerçeve**, Yıl: 4, Sayı: 14, İstanbul, MÜSİAD Yayınları, 1995, ss. 22-29.

³⁵ Osman Ulagay, **Küreselleşme Korkusu**, İstanbul, Timaş Yayınları, 2001, s. 65.

³⁶ Yusuf Erbay, *“Küreselleşen Dünyada Türkiye”*, **Türk İdare Dergisi**, Yıl: 70, Sayı: 421, Ankara, Öztürkler Matbaacılık, 1998, ss. 297-308.

³⁷ Özlem Özkıvrak, Dilek Dileyici, *“Globalleşme, Bölgeselleşme, Mega Rekabet ve Türkiye”*, **Dış Ticaret Dergisi**, Yıl: 6, Sayı: 20, Ankara, Dış Ticaret Müsteşarlığı Matbaası, 2001, ss. 134-163.

³⁸ Kuter Ataç, *“Küreselleşme: Söylem ve Gerçek”*, **Tezkire**, Yıl: 9, Sayı: 18, Ankara, Esam Yayınları, 2000/2001, ss. 88-89.

- ulus devlet yetkileri ve gücü, dışarıda ulus-üstü örgütlere; içerde ise yerel yönetimlere ve sivil toplum örgütlerine devredilir;
- etnik farklılıklar ve yerel kültürler canlandırılır.

Hirst ve Thompson'ın ifade ettiği gibi küreselleşme kavramı artık her türlü siyasi görüşün “gündemi yakalama sözcüğü”ne dönüşmesine rağmen³⁹ asıl iddia şudur: Siyasi hayatta çok partili demokratik sistem, insan hakları ve hukukun üstünlüğü, ekonomik hayatta serbest piyasa ekonomisi ve kültürel hayatta farklı kültürlerin, inançların ve düşüncelerin birlikte yaşamasının evrensel boyut kazanmasıdır. Küreselleşme, insan hakları, çoğulcu ve katılımcı demokrasi ve hukuk devleti gibi değerlerin dünyaya “yayılması” işlevini görmekte olup, bu taleplerden kaçmak da mümkün görünmemektedir. Bu taleplerden kaçmak isteyen ulusal yönetimler, hem içten hem de dıştan baskı görmekte, ulusal ve uluslararası meşruiyetin temeli olan, insan haklarına saygılı demokratik yönetime sahip olmama gerekçesiyle eleştirilebilme ihtimali ile karşı karşıya kalabilmektedirler.

Küreselleşme süreciyle bölgesel bütünleşmeler, ulus-üstü yapılanmalar ve çok uluslu şirketlerde sayı artışı görülmektedir. Küreselleşen dünya içerisinde tek başlarına rekabet edemeyeceklerini gören uluslar, bölgesel bütünleşmeler içine girmektedirler.

“Bu alanda genel eğilim, daha ziyade, çok uluslu şirketlerin dayattığı bir küreselleşme sürecinin ulus devletlerin iktidarını ve hareket alanını daralttığı, uluslararası pazardaki rekabeti kızıştırdığı ve bunun da bölgesel entegrasyon girişimlerine yol açtığı şeklindedir”⁴⁰.

Bölgesel bütünleşme ya da entegrasyon, iktisadi, siyasi, askeri ve sosyal boyutlar içerebilmektedir. Grubun üyesi olan ülkelerin ortak hedef ve çıkar paylaşımları söz konusu olduğu hallerde, bütünleşme hareketi daha başarılı olmaktadır. Örneğin Avrupa Konseyi demokrasi ilkelerine bağlılık, siyasi sistemin

³⁹ Paul Hirst, Grahame Thompson, **Küreselleşme Sorgulanıyor**, Çev., Çağla Erdem, Elif Yücel, Ankara, İmge Yayınları, 1998, s. 26.

⁴⁰ Taner Timur, **Küreselleşme ve Demokrasi Krizi**, 2. Baskı, Ankara, İmge Kitabevi, 2000, s. 21.

istikrarlılığı, insan haklarına saygınlık gibi ilkelere bağlı Batı Avrupa ülkeleri arasında oluşturulmuş bir örgüttür⁴¹.

Serbest ticaret bölgelerinde, üye ülkeler kendi aralarındaki mal ve hizmet hareketlerindeki ticari ve diğer ulusal engelleri kaldırmaya çalışırken birbirlerinin piyasalarına giriş önceliği tanınırlar; üye olmayan ülkelere karşı, kendi diledikleri ticaret politikalarını, tarifelerini, kotalarını uygularlar. Gümrük birliğinde ise, dışa karşı ortak bir gümrük tarifesi ve üye olmayan ülkelere uygulanacak ortak ticari kuralların kabulü söz konusudur. Anlaşma tarafları arasında üretim faktörlerinin, sermaye, emek ve teknolojinin serbest dolaşımına izin verilmesi ise ortak pazar uygulamasıdır. Söz konusu olan bir ekonomik birlik ise tüm üye ülkelerin iktisat politikalarını birleştirmesi gerekmekte olup bunun sonucunda serbest dolaşan mal ve faktörlerin yanı sıra para, maliye ve sosyal politikaların tam bir uyum göstermesi şarttır.

“Anlaşma öncesinde ülkeler arasındaki entegrasyon ne kadar düşük, buna karşın birbirlerine uyguladıkları ticari engeller ne kadar çok ise, anlaşmanın ticaret yaratma etkisinin o kadar büyük olması beklenir”⁴².

Pazarların genişlemesi ve derinlik kazanması üye ülkelere rekabet kazandıracak, teknolojik gelişmeleri hızlandıracak, diğer ülkelere kıyasla bir üretim üstünlüğü sağlayacak, yeni yatırım projelerine ilgi artacak, gelişen sektörlerde firma sayısının artması ile beraber rekabet kızıyacak ve bu, tüketicilere alternatif mallar arasında daha kapsamlı seçme olanakları tanıyacaktır.

Bu uyum sürecinde bazı sorunlarla karşılaşmak elbette doğaldır. Bu süreci kolaylaştırmak amacıyla üyeler maddi açıdan birbirlerini desteklemeye çalışırlar. Böylece sermaye akışı da hızlanır.

Bir gümrük birliğinin oluşturulması ile anlaşmaya varmış olan ülkelerin ithal ettikleri malların iç sınırlarından geçişi için tek bir belgenin düzenlenmesi yeterli

⁴¹ Dünyada Küreselleşme ve Bölgesel Bütünleşmeler Alt Komisyonu Raporu, **a.g.e.**, s. 3.

⁴² Dünyada Küreselleşme ve Bölgesel Bütünleşmeler Alt Komisyonu Raporu, **a.g.e.**, s. 4.

olabilecek, tek bir belgenin uygulanması ekonomik maliyetleri azaltacak ve sınırlarda mevcut formaliteleri önemli ölçüde ortadan kaldıracaktır.

Avrupa Birliği (AB) de böyle bir bölgesel entegrasyondur. Temel değerlerini yukarıda söylediğimiz gibi insan haklarına saygı, çoğulcu ve katılımcı demokrasi anlayışı ve hukuk devleti üzerine oturtan AB, bu değerlerle belirsizlikleri en aza indirmeye çalışmakta, değerlere sahip olmayanlara baskı kurarak sistemlerinde reform yapmalarını istemektedir. Bu süreçte uluslar birbirlerini denetleyebilmekte ve gerekirse yaptırım uygulayabilmektedirler. “Paris Şartı”nda bu süreç ifadesini bulmakta olup Paris Şartı’nın ilkeleri⁴³ şöyledir:

- Devletlerin egemen eşitliği ve egemenliğin özündeki haklara saygı;
- Tehdit veya şiddete başvurmama;
- Sınırların dokunulmazlığı;
- Devletlerin toprak bütünlüğüne saygı;
- Uyuşmazlıkların barışçı yollarla çözümü;
- İçişlerine karışmama;
- Düşünce, vicdan, din ve inanç özgürlükleri de dahil olmak üzere, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı;
- Halkların hak eşitliği ve kendi kaderlerini tayin hakkı;
- Devletler arasında işbirliği;
- Uluslararası hukuk çerçevesinde üstlenilen yükümlülüklerin iyi niyetle yerine getirilmesi.

Gelişmekte olan ülkelerde ortaya çıkan olumsuzluklar Paris Şartı’nda yer alan yeni demokrasi anlayışı ile giderilmeye çalışılmakta; Avrupa Birliği de bunları değişmez ilke kabul etmektedir:

“Avrupa Birliği’ni oluşturan temel değerler kalıcı barışın sağlanması, birlik, eşitlik, özgürlük, güvenlik ve dayanışmadır. Avrupa Birliği’nin amaçları özgürlük ve demokrasi ilkelerini korumak ve tüm üyeler tarafından insan

⁴³ Paris Şartı, 21 Kasım 1990 günü Paris’te imzalanmıştır.

haklarına saygı ve temel haklar ile birlikte hukukun üstünlüğü kuralının uygulanmasını sağlamaktır”⁴⁴.

Avrupa Birliği’nde de olan iktisadi, siyasi, sosyal entegrasyon, ortak hedef ve çıkar paylaşımı ve gümrük birliği içinde bulunması nedeniyle AB’nin küreselleşme sürecinde olan bir bölgesel birlik olduğu aşıkardır.

“Dönemin Avrupa Topluluğu’nun hem üye sayısını Avrupa çapında artırma yoluyla genişlemesi, hem siyasal birlik kurma yönünde bütünleşmesinde derinliği artırmaya gitmesi, bölgeselleşme hareketine dünya çapında ivme veren etkenlerden biri oldu”⁴⁵.

II. Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan bölgesel entegrasyonlardan sadece Avrupa Birliği günümüze kadar gelebilmiş olup en başarılı ekonomik entegrasyon olma özelliğini korumaktadır.

⁴⁴ Avrupa Birliği Nedir? (Çevrimiçi) www.deltur.cec.eu.int, 24.03.2006.

⁴⁵ Gülten Kazgan, **Küreselleşme ve Ulus Devlet Yeni Ekonomik Düzen**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1999, ss. 403-404.

İKİNCİ BÖLÜM:
AVRUPA BİRLİĞİ ve TÜRKİYE İLİŞKİLERİ
II. A. KISIM: İLİŞKİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Avrupa Topluluğu (AT) ile 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanarak 1 Aralık 1964 tarihinde yürürlüğe giren Türkiye ile AET Arasında Bir Ortaklık Yaratan Anlaşma, yani, Ankara'da imzalandığı için Ankara Anlaşması, Türkiye ile Avrupa Birliği (AB) arasındaki ilişkilere temel oluşturmaktadır. Bu Anlaşmada amaç, Anlaşma'nın 2nci maddesinde belirtildiği gibi, Türkiye ekonomisinin hızlandırılmış kalkınması ve Türk halkının çalışma seviyesinin ve hayat şartlarının yükseltilmesi gerekliliğinden dolayı taraflar arasındaki ticari ve ekonomik ilişkilerin aralıksız ve dengeli olarak güçlendirilmesidir. Bu Anlaşma, tarafların eşit olarak katıldığı ikili bir anlaşmadır ve Türkiye'nin Topluluklara tam üyeliğini nihai amaç olarak görmektedir.

Türkiye ve Avrupa Topluluğu arasındaki ortaklığın gelişimini sağlayan organlar bulunmaktadır.

Ankara Anlaşması'nın 6ncı maddesi gereği kurulan Ortaklık Konseyi, ortaklığın en yetkili yürütme organıdır. Ankara Anlaşması'nın uygulanmasını sağlamakla yükümlü kılınan Ortaklık Konseyi; Topluluk üyesi ülke hükümetleri, Türk Hükümeti, Konsey ve Komisyon temsilcilerinden oluşur; Bakanlar ve Büyükelçiler seviyesinde toplanır.

İç tüzük gereği en az altı ayda bir Bakanlar seviyesinde bir araya gelen Ortaklık Konseyi'nin kararları, doğrudan tarafları bağlamaz. Taraflar, Konsey kararlarını kendi iç hukuklarında uygulamak için gerekli önlemleri aldıktan sonra bu kararlar bağlayıcı olur. Ankara Anlaşması'nın 25inci maddesi gereği taraflar, her anlaşmazlığı Ortaklık Konseyi'ne getirebilirler. Anlaşmazlık karar yolu ile çözülebileceği gibi Adalet Divanı'na veya başka bir yargı otoritesine götürülmesi de karara bağlanabilir.

Ortaklık Konseyi'nin gündemini hazırlayan, Konsey'in vereceği karar doğrultusunda teknik sorunlar üzerinde incelemeler yapmakla yükümlü kılınan Ortaklık Komitesi, Büyükelçiler seviyesinde Brüksel'de toplanır ve bir yönetim organı olarak görev yapar.

Türkiye ile AT arasındaki ortaklığın demokratik denetimini yapmakla sorumlu kılınmış birim ise Karma Parlamento Komisyonu'dur. Ortaklık Konseyi'nin, Parlamento'ya sunduğu yıllık faaliyet raporlarını inceler, ortaklığa ilişkin tavsiyelerde bulunur. Yılda iki defa bir araya gelen Parlamento 18 üyeden oluşur.

Bu Anlaşma'ya göre hazırlık, geçiş ve son dönem olmak üzere üç safhası olan bir gümrük birliğinin kurulması öngörülmüştür.

Esas olarak 5 belgeden oluşan Ankara Anlaşması'nın 4üncü ve Anlaşma belgelerinden olan Geçici Protokol'ün 1inci maddesine dayanarak bir Katma Protokol hazırlanmıştır. Gümrük Birliği'ne hazırlık döneminde, 23 Kasım 1970'de imzalanan ve bu dönemi sonlandırarak 1 Ocak 1973 tarihinde yürürlüğe giren Katma Protokol, sanayi ürünlerinde gümrük birliğinin, ekonomi politikalarının eşgüdümünün sağlanması ve işgücünün serbest dolaşımı gibi önemli uygulama hükümleri içermektedir.

Prensip olarak 5 yıl sürmesi gerekirken 9 yıl süren hazırlık döneminin ardından geçiş dönemi başlamış, bu dönemde taraflar karşılıklı ödümler vererek gümrük birliğini gerçekleştirmeyi amaçlamışlardır. Roma Antlaşması'nın 8inci maddesinde öngörüldüğü gibi geçiş dönemi 4'er yıldan 3 dönem olacak, 14 yılı geçemeyecekti. Son dönemde de, Ankara Anlaşması'nın 28inci maddesi gereği, Türkiye'nin Roma Antlaşması'ndan doğan tüm yükümlülükleri üstlenebileceğini göstermesi durumunda taraflar arasında tam üyelik görüşmeleri öngörülmüştür. Ancak Türkiye son döneme geçilmesini beklemeden, 14 Nisan 1987 yılında, Avrupa Kömür Çelik Topluluğu'nu (AKÇT) kuran Antlaşma'nın 98inci maddesine göre AKÇT'ye; Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu (AET) kuran Antlaşma'nın 237nci

maddesine göre AET'ye ve EURATOM'u kuran Antlaşma'nın 205inci maddesine göre EURATOM'a tam üye olmak için başvuruda bulunmuştur.

Türkiye'nin tam üyelik başvurusuna cevap, Avrupa Komisyonu adına Komiser Matutes tarafından 18 Aralık 1989'da bir Görüş Raporu ile açıklanmıştır. Rapor ile, Tek Senet hedeflerine ulaşmadan herhangi bir tam üyelik başvurusunu işleme koyamayacakları, 1992 yılı itibariyle Topluluğun 15 ya da daha fazla üye ile nasıl işlediğinin değerlendirilmesinden hareketle Türkiye'nin başvurusunun bu tarihten sonra işleme konulacağı bildirilmiştir.

6 Mart 1995 tarihinde bir araya gelen Ortaklık Konseyi'nin, gümrük birliğinin son aşamaya geldiğini söylemesine müteakip 1 Ocak 1996'da Gümrük Birliği yürürlüğe girmiştir. Böylece geçiş dönemi son bulmuş ve son döneme girilmiştir. Tam üyelik olmadan Gümrük Birliği'ne giren Türkiye, "...tam üye olmadığı için temsil edilmediği AB organlarında, üye ülkelerin çıkarları doğrultusunda saptanan dış ticaret politikalarına uymayı taahhüt etmektedir"⁴⁶. Bununla birlikte bu kararın tam üyelik yolunda siyasi bir iradenin oluşmasına zemin hazırlayacağına inananlar da bulunmaktadır.

"AB ülkeleri bugün Türkiye'nin en önemli ihracat partnerleri olmayı sürdürüyorlar...Gümrük Birliği kapsamına giren tüm ürünlerde Türkiye'de bir kalite yükselmesi yaşandı. Türkiye'nin 2003 yılında ihracatı 48 milyar \$ oldu ve bu bir rekordur"⁴⁷.

1 Ocak 1996 tarihi ile Türkiye-AB arasındaki ilişkiler yeni bir ivme kazanmış, Gümrük Birliği'ni gerçekleştiren Türkiye'nin, AB'nin içinde bulunduğu genişleme sürecinde daha etkin olmasını gerekli kılmıştır.

14 Nisan 1987 yılında tüm Avrupa ülkelerine tanınan haktan yararlanarak AT'ye tam üyelik başvurusunda bulunan Türkiye'ye, yukarıda belirtildiği gibi kesin bir şekilde cevap verilmemiş, Türkiye de özellikle Gümrük Birliği'nden sonra, nihai

⁴⁶ Muzaffer Dartan, "Türkiye ve Avrupa Birliği İlişkileri ve Gümrük Birliği", **Tüm Yönleriyle Türkiye-AB İlişkileri**, Ed. Mustafa Aykaç, Zeki Parlak, İstanbul, Elif Kitabevi, 2002, s. 113.

⁴⁷ "Gümrük Birliği Ne Kazandırdı?", **Avrupa Postası**, Yayın No: TÜSİAD-T/2004/5-374, İstanbul, TÜSİAD Yayınları, 2004, s. 29.

hedefini daha somut bir şekilde dile getirmeye başlamıştır. 15-16 Mart 1997 yılında yapılan AB Dışışleri Bakanları toplantısında Türkiye'nin tam üyeliğe ehil olduğu teyid edilmiş, diğer aday ülkelere uygulanan ölçütlerle değerlendirileceği ifade edilmiştir⁴⁸.

Bu gelişmelerin ardından Avrupa Komisyonu'nun 16 Temmuz 1997 tarihinde yayımladığı "Gündem 2000" raporunun 'Genişleme' bölümünde, 10 Merkezi ve Doğu Avrupa ülkesi (MDAÜ), Malta ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (Gündem 2000'de sadece KIBRIS denmektedir), genişleme dalgasının içerisinde yer almış, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Polonya ve Slovenya ile müzakerelerin başlanabileceği tavsiye edilmiştir. Adı geçen altı ülke ile müzakerelerin aynı anda neticeye kavuşmasının gerekli olmadığını söyleyen Rapor, her bir aday ülkenin, gösterdiği hazırlık düzeyine göre değerlendirileceğini, dolayısıyla müzakerelerin ne kadar süreceğinin şimdiden tahmin edilemeyeceğini belirtmiştir⁴⁹. Bu Rapor'un içinde yer alan, Bölgesel Politika konusuna ilgili bölümde yer verilecektir.

12-13 Aralık 1997 tarihlerinde Lüksemburg'da toplanan AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi, genişleme ile ilgili Türkiye'nin beklentilerini karşılayamayan bir Zirve olarak bilinmektedir. Gündem 2000'de genişleme dalgasına dahil edilen ülke Dışışleri Bakanlarının, üye onbeş ülke Dışışleri Bakanları ile 30 Mart 1998 tarihinde bir araya gelerek üyelik sürecinin başlatılmasına ve bunun için tek bir çerçevenin oluşturulmasına karar vermişler, Türkiye'nin AB'ye katılmaya ehil olduğu ancak siyasi ve ekonomik koşullar oluşmadığından katılım müzakerelerinin başlatılamayacağı, bunun için de AB'ye yaklaşması için bir stratejinin oluşturulmasının önemi kabul edilmiştir.

Türkiye için oluşturulan Avrupa Stratejisi şunları kapsamaktadır:

a) Ankara Anlaşması'nın potansiyelinin geliştirilmesi,

⁴⁸ AB-Türkiye İlişkileri, Tarihsel Gelişim, (Çevrimiçi) www.deltur.cec.eu.int, 19.12.2005.

⁴⁹ **Europe's Agenda 2000 Strengthening and Widening the European Union**, Luxembourg, Office for Official Publications of the European Communities, 1999, p. 18.

- b) Gümrük Birliği'nin derinleştirilmesi,
- c) Mali işbirliğinin uygulamaya konulması,
- d) Çeşitli programlara ve kurumlara katılımın kararlaştırılması⁵⁰.

Lüksemburg Zirvesi'nin Türkiye için özel koşullar öne sürmesi,

“Tam üyeliğe ehil ülke olarak kabul edilip tam üye adayı olarak kabul edilmemek. En kabul edilmez olanı da bu, eşit muamele sözü verilmiş olduğu halde bu sözün tutulmaması. Türkiye'nin diğer aday ülkelerin tümünün gerisinde bırakılması”⁵¹

siyasi ilişkilerin tıkanmasına yol açmıştır. Dönemin Dışişleri Bakanı Mesut Yılmaz, Zirve'den hemen sonra, 14 Aralık 1997'de yaptığı açıklamasında, Türkiye'ye ayrımcı bir muamelenin yapıldığını belirtmiş, AB'nin bu yaklaşım ve zihniyetinin değişmediği sürece ikili ilişkilerin yapıcı ve çok yönlü bir diyalog içinde geliştirilmesinin beklenemeyeceğini vurgulamıştır⁵².

Avrupa Komisyonu, 4 Mart 1998 tarihinde yayımladığı “Türkiye için Avrupa Stratejisi” başlıklı belgesinde Türkiye'nin her alanda AB'ye yakınlaştırılarak tam üyeliğe hazırlanmasının gerekliliğine vurgu yapmış; Türkiye de, 22 Temmuz 1998 tarihinde, ikili ilişkilerin geliştirilmesi için görüş, talep ve önerilerini içeren bir “Strateji Belgesi”ni AB'ye göndermiştir. Ortaklık Anlaşmasının nihai amacının tam üyelik olduğu, bu yüzden de ilişkilerin ancak bu hedef yönünde gerçekleşmesi ile bir değer taşıyacağı; bunun gerçekleşmesinin, AB'nin üzerine düşen yükümlülükleri işletmesiyle orantılı olduğu Strateji Belgesi'nde açıklanmıştır⁵³.

⁵⁰ **Avrupa Birliği Genişleme Süreci ve Türkiye**, Yayın No: 170, İstanbul, IKV Yayınları, 2002, s. 107.

⁵¹ Müjde Oktay, **AB'nin 12-13 Aralık 1997 Lüksemburg Zirvesinde Aldığı Genişleme Kararının Türkiye'deki Toplumsal Akıl Tarafından Değerlendirilmesi**, Yayın No: 1998/7, İstanbul, İstanbul Sanayi Odası, 1998, s. 5.

⁵² İlişkilerde Yeniden Canlanma, (Çevrimiçi) www.milliyet.com.tr/ozel/helsinki/tarihce/tar02.html, 19.12.2005.

⁵³ Türkiye İçin Avrupa Stratejisi, (Çevrimiçi) www.mfa.gov.tr, 19.12.2005

Lüksemburg Zirvesi sonrasında ilişkileri askıya alan Türkiye'nin hassasiyetini bilen Dönem Başkanı İngiltere, 15-16 Haziran 1998 tarihlerinde gerçekleştirilen Cardiff Zirvesi'nde, Türkiye'nin talebini karşılayamadıklarını kabul etmiş, geçen süre zarfında Türkiye'deki nispi gelişmelerin kazanım olduğunu beyan etmiştir. Zirve sonunda yayımlanan Sonuç Belgesi'nin Türkiye ile ilgili bölümünde;

- “üyeliğe ehil” kavramının yerine “üyeliğe aday” ifadesi,
- “gözden geçirme” mekanizmasının, Ankara Anlaşması'nın AB'ye tam üyeliği öngören 28inci maddesi uyarınca başlatılacağı,
- diğer aday ülkelerin dahil olduğu rapor sistemine Türkiye'nin de dahil edilmesinin gerekliliği,

ifade edilmiştir. Kopenhag Kriterleri bakımından Türkiye'nin performansını inceleyen İlk İlerleme Raporu, 1998 yılında yayımlanmıştır. Bu Rapor, konumuz gereği sadece Bölgesel Politika kapsamında ilgili bölümde ayrıntılı olarak incelenmektedir.

Türkiye'nin AB ile gümrük birliğini gerçekleştirmek için ciddi bir performans sergilediğinin belirtildiği Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 1999 Düzenli Raporu'nun ardından, 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde yapılan Helsinki Zirvesi'nde Türkiye, diğer aday ülkelerle eşit şartlarda Avrupa Birliği'ne aday ülke olarak kabul edilmiştir⁵⁴. Türkiye için bir “Katılım Öncesi Strateji” geliştirileceğinin ifade edildiği Zirve'de, Türkiye'nin Topluluk Programlarından faydalandırılacağı, Türkiye'den AB müktesebatını üstlenmesine ilişkin bir Ulusal Program hazırlaması beyan edilmiştir.

11 Nisan 2000 tarihinde Lüksemburg'da yapılan Türkiye-AT Ortaklık Konseyi toplantısı kararına göre, Türkiye'nin Kopenhag Kriterlerine ve AB

⁵⁴ Helsinki Zirvesi Sonuçları, (Çevrimiçi)

http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/ACSA4C.htm, 08.07.2006.

müktesebatına uyum sağlaması için yapması gereken kısa ve orta öncelikli konuları içeren Katılım Ortaklığı Belgesi'nin ve Türkiye'nin Katılım Ortaklığı Belgesi'nde belirtilen öncelikler doğrultusunda gerekli gördüğü kendi önceliklerinin yer alacağı AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Ulusal Programı'nın (Ulusal Program) hazırlıkları başlatılmıştır. İlk Katılım Ortaklığı Belgesi (KOB) 24 Mart 2001 yılında Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesi'nde; Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından hazırlanarak Avrupa Birliği Genel Sekreterliği (ABGS) tarafından nihai hal kazanan ilk Ulusal Program, 24 Mart 2001 tarihinde 24352 sayılı mükerrer Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. DPT tarafından ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının işbirliğiyle hazırlanarak Ekim 2001'de Avrupa Komisyonu'na iletilen Katılım Öncesi Ekonomik Program ile de, geleceğe dönük makroekonomik hedefler ve sürdürülen yapısal reformlar açıklanmıştır. 2001 Ekim ayında Anayasa değişiklikleri gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede 2001 Ulusal Programı'na uygun olarak, düşünce ve ifade özgürlüğü, işkencenin önlenmesi, demokrasi, kişi hürriyeti ve güvenliği, haberleşme, yerleşme ve seyahat özgürlüğü, dernek kurma özgürlüğü ve kadın-erkek eşitliği alanlarında yeni hükümler gündeme gelmiştir. 1 Ocak 2002'de bu konuda önemli hükümler içeren Yeni Türk Medeni Kanunu yürürlüğe girmiştir.

15-16 Haziran 2001 tarihlerinde yapılan Göteburg Zirvesi'nin ardından Zirve sonuçlarında, Türkiye ile ilgili bölümde, Helsinki Kararları'yla Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne yakınlaştırıldığı ve Türkiye'nin Avrupa hedefine ilişkin olarak yeni olanaklar sağlandığı yönünde ifadeler yer alırken, güçlendirilmiş siyasi diyalogu da içeren katılım öncesi stratejisinin uygulanmasında önemli ilerleme kaydedildiği açıklanmıştır⁵⁵. 14-15 Aralık 2001'de yapılan Laeken Zirvesi'nde, Türkiye'nin gerçekleştirdiği Anayasa değişikliklerinin önemli bir gelişme olduğu vurgulanmış, siyasi ve ekonomik kriterlere uyumun gerekliliğinin altı çizilerek, müktesebata uyum konusunda yeni bir aşamaya geçilmesinin gerekliliği ifade edilmiştir⁵⁶.

⁵⁵ Göteburg Zirvesi Sonuçları, (Çevrimiçi)
http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00200-r1.en1.pdf,
08.07.2006.

⁵⁶ Laeken Zirvesi Sonuçları, (Çevrimiçi)
http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/68827.pdf, 08.07.2006.

21-22 Haziran 2002 Seville Zirvesi'nde, Türkiye'nin gerçekleştirdiği reformları memnuniyetle karşıladığını bildiren Avrupa Konseyi, Katılım Ortaklığı belgesinde yer alan önceliklerin yerine getirilmesi yönündeki çabaları desteklediğini belirtmiştir⁵⁷. Siyasi ve ekonomik reformların uygulanmasının, Türkiye'yi katılım konusunda geliştireceğini de kaydetmiştir. Seville ve Kopenhag zirveleri arasında kaydedilecek gelişmeler ve AB Komisyonu'nun Ekim 2002 tarihinde yayımlayacağı İlerleme Raporu ışığında, Türkiye'nin adaylığını bir sonraki aşamaya geçirecek yeni kararların Helsinki ve Laeken Zirvesi sonuçlarına uygun olarak Kopenhag Avrupa Konseyi Zirvesi'nde alınabileceği ifade edilmiştir.

Bu arada DPT tarafından ikincisi hazırlanan Katılım Öncesi Ekonomik Program, Ağustos 2002 tarihinde Avrupa Komisyonu'na iletilmiştir. 19 Şubat 2002 tarihinde Birinci Uyum Paketi, 9 Nisan 2002'de İkinci Uyum Paketi, 9 Ağustos 2002'de Üçüncü Uyum Paketi hayata geçirilmiştir.

12-13 Aralık 2002 Kopenhag Zirvesi'nde, Türkiye'nin 2002 yılı içerisinde Kopenhag kriterlerine uyum yönünde kaydettiği ilerlemelerin olumlu karşılandığı, ancak uygulamanın da önem taşıdığı vurgulanmıştır. Ayrıca Komisyon, Kopenhag siyasi kriterlerini yerine getirdiği taktirde Türkiye ile Aralık 2004 tarihinde müzakerelerin gecikmeksizin başlatılacağını belirtmiştir⁵⁸. Bu Zirve'de, Komisyon tarafından yeni bir Katılım Ortaklığı Belgesi'nin (KOB) hazırlanması gerekliliği vurgulanmış; bu doğrultuda hazırlanan yeni KOB, 14 Nisan 2003 tarihinde AB Konseyi tarafından kabul edilmiştir. 11 Ocak 2003 tarihinde Dördüncü Uyum Paketi, 4 Şubat 2003'de Beşinci Uyum Paketi hayata geçirilmiştir.

19-20 Haziran 2003 tarihlerinde gerçekleştirilen Selanik Zirvesi'nde, katılım müzakerelerinin başlatılması için Kopenhag siyasi kriterlerinin yerine getirilmesi yönünde sürdürülen çabaların desteklendiği ifade edilirken, Türk hükümetinin reform

⁵⁷ Seville Zirvesi Sonuçları, (Çevrimiçi)

http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/72638.pdf, 08.07.2006.

⁵⁸ Kopenhag Zirvesi Sonuçları, (Çevrimiçi)

http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/73842.pdf, 08.07.2006.

sürecinin devam ettirilmesine ilişkin kararlılığının memnuniyetle karşılandığı belirtilmiştir⁵⁹.

Yeni Katılım Ortaklığı Belgesi'ne paralel olarak, Ulusal Programın revizyonu çalışmaları tüm kamu kurum ve kuruluşlarının katkılarıyla Avrupa Birliği Genel Sekreterliği tarafından tamamlanmış ve 24 Temmuz 2003 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Bundan önce 19 Temmuz 2003 tarihinde Altıncı Uyum Paketi kabul edilmiştir. Son üç Uyum Paketi ise 7 Ağustos 2003, 14 Temmuz 2004 ve 22 Mayıs 2005 tarihlerinde kabul edilmiştir.

Uyum Yasalarının Türkiye için çok önemli olduğunu düşünmekteyiz. Her ne kadar ilke ve kuralların politikalarda köklü değişikliklere yol açtığını söylemek zor⁶⁰ ise de uyum yasalarıyla ilgili düzenlemeleri yapmakta çoktan gecikmiş olan Türkiye için AB bu anlamda katalizör görevi görmüştür. Bürokratik-otoriter dış politika geleneğini de revize eden Türkiye birçoklarının iddiası olan taviz verme yerine kendini geliştirme yolunu seçmiştir.

Aralık 2002 Kopenhag Zirve sonuçları uyarınca Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan rapor ve tavsiye, 6 Ekim 2004 tarihinde açıklamıştır. Komisyon ayrıca, "Etki Değerlendirmesi Çalışması" adı altında Türkiye'nin tam üyeliğinin Birlik açısından yaratacağı olumlu ve olumsuz tesirleri incelemiştir. Adı geçen Çalışma'da, Birliğe katılımımızın genel olarak olumlu katkılarda bulunacağı sonucuna varılmıştır⁶¹.

2004 yılı İlerleme Raporunda Komisyon, Türkiye'nin siyasi kriterleri yeterli ölçüde karşıladığını tespit ederek, Türkiye'yle müzakerelerin başlatılması yönünde üye ülkelere tavsiyede bulunmuştur.

⁵⁹ Selanik Zirvesi Sonuçları, (Çevrimiçi)

http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/76279.pdf, 08.07.2006.

⁶⁰ Bülent Aras, "Türkiye, Avrupa Birliği ve Orta Doğu," **Stratejik Öngörü**, Sayı 3, İstanbul, Tasam Yayınları, 2004, s. 21.

⁶¹ AB Komisyonu Etki Raporu, (Çevrimiçi) http://www.belgenet.com/arsiv/ab/etki_2004.html, 19.12.2005.

17 Aralık 2004 tarihinde Brüksel’de gerçekleştirilen AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi’nde, Zirve Sonuç metninin 23üncü maddesinde öngörülen çerçeve dahilinde, Türkiye ile üyelik müzakerelerinin 3 Ekim 2005 tarihinde başlatılması kararlaştırılmıştır⁶². Aynı Zirve’de, Komisyon, müzakerelerin esaslarını belirleyecek Çerçeve Belgesi ile Katılım Ortaklığı Belgesi’ni hazırlamakla sorumlu kılınmıştır.

Katılım Ortaklığı Belgesi 9 Kasım 2005’te, 2005 yılı İlerleme Raporu ile eşzamanlı sunulmuştur. Aynı tarihte, 2005 Genişleme Stratejisi Komisyon Bildirimi de yayımlanmıştır. Bu Bildirim’de Türkiye’nin Kopenhag siyasi kriterlerini yerine getirmeye devam ettiği ve önemli yasal reformları yaptığı ancak daha ileri yasal düzenlemelere ihtiyaç duyduğu; 20 Ekim 2005 tarihinde AB Müktesebatının “tarama” sürecinin başlayacağı ve bunun 2006 Sonbaharına kadar sürmesinin beklendiği ifade edilmektedir⁶³.

Bu belgelerin yanı sıra, Komisyon, Türkiye’nin AB’de, AB’nin de Türkiye’de daha iyi tanıtılması amacıyla “AB Komisyonu’nun AB ile Aday Ülkeler Arasında Sivil Toplum Diyaloğuna İlişkin Bildirimi” başlıklı bir çalışma hazırlamıştır.

⁶² Müzakere Çerçeve Belgesi’nin tam metni Ek 1’de bulunmaktadır.

⁶³ 2005 Genişleme Stratejisi Kağıdı Komisyon Bildirimi, (Çevrimiçi) http://www.mfa.gov.tr/NR/rdonlyres/4F5CDB4F-C32F-49A7-B588-5BC98DB27E14/0/2005_genisleme.pdf, 29.05.2006.

II. B. KISIM: MÜZAKERELERİN ÇERÇEVESİ

Türkiye'nin, Kopenhag siyasi kriterlerini yeterli ölçüde karşılaması sonucunda 3 Ekim 2005 tarihinde yapılan Katılım Konferansı ile AB'ye katılım müzakereleri resmen başlamıştır. 'Müzakere Süreci' aslında bir pazarlık değil, kelimenin tam anlamıyla 'uyum süreci'dir⁶⁴. Ekonomik kriterler ve AB Hukuku olan AB müktesebatına uyumun AB tarafından izleneceği dönemin başlamasıyla, bu kriterler ve müktesebata uyum, ilgili müktesebat başlıklarında müzakerelerin açılmasında ölçüt olarak kullanılacaktır. Yaklaşık 120.000 sayfadan oluşan ve "AB'yi kuran ve daha sonra değişikliğe uğrayan antlaşmaları, aday ülkelerin AB'ye katılırken imzaladıkları katılım antlaşmalarını, Konsey, Komisyon, Avrupa Toplulukları Adalet Divanı gibi Topluluk organlarının çıkardıkları tüm mevzuatı"⁶⁵ ifade eden Müktesebat, 31 başlık altında yürütülmüş olmasına rağmen bazı başlıkların geniş kapsamlı olmasından hareketle 35 başlığa çıkarılmıştır:

- 1) Malların Serbest Dolaşımı
- 2) İşçilerin Serbest Dolaşımı
- 3) Yerleşim Hakkı ve Hizmet Sunumu Serbestisi
- 4) Sermayenin Serbest Dolaşımı
- 5) Kamu Alımları
- 6) Şirketler Hukuku
- 7) Fikri Mülkiyet Hukuku
- 8) Rekabet Politikası
- 9) Mali Hizmetler
- 10) Bilgi Toplumu ve Medya
- 11) Tarım ve Kırsal Kalkınma
- 12) Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı

⁶⁴ Şebnem Karauçak, "Bu Masada Pazarlık Şansı Sınırlı," **Kriter**, Sayı 0, İstanbul, Doğan Ofset, 2006, s. 15.

⁶⁵ Müzakere Süreci ve Türkiye, (Çevrimiçi) <http://www.abgs.gov.tr/tarama/Ozet.htm>, 29.05.2006.

- 13) Balıkçılık
- 14) Taşımacılık Politikası
- 15) Enerji
- 16) Vergilendirme
- 17) Ekonomik ve Parasal Politika
- 18) İstatistik
- 19) Sosyal Politika ve İstihdam
- 20) İşletme ve Sanayi Politikası
- 21) Trans-Avrupa Şebekeleri
- 22) Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu
- 23) Yargı ve Temel Haklar
- 24) Adalet, Özgürlük ve Güvenlik
- 25) Bilim ve Araştırma
- 26) Eğitim ve Kültür
- 27) Çevre
- 28) Tüketicinin ve Sağlığın Korunması
- 29) Gümrük Birliği
- 30) Dış İlişkiler
- 31) Dış, Güvenlik ve Savunma Politikaları
- 32) Mali Kontrol
- 33) Mali ve Bütçesel Hükümler
- 34) Kurumlar
- 35) Diğer Konular

Hükümetlerarası Konferans, Tarama, Fiili Müzakere Süreci'nden oluşan Katılım Müzakereleri⁶⁶ 3 Ekim 2005 tarihinde başlamış olup Türkiye bu süreçte AB Müktesebatını kendi iç hukukuna aktaracaktır.

Müzakere sürecinde AB içindeki görev dağılımı şöyledir:

Üye Devletler: Dışişleri Bakanları ya da AB nezdinde Daimi Temsilciler aracılığı ile müzakereleri yürüten üye devletler müzakerelerin tarafındırlar ve müzakereler için hazırlanan Pozisyon Belgelerini onaylarlar. Müzakereler sonunda yürürlüğe girecek katılım antlaşmaları için meclislerinin ya da referandum yoluyla halklarının onayına ihtiyaç duyulacaktır.

AB Konseyi: Dışişleri Bakanı ya da Daimi Temsilci seviyesinde müzakere başkanlığını yürüten Konsey pozisyonların sunuşunu yapmakta, müzakerelere sekreterlik hizmeti sağlamaktadır.

AB Komisyonu: Üye devletlerle aday ülkeler arasında aracılık yapan Komisyon, karşılaşılabacak sorunları gidermek üzere uzmanlar düzeyinde toplantılar düzenlemekte ve aynı zamanda mevzuat tarama sürecini yürütmektedir.

Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi ve Bölgeler Komitesi: İşçi, işverenler ve yerel yönetimler açısından müzakerelerle ilgilenen bu Komiteler gerek duyulduğu zaman görüş vermektedirler.

AB Komisyonu Genişleme Genel Müdürlüğü: Özel bir rolü bulunan Genel Müdürlük tarama sürecini yürütmekte ve koordine etmekte, AB taslak pozisyonlarını hazırlamakta, müzakerelerle ilgili temel yasal düzenlemeleri hazırlamaktadır. Her aday ülke için bünyesinde özel bir heyet bulunduran Genel Müdürlük, Komisyon için raporlar da hazırlamaktadır⁶⁷.

⁶⁶ Müzakere Çerçeve Belgesi'nin tam metni EK 1'de verilmiştir.

⁶⁷ Atilla Sandıklı, "Türkiye-AB İlişkilerinde Yeni Bir Safha (Müzakere Süreci)," **Stratejik Öngörü**, Sayı 3, İstanbul, Tasam Yayınları, 2004, s. 11-12.

Türkiye için 11 Nisan 2000 tarihli Ortaklık Konseyi kararı ile “AB müktesebatının ayrıntılı incelemesi” aslında daha önceden başlatılmış olup bunun için 8 teknik alt komite kurulmuştur⁶⁸.

Müzakere sürecinin önemli siyasi kararlarının alındığı Hükümetlerarası Konferans, üye ve aday ülkelerin Dışişleri Bakanlarından oluşmaktadır.

20 Ekim 2005 tarihinde fiilen başlayan Tarama Süreci bir yıl devam etmiştir. Tarama sürecinin hazırlıkları “AB müktesebatının ayrıntılı incelemesi” adıyla 11 Nisan 2000 tarihinde Ortaklık Konseyi’nin 3/2000 sayılı kararı ile başlamıştır. Avrupa Komisyonu’nun Bölüm Başkanı düzeyinde temsil edildiği Tarama toplantılarında, Genişleme Stratejisi Koordinasyon Bölümü ile ilgili hazırlıklar Türkiye başkanlığında yapılmaktadır. Taranan müzakere faslını ilgilendiren Genel Müdürlüklerin de katıldığı toplantılarda nihai karar Türkiye’dedir.

Türk heyetinde, taranan müzakere faslı ile ilgili kamu kurum ve kuruluş temsilcileri, müzakere yapılanmasında yatay eşgüdümünden sorumlu olacak kurum veya kuruluşların temsilcileri⁶⁹ ve daimi temsilcilik yetkilileri⁷⁰ bulunmaktadır.

Taramanın hangi fasıllarda ve ne zaman yapılacağı Komisyon Genişleme Genel Müdürlüğü tarafından belirlenmekte; önce tanıtıcı toplantı sonra ayrıntılı tarama yapılmaktadır. Tanıtıcı taramada, Komisyon yetkilileri taranacak müzakere faslındaki AB müktesebatı hakkında bilgi vermekte, ayrıntılı taramada ise Türkiye’nin durumu incelenmektedir. Müzakere faslının taranmasına müteakip Komisyon üye ülkelere rapor sunmakta, raporda yer alan öneri ve değerlendirmelere göre ilgili fasıl müzakereye açılmakta ya da tamamlanması gereken ön şartlar ortaya konmaktadır. Sonunda herhangi bir tutanak ya da belgenin imzalanmadığı tarama toplantıları Brüksel’de yapılmaktadır.

⁶⁸ Bu alt komiteler: Tek Pazar ve Rekabet; Tarım ve Balıkçılık; Ticaret, Sanayi ve AKÇT Ürünleri; Ekonomik ve Parasal Konular, Sermaye Hareketleri ve İstatistik; Teknolojik Yenilik, Eğitim ve Araştırma Programları; Ulaştırma, Çevre, Enerji ve Trans-Avrupa Şebekeleri; Bölgesel Kalkınma, İstihdam ve Sosyal Politika; Gümrükler, Vergilendirme, Uyuşturucu ve Kara Para Aklanmasının Önlenmesi’dir.

⁶⁹ Müzakere Süreci ve Türkiye, (Çevrimiçi) <http://www.abgs.gov.tr/tarama/Ozet.htm>, 29.05.2006

⁷⁰ Avrupa Birliği’ne Katılım Müzakere Sürecinde Görev Alan Kurumların Listesi EK 2’de verilmiştir.

Katılım müzakerelerinin son bölümü olan Fiili Müzakere Süreci'nin başlatılabilmesi için ilgili faslın taramasının bitmesi gerekmekte ve Komisyon ile devletlerin onayı aranmaktadır. Ancak fiili müzakere sürecinin başlayabilmesi için tüm tarama sürecinin bitmesine gerek yoktur; ilgili fasılda müzakere başladığında başka bir fasılda tarama devam edebilmektedir. Bir fasılda müzakerelere başlamadan önce aday ülke tarafından hazırlanan “pozisyon belgesi” ile o fasıldaki mevzuat ortaya konmakta, ne tür değişikliklerin ne zaman hayata geçebileceği belirlenmektedir. Türkiye’de Pozisyon Belgesi ilgili müktesebat başlığını ilgilendiren kamu ve özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve üniversite temsilcileri tarafından hazırlanarak Müzakere Heyeti’ne sunulmakta ve gerekli görülen değişiklikler, Heyet tarafından yapılarak kesinleşmesi için Bakanlar Kurulu’na sevk edilmektedir. Onay aldığı anda ise AB’ye sunulmaktadır. Bazen öyle konular olmaktadır ki tam uyum, üyelik gerçekleşmeden mümkün olmamaktadır. Böyle durumlarda uyumun üyelik sonrasında gerçekleşebilmesi için geçiş süresi istenebilmektedir ve asıl müzakere bu safhada yapılmaktadır. Talep edilen geçiş süreleri çok iyi gerekçelendirilmelidir. Bu anlamda, Etki Analizi Raporları önem kazanmaktadır.

Hazırlanan Pozisyon Belgesi Dönem Başkanlığı’na iletilmekte ve onun aracılığıyla üye ülkelere gönderilmektedir. İlgili faslın Ortak Pozisyon Belgesi, Komisyon ve üye ülke temsilcilerinin katılımlarıyla oluşturulmakta ve fiili müzakere süreci başlayabilmektedir. Hangi müktesebat başlığında müzakerelerin başlayacağına ise tarama süreci sonuçlarına göre ilgili ülkenin görüşünü de alarak Bakanlar Konseyi belirlemektedir.

Her bir fasıldan sonra müzakere geçici olarak kapatılmakta ve yasal uygulamalara bakılmaktadır ancak geçici de olsa bir faslın kapatılması o konudaki AB uyumunun gerçekleştiğinin ifadesidir.

Brüksel’de bulunan AB üye devletlerinin daimi temsilcileri ve aday ülkenin Müzakere Heyeti arasında gerçekleşen fiili müzakere sonuçları, müzakerelerin resmi platformu olan Hükümetlerarası Konferans’ta ilan edilmektedir.

Türkiye'nin Müktesebat Başlıkları'na göre Tarama Süreci durumu aşağıda verilmiştir:

1.	Malların Serbest Dolaşımı Ocak 2006'da Tarama, Şubat ayında Ayrıntılı Tarama	11.	Tarım ve Kırsal Kalkınma Aralık 2005'de Tarama, Ocak 2006'da Ayrıntılı Tarama
2.	İşçilerin Serbest Dolaşımı Temmuz 2006'da Tarama, Eylül 2006'da Ayrıntılı Tarama	12.	Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Mart 2006'da Tarama, Nisan 2006'da Ayrıntılı Tarama
3.	İş Kurma Hakkı ve Hizmet Sunumu Serbestisi Kasım 2005'de Tarama, Aralık 2005'de Ayrıntılı Tarama	13.	Balıkçılık Şubat 2006'da Tarama, Mart 2006'da Ayrıntılı Tarama
4.	Sermayenin Serbest Dolaşımı Kasım 2005'de Tarama, Aralık 2005'de Ayrıntılı Tarama	14.	Taşımacılık Politikası Haziran 2006'da Tarama, Eylül 2006'da Ayrıntılı Tarama
5.	Kamu Alımları Kasım 2005'de Tarama ve Ayrıntılı Tarama	15.	Enerji Mayıs 2006'da Tarama, Haziran 2006'da Ayrıntılı Tarama
6.	Şirketler Hukuku Haziran 2006'da Tarama, Temmuz 2006'da Ayrıntılı Tarama	16.	Vergilendirme Haziran 2006'da Tarama, Temmuz 2006'da Ayrıntılı Tarama
7.	Fikri Mülkiyet Hukuku Şubat 2006'da Tarama, Mart 2006'da Ayrıntılı Tarama	17.	Ekonomik ve Parasal Politika Şubat 2006'da Tarama, Mart 2006'da Ayrıntılı Tarama
8.	Rekabet Politikası Kasım 2005'de Tarama, Aralık 2005'de Ayrıntılı Tarama	18.	İstatistik Haziran 2006'da Tarama, Temmuz 2006'da Ayrıntılı Tarama
9.	Mali Hizmetler Mart 2006'da Tarama, Mayıs 2006'da Ayrıntılı Tarama	19.	Sosyal Politika ve İstihdam Şubat 2006'da Tarama, Mart 2006'da Ayrıntılı Tarama
10.	Bilgi Toplumu ve Medya Haziran 2006'da Tarama, Temmuz	20.	İşletmeler ve Sanayi Politikası Mart 2006'da Tarama, Mayıs

	2006'da Ayrıntılı Tarama		2006'da Ayrıntılı Tarama
21.	Trans-Avrupa Şebekeleri Haziran 2006'da Tarama, Eylül 2006'da Ayrıntılı Tarama	29.	Gümrük Birliği Ocak-Şubat 2006'da Tarama, Mart 2006'da Ayrıntılı Tarama
22.	Bölgesel Kalkınma ve Yapısal Araçların Koordinasyonu Eylül 2006'da Tarama, Ekim 2006'da Ayrıntılı Tarama	30.	Dış İlişkiler Temmuz 2006'da Tarama, Eylül 2006'da Ayrıntılı Tarama
23.	Yargı ve Temel Haklar Eylül 2006'da Tarama, Ekim 2006'da Ayrıntılı Tarama	31.	Dış Güvenlik ve Savunma Politikaları Eylül 2006'da Tarama, Ekim 2006'da Ayrıntılı Tarama
24.	Adalet, Özgürlük ve Güvenlik Ocak 2006'da Tarama, Şubat 2006'da Ayrıntılı Tarama	32.	Mali Kontrol Mayıs 2006'da Tarama, Haziran 2006'da Ayrıntılı Tarama
25.	Bilim ve Araştırma Ekim 2005'de Tarama, Kasım 2005'de Ayrıntılı Tarama	33.	Mali ve Bütçesel Hükümler Eylül 2006'da Tarama, Ekim 2006'da Ayrıntılı Tarama
26.	Eğitim ve Kültür Ekim 2005'de Tarama, Kasım 2005'de Ayrıntılı Tarama	34.	Kurumlar
27.	Çevre Nisan 2006'da Tarama, Mayıs-Haziran 2006'da Ayrıntılı Tarama	35.	Diğer Konular
28.	Tüketicinin ve Sağlığın Korunması Haziran 2006'da Tarama, Temmuz 2006'da Ayrıntılı Tarama		

Türkiye, 2006 Ekim sonu itibariyle fasıllarda tarama sürecini bitirmiş durumdadır. Bilim-araştırma faslı 12 Haziran 2006'da Lüksemburg'da açılıp geçici olarak kapatılmıştır. Türkiye tarafından hazırlanan Müzakere Tutum Belgesi AB'ye gönderilmiş ve AB'nin hazırladığı Ortak Tutum Belgesi üzerinde anlaşmaya varılmıştır.

Ŗu an içinde bulunduğumuz durumu, müzakere faslıının kapatılabilmesi için tüm ye ülkelerin oy birliğine varması gerektiği Ŗartı ile değerlendirdiğimizde, Türkiye'nin iŖinin çok kolay olmadığını görmekteyiz. Nihai karar aŖamasında da yine tüm üyelerin onayı gerekecektir. Fransa ve Avusturya gibi lkeler Ŗimdiden konuyu halk oylamasına sunacaklarını Ŗimdiden belirtmiŖ durumdalar. Ancak uluslararası iliŖkilerde çıkarlar var olduğu sürece iliŖkilerin nasıl seyredeceğini Ŗimdiden tahmin etmek de çok kolay değildir. Tüm bunlar bir yana Türkiye var olan ya da olabilecek tüm olumsuz havaya kendini kaptırmamalı, yapması gerekenleri yaparak yoluna devam etmelidir. Yoluna devam ederken de kanaatimizce yapılması gerekenlerden baŖlıcası AB kamuoyunda Türkiye'nin tanıtımıdır.

Türkiye ile ilgili söylenen kalabalık nüfus, yoksulluk, insan ve azınlık haklarına yeterince saygı göstermeme gibi nyargılar, Türkiye karŖıtı söylemlerle birleŖtiđi zaman tablo çok hoŖ görünmemektedir. Doğru tanıtımın yapılması için Türkiye kısa ve orta vadede ulaŖmayı öngördüğü hedeflere emin adımlarla ilerlemeli, kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları ile ortak alıŖmalı, bu sürece Türk halkının her kesimini dahil etmelidir. Ancak AB'de üzerine dŖen yükümlülükleri yerine getirmeli; "teki" kavramı yerine "biz" kavramını yerleŖtirmelidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: BÖLGESEL KALKINMA ve MALİ YARDIMLAR

III. A. KISIM: AVRUPA BİRLİĞİ’NİN BÖLGESEL POLİTİKASI

Avrupa Birliği’nin bölgesel politikasının ne olduğunu anlatmadan önce bölge tanımını yapmanın yararlı olacağını düşünmekteyiz.

Bölge sözcüğü bir mekan birimini ifade etmekte olup boyutu ve içeriği, sözcüğün kullanıldığı bağlama göre de değişebilir ya da aynı bağlamda farklılık gösterebilir. Konumuz Avrupa Birliği olduğu için AB’de planlama anlamında bölgeler; kent ve metropol alandan, çok geniş kırsal bölgeye kadar çeşitli boyutlardadır. Bir kısmı kültürel, sosyal, ekonomik açıdan, bir kısmı işlevsel açıdan bütünlük gösteren birimlerdir.

Ekonomik perspektif değerlendirildiğinde, bir planlama ve analiz birimi olarak bölgenin ne kent kadar küçük, ne de ülke kadar çok geniş alan parçası olmaması uygun görülmektedir⁷¹. En genel tanımı ile bölge, kentten büyük ve ülkenin genelinden küçük bir mekansal birim olarak tanımlanabilir.

Bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarını ortaya çıkaran en temel sebep, kalkınma süreci yaşayan ülkelerde, ekonomik gelişmenin ülkenin tüm bölgelerinde aynı anda başlayamaması ve belirli ayrıcalıklı yerlerde ortaya çıkan gelişmenin bu noktalarda yoğunlaşmasıdır. Bunun sonucunda kalkınma noktaları etrafında, ekonomik ve sosyal hareketlilik artar ve bölgelerarası dengesizlik ortaya çıkar. Bu kaçınılmaz bir zorunluluk olduğu gibi ekonomik gelişmenin de bir koşuludur⁷². Ancak bu yargının özellikle gelişmiş toplumlarda, giderek önemini yitirmeye başladığını görmekteyiz; zira deneyimler de göstermektedir ki, “kutuplaşma” olgusu gelişme sürecinin ilk aşamalarında kaynakların etkin kullanımına elverişli bir ortam

⁷¹ Antonia Casellas, Catherine C. Galley, “Regional Definition in the European Union: A Questions of Disparities?”, **Regional Studies**, Journal of the Regional Studies Association, Vol. 33, No 6, 1998, p. 551.

⁷² Zeynel Dinler, **Bölgesel İktisat**, 6. Basım, Bursa, Ezgi Kitabevi, 2001, s. 113.

hazırlamakta ancak, belirli bir aşamadan sonra ekonomik ve toplumsal maliyetleri artırmaktadır. Bu maliyet iki sorun doğurmaktadır. Bunlardan biri büyük kent sorunları, diğeri ise geri kalmış bölgeler sorunlarıdır⁷³. Geri kalmış bölgelerden gelişmiş bölgelere doğru görülen göçler, bir yandan bu bölgelerin yerel efektif talep hacminin daraltılması, diğeri yandan da genç işgücü ve sermayenin bölge dışına akması anlamına gelmektedir. Bunun sonucunda başlayan az gelişmişlik kısır döngüsü, zaten geri olan bölgeyi giderek durgunluğa itmekte ve kaçınılmaz olarak kamu müdahalesini gerekli kılmaktadır. Bu durum ekonomik gelişme içindeki her ülkede görülmektedir. Ekonomik gelişme ülkenin tüm yörelerinde aynı anda başlayamamakta ve belirli ayrıcalıklı merkezlerde yoğunlaşmakta; böylece gelişmişlik farkları kaçınılmaz olarak ortaya çıkmaktadır.

Avrupa Birliği üye ülkeleri arasında AB'nin çoğulcu yapısını destekleyen ancak eşitsizliklere de yol açan farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar tespit edilirken, bölgelerin iklimleri, yerleşim yerleri dahil olmak üzere birçok faktör göz önünde bulundurulur. Gayri safi milli hasılanın (GSMH) dengesiz dağılımı ise bölgesel farklılıkları oluşturan temel etkidir. Bölgesel farklılıkların belirlenmesini sağlayan diğeri etkenler ise; kişi başına düşen GSMH, işsizlik ve büyüme oranı gibi ekonomik kriterler, 15 yaş altı ve 75 yaş üstü nüfus oranı ve kentleşme oranı gibi demografik kriterlerdir.

Bölgelerdeki doğal kaynaklardan iklim koşullarına ve yerleşim şekillerine kadar görülen çeşitlilik; küreselleşme ile paralellik gösteremeyen sanayi yapılanma ve sonucunda ortaya çıkan verimli çalışmayan yerel işgücü ve diğeri bölgelerden gelen nüfus göçü ile yaşanan iş kaybı, gelir düzeylerinin farklılaşmasına yol açmaktadır. Kişi başına düşen GSMH, büyüme hızına ve satın alma gücüne dayalıdır ve bu ekonomik uyumu gösterirken işsizlik seviyesi ve az gelişmişlik düzeyinin altında yaşayan kişilerin toplam nüfusa oranı da sosyal yakınlaşmanın ölçütünü;

⁷³ Bülent Dinçer, Metin Özaslan, Taner Kavasoğlu, **İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması**, Ankara, DPT, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, 1996, s. 4.

bölgelerin, ekonomik faaliyetlerin yer aldığı merkezlere veya pazarlara ulaşabilme olanağına bağlı olan uyumu ise yerleşim bölgesi itibariyle olan uyumu gösterir⁷⁴.

Avrupa Birliği'nin (AB) kuruluşundaki önemli motivasyonlardan biri ülkeler ve bölgeler arasında eşit ve dengeli gelişimi sağlamaktır. AB'de bölgesel kalkınma yaklaşımının önemi genişleme stratejisi ile paralel olarak artmaktadır. Ancak Avrupa Birliği, kendisini oluşturan 250 bölge arasında görülen gelir farklılıkları ile ciddi bir bölgesel politikaya ihtiyaç duymuştur; zira Roma Antlaşması'nda da ifade edildiği gibi Antlaşma'nın bir hedefi, Topluluk'un bölgeleri arasındaki farklılığı gidermek ve böylece geri kalmışlığın izlerini yok etmektir. Paralel olarak, Avrupa Bütünleşme süreci ve Avrupa Birliği bölgesel politikasının yönetimi ve verimi bu bölgeselleşme süreçlerinin önemli makinistleri olarak rol almışlardır⁷⁵. AB'ye üye devletler arasında ve üye devlet sınırları içinde var olan bölgesel eşitsizlikler aday ülkelerin katılımı ile artacaktır. Bu çerçevede oluşturulan Avrupa Birliği Bölgesel Politikası'nın üç ana hedefi vardır:

- a) yapısal uyum ve gelişmeyi teşvik etmek;
- b) bölgelerin karşılaştığı yapısal güçlükleri ortadan kaldırmak;
- c) bölge sistemlerinin modernizasyonunu eğitim politikalarıyla uyumlulaştırmak.

Bu çerçevede oluşturulan Yapısal Fonlar, istihdam ve ekonomik kalkınma için başat unsur olduğu kadar AB üye ülke vatandaşları arasındaki uyumu da perçinleyen etken görülmüştür. 1988, 1993 ve 1999 yıllarında revize edilen bu Fonlar şöyledir:

⁷⁴ “Avrupa Birliği'nin Bölgesel Politikası”, **15 Soruda 15 AB Politikası**, No: 4, 2. Baskı, İstanbul, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, 2004, ss. 8-9.

⁷⁵ Elvira Uyarra, “Knowledge, Diversity and Regional Innovation Policies: Theoretical Issues and Empirical Evidence of Regional Innovation Strategies”, (Çevrimiçi) www.mbs.ac.uk/research/engineering-policy/publications/documents/PRESTDPO5-16.pdf, 8 Nisan 2006.

a) Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu-ABKF (**European Regional Development Fund-ERDF**):

Yapısal Fonlardan biri olan Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ABKF) yapısal fonların en kapsamlısı olup amacı, ekonomik ve sosyal gelişmişlik düzeyi açısından AB'nin gelişmiş bölgelerinin gerisinde kalan bölgelerin kalkınmasına katkı sağlamaktır. Altyapının ve KOBİ'lerin geliştirilmesine, istihdam yaratılmasına yönelik projelerin finansmanında⁷⁶ kullanılan Fon, Hedef 1 ve Hedef 2 bölgelerini ayrıca Topluluk girişimlerinden olan INTERREG III⁷⁷ ve URBAN II'yi kapsamaktadır.

1975 yılında kurulan ancak 1979 yılında kota ve kota dışı olmak üzere iki bölüme ayrılarak değişikliğe uğrayan Fon'un Kota bölümü, üye ülkelerin bölgesel sorunlarını çözmek üzere dağıtılmaktadır. Geri kalan % 5'lik bölüm ise Komisyon tarafından belirlenen birden fazla ülkeyi veya bölgeyi ilgilendiren özel programlar için kullanıma ayrılmıştır⁷⁸.

Fonun kota ve kota dışı bölümlerinin 1984 yılında kaldırılmasından sonra topluluk tarafından üye ülkeler için belirlenen alt ve üst sınır uygulaması başlamıştır.

“Üye ülkeler kendileri için alt sınırdan aşağı olmamak kaydıyla fondan yararlanmakta; Topluluk tarafından tespit edilen bu limitler, üye ülkelerin bölgesel farklılıkları, üretim düzeyleri, işsizlik oranları gibi kıstaslar dikkate alınarak belirlenmekte ve her üç yılda bir yeniden değerlendirilmektedir”⁷⁹.

AB, ABKF aracılığıyla Topluluk Programlarına, ulusal programlara, üye ülkelerin inisiyatifinde hazırlanan projelere ve küçük ve orta boy işletmelere yönelik

⁷⁶ **Avrupa Birliği'nde KOBİ Destek Mekanizmaları ve Türkiye**, No: 188, İstanbul, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, 2005, s. 53.

⁷⁷ INTERREG III, 2000-2006 programlama dönemi için, Avrupa Birliği'nde, bölgeler arası işbirliğini teşvik etmeyi amaçlayan bir Topluluk girişimidir. INTERREG girişimi, uluslararası ve bölgesel işbirliğini sağlayarak, kıtanın dengeli kalkınmasının desteklenmesi yoluyla, AB genelinde ekonomik ve sosyal uyumun güçlendirilmesi amacıyla tasarlanmıştır.

⁷⁸ Ragıp Şahin, **Avrupa Birliği Bütçesi-Fonları ve Türkiye'nin Tam Üyeliği**, Ankara, DPT, 1998, s. 67.

⁷⁹ Dr. Ergüder Can, **Avrupa Birliği Bölgesel Politikaları ve Yapısal Fonlar: Uyum sürecinde Türkiye için bir değerlendirme**, Ankara, Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti., 2004, s. 67.

olan projelere destek vermektedir. Topluluk Programlarının % 55'lik bir kısmı Topluluk tarafından finanse edilirken, küçük ve orta boy işletmelere yönelik olan projeler de Topluluktan 100.000 Euro'ya kadar destek alabilmektedir.

Yapısal Fonlar bütçesinin yaklaşık yarısı bu fona ayrılmaktadır. ABKF'den aşağıdaki alanlarda hazırlanacak projelere kaynak aktarılmaktadır⁸⁰.

- a. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin desteklenmesi,
- b. Üretken yatırımların teşvik edilmesi,
- c. Altyapının iyileştirilmesi,
- d. Yerel kalkınmanın hızlandırılması.

ABKF'den sağlanmakta olan mali yardımların nihai hedefi, rekabet gücünün artırılması ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması suretiyle istihdam yaratılmasıdır⁸¹. AB'nin tarım sektörüne tahsis ettiği kaynakları kısmasından ve Avrupa Tek Senedinin kabulünden itibaren ülkeler ve bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarını azaltmaya yönelik, AB politikalarında meydana gelen olumlu gelişmelerden⁸² dolayı ABKF kaynaklarında da önemli ölçüde artışlar meydana gelmiştir.

ABKF'den fon alan ülkelere baktığımız zaman, Fon'un ilk kurulduğu dönemlerde en fazla payın İtalya'ya ait olduğu görmekteyiz. 1973 yılında İngiltere, 1981'de Yunanistan ve 1986 yılında da İspanya ve Portekiz en çok yardım alan ülkeler olmuştur⁸³.

⁸⁰ ABKF ile ilgili Tüzük için bkz. Regulation (EC) No 1783/1999 of the European Parliament and of the Council of 12 July 1999 on the European Regional Development Fund.

⁸¹ **AB Bölgesel Politikaları**, Ankara, Avrupa Birliği, Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, 2000, s. 5.

⁸² Şahin, **a.g.e.**, s. 69.

⁸³ Court of Auditors, Annual Report Concerning the Financial Year 1991-1996; The General Budget of the European Union for the Financial Year 1997.

b) Avrupa Sosyal Fonu-ASF (**European Social Fund-ESF**):

İstihdamın teşvik edilmesi, ayrımcılığa ve toplumsal dışlanmaya karşı mücadele edilmesi için kaynak sağlar; öğretim ve mesleki eğitim seviyesinin yükseltilmesini, yeni istihdam kaynakları araştırılmasını hedef alır.

c) Balıkçılık Yönlendirme Mali Aracı-BYMA (**Financial Instrument for Fisheries Guidance-FIFG**):

BYMA, balıkçılık sektörünün uygulanması için filo modernleşmesi, kültür balıkçılığının geliştirilmesi, deniz alanlarının korunması, balıkçı limanlarında tesisler inşa edilmesi, balık ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması, ürünlerin tanıtımı gibi faaliyetleri finanse etmektedir.

d) Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönlendirme Fonu-ATGYF (**European Agricultural Guidance and Guarantee Fund-FEOGA**):

Ortak Tarım Politikası'nın kırsal kalkınma politikasını destekleyen bu Fon, tarımsal işletmelerce yapılan yatırımları, mesleki eğitim, dezavantajlı bölgeler için ödenekler, tarımsal çevre tedbirleri, tarım ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması, ormanların geliştirilmesi ve teşvik edilmesi gibi faaliyetleri finanse eder.

Bu fonların yanı sıra çevre ve ulaşım alanlarında altyapı projelerine dengeli finansman sağlamayı amaç edinen bir diğer fon ise Uyum Fonu'dur (**Cohesion Fund**) ve AB'nin en az gelişmiş olarak kabul edilen 4 üyesine açıktır⁸⁴.

Bölgesel politikanın esas amaçlarından birisi, bölgelerdeki rekabet gücünü artırmaktır ki böylelikle istihdam ve üretkenliğin artmasını hedeflemektedir. AB bölgesel politikasının işleme ilkeleri bölgeler için daha büyük sorumluluk gerektirmektedir ve geniş organizasyonların gerekliliği bir ortaklık şekli çalışması demektir. Bu, bazı üye Devletlerde yönetim bölgeleri yaratılmasıyla ve politika planlaması ve uygulanması için bölgesel yapılar kurulmasıyla daha büyük bir

⁸⁴ Bu üyeler; İrlanda, İspanya, Portekiz ve Yunanistan'dır. Uyum Fonu, çevre ve ulaşım konularını içerse de bu ülkelerde, Euro'ya dahil olma süreçlerindeki güçlüklerin yok edilmesi için yoğunlaşmıştır.

bölgeselleşmeyi sağlamıştır⁸⁵. Bu hedef ile daha az zengin bölgelerin Tek Pazar'ı içselleştirmelerine yardımcı olmaya çalışır. 1986 tarihinde Tek Avrupa Senedi ile Roma Antlaşması'na getirilen “Ekonomik ve Toplumsal Kaynaşma”⁸⁶ başlığı ile farklı bölgeler arasındaki dengesizliklerin giderilmesi başat önem kabul edilmiş ve bu, Tek Pazar'ın ayrılmaz bir unsuru olmuştur. Böylelikle, malların, sermayenin ve hizmetlerin serbest dolaşımı esnasında bunların en iyi bölgelere gitmesinin yaratacağı dengesizlik önlenmeye çalışılmıştır. 1993 yılında yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması (AB Antlaşması) ekonomik ve toplumsal kaynaşmayı, AB bütünleşmesinin temellerinden göstermiş; Madde 130a'da “Topluluk, farklı bölgelerin kalkınma düzeyleri arasındaki dengesizlikleri ve az gelişmiş bölgelerin geri kalmışlığını azaltmayı hedefleyecektir” demiştir.

“Bugün AB Bölgesel Politikası, kendini giderek Lizbon hedeflerine katkıda bulundurmaya yönlendirmekte ve işbirliğine, bilgi ve yenilikçiliğe, işletmeleri bir arada toplamaya, sosyal sermayeye, bölgesel kalkınmada katılımcı ve tabandan gelen süreçleri harekete geçirmeye özel önem vermektedir”⁸⁷.

Avrupa Birliği Konseyi, sorunlarla başa çıkabilmek için 24-25 Mart 1999 tarihlerinde 2000-2006 döneminde AB politikalarının çerçevesini oluşturmak üzere Berlin'de toplanarak, başka hususlar yanında, bölgeler arası ekonomik eşitsizliklerin ortadan kaldırılması gerektiğini vurgulayan “Gündem 2000”i kabul etmiş ve AB'nin ekonomik ve toplumsal politikasını uygulama yöntemlerini, en dezavantajlı bölgeler üzerine daha fazla yoğunlaşma, sorumlulukların daha belirginleştirilmesi, ulusal, bölgesel veya yerel düzeyde ilgili makamlar ile daha güçlü işbirliği, fonların programlanması ve uygulanmasında basitleştirme olarak yeniden tanımlamıştır.

AB'nin toplam bütçesinin üçte birinden fazlası, AB Yapısal Fonları ile dezavantajlı bölgelere yardım etmek için harcanır ve bu Avrupa Yatırım Bankası'nın (AYB) kredileriyle tamamlanır. Ayrıca, AB'nin bölgesel politikası, bölgesel

⁸⁵ Michael Keating, John Loughlin, **The Political Economy of Regionalism**, Frank Cass, London, 1997, p.105.

⁸⁶ Ekonomik ve Toplumsal Kaynaşma için üç tane Avrupa Stratejisi belirlenmiştir: Bunlardan birincisi ekonomik bir büyüme için gerekli olan makroekonomik politika, iç pazarın düzgün işletilmesi ve bölgesel/yerel girişimlerin desteklenmesi.

⁸⁷ Rıfat Altan, “Türkiye Bölgesel Kalkınma Politikası AB Kalkınma Politikasıyla Uyumlu Mudur?”, **İdarecinin Sesi**, Cilt: 20, Sayı: 118, Ankara, Altuğ Ltd. Şti. Eylül-Ekim 2006, s. 40.

kalkınma ve istihdam yaratma için ulusal ve yerel makamlarca tahsis edilen kaynaklara katkıda bulunur, o kaynakların yerine geçmez. Son olarak, kamu fonları, özel yatırımlar ile birlikte kullanılır. Maastricht Antlaşması'yla oluşturulan Bölgeler Komitesi'nin en önemli işlevi, bölgesel eğilimleri tahmin etmek ve AB'nin yapısal müdahalelerini yönetmektir. Genişleyen Birlik'te, bölgeler arası zenginlik dağılımındaki eşitsizliğin önemli ölçüde artmasıyla, Bölgeler Komitesi⁸⁸'nin meşruluğu ve rolü de güçlendirilmelidir⁸⁹.

Bölgesel politikanın farklılıkları azaltma anlamında fonlarını kullandığı alanların başında altyapı gelmektedir. Ulaştırma, enerji şebekeleri, haberleşme bağlantıları, su kaynakları ve atık yönetimiyle bağlantılı altyapıların geliştirilmesini vurgulayan bölgesel politika, KOBİ'leri destekleyerek de istihdam yaratmaya çalışmaktadır. Teknolojik yenilenme ve araştırma, üretim sistemlerinin geliştirilmesi, endüstriyel işbirliği ve iletişim, insan kaynaklarının geliştirilmesi gibi konulara mali destekte bulunarak KOBİ'leri geliştirmeye çalışmaktadır. İstihdam yaratma çabası yanında işsizlik ile mücadele yöntemleri arayan bölgesel politika, bunun için özellikle gençlere, kadınlara ve dışlanma tehdidi yaşayan diğer insanlara yönelik eğitim programlarını desteklemektedir.

Günümüzde Avrupa Birliği bölgesel politikalarındaki altyapı kavramı, bölgenin karşılaştırmalı avantajını artırmada önemli roller oynayan ve fiziksel olmayan boyuta vurgu yapan tedbirlerdir⁹⁰.

Çevrenin uzun vadeli kaynak olarak kullanılması gerekliliğine dikkatleri çeken bu politika, kaliteli tarım ürünleri ve yeşil turizmin geliştirilmesi, doğal parklar oluşturulması ve temiz teknoloji kullanan işletmeler kurulması ile nispeten

⁸⁸ Bölgeler Komitesi, vatandaşlara en yakın kamu yönetimlerinin Topluluk karar alma sürecine diğer AB kurumlarıyla birlikte katılmalarını sağlamak için kurulmuş olan bir danışma organıdır. Maastricht Antlaşması ile kurulmuş ve Amsterdam Antlaşması ile daha güçlü bir işlev kazanan Komite'nin 222 temsilcisi vardır ve bu temsilciler bölgesel ve yerel yönetimlerden gelmektedir. Konsey ve Komisyon; ekonomik ve toplumsal kaynaşma, transAvrupa ulaşım, ulaşırma, iletişim, enerji, altyapı, eğitim, mesleki eğitim, kültür, gençlik, çevre ve sosyal konularda Komite'ye danışmak zorundadır.

⁸⁹ Moussis, **a.g.e.**, s. 228.

⁹⁰ Rasim Akpınar, "Bölgesel Gelişme Politikalarında Yaşanan Değişim: Yeni Bölgeselleşme Paradigması ve Uygulamaları", (Çevrimiçi) www.geocities.com/ceteris_paridus_tr/r_akpinar.doc, 4 Mart 2006.

dezavantajlı olan bölgelerdeki eşitsizlikleri azaltma yoluna gitmektedir. Zengin ve fakir bölgeler arasındaki teknoloji farklılıklarını kapatmak için araştırma ve geliştirme konusunu da önceliklerinde tutan bölgesel politika, aynı zamanda, yerel girişimlere destek vererek işbirliği ağlarının kurulmasını sağlamaktadır.

Yapısal Fonlar'dan yararlanılması için Topluluk, ekonomik ve sosyal kriterler yani "Hedefler" tanımlamıştır. 1994-1999 döneminde altı hedef belirlenmiş olmasına rağmen 2000-2006 dönemine ait hedeflerin sayısı üçe indirilmiş; kalkınmada geri kalmış bölgelere (Hedef 1) öncelik verilerek toplam harcamanın %70'e yakın bölümünün bu bölgelere gitmesi sağlanmıştır.

Hedef 1-Kalkınmada geri kalmış bölgeler

Bir bölgenin özel yardım almaya hak kazanabilmesi için, o bölgede kişi başına gayri safi yurtiçi hasıla, AB ortalamasının %75'inden az olmalıdır. Fransa'nın deniz aşırı illeri, Azor Adaları, Madeira ve Kanarya Adaları gibi AB'nin en uzak bölgeleri, % 75'in altında oldukları için bu hedef kapsamındadır. Finlandiya ve İsveç'in az nüfuslu kesimleri de özel yardım alırlar.

Hedef 1 kapsamındaki bölgeler içerisinde yapısal uyum politikaları ve kalkınmanın gerçekleştirilmesi için mümkün olan yerlerde, kamu görevlilerinin eğitimi yoluyla kalkınmaya yardımcı olacak faaliyetler, eğitmen ve idari personelin eğitim ve öğretimlerini güçlendiren ve geliştiren faaliyetler için mali katkı verilebilmektedir.

Geri kalmış bölgeler, AB'nin toplam nüfusunun yaklaşık %20 kadarını içermesine rağmen toplam harcamaların %70'ini alırlar. Yapısal Fonlar çerçevesinde sağlanan yardım, uygun toplam maliyetin %75'ine ve, genel bir kural olarak, uygun kamu harcamalarının en az %50'sine katkı yapmaktadır.

Türkiye'nin tam üyeliği halinde, ülke geneli Hedef 1 kapsamında olacağından, ABKF'nin mali kaynaklarından ülkenin tamamı faydalanabilecektir. Hal böyle olunca hali hazırda Hedef 1 kapsamında Yapısal Fon imkanlarından

faydalanmakta olan üye ülkelerin bazı bölgeleri, bu faydalanma imkanını kaybedecektir⁹¹.

Hedef 2-Yapısal krizdeki bölgeler

Bu Hedef'in kapsamı içinde, AB nüfusunun azami %18'i bulunmaktadır. Bu hedef kapsamında yardım alabilecek bölgeler, endüstriyel çöküşten etkilenen bölgeler, zayıf kırsal alanlar, zorluk içindeki kentsel alanlar, balıkçılığa bağımlı olan krizdeki alanlar ve hizmetler sektörüne yüksek derecede bağımlı olan, dönüşüm geçiren alanlardır. Sağlanan yardım, toplam uygun miktarın %50'sine kadarını ve, genel bir kural olarak, kamu harcamalarının en az %25'ini müştereken finanse etmektedir.

Hedef 2 kapsamında kalan bölgelerde de Türkiye'nin katılımı ile nüfus oranı artacaktır.

Hedef 3-İnsan kaynaklarının geliştirilmesi

Hedef 1 kapsamına girmeyen bütün alanlar için finansman sağlanabilen bu Hedefte, işsizlik ile mücadele etmek için aktif emek piyasası politikaları, herkes için fırsat eşitliğinin teşvik edilmesi, yaşam boyu öğretim ve eğitim sistemleri yoluyla istihdamın artırılması, ekonomik ve toplumsal değişime intibak ve kolaylaştırmaya yönelik tedbirler, kadınların emek piyasasına katılımını iyileştirmek için kadınlara yönelik pozitif eylem tedbirleri bulunmaktadır.

Hedef 3 kapsamında kalan bölgelerde uzun dönemli işsizliğe maruz kalmış işsizlerin mesleki entegrasyonlarına, emek piyasasından dışlanan kişilerin entegrasyonuna, özellikle kadınların mesleki gelişmelerinin sağlanmadığı veya daha az temsil edildikleri alanlar başta olmak üzere kadın ve erkekler arasında fırsat eşitliğini geliştirmeye yönelik faaliyetler desteklenmektedir.

⁹¹ AB Komisyonu Etki Raporu, (Çevrimiçi) http://www.belgenet.com/arsiv/ab/etki_2004.html, 19.12.2005.1

Sağlanan yardım, toplam uygun miktarın %50'ye kadar olan bölümünü ve, genel bir kural olarak, kamu harcamasının en az %25'ini müştereken finanse eder.

Hedef 3'de ekonominin ve ülkenin tamamına yönelik faaliyetler söz konusu olduğu için Türkiye'nin tam üyeliği halinde ülkemizdeki işgücünün ve özellikle kadınların ve gençlerin eğitimi, değişen sanayilerde ortaya çıkan işsizlerin yeniden bir meslek sahibi olmaları adına eğitimi gibi alanlarda Türkiye, Yapısal Fonlardan yararlanma imkanına kavuşacaktır.

Projeleri finanse etmek Yapısal Fonlar'ın nihai hedefidir. Ancak, bir projeyi başlatan kişiler, Yapısal Fonlar'a dolaysız şekilde erişemezler. Ticaret odaları, KOBİ'ler, dernekler, yerel veya bölgesel yönetimler, vs. projelerini uygulamak için birkaç yıl süreyle uygulanan gelişme programları ile mali yardım almaktadırlar.

İlgili üye devlet tarafından bölgesel ve yerel yönetim, ekonomik örgüt ve toplumsal ortak ile ortaklık içinde Avrupa Komisyonu'na teklif edilen Program, Avrupa Komisyonu tarafından kabul edilmelerini müteakip teklif eden kurum veya kuruluş tarafından yönetilirler. Finansmanı, program için ayrılmış olan bütçe temin eder. Yani Yapısal Fonlar'dan destek almak isteyenlerin ilgili ulusal veya bölgesel yönetime müracaat etmeleri gerekir.

AB kaynaklarını harcamanın ön koşulu ise, tüm yardım alan bölgeler için, NUTS-İBBS temelinde bölgesel gelişme planları hazırlanmasıdır. Bu yaklaşımın temelinde bölgesel ve yerel aktörlerin ortaklığı ile oluşturulan ve uygulanan bölgesel kalkınma stratejileri yer almakta; ulusal düzeyde oluşturulan politikaların, bölgesel düzeyde geliştirilen politikalarla uyumuna önem gösterilmektedir⁹².

Yapısal Fonlar bütçesinin büyük kısmı, üye devletlerin girişimiyle ortaya çıkan programları desteklemek için kullanılırken Topluluk da, kendi girişimiyle programların finanse edilmesine katılır. Topluluk Girişimleri şunlardır: Leader, Interreg, Urban ve Equal.

⁹² Akpınar, a.y.

INTERREG: INTERREG, ülke ötesi işbirliği (AB'nin bölgeleri arasında), sınırötesi işbirliği (sınırdaki komşu olan bölgeler arasında) ve bölgeler arası işbirliği gibi farklı düzeylerde işbirliği yoluyla Avrupa sahasının dengeli bir gelişimini ve bütünleşmesini teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Özellikle sınır ötesi faaliyetlere AB'nin genişlemesi anlamında özel önem verilir. INTERREG programı çerçevesinde tarım, insan kaynakları, eğitim, turizm, enerji, çevre, mekansal planlama, altyapı ve sınır ötesi ekonomik kalkınma gibi tedbirler uygulanır ve projeler, Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu tarafından finanse edilir. Tez incelememiz gereği ilerideki bölümlerde INTERREG III-A Yunanistan-Türkiye Programı'na değinilecektir.

URBAN: URBAN girişimi, sürdürülebilir kentsel gelişmeyi teşvik etmek amacıyla yönelik olup, küçük ve orta boy şehir ve köylerin toplumsal ve ekonomik canlanması için yenilikçi stratejileri teşvik ederken bilgi ve deneyim alışverişini de güçlendirir. ABKF Fonu tarafından finanse edilir.

LEADER: Bu girişimin amacı, kırsal kalkınmayı teşvik etmek olup yerel aktörlerin ve ortaklıkların kendi aralarında bağlantılar oluşturması (**networking**) bu girişimin orijinal unsurları arasında yer alır. Bu girişim, ATYGF Fonu'ndan mali yardım almaktadır.

EQUAL: Bu Girişim, dışlanma, ayrımcılık ve eşitsizliğin tüm biçimlerine karşı mücadele etmenin yeni yollarını geliştirmeyi hedeflemekte ve ülke işbirliğine dayanmaktadır. İltica isteyenlerin toplumsal ve mesleki entegrasyonunun da dikkate alındığı bu Girişim, ASF tarafından finanse edilir.

Bunların yanı sıra ABKF Yönetmeliği'nin 10uncu maddesi ve ASF Yönetmeliği'nin 6ncı maddesi, yeni politikalar başlatabilmek için inceleme çalışmalarını, pilot projeleri, deneyim alışverişini teşvik etmekte ve desteklemektedir. Her bir Fon'un % 0,65'lik bölümünün 2000-2006 dönemi için, yenilikçi eylemleri ve teknik yardım düzenlemelerini finanse etmek için kullanılmasına karar verilmiştir.

Ekonomik ve sosyal kaynaşmayı güçlendirmek için, kalkınmada geri kalmış bölgelerdeki yatırımları desteklemek Avrupa Yatırım Bankası'nın (AYB) öncelikleri arasında yer almaktadır. İşletmelerin rekabet güçlerini geliştirmek, ulaştırma, enerji ve iletişim konularında transAvrupa şebekeleri kurmak, çevreyi korumak, AYB'nin mali destek verdiği konulardır. Genel bir kural olarak, AYB kredileri, proje maliyetinin % 50'ye kadarını karşılar.

10 yeni üyenin katılımı hem ekonomiyi hem de Avrupa politikalarını etkilemiştir; zira bu 10 yeni üyenin, Bulgaristan, Romanya ve Türkiye'nin gelişmişlik oranları mevcut üye ülkelerin en az gelişmiş olanından bile geridedir. "Gündem 2000", bunu dikkate alarak, aday ülkelerin Topluluk müktesebatını benimsemelerine yardımcı olmak ve Topluluk yardımının belirlenmesi için katılım öncesi strateji belgesi olan "Katılım Ortaklığı Belgesi"nin hazırlanmasını öngörmüştür. Son 10 üye devlet için Katılım Ortaklığı Belgelerinde öngörülen ve bu devletlerin katılım öncesi mali yardım aldıkları araçlar şunlardır:

PHARE Programı: Phare Programı Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinin AB'ye katılım hazırlıklarına yardımcı olmak amacıyla AB tarafından finanse edilen üç katılım öncesi mekanizmadan biridir. Aralık 1989'da Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi, Polonya ve Macaristan'da meydana gelmekte olan yaygın değişiklikler için bu ülkelere yardımcı olmaya karar vermiş ve **Phare** Programı, Macaristan Cumhuriyeti ve Polonya Halk Cumhuriyeti'ne ekonomik yardım hakkında 3906/89 No'lu 18 Aralık 1989 tarihli (OJ no. L. 373,23.12.1989) Konsey Yönetmeliği (EEC) ile yürürlüğe girmiştir. Buna göre **Phare** programının orjinal adı "**Poland and Hungary: Action for the Restructuring of the Economy**" (Polonya ve Macaristan: Ekonominin Yeniden Yapılandırılması Hareketi) dir. **Phare** Programı daha sonra Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Polonya, Romanya, Slovakya ve Slovenya'yı kapsayacak şekilde genişletilmiştir.

Phare Programı AB'nin bir finansal aracı olarak Macaristan ve Polonya'nın ekonomik ve toplumsal ilerlemelerini sağlamak amacıyla oluşturulmuş olup, ortak ülkeleri AB üyeliği yükümlülüklerini üstlenmeye hazır hale getirmek için destek

vermektedir. Yanı sıra merkezi olmayan Pazar ekonomisine ve demokratik topluma geçişlerine de yardımcı olmaktadır. **Phare**, aday ülkelere eşleştirme (**twinning**) ve Teknik Yardım yoluyla, AB müktesebatının uygulanması için gerekli olan çerçevenin iyileştirilmesi, sosyal uyumun teşvik edilmesi ve kurumsallaşma faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için 2000-2002 yılları arasında 5 milyar Euro destek sağlamıştır.

SAPARD programı: Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkelerinin adaylık süreçleri boyunca tarımsal ve kırsal kalkınmalarını desteklemek için oluşturulmuş bir mali yardım aracıdır.

ISPA programı: Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkelerinin adaylık süreçleri boyunca çevre ve ulaştırma altyapılarını desteklemek için oluşturulmuş bir mali yardım aracıdır.

Türkiye için oluşturulmuş Katılım Ortaklığı ile yapılacak mali yardımlar Katılım Öncesi Mali Yardım Programı altında belirlenmiştir. Katılım sonrasında, Yapısal ve Kaynaşma Fonlarını tam olarak uygulamaya başlayacaktır. AB'ye tam üye olmasıyla, diğer üye ülkeler gibi Türkiye de, hem Topluluk Bütçesine katkıda bulunacak hem de Topluluk Bütçesinden eşit şartlarda yararlanacaktır. Diğer bir ifade ile, Topluluk Bütçesinin yüzde 32'sini oluşturan Yapısal Fonlardan faydalanma imkanına kavuşmuş olacaktır. Ancak şu nokta da bilinmelidir ki, Topluluk üye ülkelerin taleplerine göre mali imkanlardan faydalanmalarına imkan sağlamaktadır.

Türkiye tam üyelik halinde Topluluk Yapısal Fonlarından faydalanabileceği gibi, Topluluk tarafından üye ülkelerle işbirliği halinde geliştirilen ve çoğu zaman birden fazla ülkeyi ilgilendiren **Interreg III**: Sınır Bölgelerinde İşbirliği ve Enerji Şebekesi, **Leader III**: Kırsal Kalkınma, **Employment**: İstihdam ve İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi, **Adapt**: İşgücünün Endüstriyel Değişikliklere Uyumu, **Reacher II**: Kömür Madenleri Bölgelerinin Ekonomik Dönüşümü, **Resider II**: Çelik Alanlarında Ekonomik Dönüşüm, **Konver**: Savunma Sektöründe Ekonomik Dönüşüm, **Retex**: Tekstil Sektöründeki Ekonomik Dönüşüm, **SMEs**: Küçük ve Orta

Boy İşletmelerin (KOBİ) Tek Pazara Uyumunu, **Urban**: Kentsel Alanlar, **Pesca**: Balıkçılık Sektörünün Yeniden Yapılandırılması programlarından yararlanma imkanına sahip olacaktır.

Birleşik bir Avrupa için gerekli olduğu kabul edilen bölgesel politika, AB'nin 2004'deki genişleme dalgası, Bulgaristan ve Romanya'nın üye olmaları ve Türkiye'deki tarama süreci sayesinde yeni sorunlarla karşı karşıyadır. Bunun yanı sıra ekonominin "küreselleşmesinden" kaynaklanan rekabete ayak uydurulması gerekmektedir.

III. B. KISIM: KATILIM ÖNCESİ MALİ YARDIM

Türkiye ile AB arasındaki mali işbirliğini;

- a) Gümrük Birliği öncesi dönem,
- b) Gümrük Birliği dönemi,
- c) adaylık dönemi
- d) 1999 yılında ülkemizdeki deprem felaketi çerçevesinde yapılan yardımlar şeklinde 4 başlık altında incelemek mümkündür.

Gümrük Birliği öncesi dönemde (1964-1995), Mali Protokoller, Tamamlayıcı Protokol ve Özel Mali İşbirliği çerçevesinde, AB'den, 78 milyon ECU'su hibe ve 927 milyon ECU'su da faizsiz veya düşük faizli kredi olmak üzere toplam 1 milyar 5 milyon ECU mali yardım alınmıştır.

Gümrük Birliği döneminde (1996-1999), 340 milyon ECU'su "Yenileştirilmiş Akdeniz Programı", 205 milyon ECU'su MEDA-I ve 12 milyon ECU'su da "Risk Sermayesi" çerçevesinde olmak üzere toplam 557 milyon ECU kredi ve 376 milyon ECU'su MEDA-I, 3 milyon ECU'su İdari İşbirliği Programı ve 14 milyon ECU'su da çevre, AIDS ve uyuşturucu ile mücadele gibi projeler için olmak üzere toplam 393 milyon ECU hibe yardım taahhüde bağlanmıştır. Taahhüde bağlanan bu yardımlar çeşitli projeler temelinde peyderpey serbest bırakılmaktadır.

Diğer yandan, yukarıda sayılan kaynaklara ek olarak, Gümrük Birliği kapsamında ülkemize 375 milyon ECU tutarında bütçe kaynaklı hibe ve 750 milyon ECU tutarında Avrupa Yatırım Bankası kredisi verilmesi öngörülmüştür. Ancak bu yardımın kullanımı Yunanistan'ın engellemesi nedeniyle 52 milyon ECU gibi düşük bir seviyede kalmıştır⁹³.

⁹³ Türkiye'ye Yönelik Avrupa Birliği Fonları ve Kullanım Koşulları, No: 180, İstanbul, İKV Yayınları Haziran 2004, s. 8.

Türkiye'nin adaylığının Helsinki Zirvesinde tescilini müteakip, söz konusu 750 milyon ECU/EURO tutarındaki Avrupa Yatırım Bankası kredisinin 450 milyon Euro'luk bölümüne işlerlik kazandırılması öngörülmüştür. Söz konusu meblağ, AB Genel İşler Konseyi'nin 4 Aralık 2000 tarihli toplantısında 2000-2004 döneminde kullanılacak şekilde onaylanarak taahhüde bağlanmıştır.

AB Komisyonu ayrıca, Gümrük Birliği kapsamında taahhüt ettiği 375 milyon ECU/EURO tutarındaki bütçe kaynaklı hibenin bir bölümünü kullandırabilmek üzere, birisi 15 milyon, diğeri ise 135 milyon Euro'luk iki Yönetmelik hazırlamıştır. Söz konusu hibelerin bir bölümü 2000-2001 yılında üzerinde mutabakat sağlanan projeler için; kalanı ise, 2002-2004 dönemine ait mali işbirliği programı çerçevesinde tahsis edilmiştir.

AB Komisyonu ile ortaklaşa, her yıl hazırlanan Finansman Zabıtlarında yer alan program ve projelere tahsis edilebilen hibe yardımları, Türkiye'nin AB'ye adaylık ve uyum süreciyle doğrudan ilgili alanlarda, Katılım Ortaklığı ve Ulusal Program önceliklerinin yerine getirilmesi amacıyla kullanılabilir. Proje yapmak isteyen neredeyse herkes proje sunma şansına sahip olup tek bir şart bulunmaktadır. Sunulacak projeler Türkiye'nin Ulusal Program'ında öngördüğü hedeflerle paralellikler göstermelidir.

“Türkiye için Katılım Öncesi Mali Yardıma Dair Çerçeve Tüzük”, Aralık 2001'de kabul edilmiş ve 2002 Ocak ayında yürürlüğe girerek Türkiye'nin diğer aday ülkelerle aynı yasal ve teknik zeminde değerlendirilmesi ve aynı prosedürlere tabi olması temin edilmiştir⁹⁴.

Söz konusu hibelerin programlanması, tahsisi ve kullanımı da, AB tarafından geliştirilen ve tüm aday ülkelere uygulanan bir sistem ile, Merkezi Olmayan Yapılanma Sistemi (**Decentralized Implementation System**) çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Bu Yapılanma 18 Temmuz 2001 tarih ve 2001/41 sayılı

⁹⁴ İnci Ataç-Rösch, “AB'den Türkiye'ye Milyarlarca Euro'luk Yardım Yolda,” **Kriter**, Sayı 0, İstanbul, Doğan Ofset, 2006, s. 54.

Başbakanlık Genelgesi kapsamında yürütülmektedir. Bu amaçla, Türkiye’de yeni bazı kilit yapılar oluşturulmuştur:

1. AB’den sorumlu Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı “Ulusal Mali Yardım Koordinatörü” olarak görevlendirilmiştir. Topluluk yardımlarını katılım süreci ile ilişkilendirmek ve fonların sadece bu amaçla kullanımını sağlamak için gerekli koordinasyonu yapmak üzere görevlendirilen “Ulusal Mali Yardım Koordinatörü” (**National Aid Coordinator-NAC**) ayrıca Mali İşbirliği çerçevesinde değerlendirilecek projelerin Katılım Ortaklığı Belgesi ve Ulusal Program’da yer alan önceliklere göre yönlendirilmesinden, seçilmesinden, uygulanmasından ve izlenmesinden sorumludur.

2. Mali kaynakların kullanımında öncelikleri belirlemek, saptanacak öncelikler kapsamında dönemsel finansman programları hazırlamak ve mali kaynakların öncelikler doğrultusunda dağıtımını gözetmek üzere, Dışişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, DPT ve Hazine Müsteşarlıkları ile Avrupa Birliği Genel Sekreterliği’nden oluşan Mali İşbirliği Komitesi kurulmuş olup başkanlığını, Ulusal Mali Yardım Koordinatörü ya da görevlendireceği temsilci yürütür.

3. Topluluktan gelen fonların transfer edileceği ve bunların yönetiminden sorumlu olacak “Ulusal Fon” (**National Fund**) Hazine Müsteşarlığı bünyesinde kurulmuş ve Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanı Ulusal Fon’un başı olarak “Ulusal Yetkilendirme Görevlisi” (**National Authorizing Officer-NAO**) sıfatıyla görevlendirilmiştir.

4. Mali işbirliği projelerinin ihalelerinin yapılması ve sözleşmelerinin imzalanması amacıyla görev yapan “Merkezi Finans ve İhale Birimi” (**Central Finance and Contracts Unit-CFCU**) kurulmuştur.

Adaylık sürecinde taahhüde bağlanan hibe yardımlar aşağıdaki gibidir:

2000 yılında	176 milyon Euro (Finansman Zaptı imzalandı)
2001 yılında	167 milyon Euro (Finansman Zaptı imzalandı)

2002 yılında	126 milyon Euro (Finansman Zaptı imzalandı)
2003 yılında	144 milyon Euro (Finansman Zaptı imzalandı)
2004 yılında	235 milyon Euro (Finansman Zaptı imzalandı)
2005 yılında	277 milyon Euro (Finansman Zaptı imzalandı) ⁹⁵
2006 yılında	420 milyon Euro

Ayrıca AB Komisyonu, Türkiye'nin IMF ve Dünya Bankası ile yürüttüğü yapısal ve sektörel reformların gerçekleştirilmesini desteklemek amacıyla, 75 milyon Euro'luk ilk dilimi 7 Aralık 2001; 75 milyonluk ikinci dilimi de 19 Aralık 2002'de onaylayarak toplam 150 milyon Euro'yu ile projeye bağlı olmaksızın hibe yardımı olarak göndermiştir.

Avrupa Birliği'nin hedeflerini gerçekleştirmesine yardımcı olacak yatırımları finanse etmek amacıyla 1958'de kurulan Avrupa Yatırım Bankası (AYB), Avrupa Birliği üyeleri yanında aday ülkelere yönelik işbirliği politikalarının hayata geçirilmesi bağlamında da faaliyet göstermektedir.

Lüksemburg merkezli, Avrupa Birliği çerçevesinde bağımsız olarak çalışan, kar amacı taşımayan, sermayesi üye ülkeler tarafından karşılanan ve bir kredi kurumu olan AYB, kredilerine hiçbir komisyon ve benzeri masraf uygulamamakta; kredilerinin de piyasa koşullarına nazaran oldukça ucuz oldukları kabul edilmektedir. Avrupa Yatırım Bankası kredileri, öncelikle ulaştırma, haberleşme, çevre, enerji, sanayi, tarım ve hizmet sektörüne sağlanmakta olup AYB tarafından sağlanan kredi imkanları kamu ve özel sektöre yöneliktir.

Türkiye AB üyesi bir ülke olmadığından, doğrudan AYB'den kredi alamamakta, AB tarafından oluşturulan bazı programlar çerçevesinde kredi temin etmektedir. 1963-1995 dönemindeki 32 yılda yaklaşık 835 milyon ECU; Gümrük Birliği'nin tamamlandığı 1996'dan, adaylık statümüzün ilan edildiği 1999 sonuna

⁹⁵ 2005 ve 2006 yılları için taahhüd edilen miktar 300 ve 500 milyon Euro'dur. Ancak yukarıdaki rakamlarla farklılık göstermesinin nedeni kesintiler yapılmış olmasıdır ve bunlar katkılar ile Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu'na ayrılan paralardır.

kadar geçen 3 yılda 463 milyon ECU; 2000 yılı başından 2004'e kadar ise 2,106 milyar Euro (bunun 600 milyonu deprem kredisidir) kredi taahhüt edilmiştir⁹⁶.

AYB, ülkemize 2004 yılında 700 milyon; 2005'de ve 2006'da da 800'er milyon Euro olmak üzere 2004-2006 döneminde toplam 2,3 milyar Euro tahsis edilmesinin öngörüldüğünü açıklamıştır.

Avrupa Birliği Mali Yardımları'nın, Müktesebatın uygulanması amacıyla AB tarafından hazırlanan Katılım Ortaklığı Belgesi dikkate alınarak, Türkiye tarafından hazırlanan Ulusal Program önceliklerine göre planlandığını daha önceden belirtmiştik. Kurumsal yapılanma ve yatırıma destek olarak iki temel alanda yoğunlaşan Katılım Öncesi Yardım Programına göre kurumsal yapılanma genel olarak üye ülkelerde eşleştirme aracılığıyla uygulanmakta olup merkezi, bölgesel ve yerel düzeyde kamu kurumlarının kullanımına açıktır. Yatırımlar başlığı altında ise düzenleyici altyapının kurulması ve güçlendirilmesi ile ekonomik ve sosyal uyuma yönelik yatırımlar kast edilmektedir.

Peki AB fonları nasıl ayrılmaktadır? Belli bir yıl boyunca Türkiye'nin ne kadar fon alacağı belirlendikten sonra Avrupa Komisyonu ve Türkiye yetkilileri bir araya gelerek ne tür projelerin destekleneceğine karar vermektedirler. Bir program ya da projenin AB tarafından desteklenebilmesi için; öncelikle projenin AB katılım stratejisine katkıda bulunmasına dikkat edilmektedir. Yanı sıra proje, Ulusal Program'da belirtilen alanları destekleyici nitelikte olmalı ve Türkiye'deki yasaların, AB müktesebatına uyum sürecine katkıda bulunmalıdır. Merkezi Olmayan Uygulama Sistemi içerisinde oluşturularak 2002, 2003 ve 2004 programlama yıllarına dahil olan 84 proje Avrupa Komisyonu tarafından onaylanmış ve finansman Anlaşmaları imzalanmıştır. 2005 yılı programlamasına dahil olan 45 proje de

⁹⁶ İmzalanan tüm proje anlaşmalarının listesi için bakınız: <http://www.eib.org/projects/loans/regions/list.asp>. Avrupa Yatırım Bankası'nın Türkiye'ye yönelik kredileri hakkındaki kitapçığı için bakınız: http://www.eib.org/Attachments/country/turkey_tr.pdf

Finansman Anlaşması'nın imzalanmasına müteakip kontratlama ve ihale süreçleri⁹⁷ ile başlayacaktır.

AB'ye uyum amaçlı tahsis edilen mali yardımların üçte biri mevzuat uyumuna, üçte biri gerekli kurumsal yapılandırmanın oluşturulmasına, diğer üçte biri de AB ile ekonomik ve sosyal uyuma ayrılmıştır. Tanımlı projeler dediğimiz bu projelerin bir çoğu hizmet, tedarik, ve az da olsa inşaat gibi normal ihale yöntemleri ile hayat geçmektedir. Bir kısmı ise AB üyesi ülkelerin ilgili kamu kurumlarıyla işbirliğini gerektiren eşleştirme (**twinning**) mekanizması ile hayat bulmaktadır. Çok az kullanılan son yöntem ise belli bir konuda belirgin bilgi birikimine sahip uluslararası kuruluşlarla doğrudan sözleşme yapmaktır.

Tanımlı projelerin yanı sıra teklif çağrıları ile duyurulan, doğrudan kullanılan hibeler isimli kaynaklar da bulunmaktadır. Hibe programları olarak tanımlanan küçük ölçekli programlardan yüzlerce alt projenin uygulaması devam etmektedir. Mesela Milli Eğitim Bakanlığı tarafından temel eğitim, mesleki eğitimin güçlendirilmesi ve çıraklık eğitimi konularında yürütülmekte olan üç büyük projenin toplam bütçesi 180 milyon Euro'dur.

Doğu Anadolu Bölgesel Gelişme Programı, GAP Bölgesel Gelişme Programı ve NUTS-İBBS Düzey 2 Bölgesel Gelişme Programı kapsamında da sürdürülen çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Sınır Ötesi İşbirliği kapsamında da Edirne ve Kırklareli İllerinde yürütülen çalışmalar bulunmakta olup konumuz gereği bu kapsamda yapılan projelere ilgili bölümde değinilecektir.

Müzakere dönemi ile yapılacak mali yardımların artması ve bazı sektörlerdeki büyük yatırım projelerinin desteklenmesi beklenmektedir. 2007-2013 bütçesi kesinleşmemiş olmasına rağmen gelecek mali yardımların Katılım Öncesi Bileşeni (**Instrument of Pre-Accession-IPA**) adı altında beş ana başlık çerçevesinde kullanılması öngörülmektedir. Bunlar;

⁹⁷ Ataç-Rösch, a.g.e., s. 57.

- a) Kurumsal Kapasite Geliştirme;
- b) Bölgesel ve Sınır Ötesi İşbirliği;
- c) Bölgesel Kalkınma;
- d) İnsan Kaynakları;
- e) Kırsal Kalkınma'dır.

2007-2013 döneminde AB'nin aday ülkeler Türkiye, Hırvatistan ve Makedonya'ya kullandıracağı mali yardım tutarı 15 milyar Euro olarak belirlenmiştir. AB'nin sistemi yeniden düzenlemesiyle, 2007-2013 yılları arasında aday ile potansiyel aday ülkelere kullandıracağı yardımları, "Katılım Öncesi Bileşeni" (IPA) olarak adlandırmıştır. Daha önce diğer aday ülkeler için PHARE, ISPA, SAPARD, CARDS ve Türkiye için Katılım Öncesi Mali Yardım gibi araçlar aracılığıyla verilen mali yardımlar, tek bir enstrümana indirilerek basitleştirilmiş olmaktadır.

IPA, daha önceki dönemde ayrı başlıklar halinde olan katılım öncesi mali yardım aracını tek bir çatı altında birleştirmiş ve içeriğini zenginleştirmiştir. Avrupa Birliği, 17 Temmuz 2006'da aday ve potansiyel aday ülkelere katılım öncesi sağlanan yardım konusundaki yönetmeliği onaylamıştır.

Bu kapsamda, mali yardım aracı IPA'dan AB'ye aday Hırvatistan, Türkiye ve Makedonya olmak üzere üç aday ülke yararlanacaktır. Yanı sıra, Arnavutluk, Bosna-Hersek, Sırbistan, Karadağ ve Kosova gibi potansiyel aday ülkeler de bunun küçük bir kısmından yararlanabileceklerdir.

Avrupa Birliği Genel Sekreterliği koordinasyonunda yürütülen Katılım Öncesi Mali Yardımların programlaması ve uygulama mekanizması kapsamında AB'nin Türkiye için tahsis ettiği mali yardımların yetersiz olduğunu söylemek mümkündür; ancak ayrılmış olan mali yardımların hepsini kullanarak çok daha fazlasını talep etmek de mümkündür.

Bu kapsamda örnek teşkil eden ve tez çalışmamızla da ilgili olan projelerden ilgili bölümde bahsedilmektedir.

**DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: AVRUPA BİRLİĞİ'NİN BÖLGESEL
KALKINMA ve YAPISAL UYUM POLİTİKASI KAPSAMINDA
KATILIM ORTAKLIĞI BELGELERİ ve
ULUSAL PROGRAMLAR**

IV. A. KISIM: KATILIM ORTAKLIĞI BELGELERİ

AB Konseyi Helsinki'de (10-11 Aralık 1999), Türkiye'deki olumlu gelişmeleri ve Kopenhag Kriterlerinin yerine getirilmesi yönündeki reformların sürdürülmesi niyetini memnuniyetle karşıladığını ifade ederek, "daha önceki AB Konseyi sonuçları temelinde" bir Katılım Ortaklığı Belgesi hazırlanması kararı almıştır. Bu belge katılım hazırlıkları için gereken öncelikleri belirtmektedir.

AB Konseyi, 1997'de Lüksemburg'daki toplantısında, Katılım Ortaklığı'nın, katılım öncesi stratejinin en önemli ögesi olduğunu, aday ülkelere yönelik tüm yardımları tek bir çerçeve altında bu belge ile topladıklarını ifade etmişlerdir. Bu yüzden, katılım sürecinde karşılaşılan sorunların üstesinden gelmeye destek olmak amacıyla, AB, yardımlarını her adayın özel ihtiyaçlarına yöneltmektedir.

Bu anlayışla, AB Komisyonu, 26 Temmuz 2000 tarihinde, katılım öncesine ve özellikle Katılım Ortaklığı'nın oluşturulmasına yönelik olarak, Türkiye'ye AB tarafından yapılacak yardımların tüm kaynaklarını koordine etmek ve gerekli tek çerçeveyi oluşturmak için bir Yönetmelik önermiştir. Türkiye'ye yönelik bu Çerçeve Yönetmelik, diğer aday ülkelerin yönetmelikleri örnek alınarak hazırlanmıştır.

Avrupa Birliği üyesi ülkelerin Dışişleri Bakanlarından oluşan AB Genel İşler Konseyi, Katılım Ortaklığı Belgesi'ne 4 Aralık 2000 tarihinde Brüksel'de yaptığı toplantıda son şeklini vermiştir.

Katılım Ortaklığı'nın amacı, AB üyeliği yolunda Türkiye'nin öncelikli alanlarını belirleyerek, kaydettiği gelişmeler hakkında Komisyon'un 2000 İlerleme Raporu'nda saptanan ileriye yönelik çalışmaları, Türkiye'ye sağlanacak mali

imkanları ve bu yardıma ilişkin koşulları tek bir çerçevede altında toplamaktır. Katılım Ortaklığı, aday devletleri üyeliğe hazırlayan bir dizi politika aracının temelini oluşturmaktadır.

Katılım Ortaklığı'nın öncelikleri ve hedefleri, kısa ve orta vade olarak iki gruba bölünmüş; kısa vadede sıralananlar, Türkiye'nin 2001 yılına kadar tamamlaması veya somut olarak ileriye götüreceği adımları atması beklentisi esas alınarak seçilmiştir. Orta vadede sıralananlar ise, tamamlanması bir yıldan fazla sürmesi mümkün olanlardır; ancak imkanlar ölçüsünde çalışmaların 2001 yılı içinde başlatılması beklenmiştir.

Tezimizin temel konusu gereği sadece bölgesel politika eksenli öncelikler irdelenecektir.

IV. A. 1. Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Eşgüdümü Açısından 2001 Katılım Ortaklığı Belgesi (8 Mart 2001)⁹⁸

AB, Katılım Ortaklığı Belgesi ile Kısa Vadede Türkiye'den Topluluk kurallarına uygun bir NUTS (İstatistikî Bölge Birimi Sınıflandırmasının-İBBS hazırlanmasını; etkili bir bölgesel politikanın geliştirilmesi için bir strateji benimsenmesini ve Türkiye'nin planlama sürecinde projelerin seçiminde bölgesel politika ölçütlerini kullanmaya başlamasını istemiştir.

Orta Vadede ise çok yıllık bütçelendirme prosedürleri, izleme ve değerlendirme için yapıların kurulması dahil olmak üzere iç eşitsizliklerin azaltılması ışığında ekonomik ve sosyal uyum için bir ulusal politikanın geliştirilmesinin beklendiği ifade edilmiştir.

⁹⁸ 2001 Katılım Ortaklığı Belgesi, (Çevrimiçi)
http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2001/l_085/l_08520010324en00130023.pdf, 07.04.2006.

IV. A. 1. a. 2001 Katılım Ortaklığı Belgesi için Türkiye'nin Çalışmaları

Türkiye 2001 Katılım Ortaklığı Belgesi'nin Kısa Vade bölümünde bahsedilen İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması çalışmasını Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Müsteşarlığı'nın koordinasyonunda Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı'nın katkılarıyla tamamlamış ve 22 Eylül 2002 tarihli Resmi Gazetede yayımlamıştır. Bu çalışma sonucunda Düzey 1 olarak 12, Düzey 2 olarak 26 ve Düzey 3 olarak da 81 il, İstatistiki Bölge Birimi olarak tanımlanmıştır⁹⁹.

IV. A. 2. Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Eşgüdümü Açısından 2003 Katılım Ortaklığı Belgesi¹⁰⁰

2003 Katılım Ortaklığı Belgesi'nin Kısa Vade bölümünde bir Ulusal Kalkınma Planı aracılığıyla bölgesel farklılıkların azaltılmasını amaçlayan bir ekonomik ve sosyal uyum için ulusal politika ve NUTS-İBBS 2 (Düzey 2) seviyesinde bölgesel kalkınma planlarının oluşturulmasına başlanması, bu başlık altındaki müktesebatin uygulanmasını kolaylaştıracak yasal çerçevenin kabul edilmesi, bu alanlarda kamu yatırımı için öncelik kriterlerini belirleyen çok yıllık bütçelendirme kurallarının oluşturulması ve bölgesel kalkınmanın yönetimi için idari yapının güçlendirilmesi; Orta Vadede de bölgesel kalkınma planlarını uygulamak üzere NUTS-İBBS 2 (Düzey 2) seviyesinde bölgesel birimlerin kurulması istenmiştir.

⁹⁹ **Türkiye-Avrupa Birliği Mali İşbirliği Kapsamındaki Bölgesel Kalkınma Programları**, Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü Yayınları, Şubat, 2005, s. 6.

¹⁰⁰ 2003 Katılım Ortaklığı Belgesi, (Çevrimiçi)
http://ec.europa.eu/comm/enlargement/turkey/pdf/revised_ap_en.pdf, 07.04.2006.

IV. A. 2. a. 2003 Katılım Ortaklığı Belgesi için Türkiye'nin Çalışmaları

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) koordinasyonunda hazırlanan NUTS-İBBS
2 (Düzyey 2) Bölgeleri şöyledir:

- TR 10: İstanbul
- TR 21: Edirne, Kırklareli, Tekirdağ
- TR 22: Balıkesir, Çanakkale
- TR 31: İzmir
- TR 32: Aydın, Denizli, Muğla
- TR 33: Afyon, Kütahya, Manisa, Uşak
- TR 41: Bilecik, Bursa, Eskişehir
- TR 42: Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya
- TR 51: Ankara
- TR 61: Antalya, Burdur, Isparta
- TR 62: Adana, Mersin
- TR 63: Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye
- TR 71: Aksaray, Kırıkkale, Nevşehir, Niğde
- TR 81: Bartın, Karabük, Zonguldak
- TR 52: Karaman, Konya
- TR 72: Sivas, Kayseri, Yozgat
- TR 82: Çankırı, Kastamonu, Sinop
- TR 83: Amasya, Çorum, Samsun, Tokat
- TR 90: Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize, Trabzon
- TRA1: Bayburt, Erzincan, Erzurum
- TRA2: Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars
- TRB1: Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli
- TRB2: Bitlis, Hakkari, Muş, Van
- TRC1: Adıyaman, Gaziantep, Kilis
- TRC2: Diyarbakır, Şanlıurfa

TRC3: Batman, Mardin, Siirt, Şırnak

Yukarıda verilen 26 İstatistiki Bölge Birimleri Düzey 2 bölgeleri incelendiği zaman önemli ekonomik ve sosyal gelişmişlik farklılıkları bulunmaktadır. Bu yüzden bölgesel gelişme stratejisinin tespitinde Ön Ulusal Kalkınma Programı'nın 4 no'lu gelişme eksenini olan Bölgesel Gelişme Eksenini, en öncelikli 12 İstatistiki Bölge Birimleri Düzey 2 bölgesi üzerinde yoğunlaşmıştır. Amaç, istihdam düzeyini ile rekabet gücünü artırmak ve böylece bölgesel gelişmişlik farklılıklarını azaltmaktır. Bu bölgeler şunlardır:

TR 52: Karaman, Konya

TR 72: Sivas, Kayseri, Yozgat

TR 82: Çankırı, Kastamonu, Sinop

TR 83: Amasya, Çorum, Samsun, Tokat

TR 90: Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize, Trabzon

TRA1: Bayburt, Erzincan, Erzurum

TRA2: Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars

TRB1: Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli

TRB2: Bitlis, Hakkari, Muş, Van

TRC1: Adıyaman, Gaziantep, Kilis

TRC2: Diyarbakır, Şanlıurfa

TRC3: Batman, Mardin, Siirt, Şırnak

TRB1 Sınıflandırmasında yer alan Bingöl, Elazığ, Malatya ve Tunceli illerinin AB-Türkiye Mali İşbirliği kapsamında katılım öncesi fonlardan yararlanabilmeleri için **Doğu Anadolu Kalkınma Programı (DAKP)** hazırlanmıştır.

TR82, TR83 ve TRA1 Sınıflandırmalarında yer alan Çankırı, Kastamonu, Sinop, Amasya, Çorum, Samsun, Tokat, Bayburt, Erzincan ve Erzurum illerini kapsayan Kalkınma Programı ile ilgili Finansman Anlaşması, 1 Mart 2004 tarihinde Avrupa Komisyonu ile Türk Hükümeti arasında imzalanmıştır. Bu Kalkınma Programı kapsamında TR82 Sınıflandırmasında yer alan Çankırı, Kastamonu ve

Sinop illeri için **Orta Karadeniz Kalkınma Birliği**; TR83 Sınıflandırmasında yer alan Amasya, Çorum, Samsun, Tokat illeri için **Yeşilirmak Havzası Kalkınma Birliği**; TRA1 Sınıflandırmasında bulunan Bayburt, Erzurum ve Erzincan illeri için **Erzurum-Erzincan-Bayburt İlleri Kalkınma Birliği** faaliyet göstermektedir.

TRA2, TR72, TR52 ve TRB1 Sınıflandırmalarında yer alan Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars, Kayseri, Sivas, Yozgat, Karaman, Konya, Bingöl, Elazığ, Malatya ve Tunceli illerini kapsayan Kalkınma Programı ile ilgili Finansman Anlaşması Ocak 2005 itibariyle imzalanmıştır. Bu Kalkınma Programı kapsamında TRA2 Sınıflandırmasında yer alan Ağrı Ardahan, Iğdır ve Kars illeri için **Serhat İlleri Kalkınma Birliği**; TR72 Sınıflandırmasında bulunan Kayseri, Sivas ve Yozgat illeri için **Orta Anadolu Kalkınma Birliği**; TRB1 Sınıflandırmasında yer alan Bingöl, Elazığ, Malatya ve Tunceli illeri için **Doğu Anadolu Kalkınma Birliği** ve TR52 Sınıflandırması olan Karaman ve Konya illeri adına **Konya ve Karaman İlleri Kalkınma Birliği** kurulmuştur.

TRC1, TRC2 ve TRC3 Sınıflandırmalarında yer alan Adıyaman, Gaziantep, Kilis, Diyarbakır, Şanlıurfa, Batman, Mardin, Siirt ve Şırnak illerini kapsayan **GAP Bölgesel Kalkınma Programı**, 2002 yılından bu yana 5 yıllık bir uygulama dönemini kapsamakta ve Başbakanlık GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı koordinasyonunda yürütülmektedir.

IV. A. 3. Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Eşgüdümü Açısından

2005 Katılım Ortaklığı Belgesi¹⁰¹

Kısa Vadede bölgesel eşitsizliklerin azaltılmasını amaçlayan, ekonomik ve sosyal uyum için stratejik çerçevenin hazırlanmasına devam edilmesi ve katılım öncesi AB fonlarından yararlanabilmek için gerekli yasal ve idari çerçevenin

¹⁰¹ 2005 Katılım Ortaklığı Belgesi, (Çevrimiçi)
http://ec.europa.eu/comm/enlargement/report_2005/pdf/package_ii/com_559_final_en_tr_partnership.pdf, 07.04.2006.

oluşturulması; Orta Vadede ise bölgesel politikaların hem merkezi hem de bölgesel düzeyde uygulanmasına yönelik idari kapasitenin güçlendirilmesine devam edilmesi ve bölgelere yönelik kamu yatırımlarına ilişkin olarak öncelik kriterlerini ortaya koyan çok yıllık bütçeleme usullerinin oluşturulması istenmiştir.

IV. B. KISIM: ULUSAL PROGRAMLAR

Her aday ülkeden Katılım Ortaklığı Belgesi'nde belirtilen önceliklerin yerine getirilmesi ve AB müktesebatına uyumun sağlanması için detaylı bir Ulusal Program hazırlanması beklenmekte olup, Ulusal Program'ın da belirlenen öncelikleri gerçekleştirmesi ve belirli bir takvim ile bu amaçlar için gerekli insan ve mali kaynakları içermesi gerekmektedir. Ulusal Programlar zamanla katedilen yollar ve yeni ihtiyaçlar kapsamında gözden geçirilerek yenilenmektedir.

“Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı” 19 Mart 2001 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından onaylanmış, 14 Nisan 2003 tarihinde Gözden Geçirilmiş Katılım Ortaklığı Belgesi doğrultusunda Ulusal Program revize edilmiştir.

IV. B. 1. Bölgesel Politika Açısından 2001 Ulusal Programı

“Küresel ekonomik ilişkiler çerçevesinde yerel dinamikleri ile küresel pazarlarda yer arayan kent ve kent ağlarının oluşturduğu yeni bölge kavramları almasından dolayı mekanda yeniden yapılanmaların zorunlu kılındığı”¹⁰² girişiyle başlayan Ulusal Program, Türkiye'nin, 1960'ların başından beri, sosyal, ekonomik ve kültürel kalkınmasını, Beş Yıllık Kalkınma Planlarıyla yürütmeye çalıştığını; ilk Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın 1963 yılında uygulamaya konulmuş olup, son plan olan Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın ise, 2001 ve 2005 yıllarını kapsadığını belirtmektedir.

Türkiye'deki bölgesel politikaların temel amacı; bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılmasıdır. Bu çerçevede, bu politikalarının uygulanmasında; sürdürülebilirlik, bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması, sosyal ve

¹⁰² Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı, (Çevrimiçi) http://ec.europa.eu/comm/enlargement/turkey/pdf/npaa_full.pdf, 08.03.2006.

ekonomik dengelerin sağlanması, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, fırsat eşitliği, kültürel gelişme ve katılımcılık ilkeleri esas alınmaktadır.

Bölgesel farklılıklara değinen Ulusal Program, Türkiye'nin idari yapısı hakkında bilgi vermekte, merkezi idarenin Devlet Planlama Teşkilatı Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü tarafından yürütüldüğünü ifade etmektedir. Bölgesel farklılıklar, kamu sektörüne yönelik politikalar ve teşvikler, özel sektör teşvikleri ve bölgesel gelişme ve kırsal kalkınma projeleri ile giderilmeye çalışılmaktadır. Teşviklerin kullanılması için de 'gelişmiş', 'kalkınmada öncelikli' ve 'normal' bölgeler olmak üzere üç ayrı bölge grubu oluşturulmuştur.

Bölgesel Gelişme Projeleri:

1. Güneydoğu Anadolu Projesi

Güneydoğu Anadolu'da bulunan toplam 6,2 milyon nüfusun yaşadığı 9 ili kapsayan Güneydoğu Anadolu Projesinin amacı, bölgesel kaynakların harekete geçirilmesi, yeni iş imkanları yaratılması, gelir düzeyinin yükseltilmesi, kentsel merkezlerin geliştirilmesi ve böylelikle, proje bölgesinde ekonomik büyüme ve sosyal istikrarın sağlanmasıdır.

2. Zonguldak-Bartın-Karabük Bölgesel Gelişme Projesi

Beş Yıllık Kalkınma Planı doğrultusunda, Türkiye Taşkömürü Kurumunun (TTK) küçültülmesi ve Karabük ve Ereğli Demir Çelik İşletmelerinin özelleştirilmesi ile bölgede meydana gelecek ekonomik ve sosyal sonuçların analiz edilmesi gereği ortaya çıkmıştır.

3. Doğu Anadolu Projesi (DAP)

Bölgenin geri kalmışlığı dikkate alınarak, Devlet Planlama Teşkilatı tarafından 1998 yılında 16 ili kapsayan “Doğu Anadolu Bölgesel Gelişme Projesi (DAP)” çalışmalarına başlanmıştır.

4. Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planı (DOKAP)

Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planı (DOKAP), Türkiye'nin geri kalmış bölgelerinden biri olan ve 1997 sayımına göre en çok göç veren Doğu Karadeniz Bölgesi için hazırlanmış olup bölgede yer alan 7 ili kapsamaktadır.

DOKAP'ın amaçları arasında DOKAP Bölgesi ile Türkiye'nin diğer bölgeleri arasındaki bölgesel eşitsizliklerin ortadan kaldırılması ve öncelikli sektörlerin ve yatırım projelerinin belirlenmesi ve çalışma süresince personel ile işbirliği yaparak, bu personelin planlama kabiliyetlerinin geliştirilmesi bulunmaktadır.

Kırsal Kalkınma Projeleri:

Kırsal Kalkınma Projelerinin uygulanmasına 1970'lerin sonlarında başlanmıştır. Bir veya iki il bazında uygulanan kırsal gelişme projeleri sulama, sulu alanın ıslahı, köy yolları yapımı, orman yolları yapımı, hayvanlara su sağlanması, içme suyu sağlanması, tarımsal ve hayvansal üretimin artırılması ve ağaçlandırma alanlarını kapsamakta olup, bu konularda, Çorum-Çankırı Kırsal Kalkınma Projesi, Erzurum Kırsal Kalkınma Projesi, Bingöl-Muş Kırsal Kalkınma Projesi, Yozgat Kırsal Kalkınma Projesi, Ordu - Giresun Kırsal Kalkınma Projesi oluşturulmuştur.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne adaylığı sürecinde üyelik yükümlülükleri olarak yapılması hedeflenen yasal ve idari değişiklikler arasında “Bölgesel Politikalar” başlığı altında bulunan ve yerel yönetimleri doğrudan ilgilendiren düzenlemeler mevcut olup bu hukuki ve kurumsal düzenlemeler Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yer almaktadır.

Türkiye’de bölgesel gelişmeden sorumlu ana kurum Devlet Planlama Teşkilatı olup Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Devlet İstatistik Enstitüsü, İller Bankası, D.S.İ. Genel Müdürlüğü, Karayolları Genel Müdürlüğü, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, GAP İdaresi Başkanlığı, Kalkınma Bankası, Halkbank ve KOSGEB ilgili birimlerdir.

AB kriterlerine göre hedef bölgeler ve NUTS-İBBS sınıflamalarının yapılması gerekliliği dışında Katılım Öncesi dönemde, Türk mevzuatında başka bir değişikliğin yapılmasına gerek duyulmadığı belirtilmektedir. Kısa vadede hedef bölgelerin ve NUTS sınıflandırmalarının yapılacağı; Orta vadede DPT’nin bölgesel teşkilatlar kuracağı öngörülmektedir. Tüm bunların yapılmasının yanı sıra gerekli organizasyon ve personel eğitimi için 20 milyon Euro’ya ihtiyaç duyulduğu da Program’da yer almaktadır.

IV. B. 2. Bölgesel Politika Açısından 2003 Ulusal Programı¹⁰³

2003 Yılı Katılım Ortaklığı Belgesi’nde kısa ve orta vadede öngörülen çalışmaları yapmak için bölgesel farklılıkları azaltmayı amaçlayan bir ulusal ekonomik ve sosyal uyum politikasının geliştirilmesi amacıyla Ön Ulusal Kalkınma Planı’nın ve İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması’nın (NUTS-İBBS) ve Düzey 2’lerde bölgesel kalkınma planlarının hazırlanması öngörülmektedir.

2004-2006 dönemini kapsamı öngörülen, ekonomik ve sosyal uyum politikasının ana hatlarını çizecek olan Ön Ulusal Kalkınma Planında;

- Ekonomik, sosyal ve bölgesel alanlardaki gelişmeler
- Ekonomik ve sosyal göstergeler itibarıyla Türkiye – AB karşılaştırması

¹⁰³ Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı, (Çevrimiçi) http://ec.europa.eu/comm/enlargement/turkey/npaa_2003.htm, 08.03.2006.

- Ulusal Kalkınma Stratejisi ve makroekonomik çerçeve
- Bölgesel gelişme stratejileri ve bölgesel politikalar
- Yatırımlar
- Sektörel reform alanları
- Bölgesel gelişme planları, projeleri ve çalışmaları
- Finansal çerçeve
- Uygulama ve izleme

konularına yer verilmesi kararlaştırılmış ve 10 Aralık 2003 tarihinde Avrupa Komisyonu'na iletilmiştir. Konumuz gereği Ön Ulusal Kalkınma Programı'na sonraki sayfalarda ayrıntılı bir şekilde değinilecektir.

2003 Mali İşbirliği Programlaması kapsamında da, Samsun (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya illeri), Kastamonu (Kastamonu, Çankırı, Sinop illeri) ve Erzurum (Erzurum, Erzincan, Bayburt illeri) NUTS-İBBS Düzey 2 bölgelerinde, bölgesel gelişme projelerine ilişkin çalışmalara başlanmış olup, uygulamanın 2003-2006 dönemini kapsamaması; MEDA tarafından desteklenen Doğu Anadolu Kalkınma Programı'nın 2003-2006 döneminde uygulanması öngörülmektedir.

Kayseri (Kayseri, Yozgat, Sivas illeri) ve Konya (Konya, Karaman illeri) NUTS-İBBS Düzey 2 bölgeleri için hazırlanan bölgesel gelişme projelerinin, 2004 yılında uygulanmaya başlaması planlanmıştır; Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP), Doğu Anadolu Projesi (DAP), Doğu Karadeniz Bölgesel Kalkınma Projesi (DOKAP) ve Zonguldak-Bartın-Karabük Bölgesel Kalkınma Projesi için hazırlanmış olan master planlarının birer bölgesel faaliyet programına dönüştürülmesi öngörülmüştür.

2003 Yılı Mali İşbirliği Programlaması çerçevesinde desteklenen Türkiye – Bulgaristan Sınır Ötesi İşbirliği Programı kapsamında, Ortak Küçük Projeler Fonu oluşturulmasına yönelik proje fişi hazırlanmış ve 2004-2006 yılları için Ortak

Programlama Belgesi hazırlanmasına yönelik çalışmaların sürdürülmesi belirtilmiştir.

2002/4720 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, 22 Eylül 2002 tarih ve 24884 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması için ülke çapında NUTS-İBBS Düzey 2’lerde istatistiki verilerin derlenmesine başlanmıştır. Öncelikle AB mevzuatının değerlendirmeye alınması öngörülmüştür¹⁰⁴.

¹⁰⁴ Yapısal Politikaların finansmanı ile ilgili düzensizlikler, yanlış ödemelerin telafisi ve bu alanda bir bilgi sisteminin organizasyonu hakkında 11 Temmuz 1994 tarih ve 1681/94/EC sayılı Komisyon Tüzüğü, Yapısal Fonların bütçesel yönetimi için Euro’nun kullanılmasına dair düzenlemeler hakkında 28 Mart 2000 tarih ve 643/2000/EC sayılı Komisyon Tüzüğü, Yapısal Fonlardan alınan desteklerle ilgili olarak Üye Devletlerde alınacak bilgilendirme ve tanıtım tedbirleri hakkında 30 Mayıs 2000 tarih ve 1159/2000/EC sayılı Komisyon Tüzüğü, Yapısal Fonlardan ortak finansmanı sağlanacak faaliyetlerin harcamalarının uygunluğu hakkında 1260/1999 sayılı Konsey Tüzüğü’nün uygulanmasıyla ilgili olarak ayrıntılı kurallar koyan 28 Temmuz 2000 tarih ve 1685/2000/EC sayılı Komisyon Tüzüğü, Yapısal Fonlardan ve Balıkçılık Yönlendirme Mali Aracından yapılan yardımlarla ilgili olarak Üye Devletler tarafından alınacak bilgilendirme ve tanıtım tedbirlerine ilişkin 31 Mayıs 1994 tarih ve 94/342/EC sayılı Komisyon Kararı, Katılım Öncesi Stratejisi çerçevesinde aday ülkelere yönelik yardımın koordinasyonu hakkında, 89/3906/EC sayılı Tüzüğü tadil eden 21 Haziran 1999 tarih ve 1266/1999/EC sayılı Konsey Tüzüğü, Yapısal Fonlarla ilgili genel hükümlere ilişkin 21 Haziran 1999 tarih ve 1260/1999/EC sayılı Konsey Tüzüğü, Uyum Fonunun kurulmasına yönelik 1164/94/EC sayılı Tüzüğü tadil eden 21 Haziran 1999 tarih ve 1264/1999/EC sayılı Konsey Tüzüğü, Uyum Fonunun kurulmasına yönelik 1164/94/EC sayılı Tüzüğü’nün II sayılı ekini tadil eden 21 Haziran 1999 tarih ve 1265/1999/EC sayılı Konsey Tüzüğü, Uyum Fonunun kurulmasına ilişkin 16 Mayıs 1994 tarih ve 1164/94/EC sayılı Konsey Tüzüğü, Uyum Fonunun finansmanı ile ilgili düzensizlikler, yanlış ödemelerin telafisi ve bu alanda bir bilgi sisteminin organizasyonu hakkında 26 Temmuz 1994 tarih ve 1831/94/EC sayılı Komisyon Tüzüğü, Üye Devletlerin 94/1164/EC sayılı Konsey Tüzüğü ile tanımlanan Uyum Fonu faaliyetlerine yönelik olarak alacakları bilgilendirme ve tanıtım tedbirlerine ilişkin 25 Haziran 1996 tarih ve 96/455/EC sayılı Komisyon Kararı, Yapısal Fonlar kapsamında sağlanan destek için yönetim ve kontrol sistemleri hakkında 1260/1999 sayılı Konsey Tüzüğü’nün uygulanması için ayrıntılı kurallar koyan 2 Mart 2001 tarih ve 438/2001/EC sayılı Komisyon Tüzüğü, Yapısal Fonlar kapsamında sağlanan desteklerde mali düzeltmelerin yapılması usulleri hakkında 1260/1999 sayılı Konsey Tüzüğü’nün uygulanması için ayrıntılı kurallar koyan 2 Mart 2001 tarih ve 448/2001/EC sayılı Komisyon Tüzüğü, Balıkçılık Yönlendirme Mali Aracına yönelik 21 Haziran 1999 tarih ve 1263/1999/EC sayılı Konsey Tüzüğü, Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonundan sağlanan kırsal kalkınma desteği hakkında 17 Mayıs 1999 tarih ve 1257/1999/EC sayılı Konsey Tüzüğü, Avrupa Sosyal Fonu hakkında 12 Temmuz 1999 tarih ve 1784/1999/EC sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğü.

İBBS Düzey 2'lerde Bölgesel Yapılanmanın oluşturulması için merkezde DPT Müsteşarlığı Bölgesel Kalkınma ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü bünyesinde Avrupa Birliği Bölgesel Programlar Dairesi Başkanlığı kurulmuştur.

Bölgede de Samsun NUTS-İBBS Düzey 2 bölgesinde yer alan il valilikleri tarafından, 23 Eylül 1997 tarih ve 97/9991 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile, Yeşilirmak Havzası İl Özel İdareleri Hizmet Birliği; Bakanlar Kurulu'nun 24 Şubat 2003 tarih ve 2003/5318 sayılı kararıyla, merkezi Kastamonu'da olmak üzere Orta Karadeniz Kalkınma Birliği kurulmuştur. Ayrıca, Erzurum İBBS Düzey 2 bölgesi için, 2003 yılı içerisinde bir birlik oluşturulması öngörülmüştür. Doğu Anadolu Kalkınma Programı (Van, Muş, Bitlis, Hakkari) çerçevesinde, merkezi Van'da olmak üzere Proje Koordinasyon Birimi ve Bölgesel Kalkınma Enstitüsü kurulacağı Program'da ifade edilmiştir.

Bölgesel kalkınma çalışmalarını yürütecek idari yapıların güçlendirilmesi kapsamında DPT Müsteşarlığı için bir eşleştirme (**twinning**) projesine 2004 yılında başlanacağı ifade edilmiştir. MEDA kapsamında 2001 Yılı Finansman bütçesinden tahsis edilen 15,3 milyon Euro tutarındaki mali katkı ile Devlet İstatistik Enstitüsü bünyesinde bölgesel veri tabanı oluşturulmasına yönelik olarak Türk İstatistik Sisteminin Geliştirilmesi Projesi başlatılmış olup, söz konusu projenin 2003 – 2004 döneminde uygulanacağı belirtilmiştir.

IV. B. 3. Ön Ulusal Kalkınma Programı¹⁰⁵

Avrupa Komisyonu 2001 yılı Ekim ayında diğer aday ülkelerden olduğu gibi Türkiye'den de, Ulusal Program'ın (UP) bir eki niteliğinde ve Türkiye'nin AB'ye Ekonomik ve Sosyal Uyumuna yönelik katılım öncesi mali yardımların programlanmasına stratejik bir çerçeve oluşturmak üzere, 2004-2006 dönemini kapsayan bir Ön Ulusal Kalkınma Planı (ÖUKP) hazırlamasını talep etmiştir. Daha

¹⁰⁵ Ön Ulusal Kalkınma Programı, (Çevrimiçi) <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/o-ukp.pdf>, 26.01.2006.

sonra, 2002 Yılı ve 2003 Yılı İlerleme Raporlarında bu husus vurgulanmıştır. Bu belgelerde ÖUKP'nin daha sonraki aşamalarda AB üyesi ülkelerdeki Hedef 1 bölgeleri için istenen nitelikte bir plan haline getirilmesi hususu yer almaktadır. Ayrıca, ÖUKP'nin AB bünyesinde kullanılan türden planlama ve programlama belgeleriyle uyumlu olması ve Türkiye'nin AB ile Ekonomik ve Sosyal Uyumuna ilişkin stratejisindeki gelişmeye paralel bir biçimde güncellenmesi gerektiği belirtilmiştir.

Türkiye'nin bu ilk ÖUKP'si, Türkiye-AB ilişkileri çerçevesinde AB tarafından 2004-2006 döneminde sağlanacak olan Ekonomik ve Sosyal Uyuma yönelik katılım öncesi mali yardımların kullanımına temel teşkil etmek üzere hazırlanmıştır. Türkiye için katılım öncesi mali yardımı, 17 Aralık 2001 tarih ve 2500/2001/EC sayılı Konsey Tüzüğü ile 26 Şubat 2001 tarih ve 390/2001/ EC sayılı Konsey Tüzüğü düzenlemektedir. ÖUKP döneminde katılım öncesi mali yardımların etkili bir şekilde kullanılması ve üyelik sonrası yapısal fonların kullanımına ilişkin altyapının oluşturulmaya başlanması hedeflenmektedir. Bu kapsamda ÖUKP'de, İlerleme Raporları ve 2003 Yılı Katılım Ortaklığı Belgesi'ndeki hususlar da dikkate alınarak ülke genelinde bir Ekonomik ve Sosyal Uyum Politikasının oluşturulması ve AB'ye yakınsama sağlanması yönünde stratejik bir çerçevenin ortaya konulmasına çalışılmıştır. Türkiye'nin nüfus ve coğrafi büyüklüğü ile Ekonomik ve Sosyal Uyum alanındaki mevcut sorunların ağırlığı ve bunların çözümüne yönelik proje ve program geliştirme kapasitesi dikkate alındığında, 2004-2006 döneminde AB tarafından sağlanacak Ekonomik ve Sosyal Uyum alanına yönelik mali yardımlar son derece kısıtlı kalmaktadır. Öte yandan, tam üyelik ve katılım müzakerelerine başlangıç tarihleri henüz belirlenmemiştir. Bu konularda mesafe alınmasına bağlı olarak, Ekonomik ve Sosyal Uyumun gerçekleştirilmesine ilişkin sürecin daha net bir şekilde ortaya konulması, diğer bir ifadeyle bu sürecin daha sağlıklı planlanması mümkün olabilecektir.

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (DPT) koordinasyonunda hazırlıklarına 2003 yılı Ocak ayında başlanan ÖUKP katılımcı bir yaklaşımla hazırlanmıştır. ÖUKP, hazırlık sürecinin çeşitli aşamalarında, ulusal ve bölgesel

düzeyde ilgili kamu ve sivil toplum kurum ve kuruluşları ile istişare edilmiş, sözkonusu kurum ve kuruluşların taslak metne ilişkin görüşleri alınmış, atölye çalışmaları yapılmıştır.

ÖUKP halen yürürlükte olan Uzun Vadeli Strateji (2001-2023), Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005) ve Özel İhtisas Komisyonu (ÖİK) raporları, 2003 Yılı Katılım Öncesi Ekonomik Programı, KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı, Türkiye Sanayi Politikası dokümanı ile Ulusal Program ve diğer ulusal belge ve dokümanlar dikkate alınarak hazırlanmış ve Yüksek Planlama Kurulu'nun 22 Aralık 2003 tarih ve 2003/61 sayılı Kararıyla kabul edilmiştir. Ayrıca, AB'nin ilgili mevzuatı ve politika öncelikleri de göz önünde bulundurulmuştur.

ÖUKP'nin Stratejisi gelişme eksenleri altında özetlenmektedir. Sözkonusu eksenlerin kapsamı sağlanacak fonların kısıtlılığı gözönünde bulundurularak, orta vadeli amaç ve önceliklerin daraltılması yoluyla oluşturulmuştur. Türkiye'nin kalkınma stratejisinin genel çerçevesi, Uzun Vadeli Strateji, Orta Vadeli Stratejinin beş temel amacı ve öncelikleri ve AB ile Ekonomik ve Sosyal Uyuma yönelik ÖUKP Stratejisinin gelişme eksenleri olmak üzere üç başlıkta toplanmıştır.

AB ile Ekonomik ve Sosyal Uyuma Yönelik ÖUKP Stratejisinin Gelişme Eksenleri ve öncelik alanları şöyledir:

Gelişme Ekseni 1: İşletmelerin Rekabet Gücünün Artırılması

- KOBİ'leri rekabet güçlerinin artırılması,
- Tarım ve sanayi işletmelerinin teknoloji ve kalite seviyeleri geliştirilerek rekabet gücü artırılması, çevre konusunda AB normlarının gözetilmesi.

Gelişme Ekseni 2: İnsan kaynaklarının geliştirilmesi ve İstihdamın Artırılması

- Aktif istihdam politikaları,
- Eğitim sisteminin güçlendirilmesi.

Gelişme Ekseni 3: Altyapı Hizmetlerinin İyileştirilmesi ve Çevrenin Korunması

- Trans-Avrupa ve Avrupa-Ortadoğu ulaştırma ağları ile ulusal ağların bütünlüğünün sağlanması için bir teknik etüd yapılarak, önümüzdeki dönemde AB yapısal fonlarından yararlanabilecek önemli projelerin tespiti,
- Karayolu güvenliğinin artırılması,
- AB ulaşım ağı içinde etkin hizmet verecek şekilde liman kapasitelerinin geliştirilmesi ile ana limanların oluşturulması ve deniz güvenliğinin sağlanması,
- Kentiçi ulaşım hizmetlerinde kalite ve etkinliğin artırılması,
- Demiryolu sektörünün yeniden yapılandırılması kapsamında çeken ve çekilen araç bakım onarım hizmetlerinin özel sektöre devredilmesi,
- Su kaynaklarının korunması, içmesuyu ve kanalizasyon hizmetleri ile katı atık yönetiminde verimliliğin artırılması.

Gelişme Eksen 4: Bölgelerin ekonomik gücünün artırılması, bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarının azaltılması ve kırsal kalkınmanın hızlandırılması

- KOBİ'lerin desteklenmesi ve güçlendirilmesi,
- Küçük ölçekli altyapı inşaatlarının desteklenmesi,
- Yerel inisiyatiflerin desteklenmesi,
- Kurumsal kapasitenin oluşturulması ve güçlendirilmesi.

IV. C. KISIM: AVRUPA BİRLİĞİ BÖLGESEL KALKINMA ve YAPISAL UYUM POLİTİKASI AÇISINDAN KATILIM YÖNÜNDE İLERLEMeye İLİŞKİN KOMİSYON RAPORLARI, 1998-2006 ARASI

Aday ülkelerin kabul etmesi gereken Müktesebat başlıklarından Bölgesel Politika ve Yapısal Araçlar başlığı altında yer alan fonlardan, aday ülkelerin yeteri şekilde faydalanabilmeleri için katılım zamanında uygun sistemlerini kurmuş olmaları gerekmektedir. Yapısal Fonların hukuki çerçevesi EC 1260/1999 sayılı Konsey düzenlemesi ile belirlenmiştir. Aday ülkelerin katılım müzakereleri esnasında uyması gereken koşullar bulunmaktadır ki bunları yasal çerçeve, bölgesel organizasyon, programlama kapasitesi, idari kapasite ve maliyet ve bütçe yönetimi başlıkları altında sıralamak mümkündür.

- a) Yasal Çerçeve: Bölgesel politika ile ilgili Müktesebatın ulusal mevzuata aktarımı şart değildir ancak bu alandaki hükümlerin aday ülkeler tarafından uygulanmasına olanak verecek ilgili yasal çerçeveye aday ülkenin sahip olması gerekmektedir.
- b) Bölgesel Organizasyon: Yapısal fonların uygulanması için NUTS-İBBS sınıflandırmaları hakkında aday ülkeler ile Komisyon arasında uzlaşma beklenmektedir¹⁰⁶.
- c) Programlama Kapasitesi: Aday ülkelerin bir gelişme planı tasarımları, yapısal fon yatırımının programlama, finansman, denetim ve değerlendirmesinin her aşamasında ortaklık ilkesinin uygulanması gerekmektedir.
- d) İdari Kapasite: Yapısal ve Uyum fonlarının hazırlanması ve uygulanmasını sağlayacak kurumların sorumluluk alanlarının tanımlanması ve işbirliği alanlarının yaratılması gerekmektedir.
- e) Maliyet ve Bütçe Yönetimi: Yapısal ve Uyum fonlarının uygulanması için gerekli kontrol hükümlerine riayet, aday ülkelerden beklenmektedir.

¹⁰⁶ İKV, Avrupa Birliği ve Genişleme Süreci ve Türkiye, s. 78.

Aday ülkelerin Kopenhag kriterlerini karşılama yönünde aldıkları yolu, İlerleme Raporu altında değerlendiren Komisyon, raporlarını 1998 yılından bu yana hazırlamakta ve hazırlarken de Parlamento rapor ve kararlarını, Avrupa Konseyi, AGİT ve uluslararası örgütler ile sivil toplum kuruluşlarının değerlendirmelerini¹⁰⁷ kullanmaktadır. Aday ülkeler ile müzakerelerin başlatılabilmesi ve adayın Birliğe katılımının sağlanması açısından kilit rol oynayan İlerleme Raporları, konumuz gereği sadece Bölgesel Politika ve Yapısal Araçlar başlığından irdelenecektir.

IV. C. 1. Bölgesel Politika ve Kaynaşma Başlığı Altında

1998 Komisyon İlerleme Raporu¹⁰⁸

Rapor'da, Türkiye'deki bölgesel demografik, sosyo-ekonomik ve altyapısal dengesizliklerin, kalkınmada geri kalmış Doğu ve Güneydoğu bölgeleri ile ülkenin diğer bölgeleri arasında bir eşitsizliği yansıttığı ve geri kalmış 49 ilin, ülkenin batısına veya yurt dışına önemli düzeyde göç verdiği ifade edilmektedir. Bunun sonucu olarak, Türkiye'nin doğusunda yıllık nüfus artışının (% -0.7) ulusal ortalamanın (% 1,5) hayli altında olduğunu belirtildiği Rapor'da, geri kalmış bölgelerdeki altyapıların da, 1985 ve 1990 arasında gerçekleştirilmiş büyük projelere rağmen, yetersiz olmaya devam ettiği ifade edilmektedir.

Geri kalmış bölgelerin kalkınmasının desteklenmesi amacıyla 1960 yılında Devlet Planlama Teşkilatı'nın kurulduğunun, 1970 yılında ise, geri kalmış bölgeler için özel bir dairenin oluşturulduğunun ifade edildiği Rapor'da, 8 baraj inşa edilmesini içeren GAP Güneydoğu projesinin, sadece Türkiye'nin enerji üretimini ikiye katlaması değil, aynı zamanda, sulu tarımı büyük ölçüde artırarak ve altyapıların modernleşmesini sağlayarak en geri kalmış 8 güneydoğu ilinin kalkınmasına yardım etmesinin beklendiği belirtilmiştir.

¹⁰⁷ AB ve Türkiye-AB İlişkileri Temel Kavramlar Rehberi, Yayın No: 172, İstanbul, İKV Yayınları, 2003, s. 113.

¹⁰⁸ Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 1998 Düzenli Raporu, (Çevrimiçi) http://ec.europa.eu/comm/enlargement/report_11_98/pdf/en/turkey_en.pdf, 07.06.2006.

Rapor'un son bölümünde, Türkiye'nin gelişiminin Topluluk ortalamasının gerisinde bulunmasından dolayı, her iki taraf için de etkili bir yapısal politika uygulanmasının gerekliliğine vurgu yapılmaktadır. Bölgesel gelişme politikası konusunda idari bir yapılanmanın mevcut olmasına rağmen, Türk yetkililerindeki bilgi eksikliğinden dolayı Topluluk politikalarının unsurlarıyla uyum içinde olup olmadığının tahmin edilemediği ifade edilmektedir.

IV. C. 2. Bölgesel Politika ve Kaynaşma Başlığı Altında

1999 Komisyon İlerleme Raporu¹⁰⁹

Son düzenli rapordan bu yana, önemli ölçüde yeni bilgilerin elde edildiği ile başlayan Rapor, tüm aday ülkeler arasında, en ciddi bölgesel sorunları yaşamakta olan ülkenin Türkiye olduğunu iddia etmektedir. Bunun nedenleri olarak da yurt içindeki dengesizliklerin boyutu, Türkiye'de kişi başına düşen Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) rakamı, bunun AB ortalaması arasındaki farkı ile nüfusun büyüklüğü gösterilmektedir. Diğer aday ülkelerin aksine, Türkiye'nin uzun yıllardır bir bölgesel politika uyguladığı; ancak bu politikanın, bir merkezi planlama sistemi çerçevesinde uygulanmasından dolayı bölgesel boyutun, kamu yatırım bütçesinin önceliklerinde açıkça dikkate alınmadığı belirtilmektedir. Ayrıca, bölgesel politika konusunda görevlendirilen hizmet biriminin çok az sayıda personele sahip olduğu (25 memur) ve bölgelerde temsilcileri olmadığı da Rapor'a eklenmiştir.

“Eldeki veriler ve bölgesel dengesizlikler ile mücadele etme çabasının sınırlı olduğu dikkate alınır, sonuçlar da çok sınırlıdır: desteklenen bölgeler önemli miktarda yatırım çekmemekte ve altyapı yatırımları (çok güçlü bir şekilde enerji üretimi üzerinde yoğunlaşmış olan GAP bile) doğu bölgelerinin kalkınmasında yeterince olumlu bir etki yaratmamaktadır. Dolayısıyla, dışarıya göçün önemli boyutta olmasına rağmen, yurt içi dengesizlikler azaltılmış değildir”¹¹⁰.

Türkiye'nin üyelik için hazırlanırken, geri kalmış bölgelerinin büyük farklılıklarına yönelik, etkin bir bölgesel politika oluşturulmasına öncelik vermesinin

¹⁰⁹ Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 1999 Düzenli Raporu, (Çevrimiçi) http://ec.europa.eu/comm/enlargement/report_10_99/pdf/en/turkey_en.pdf, 07.06.2006.

¹¹⁰ Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 1999 Düzenli Raporu, a.y.

gerekli olduğuna işaret eden Rapor, bu önceliği ele almak üzere merkezi idareye vurgu yapmaktadır.

IV. C. 3. Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu

Başlığı Altında

2000 Komisyon İlerleme Raporu¹¹¹

Türkiye’de bir bölgesel politikanın olmasına rağmen, yapısal politikaların uygulanması için hazırlıkların henüz gerçek anlamda başlamadığı, Topluluk kuralları ile uyumlu bir NUTS-İBBS sınıflamasının Komisyon’a teklif edilme durumuna gelmediği ifade edilmektedir.

Rapor’a, Devlet Planlama Teşkilatı’nın (DPT) bir dizi bölgesel kalkınma programları hazırlıklarına başlayarak; 8 ili kapsayan Doğu Karadeniz Bölgesi, 16 ili kapsayan Doğu Anadolu, 5 ili içine alan Yeşil Irmak Kalkınma Havzası ve yine 5 ili kapsayan Marmara Bölgesi programlarının hazırlandığı ancak bu programların hiç birinin uygulama aşamasına ulaşamadığı eklenmiştir. Yanı sıra, bölgesel politikadan sorumlu olan DPT’nin bölgesel bürolarının ve yerel veya bölgesel kalkınma otoritelerinin bulunmayışını eleştirmekte ve idari yapısının takviyesinin sağlanmasını tavsiye etmektedir.

“Türkiye’de bölgesel sorunlar önemli boyutlarda ve ciddi nitelikte olduğu halde, bunlara yönelik etkin bir politika yoktur. Bölgesel kalkınma otoriteleri mevcut değildir. Bölgeler arasındaki büyük farkları kapatmaya yönelik, Topluluk standartlarıyla uyumlu bir bölgesel politikanın güçlendirilmesi ve modernize edilmesine yüksek öncelik verilmelidir. Bunun için, kalkınmada geri kalmış bölgelere anlamlı düzeyde kamu yatırımı açıkça tahsis edilmeli, böylece insan kaynaklarına yatırımlar artırılmalı, altyapı farkları azaltılmalı, özel yatırım için elverişli bir ortam yaratılmalı ve hayat şartlarında anlamlı bir iyileşme sağlanmalı”¹¹² denmektedir.

¹¹¹ Türkiye’nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 2000 Düzenli Raporu, (Çevrimiçi) http://ec.europa.eu/comm/enlargement/report_11_00/pdf/en/tu_en.pdf, 07.06.2006.

¹¹² Türkiye’nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 2000 Düzenli Raporu, a.y.

IV. C. 4. Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu

Başlığı Altında

2001 Komisyon İlerleme Raporu¹¹³

Son düzenli rapordan bu yana, ilgili müktesebat başlığının uygulanmasına olanak taniyacak mevzuatın hala kabul edilmediğini, kurumsal yapılanma, programlama, izleme, değerlendirme, mali yönetim, kontrol ve bölgesel istatistiklerin oluşturulması konularında herhangi bir gelişmenin kaydedilmediğini söyleyen Rapor, Yapısal Fonlar'ın kullanılması için gerekli yapıların kurulmasını tavsiye etmektedir.

“Devlet Planlama Teşkilatı ve Devlet İstatistik Enstitüsü, Topluluk kurallarına uygun olarak bir NUTS-İBBS Düzey 2 sınıflaması hazırlamaya başlamıştır, fakat çalışmalar erken bir aşamada bulunmaktadır”¹¹⁴

diyen Rapor, böyle bir sınıflandırmanın yapısal politikaların uygulanması için ön koşul olduğunu belirtmektedir.

IV. C. 5. Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu

Başlığı Altında

2002 Komisyon İlerleme Raporu¹¹⁵

2002 Komisyon İlerleme Raporu, Türk bölgesel istatistiklerinin Avrupa'daki diğer bölge istatistikleriyle karşılaştırılabilirliğine doğru atılmış adımların mevcut olmasına rağmen kurumsal yapılar, programlama, izleme ve değerlendirme, mali yönetim ve kontrol ile ilgili olarak kayıt altına alınacak bir gelişmenin kaydedilmediğini belirtmektedir. Etkili ve modernize edilmiş, Topluluk standartlarıyla örtüşen ve gerileyen bölgelerin temel sorunlarını vurgulayan formülasyona öncelik verilmesi gerektiğini ifade eden Rapor, 2006-2010 arası kalkınma planı için hazırlıkların, ilgili müktesebatta istendiği gibi Topluluk

¹¹³ Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 2001 Düzenli Raporu, (Çevrimiçi) http://ec.europa.eu/comm/enlargement/report2001/tu_en.pdf, 07.06.2006.

¹¹⁴ Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 2001 Düzenli Raporu, a.y.

¹¹⁵ Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 2002 Düzenli Raporu, (Çevrimiçi) http://ec.europa.eu/comm/enlargement/report2002/tu_en.pdf, 07.06.2006.

standartlarına göre tasarlanmış, bölgesel bir unsuru içermesi gerektiğinin altını çizmektedir.

Ek olarak, Türkiye'nin bakanlıklar arası koordinasyonu ve tüm planlama düzeylerinde bütünleşme ortaklığı ilkelerini hem merkezi hem de bölgesel düzeyde geliştirerek yönetim yapılarını güçlendirmesi gerektiği söylenmektedir. Yönetim kapasitesiyle ilgili olarak, Türk bölgesel politikasının hala Devlet Planlama Teşkilatı'nın (DPT) sorumlu olduğu merkezi planlama sistemi çerçevesinde uygulanması ve Güneydoğu'da bölgesel bir ofisi olan Güneydoğu Anadolu Kalkınma Projesi'nin (GAP) haricinde Ankara'nın dışında başka bir planlama ve uygulama ofisi bulunmaması eleştirilmektedir.

“Türkiye'nin her NUTS-İBBS Düzey 2 biriminin kurulması için ulusal düzeyde bakanlıklar arası koordinasyonun geliştirilmesi ve NUTS-İBBS Düzey 2 düzeyinde iller arası koordinasyonun geliştirilmesi vasıtasıyla bütünleşmiş bir bölgesel planlama sisteminin geliştirilmesi için daha fazla çabaya odaklanması gerektiği”¹¹⁶ ifade edilmektedir.

IV. C. 6. Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu

Başlığı Altında

2003 Komisyon İlerleme Raporu¹¹⁷

Önceki Raporlara nazaran nispeten olumlu eleştiriler taşıyan 2003 İlerleme Rapor'unda, bölgesel sektörler konusunda, geçici NUTS- İBBS Düzey 2 seviye sınıflandırması oluşturmak için 26 yeni bölgenin kurulması kanununun Eylül 2002'de kabul edildiği ancak mevzuat çerçevesine göre, hiçbir yeni yasal metnin kabul edilmediği belirtilmektedir. Kurumsal yapılar hakkında Devlet Planlama Teşkilatı'nın (DPT), 2002'nin sonlarında, özellikle AB katılım öncesi bölgesel gelişme programları ile ilgilenecek yeni bir bölüm kurduğu, bazı bölgelerde geçici NUTS-İBBS Düzey 2 birimini oluşturan iller arasında hizmet birlikleri kurduğu ancak

¹¹⁶ Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 2002 Düzenli Raporu, a.y.

¹¹⁷ Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 2003 Düzenli Raporu, (Çevrimiçi) http://ec.europa.eu/comm/enlargement/report_2003/pdf/rr_tk_final.pdf, 07.06.2006.

bölgesel seviyede, hizmet birliklerinin yapısal fonların uygulaması için tahsis edilmiş yapıların yerini alamayacakları ifade edilmektedir. DPT'nin Bölgesel Kalkınma ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü ve Devlet İstatistik Enstitüsü'nün NUTS-İBBS Düzey 2 altbölümleriyle ilgili istatistik yapmaya başladığı ve Programlama hakkında, DPT'nin 2004-2006 periyodunu kapsayacak ve 2003 sonunda Komisyon'a sunulacak bir Ulusal Kalkınma Planı (UKP) taslağı hazırlıkları içinde olduğu belirtilmektedir.

Güneydoğu'da ofisi olan Güneydoğu Anadolu Kalkınma Projesi (GAP) otoritesi haricinde, Ankara dışında başka planlama ve uygulama yapısı olmamasını ise hala eleştirmektedir. Rapor, bölgesel politika ihtiyaçlarını uygulamak için yeterli kapasitenin merkezi ve bölgesel seviyede kurulmaya ihtiyaç duyulduğunu, 2004-2006 hazırlık aşamasında olan UKP'nin, bölgeler arası farklılıkların büyümesini azaltmada bölgesel kalkınmayı amaçlayan uzun dönem uyum politikaları için ilgili tüm paydaşların (sosyal ve ekonomik ortakların yanı sıra bölgesel ve yerel) katılımının sağlanarak hazırlanması gerektiğini, Türkiye'nin sadece merkezi ve il yetkilileri arasında değil, diğer hiyerarşik bakanlıklar arasında da daha fazla koordinasyon yapıları kurmaya gereksinim duyduğunu belirtmektedir.

IV. C. 7. Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu

Başlığı Altında

2004 Komisyon İlerleme Raporu¹¹⁸

Son Düzenli Rapordan bu yana, mevzuat çerçevesi açısından çevre ve mali kontrol alanlarında bazı gelişmelerin mevcut olmasına rağmen bölgesel politika ve yapısal araçların koordinasyonu alanında çok sınırlı gelişmeler olduğu kaydedilmektedir.

Devlet Planlama Teşkilatı'nın (DPT) geçici bir NUTS-İBBS Düzey 2 formuna sahip iller arasında hizmet birliklerini kuran bazı bölgelere sahip olduğu, toplam dört

¹¹⁸ Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 2004 Düzenli Raporu, (Çevrimiçi) http://ec.europa.eu/comm/enlargement/report_2004/pdf/rr_tr_2004_en.pdf, 07.06.2006.

hizmet birliğinin, AT tarafından hibelenendirilmiş bölgesel kalkınma projelerini uygulayan NUTS-İBBS Düzey 2 bölgelerinde işlevsel olarak çalıştığı belirtilmekte, bölgesel istatistik alanında geçici NUTS-İBBS Düzey 2 bölgelerinin her birinde bölgesel istatistik bürolarının kurulmasını içeren önemli gelişmeler kaydedildiği ifade edilmektedir.

Ancak Türkiye'nin, Yapısal ve Uyum Fonlarının uygulanması için gerekli ereve ve araçları kurmak için önemli bir çaba göstermesi gerektiği belirtilerek,

“hizmet birliklerinin, bölgesel istatistik bürolarının yaratılması ve bölgesel kalkınma ajanslarının kurulmasıyla ilgili yasa taslağı hazırlıkları gibi gelişmelere rağmen bu gibi tedbirlerin uygulanmasına adanmış yapıların yaratılması konusunun rapor edilmesi için çok az ciddi ilerleme”¹¹⁹

bulunduğu Rapor'da yer almaktadır.

Güneydoğu'da bölgesel bir bürosu bulunan Büyük Anadolu Projesi'nin gelişmesi için var olan otorite dışında, Ankara dışında herhangi bir planlama ve uygulama yapısının bulunmadığının, bölgesel seviyedeki bölgesel kalkınma yapılarının zayıf olduğunun, Türkiye'nin Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu altındaki müktesebatın uygulanması gerekliliğini yaratan birim ve mekanizmaları kurmaya ihtiyaç duyduğunun, bölgesel politikanın uygulanması için yeterli kapasitenin merkezi ve bölgesel seviyede oluşturulması gerektiğinin belirtildiği Rapor'da, 2003 Düzenli Raporu'nda da belirtildiği gibi, bölgesel kalkınma ile ilgili DPT ve hiyerarşik bakanlıklar arasında daha çok ‘danışma’ gibi seyreden ilişkinin, etkili koordinasyon yapıları olarak hala oluşturulmamış olması eleştirilmektedir.

Ancak Türkiye'nin bölgesel politika ve yapısal araçların kullanımı alanında AB ile kendisini uyumlaştırmada önemli bir alanda olduğu da ifade edilmektedir.

¹¹⁹ Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 2004 Düzenli Raporu, a.y.

IV. C. 8. Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu

Başlığı Altında

2005 Komisyon İlerleme Raporu¹²⁰

2005 Komisyon İlerleme Rapor'unda, bölgesel örgütlenme açısından, Türkiye'nin 2002 yılında istatistiksel amaçlar adına 26 yeni NUTS-İBBS Düzey 2 bölgesi yaratmak için 81 ilinde (NUTS-İBBS Düzey 3 düzeyindeki bölgeler) gruplaşma oluşturmasından bu yana herhangi bir gelişme kaydetmediği, NUTS-İBBS Düzey 2 bölgelerinin merkez, il ve belediye düzeylerinde herhangi idari yapıları karşılayamadığı belirtilmekte, NUTS-İBBS sınıflamasına göre bölgesel istatistikler için veritabanı genişletme çalışmalarının devam ettiği söylenmektedir.

Rapor'da bölgesel politika için Türkiye'deki kurumsal çerçevenin, Devlet Planlama Teşkilatı içerisinde oluşturulduğu ve sadece planlama, programlama, uygulama ve izleme için sorumlu tutularak dar alana alındığı, bölgesel kalkınma ile ilişkili sektörel bakanlıklar ile koordinasyon yapılarının bulunmadığı, AB fonlu bölgesel kalkınma programlarının uygulanmasında temel kurumun, bölgesel politikalarla ilgili tüm alım ve kontratlama konularından sorumlu olan Merkezi Finans ve İhale Birimi olduğu ancak bu Birim'in de büyüyen iş yükü ile ilişkili olarak yeterli personele ve kaynağa sahip olmadığı belirtilmektedir.

Programlama ile ilgili hiçbir gelişme kaydedilmediği, Programlama'nın yeterli kadar bölgesel paydaşları kapsamadığı söylenmekte ve izleme ve değerlendirme ile ilgili olarak hiçbir gelişmenin de bulunmadığı ifade edilmektedir. Bazı gelişmelerin katılım öncesi yardım ile ilgili pratik problemlerin çözümünde kaydedilmiş olmasının Merkezi Olmayan Uygulama Sistemi'nin uygulanmasından sorumlu varlıkların güçlendirilmesi için yeterli olmadığı da ifade edilmektedir.

¹²⁰ Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 2005 Düzenli Raporu, (Çevrimiçi) http://www.mfa.gov.tr/NR/rdonlyres/280F0021-B312-4871-8F0E-9D3A71684437/0/2005_progress.PDF, 07.06.2006.

Türkiye'nin sektörel strateji için sorumluluk dağıtılmasını, uygulama ve izleme açısından sektörel bakanlıklara ve bölgesel yapılara verebileceği ve böylelikle Devlet Planlama Teşkilatı'nın koordinatörlük rolüne yoğunlaşabileceği tavsiye edilmektedir.

IV. C. 9. Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu

Başlığı Altında

2006 Komisyon İlerleme Raporu¹²¹

Bölgesel örgütlenme konusunda bir ilerlemenin kaydedilmediğinin söylendiği Rapor'da, Bölgesel İstatistik Birimleri (NUTS-İBBS) düzenlemesinin ve bölgesel politikaların etkin uygulanması ışığında mevcut istatistik bölgelerin geçici sınıflandırmasının (NUTS-İBBS Düzey 2'ye tekabül etmektedir) daha da geliştirilmesi gerektiği, yine de bölgesel istatistikler alanında gelişme sağlandığı ifade edilmektedir.

Kalkınma Ajansları'nın Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun'un onaylanması ve Şubat 2006 ayında yürürlüğe girmesiyle yasal çerçevenin geliştirilmesinde ilerleme sağlandığı, her bir ajansın kurulması için uygulamaya yönelik yasal düzenlemelerin de ayrıca yapılması gerektiği belirtilmektedir.

Kurumsal çerçevede önemli bir değişikliğin yaşanmadığının, ana gelişmenin, DPT'nin sektörel ve bölgesel birimleri arasındaki işbirliğini güçlendirmesinin olduğunun ve iki Kalkınma Ajansının Adana ve İzmir'de kurulduğunun; ancak, bakanlıklar arası eşgüdüm birimi gibi yapıların henüz bulunmadığının yazılı olduğu Rapor'da, Katılım Öncesi Bileşeni'nin (**Instrument of Pre-Accession-IPA**) bölgesel kalkınma unsurunu uygulamakla görevli idari makamların ilgili bakanlıklar bünyesinde henüz kurulmadığı vurgulanmaktadır. Geçiş döneminde söz konusu işlevleri yerine getirmek üzere, katılım öncesi Türkiye'ye yardımların uygulanması

¹²¹ Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 2006 Düzenli Raporu, (Çevrimiçi) http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2006/Nov/tr_sec_1390_en.pdf, 13.11.2006.

konusunda halihazırda tek kurumun Merkezi Finans ve İhale Birimi (MFİB) olarak belirlendiği ifade edilmektedir.

İdari Kapasite ve Programlama alanlarında kısıtlı bir gelişmenin sağlandığı, izleme ve değerlendirme alanında ise daha iyi bir ilerlemenin olduğu ifade edilmekte olup, bölgesel politikaların uygulanabilmesi amacıyla hukuki çerçevenin çizilmesi ve bölgesel yapılanmaların tanımlanması hususlarında ajansların rolü ve işleyişi üzerine eğilmek gerektiği belirtilmektedir. Merkezi ve bölgesel düzeyde bakanlıklar arasında yetki dağılımının değerlendirilmesi dahil olmak üzere, sahiplenme ve sorumluluğun geliştirilmesi ve IPA'nın uygulanmasına dair programlama belgelerinin hazırlanışının hızlandırılması önerilmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM: TÜRKİYE’NİN, BULGARİSTAN ve YUNANİSTAN İLE YÜRÜTTÜĞÜ BÖLGESEL KALKINMA PROGRAMLARINA BAKIŞ

V. I. KISIM: Bulgaristan-Türkiye Sınır Ötesi İşbirliği Programı

Sınır Ötesi İşbirliği programının ana hatları, 2760/98 sayılı 18 Aralık 1998 tarihli Avrupa Komisyonu Tüzüğü ile değiştirilen 1628/94 sayılı 4 Temmuz 1994 tarihli Avrupa Komisyonu Tüzüğünde¹²² verilmektedir. Sınır Ötesi İşbirliğinin hedefleri şöyledir:

- Orta ve Doğu Avrupa ülkelerindeki, komşu bir ülkenin bölgeleri ile sınırı olan sınır bölgeleri arasındaki işbirliği artırılarak ilgili sınır bölgelerinin, ulusal ekonomilerindeki konumlarından kaynaklanabilecek belli kalkınma sorunlarını, yerel nüfusun çıkarı gözetilerek ve çevre koruması ile uyumlu bir şekilde aşmaları konusunda yardımcı olunması;
- Sınırın her iki tarafında işbirliği ağlarının oluşturulması ve geliştirilmesi ve bu bağlar ile daha yaygın Topluluk ağları arasında bağ kurulmasının teşvik edilmesi.

Sınır Ötesi İşbirliği programı kapsamına alınacak projeler konusunda ilgili ülkeler mutabık kalmalıdır. Bu projeler, sınır ötesi bir etkiye sahip olmalı, sınır bölgelerindeki yapıların geliştirilmesine katkı sağlamalı ve bir bütün olarak ülkeler arasındaki işbirliğini kolaylaştırmalıdır. Bu program kapsamında insan, ürün ve hizmetlerin sınır ötesi serbest dolaşımının önündeki idari ve bu dolaşım ile ilgili güvenlik yönleri de dikkate alınarak finanse edilebilecek faaliyetler arasında şunlar yer alır (Tüzük, madde 5.1):

¹²² Kasım Esen, “Avrupa Birliği Topluluk Programları Kapsamında Sınır Ötesi İşbirliği”, **Türk İdare Dergisi**, Yıl: 76, Sayı: 444, Ankara, Öztürk

- Özellikle iletişim tesislerinde altyapıların iyileştirilmesi ve sınır ötesi alanlara yerel su, gaz ve elektrik şebekelerinin yapılması;
- Çevrenin korunması, örneğin dış sınırlara yakınlık nedeniyle artan sorunları ele alan atık yönetimi, çevre yönetimi ve kirliliğin önlenmesi;
- Sınır ötesi işbirliği projelerinin kolaylaştırılması konusu özellikle dikkate alınarak zirai ve kırsal kalkınma tedbirleri;
- Komisyonca benimsenen tutum doğrultusunda trans-Avrupa ağlarının geliştirilmesini tamamlamayı amaçlayan enerji ve ulaşım alanlarındaki tedbirler;
- Adalet ve İşçilerine ilişkin Topluluk politikası ile ilgili faaliyetler;
- Ticaret sektörünü temsil eden kurumlar (örneğin, ticaret odaları) arasında ticari işbirliği, işletmelerin geliştirilmesi, mali işbirliği ve işbirliğinin artırılması;
- Özellikle teknoloji transferi ve küçük ve orta ölçekli işletmelere yönelik pazarlama için yatırım ve destekleyici hizmet ve olanakların verilmesine yönelik yardım;
- Eğitim ve istihdam tedbirleri;
- Turizm dahil yerel ekonomik kalkınma;
- Özellikle sınır ötesi temelde kaynak ve tesislerin paylaşımı olmak üzere sağlık alanındaki işbirliğini artırıcı tedbirler;
- Sınır ötesi radyo, televizyon, gazete ve diğer medya organlarının desteklenmesi dahil sınır bölgeleri arasında bilgi akışı ve iletişimin iyileştirilmesine yönelik tesis ve kaynakların geliştirilmesi veya oluşturulması;
- Kültür alışverişi;
- Yerel istihdam, öğretim ve eğitim girişimleri¹²³.

Kamu ve yarı kamu kurumları yanı sıra kar amacı gütmeyen kuruluşlar arasında sınır ötesi işbirliğini genişletmeyi ve derinleştirmeyi amaçlayan ortak

¹²³ Sınır Ötesi İşbirliği Ortak Küçük Projeler Fonu: Bulgaristan-Türkiye, 2004 Teklif Çağrısına Başvuru Yapacaklar İçin Rehber, Ankara, DPT, 2

yönetim yapılarının oluşturulması ve geliştirilmesini içeren tedbirler dikkate alınmaktadır.

2004 ve 2006 yılları Bulgaristan-Türkiye Sınır Ötesi İşbirliği Programı, Bulgaristan'da Haskova, Yambol ve Burgaz, Türkiye'de Edirne ve Kırklareli illerini kapsamakta olup Programın amacı, sınır bölgelerinde işbirliğini arttırarak ve işbirliği ağları oluşturarak, bu bölgelerin bazı ekonomik sorunların üstesinden gelmelerine yardımcı olmak, sınırdaki ilişkilerin yoğunlaştırılması, çevre koşulları ve yerli nüfusun hayat standartlarının iyileştirilmesi yoluyla Sınır Bölgesinin dengeli ve sürdürülebilir kalkınmasına katkıda bulunmak ve sınır bölgelerinde yaşıyor olmanın verdiği negatif etkileri ve izolasyonu azaltmak olarak özetlenebilir.

Söz konusu program, 2004-2006 dönemi için strateji, öncelik ve tedbirleri içeren bir ortak programlama belgesi çerçevesinde uygulanmaktadır. Avrupa Komisyonu tarafından sağlanan bir teknik yardım uzmanının katkılarıyla hazırlanan Ortak Programlama Belgesi esas alınarak uygulanan 2004-2006 Türkiye-Bulgaristan Sınır Ötesi İşbirliği Programı 3 öncelik alanından oluşmaktadır:

1- Sınır Ötesi Altyapı

2- Çevrenin Ortak Korunması Yönetilmesi ve Geliştirilmesi

3- İnsandan İnsana (**People to People**) Faaliyetler

2004 ve 2006 yılları, öngörülen program bütçesi her iki ülke için ayrı ayrı olmak üzere 15 Milyon Euro'dur. Sınır Ötesi İşbirliği Programının bir parçası olan Ortak Küçük Projeler Fonu bu bütçenin %10'unu oluşturmaktadır.

Bütçenin Yıllara Göre Dağılımı:

2004 Yılı - 3.000.000 Euro (300.000 Euro Ortak Küçük Projeler Fonu)

2005 Yılı - 5.000.000 Euro (500.000 Euro Ortak Küçük Projeler Fonu)

2006 Yılı - 7.000.000 Euro (700.000 Euro Ortak Küçük Projeler Fonu)

Bulgaristan ve Türkiye'deki Sınır Ötesi İşbirliği (SÖİ) Programı, Merkezi Olmayan Yapılanma uygulamalarına göre yönetilmektedir. Ulusal Mali Yardım Koordinatörü'nün, AT tarafından desteklenen bütün programların programlanmasından, izlenmesinden ve uygulanmasından sorumlu olduğunu daha önceden ifade etmiştir.

Programın mali yönetimini denetleyen, gerekli bütün ödemelerin yapılması amacıyla fonları İhale Birimi'ne aktaran ve Avrupa Komisyonu'na rapor etmekle sorumlu olan birim, Bulgaristan'da Maliye Bakanlığı, Türkiye'de Hazine Müsteşarlığı bünyesindeki başkanlığını Ulusal Yetkilendirme Görevlisi'nin yürüttüğü Ulusal Fon'dur.

Program Bulgaristan'da Bölgesel Kalkınma Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Türkiye'de Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) koordinasyonunda yürütülmekte olup ihale makamları Bulgaristan'da aynı Bakanlık, Türkiye'de Merkezi Finans ve İhale Birimi'dir.

Programın kullanılmasına ilişkin bir politika ve genel mali bilgiler sağlayacak olan Ortak İşbirliği Komitesi (OİK) ve projelerin seçilmesinden sorumlu olacak olan Ortak Teknik Gruplar, SÖİ Programının uygulanmasından sorumludurlar. Ortak İşbirliği Komitesi'nin eş başkanlıkları, Bulgaristan tarafında Bölgesel Kalkınma Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Bakan Yardımcısı, Türkiye tarafında DPT Müsteşar Yardımcısı tarafından yürütülmektedir.

Bugüne kadar 3 tane Ortak İşbirliği Komitesi toplantısı düzenlenmiştir.

1. Ortak İşbirliği Komitesi toplantısı 31 Mart 2004 tarihinde Ankara'da DPT'de yapılmıştır. 2004 Yılı Programlamasına giren projelerin onaylandığı bu toplantıda şu projeler onaylanmıştır.

Bulgaristan Tarafı için: Programın 1. Önceliği olan Sınır Ötesi Altyapı'dan Malko Tarnovo'dan Bulgaristan Türkiye Sınırına 3.5 km. uzunluğunda, 0.45 km. genişliğinde yeni bir yolun yapılması.

Türkiye Tarafı için: Aynı Öncelik altında, Edirne Ekmekçizade Kervansarayı'nın Restorasyonu.

2. Ortak İşbirliği Komitesi toplantısı Sofya'da Bölgesel Kalkınma Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nda 15 Temmuz 2005 tarihinde gerçekleşmiştir. 2005 Yılı Programlamasına giren projeler şöyledir:

Bulgaristan Tarafı için: a) BG-TR SÖİ bölgesinde Sel Tahmini Kapasitesinin Artırılması.

b) Istranca/Yıldız Dağları bölgesinde Sürdürülebilir Kalkınma.

c) Ortak Küçük Projeler Fonu

d) Teknik Yardım ve Proje Hazırlama İmkânı

Türkiye Tarafı için: Ortak Küçük Projeler Fonu

3. Ortak İşbirliği Komitesi toplantısı 29 Mart 2006 tarihinde Ankara Devlet Planlama Teşkilatı'nda yapılmıştır. 2006 Yılı Programlamasına dahil olan projeler şunlardır:

Bulgaristan Tarafı için: a) Yambol-Elhovo I-7 Yolunun Rehabilitasyonu, 265.000 km.'den 300.200 km.'ye kadarki bölüm.

b) Bulgaristan ve Türkiye arasında sınır bölgesinde sürdürülebilir bir kalkınma için Bütünleştirilmiş Hibe Sözleşmesi.

c) Bulgaristan Türkiye Sınır Ötesi İşbirliği Programı için Teknik Yardım ve Proje Hazırlama İmkânı.

d) Ortak Küçük Projeler Fonu.

Türkiye Tarafı için: a) Kırklareli-Dereköy-Aziziye Türk Bulgar Sınırı Devlet Yolunun İyileştirilmesi Projesi (Km= 63+500 – 68+ 878)

- b) Edirne Ekmekçizade Kervansarayının Yönetimi için Teknik Yardım projesi.
- c) TR-BG SÖİ Bölgesi'nde Sel Tahmini ve Sel Kontrolü Kapasite Gelişimi.
- d) Yıldız Dağları Doğal Kaynakların ve Biyoçeşitliliğin Korunması ve Sürdürülebilir Gelişimi.
- e) Edirne-Kırklareli İllerinde Kriz Merkezinin Kurulması.
- f) Ortak Küçük Projeler Fonu.

Ortak İşbirliği Komitesi'nde onaylanan projeler Ortak Teknik Grup toplantılarında son hallerini almaktadır. 31 Mart 2004'de Ankara Devlet Planlama Teşkilatı'nda (DPT), 25 Şubat 2005'de Sofya Bölgesel Kalkınma ve Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nda, 21 Haziran 2005 tarihinde Ankara DPT'de ve son olarak 25 Ocak 2006 tarihinde Sofya'da ilgili Bakanlık'ta toplantılar düzenlenmiştir.

Türkiye'de Edirne ve Kırklareli illerinde oluşturulmuş olan Sınır Ötesi İşbirliği Sekreteryalari (Edirne'de bu Sekreterya Valilik Avrupa Birliği Eşgüdüm Merkezi'nin bir alt birimidir), Programı yürütmekle sorumludurlar. Sekreterya çalışanları Ortak Teknik Grup üyesidirler.

Program'ın 1. Önceliği “**Sınır Ötesi Altyapı**” ve bu Önceliğin 1. Tedbir'i Mevcut Alt Yapının Geliştirilmesi ve Modernizasyonu'dur. Bu tedbirin hedefleri şunlardır:

- bölgede ve sınır ötesinde bağlantı ve iletişimi kolaylaştırarak sınırın iki tarafı arasında kişi ve malların serbest dolaşımına yardımcı olmak;
- Sınır Bölgesinin ekonomik kalkınmasına destek vermek;
- bölge halkının yaşam kalitesini iyileştirmektir.

Sınır Ötesi Altyapı Önceliği'nin Mevcut Alt Yapının Geliştirilmesi ve Modernizasyonu kapsamında Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından Program'ın 2004 ve 2005 yılı bütçeleri altında hazırlanarak Sözleşme Makamı Merkezi Finans ve İhale Birimi'ne sunulan ve seçilebilir proje seçilen, Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu tarafından onaylanan Türkiye'nin AB tarafından

finanse edilen ilk restorasyon projesi **Edirne Ekmekçizade Kervansarayı'nın Restorasyonu** projesinden bahsetmenin doğru olduğunu düşünmekteyiz.

Edirne ili merkez Ayşekadın mevkiinde yer alan tarihi Ekmekçizade Ahmet Paşa Kervansarayı; Sultan I. Ahmed'in emriyle baş Defterdar Ekmekçizade Ahmed Paşa tarafından 1609 yılında inşa ettirilmiştir. 3700m² kapalı ve 2800m² açık alana sahip toplam 6500m² alan üzerinde kurulu tarihi yapı evvelce semte adını veren Ayşekadın Camii'nin karşısında bulunması ve aynı adı taşıyan bir hanın yerine yapılmış olmasından dolayı Ayşekadın Kervansarayı olarak da anılmaktadır. Tarihi yapının mimarı Mimarbaşı Sedefkar Mehmed Ağa'dır. Kervansaray kullanımda olduğu dönemlerde tacirlerin atlarıyla birlikte konaklayabildiği bir misafirhane olarak hizmet vermiştir.

Ekmekçizade Kervansarayı projesi ile gerçekleştirilmek istenen amaç, Edirne Ayşekadın mevkiinde bulunan ve 17nci yüzyıldan günümüze kadar varlığını sürdürmüş Ekmekçizade Kervansarayının onarılarak, her iki halkın hizmetine sunulacak, büyük bir konferans ve sergi salonu içeren, kültürel, ekonomik ve sosyal faaliyetler merkezi olarak da işlev kazanacak bir mekan haline getirilmesidir.

Projenin stratejisi, iki ülke arasında var olan mevcut ilişkileri geliştirmek, sınırdaki ilişkileri yoğunlaştırmak, yerli nüfusun hayat standartlarının iyileştirilmesi yoluyla sınır bölgesinin dengeli ve sürdürülebilir kalkınmasına katkıda bulunmaktadır. Proje, sınır bölgelerinde işbirliğini artırmakta, her iki halkı birbirine yaklaştırmakta, kültür alışverişini sağlamakta, bunu yaparken bölgenin kültürel ve tarihi değerlerini koruyarak ön plana çıkarmakta ve sağlanan yakınlaşma ile kültür alışverişini desteklemektedir.

Program gereği proje toplam bütçesinin % 75'i Avrupa Birliği, % 25'i¹²⁴ proje nihai faydalanıcısı olan Edirne İl Özel İdaresi tarafından karşılanmaktadır.

¹²⁴ Türkiye'de AB hibelerinden yararlanmanın yolu, en az % 25 yerel katkıda-eş finansmanda-bulunmaktan geçmektedir. Oysa AB'de yerel katkı olarak yaygın olan uygulama yerel vergilerdir. Ancak Türkiye'de mali yapılanma, kanunlar ve anayasa yerel yönetimlere geniş kapsamlı vergi toplama yetkisi vermemektedir.

Proje hazırlama dönemi, 19 Ekim 2004 tarihinde Edirne Valisi Nusret Miroğlu'nun inisiyatifleri ile kurulan Avrupa Birliği Eşgüdüm Merkezi'nin (ABEM) kurulma tarihinden önceki tarihlere denk geldiği için proje DPT tarafından hazırlanmış olup, Merkez'in kurulma tarihi itibarıyla ABEM sorumluluğu ve koordinasyonu altında yürütülmektedir. Bazı değişiklikler gören projedeki ilk değişiklik bütçe değişikliğidir. Yapımı 2005 yılı bütçesinden karşılanması öngörülen Kubbe inşası işi için 2005 yılı bütçesi yeterli olmadığından, 2004-2005 yılı bütçeleri birleştirilmiştir. Diğer bir değişiklik ise, yapılacak işlerin kontrollörlüğünü sağlayacak olan bir kontrollör listesinin oluşması için ihaleye çıkılmaya karar verilmiş olmasıdır. Merkez projenin bir an önce ihale edilmesi anlamında da önemli girişimlerde bulunmuştur. Projelerin ihale edilebilmesi için kural gereği Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu'nun onayı gerekmektedir. Çalışmamıza örnek teşkil eden Edirne Ekmekçizade Kervansaray'ın Restorasyonu projesi Bulgaristan-Türkiye Sınır Ötesi İşbirliği Programı altında hazırlanmış olup, ihale dosyalarını inceleyerek onay vermekle yükümlü olan birimin çok fazla iş yükü olmasından dolayı, ABEM ilgili birimi hemen hemen her gün telefonla arayarak ya da e-posta göndererek projenin bir an önce ihale edilmesi anlamında çalışmıştır.

20 Haziran 2005 tarihinde İhale Dosyaları Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu tarafından onaylanmış ve onaylanan dosyalar 29 Haziran 2005 tarihinde Delegasyon resmi internet sitesinde, Sözleşme Makamı olan Merkezi Finans ve İhale Birimi resmi internet sitesinde ve Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

PRAG/Avrupa Birliği Dış Eylemleri için Kontrat Prosedürlerine Yönelik Pratik Kılavuz'a göre ihaleye katılmak isteyenlere verilmesi gereken Ön Keşif Belgesi için, 27 Temmuz 2005 tarihinde Sözleşme Makamı, Delegasyon, Edirne Valiliği yetkililerin de katıldığı yer görme gezisi ve toplantısı yapılmış ve sonucunda 7 firmaya Yer Görme Belgesi verilmiştir. Adı geçen Kılavuz uyarınca, bu 7 firma haricinde bu belgeyi almamış firmalar ihaleye katılamamışlardır.

Yapım işleri ve kontrollörlük hizmetleri adına ihale için son başvuru tarihi olarak 29 Ağustos 2005 öngörülmüş ancak daha sonradan 1 Eylül 2005 olarak değiştirilmiş ve bu tarihte de ihale Ankara'da Merkezi Finans ve İhale Birimi

tarafından yapılmıştır. Avrupa Birliği kuralları uyarınca bütçesi 5 milyon Eurodan düşük olan projeler için 2 aylık bir değerlendirme süreci öngörüldüğü için¹²⁵ yapılan incelemeler sonucunda restorasyon işleri 2.401.000 Euro bedelle Pekerler İnşaat Ticaret ve Sanayi Limited Şirketi ile Meta Yapı İnşaat Taahhüt Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi Ortak Girişimi'ne, kontrollörlük hizmeti de Uluslararası Birleşmiş Müşavirler Müşavirlik Hizmetleri A.Ş.'ye 188.600 Euro bedelle ihale edilmiştir. Tüm değerlendirmeleri müteakip ihaleyi kazanan şirketlerle anlaşılmış ve 30 Mart 2006 tarihinde restorasyon başlamıştır.

Proje fişinde restorasyon işlerinin yapılması için gereken toplam tutar 4.000.000 Euro olarak gösterilmiş ancak Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu tarafından yapılan inceleme sonucunda öngörülen işlerin 3.350.000 Euro tutarında olacağı kararlaştırılmıştır. Ancak daha düşük bir fiyata ihale edilmesinden dolayı, ihale edilme süreciyle artan paranın (750.000 Euro) geri gönderilmeyerek yeniden kazanılması için Edirne Valiliği Avrupa Birliği Eşgüdüm Merkezi (ABEM) proje fişi değişiklik talebini Avrupa Birliği Genel Sekreterliği'ne (ABGS) sunmuştur. Amaç, proje hazırlanma esnasında restorasyon görmesine ihtiyaç duyulmadığının iddia edildiği, Kervansarayı çevreleyen 20 dükkanın restorasyonuna kullanılmasıdır. Değişiklik talebi ABGS tarafından kabul edilmiş olmasına rağmen Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu tarafından reddedilmiştir; zira Delegasyon, Türkiye'de 2004 yılı bütçesinden hibelenen tüm proje fişi değişikliklerini ya da ek süre taleplerini kabul etmemiştir. Delegasyon proje fişi değişikliği talebini reddetmesine rağmen 2006 ya da 2007 yılı bütçelerinden finansmanı sağlanması adına yeni bir proje fişinin hazırlanmasının uygun olacağını belirtmiştir.

Avrupa Birliği Bulgaristan-Türkiye Sınır Ötesi İşbirliği Programı'nın 2006 yılı Programlaması için de **Edirne Ekmekçizade Kervansarayı'nın Yönetimi İçin Teknik Yardım** projesi ABEM tarafından hazırlanmıştır. Teklif edilen proje fişi Bulgaristan'ın başkenti Sofya'da yapılan toplantıda Bulgar tarafına anlatılmış, ardından Ankara'da en üst düzeyde gerçekleştirilen Ortak İşbirliği Komitesi

¹²⁵ Füsun Özerdem, "Edirne Ekmekçizade Kervansarayı'nın Restorasyonu", **Yöre Dergisi**, Yıl: 7, Sayı: 76, Edirne, İnkılap Kitabevi, 2006, ss. 15-16.

toplantısında kabul edilmiş olup hibelenilmek üzere Avrupa Komisyonu'na gönderilmiş ve kabul edilmiştir. Verilecek hibe 150.000 Euro olup tamamen AB katkısı olacaktır. Hazırlanan proje fişi, mekanın sınır ötesi etkiye sahip kültürel, sosyal ve ekonomik aktivitelerin uygulanması için ne tür aktivitelerin yapılması gerektiğine dairdir.

Edirne Ekmekçizade Kervansarayı'nın onarımı sonrasında; özellikle kar amacı gütmeyen kuruluşlar için dostluk, kültürel değişim, ekonomik ilişkiler ve ikili işbirliklerinin diğer çeşitlerini teşvik edecek faaliyetleri entegre etme yeri olarak ABEM tarafından hazırlanan proje fişinde, her iki sınır bölgesine özgü ürünlerin sergilenmesi, tiyatro ve müzik gruplarının gösteri yapmaları, turizm etkinliklerinin gerçekleştirilmesi, yemek, defile gibi festivallerin düzenlenmesi için, özellikle dezavantajlı grup olarak adlandırılan engelli kişilerin ve kadın kuruluşlarının kendilerini ifade edecekleri etkinlikleri gerçekleştirecekleri, resim sergileri, müzik, şiir dinletilerinin, amatör sinema ve tiyatro çalışmalarının sergilenebileceği bir kompleks olarak hizmet vermesi öngörülmüştür¹²⁶.

Sınır Ötesi Altyapı Önceliği'nin Mevcut Alt Yapının Geliştirilmesi ve Modernizasyonu kapsamında 2006 yılı Programlamasına sunulmuş kabul edilen diğer bir proje ise **Kırkırelili-Dereköy-Aziziye Türk Bulgar Sınırı Devlet Yolunun İyileştirilmesi (Km= 65+500 – 68+878)** projesidir. Proje Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmış olup projenin de nihai faydalanıcısıdır. Proje amacı, Türk ve Bulgar sınırı boyunca ticari yük ve yolcu geçişlerinin niteliğini ve niceliğini geliştirmek ve kolaylaştırmak olup istenilen AB finansmanı 3.700.000 Euro'dur. Eş finansman oranı ise 1.249.000 Euro şeklinde proje fişi hazırlanmıştır.

Çevre Yönetimi Korunması ve Geliştirilmesi önceliğinin hedefi, eş güdümlü ortak eylemler aracılığıyla çevreyi koruyarak, yenileyerek ve yöneterek Sınır Bölgesinin sosyo-ekonomik kalkınması ve bölgedeki yaşam koşullarının iyileştirilmesine katkıda bulunmaktır. Suların, bölgedeki doğal kaynakların, biyoçeşitliliğin, ormanların, kıyıların, çevresel açıdan önemli doğal yaşam alanları,

¹²⁶ Füsün Özerdem, a.g.e., s. 16.

doğal kaynaklar ve diğer doğal kaynaklar ile varlıkların korunması, ıslahı ve yönetimi; Sınır Bölgesinde yaşayan halk için istihdam olanakları ve ilave gelir kaynakları yaratmak amacıyla doğal kaynakların sürdürülebilir ekonomik kullanımı; daha sık bilgi ve deneyim alışverişinin teşvik edilmesi, ortak strateji oluşturulması ve ortak faaliyetlerin yürütülmesi amacıyla doğanın korunması ve çevre yönetimi ve izlemesi ile ilgili kuruluşlar arasındaki eş güdümün artırılması; felaketler ile Sınır Bölgesinin yaşanılacak, çalışılacak ve ziyaret edilecek bir yer olma potansiyelini kısıtlayan diğer doğal olgu ve faktörlere karşı koyma gibi konulara odaklanmaktadır.

Bu öncelik altında 3 Tedbir bulunmaktadır:

- Tedbir 2.1 Suların Birlikte Yönetimi ve Korunması

-Tedbir 2.2 Doğal Kaynakların ve Doğal Farklılıkların Korunması ve Sürdürülebilir Gelişimi

-Tedbir 2.3 Olası Doğal Felaketlerde İşbirliği¹²⁷

Çevre Yönetimi Korunması ve Geliştirilmesi Önceliği'nin Suların Birlikte Yönetimi ve Korunması Tedbir'i ve Olası Doğal Felaketlerde İşbirliği altında **Türkiye-Bulgaristan Sınır Ötesi İşbirliği Bölgesinde Sel Taşkınlarının Önlenmesi Amacıyla Kapasitenin Güçlendirilmesi** Projesi, Devlet Su İşleri (D.S.İ.) Genel Müdürlüğü tarafından 2006 yılı Programlaması için hazırlanmıştır.

Proje teklifi ilk hazırlandığında Türkiye Bulgaristan sınır bölgesinde taşkın tahmin sistemini gerçekleştirilecek model çalışmasının yapılması, 4 adet tam otomatik hidrometri istasyonunun kurulması, belirli bölgelerdeki seddelerin 1 metre yükseltilmesi ve taşkınlarda sedde arkasında toplanan suların tahliyesinde kullanılmak üzere 10 adet pompa satın alınması ve birçok menfez yapım işi öngörülmüştür. Ancak, D.S.İ. Edirne Bölge Müdürlüğü'nün 01.12.2005 tarihinde yaptığı öneri ile, inşaat faslında yer alan sedde yükseltme faaliyetinin iptal edilerek,

¹²⁷ PHARE-Bulgaristan Türkiye Sınır Ötesi İşbirliği, (Çevrimiçi) <http://www.edirne.gov.tr/abem/phare.html>, 14.10.2006.

yerine Meriç nehrindeki mevcut kum adacıklarının ortadan kaldırılması faaliyetinin gerçekleştirilmesinin Bölge Müdürlüğünce daha uygun olduğu ifade edilmiş, ve söz konusu talebin, Bulgaristan Haskova Bölge Valiliği'nin de talebi olduğu ve kendi sınırları içerisinde yapacakları çalışmanın başarılı olması için Türkiye tarafında bu çalışmanın yapılmasının gereklilik arz ettiği bildirilmiştir.

Söz konusu değişiklik önerisi Genel Müdürlükçe de uygun değerlendirilmiş ve DPT Müsteşarlığı'na iletilmiş; DPT Müsteşarlığı proje teklifindeki değişikliği, Avrupa Komisyonu yetkilileri ile gerçekleştirilen Proje Önerileri Değerlendirme Toplantısı'nda gündeme getirmiş ve Avrupa Komisyonu yetkililerinden olumsuz bir yaklaşım gelmemiştir. Bu doğrultuda, proje teklifi bahse konu değişikliğe göre yeniden şekillendirilmiş, Edirne Bölge Müdürlüğü'nden Meriç nehrinde yapılacak kum adacıklarının ortadan kaldırılması işine yönelik fizibilite raporunun hazırlanması ve ÇED prosedürünün tamamlanması çalışmalarını hemen başlatması istenmiş ve tüm çalışmalar bitirilerek proje Avrupa Komisyonu tarafından kabul edilmiştir. Projenin toplam bütçesi 4.080.000 Euro olup, AB katkısı 3.255.000 Euro, eş finansman katkısı 825.000 Euro olarak planlanmıştır.

Çevre Yönetimi Korunması ve Geliştirilmesi Önceliği'nin Doğal Kaynakların ve Doğal Farklılıkların Korunması ve Sürdürülebilir Gelişimi Tedbiri altında Çevre ve Orman Bakanlığı, Milli Parklar ve Doğa Koruma Genel Müdürlüğü ile Orman Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan **Yıldız Dağlarında Doğal Kaynakların ve Biyoçeşitliliğin Korunması ve Sürdürülebilir Gelişimi** adlı proje, Bulgaristan-Türkiye Sınır Ötesi İşbirliği Programı'nın 2006 yılı Programlamasına sunulmuş ve Avrupa Komisyonu tarafından kabul edilmiştir. Projenin amaçları şöyledir:

Bölgedeki doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi için idari ve doğal çerçeveyi sağlamak amacıyla doğal ve sosyal koşulların kapsamlı envanteri ve korunmuş bölge ağı da dahil olmak üzere sınır bölgesindeki Yıldız Dağlarında Biyosfer Rezervi kurulması için yol hazırlamak; bölgedeki doğa koruma alanlarında özellikle genç insanlar için ortak eğitim faaliyetleri vasıtasıyla kamu bilincini arttırmaktır. Proje ile yapılacak faaliyetler ise, Yıldız Dağları'nın bir Biyosfer

Rezervi olarak envanteri ve planlanması, Eğitim Merkezi'nin kurulması ve okul çocukları arasında doğa koruma bilincinin yükseltilmesi olarak planlanmıştır.

Hazırlanan projenin bütçesi 2.650.000 Euro olup, 2.387.500 Euro AB katkısı, 262.500 Euro eş finansman olarak öngörülmüştür.

Program, **İnsandan İnsana Faaliyetler** önceliğini Ortak Küçük Projeler Fonu (OKPF) ile yürütmekte olup OKPF; yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve ilgili tüm yerel inisiyatiflerin katıldığı, bölgesel kalkınma ve sınır ötesi işbirliğinin geliştirilmesine yönelik ortak projelerin yarışma ortamında seçilerek destek aldığı bir hibe programıdır¹²⁸. Türkiye ve Bulgaristan, ortak sınır bölgelerinde sınır ötesi işbirliğini güçlendirmek amacıyla 2002'de Ortak Küçük Projeler Fonunu (OKPF) hayata geçirmeye karar vermişlerdir. Türk ve Bulgar yetkililer, ilki 25 Şubat 2003 Edirne'de ve ardından 7 Nisan 2003 Sofya'da olmak üzere iki kez bir araya gelmiş ve bu toplantılarda 2003 Katılım Öncesi Mali Yardım programında bir OKPF planını da içeren bu yönde bir anlaşmaya varmışlardır. Yerel/bölgesel ihtiyaçlar temelinde tanımlanan, sınır bölgelerinden yerel aktörleri içeren ve sınır ötesi etkiye sahip küçük ölçekli, "kişiden kişiye" ilişkiler ve yerel gelişim faaliyetlerini desteklemek Fonun genel amacı olup, ulusal ekonomiler çerçevesinde görece yalıtılmış durumlardan kaynaklanan belli kalkınma sorunlarını aşması ve sınır ötesi bölgedeki mevcut eşitsizlikleri ortadan kaldırarak ekonomik ve sosyal kalkınmanın aşamalı olarak uyumlaştırılması amacıyla sınır bölgesine yardım etmeyi desteklemektedir. OKPF ayrıca sınır ötesi işbirliği ağlarının kurulması ve geliştirilmesine ve bu ağlar ile Avrupa Birliği'nin daha yaygın ağları arasında bağ kurulmasına destek vermektedir.

Tedbir 3.1 Ekonomik Kalkınma:

Bölgede bulunan idare ve birlikler arasındaki mevcut ilişkiyi güçlendiren sınır ötesi işbirliği anlaşmalarının sonuçlandırılmasının teşvik edilmesine, ortak faaliyetlerin desteklenmesi ve eş güdümüne yönelik olan bu Tedbir, daha ziyade Ticaret, Sanayi ve Ziraat Odaları, ticaret merkezleri ve bölgesel meslek birliklerinin

¹²⁸ Sınır Ötesi İşbirliği Programı Ortak Küçük Projeler Fonu, (Çevrimiçi) <http://www.dpt.gov.tr/bgyu/cbc3/tr/jspf.htm>, 08.06.2005.

proje yapmalarına uygundur. Bilgi ve deneyim alışverişi, karşılıklı teknik bilgi (**know-how**) transferi yanı sıra ortak pazarlama ve eğitim faaliyetlerinin yürütülmesi ve yeni teknolojilerin, bütünleştirilmesine yönelik belirli veri tabanlarının oluşturulmasına destek verilmesi, potansiyel sinerji etkilerinin daha iyi kullanımı amacıyla sınır ötesi ticari işbirliğinin artırılmasına yardımcı olunması bu Tedbir'in amaçları arasında bulunur ve KOBİ'ler, bu kalkınma sürecinin gerisindeki ana itici güçlerden biri olarak görüldüğü için bu öncelik alanı KOBİ'lere yöneliktir.

Tedbir 3.2 Turizm:

Bu Tedbir'de, Sınır Bölgesindeki ortak kültürel, mimari, sanatsal, tarihi, doğal ve turistik kaynakların korunması, onarımı ve tanıtımı ile ilgili ortak projelerin hazırlanması ve uygulanması; ortak miras ve çevreye zarar vermeksizin bunların turistik öğelere dönüştürülmesi ve kültürel ve tarihi merkezlerin turizm merkezleri haline getirilmesi; alternatif turizm biçimlerinin geliştirilmesi ve sezona bağımlılığı azaltmaya yönelik ortak projelerin hazırlanması; sınır ötesi ortak tatil paketleri sunma olasılığının araştırılması; turizme yönelik ortak pazarlama ve tanıtım faaliyetlerinin yürütülmesi; sınır ötesi eğlence faaliyetlerinin kolaylaştırılmasına dönük girişimlerin geliştirilmesi ve tesislerin yenilenmesi ve sınır bölgesinin her iki tarafında sunulan hizmetlerin kalitesi ve çeşidinin modern turizm endüstrisinin standartları ve şartlarına yakınlaştırılması amacıyla yerel becerilerin eğitilmesi ve oluşturulmasına destek verilmesi yer almaktadır.

Tedbir 3.3 Kültürel Değişim:

Üniversite, okul ve araştırma kuruluşları arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesi ve sınır ötesi ağların oluşturulması, öğrenci değişimi, gençler arasında ortak sportif ve kültürel faaliyetlerin düzenlenmesi, yeni teknolojiler ile yeniliklerin tanıtımı ile birlikte ortak eğitim girişimleri, bölgenin tarihi ve gelenekleri konusunda ortak bilimsel araştırma ve ortak çalışmaların yapılmasına destek verilmesi bu Tedbir'de bulunmaktadır.

Tedbir 3.4 Kurumsal Kapasitenin Artırılması:

Sınır Bölgesinde, yerel ve bölgesel idareler ile diğer sivil toplum alanlarındaki kurumsal yapıların becerileri geliştirilerek kurumsal etkileşim ve işbirliğinin artırılmasına destek verilmesi, teknik bilgi transferine ve hizmetlerin (örneğin sağlık hizmetleri) en yalıtılmış alanlara kadar yayılmasını amaçlayan teknolojik bütünleşmeye destek verilmesi, uzamsal planlama ve şehir planlaması alanında işbirliği ve deneyim alışverişi ve bölgesel ve uzamsal analiz ve stratejiler, yanı sıra çevresel çalışmalar ve izleme sistemleri veya arazi kullanımı kavramlarına destek verilmesi, uzaktan öğrenime yönelik uygun eğitim kursları ile materyallerin tedariki, farklı düzeylerde deneyim alışverişi ile projelerin hazırlanması amacıyla kurumsal kapasitelerin oluşturulmasında ihtiyaç duyulan bilgi alışverişi bu Tedbir'in önceliklerinde yer almaktadır.

2003'e yönelik OKPF, Bulgaristan ile Türkiye arasında 2004-2006 Sınır Ötesi İşbirliği programının (SÖİ) uygulamaya konulmasına yönelik pilot bir faaliyet olmuştur. Ortak Küçük Projeler Fonu, aşağıdaki öncelikli alanlarda küçük ölçekli, kişiden kişiye projeleri finanse etmiştir:

- Ekonomik Kalkınma–sınır bölgesinin ekonomik temelini güçlendirecek projelere odaklanma;
- Çevre–bölgede çevre ile ilgili özel konulara odaklanan projeler;
- Turizm–bölgede turizmin gelişmesine yönelik bir dizi küçük ölçekli proje;
- Kültür Alışverişi–kültürel mirasın öneminin vurgulanması ve uzun dönemli işbirliği kurulması;
- Kurumsal Kapasite Oluşturulması–yerel ve bölgesel düzeyde kamu idareleri ve diğer kurumlarda kurumsal yapıların kapasitesinin geliştirilmesine yönelik planlar;
- Planlama ve Kalkınma Çalışmaları–kalkınma önceliklerinin ortaklaşa tanımlanması amacıyla ortak planlamaya yönelik ön koşulların oluşturulması.

2003 Teklif Çağrısı kapsamında kullanılabilir temsil toplam tutar, Bulgaristan için 465,000 Euro, Türkiye için 465,000 Euro olarak açıklanmış olup her iki ülkede de bu program kapsamında finanse edilebilecek her bir projeye ilişkin verilebilecek olan hibe tutarları minimum 10,000 Euro ve maksimum 100,000 Euro tutar olmuştur. Kural gereği verilen hiçbir hibe, proje kapsamında oluşan toplam uygun maliyetin % 90'ını aşamaz. Geriye kalan kısım, başvuru sahibinin ya da ortağın kendi kaynakları ya da Avrupa Topluluğu bütçesi dışındaki kaynaklardan finanse edilmelidir. Minimum eş finansman, projenin toplam uygun maliyetinin % 10'u olmalıdır.

2003 ve 2004 Teklif Çağrılarının sonuçlarından ilgili bölümde bahsedileceği için burada ayrıntılara girmiyoruz.

Çalışmamıza örnek teşkil eden diğer bir Program ise, uygulanması gündeme gelmiş ancak uygulanamamış olan INTERREG III/A Yunanistan-Türkiye Programı'dır.

V. II. KISIM: INTERREG III/A YUNANİSTAN-TÜRKİYE PROGRAMI

INTERREG III kapsamında, Türkiye ile Yunanistan'ın Program bölge illerinde yer alan illeri arasındaki mevcut işbirliğini Avrupa Birliği kaynaklarıyla desteklemek ve geliştirmek üzere, "INTERREG III/A Yunanistan-Türkiye Programı" başlatılmak istenmiştir. INTERREG III/A Yunanistan-Türkiye Programı, INTERREG III Topluluk Girişimi¹²⁹ genel amaçlarına uygun olarak Türkiye ve Yunanistan'ın Program bölgelerinde yer alan illerinde; bölgelerarası işbirliğini genişletmek ve geliştirmek yanında, komşu bölgelerde sosyal ve ekonomik merkezlerin ortaya çıkarılmasını ve geliştirilmesini sağlamak amacıyla tasarlanmıştır. Söz konusu Program, 2004-2006 dönemi için strateji, öncelik ve tedbirleri içeren bir Ortak Programlama Belgesi (OPB)¹³⁰ ve Program Tamamlayıcı Belgesi (PTB)¹³¹ çerçevesinde uygulanmak istenmiş olup, Program, Türkiye tarafında kuzeyden güneye altı ili (Edirne, Çanakkale, Balıkesir, İzmir, Aydın ve Muğla), Yunanistan tarafında Doğu Makedonya-Trakya Bölgesi (Evros Vilayeti), Kuzey Ege (Sisam, Midilli ve Sakız Adaları) ile Güney Ege'yi (12 ada) kapsamaktadır.

Program Tamamlayıcı Belgesi'nde programlama metni ile programın uygulanmasını yürütecek birimler ve sorumlulukları ana hatlarıyla betimlenmiştir. Programın uygulanmasında sorumluluk ve görev alması belirlenen idari yapılar şöyledir:

Ortak İzleme ve Yönlendirme Komitesi: Her iki taraftan 9'ar kişi olmak üzere, ülke üyeleri toplamı 18'dir. Üyelerin en fazla 6'sı bölgesel ve yerel düzeyde

¹²⁹ Topluluk Girişim Programı-Community Initiative Programme-CIP.

¹³⁰ Ortak Programlama Belgesi'nin hazırlanması amacıyla 11 Kasım 2003'de Atina da ve 21 Kasım 2003 tarihinde Ankara'da toplantılar düzenlenmiş olup Ortak Programlama Belgesi (OPB); "INTERREG III/A Greece-Turkey Programming Period 2003-2006/Joint Programming Document" adı altında ilgili tarafların imzası ve Avrupa Komisyonu'nun onayıyla halen yürürlükte olan belgedir.

¹³¹ Program Tamamlayıcı Belgesi (PTB); Ortak Programlama Belgesi'ni uygulamaya yönelik olarak hazırlanmış ve "INTERREG III/A Greece-Turkey Programming Period 2003-2006/Programme Complement/December 2004" adı altında 3 Kasım 2004 tarihinde ilki gerçekleştirilen Ortak İzleme ve Yönlendirme Komitesi toplantısında onaylanmış olup, halen yürürlükte bulunan belgedir.

temsilcilerinden oluşacaktır. Üyelerin en fazla 4'ü, bir tanesi de çevre ile ilgili bir kurumdan olmak üzere, merkezi düzeyde temsilcilerden oluşacaktır. Komitede AB Komisyonu'ndan temsilciler danışman niteliği ile yer alacaktır. Sosyal ve ekonomik birimlerden temsilciler dış gözlemci olarak, gerekli görüldüğü takdirde, komite çalışmalarına davet edilebilir. Eş başkanlık sistemi ile çalışacak olan ve yılda en az iki kez toplanacak olan Komitenin Yunan tarafındaki eş başkanı Milli Ekonomi Bakanlığı Yatırım ve Gelişme Genel Sekreteri iken; Türk tarafındaki eş başkanı DPT Müsteşar Yardımcısıdır. Kararlarını oy birliği ile alacak olan Komite, eş başkanların üzerinde uzlaşmaya varamadığı konularda karar alamayacaktır. Komitenin görev ve sorumlulukları ise şöyledir:

- Müdahalelerin (Programın) izlenmesinde kullanılacak doğal ve finansal göstergeleri de içerecek şekilde, Program Tamamlayıcı Belgesini onaylar ve uyarlamalar yapar. Komite her türlü uyarlamayı önceden onaylamak zorundadır.
- Müdahalenin (Programın) onaylanmasının ardından en çok altı ay içerisinde her bir önleme göre finanse edilecek uygulamaların seçiminde kullanılacak kriterleri değerlendirir ve onaylar.
- Programın belirli amaçların gerçekleştirilmesi bağlamındaki gelişmeleri düzenli olarak değerlendirir.
- Uygulamaların sonuçlarını ve daha özelde değişik önlemler için belirlenmiş olan amaçların gerçekleşmesini, AB tüzük, yönetmelikleri çerçevesinde ara dönem değerlendirmesini inceler.
- Yıllık ve son uygulama raporlarını Komisyona sunulmadan önce inceler ve onaylar.
- Yönetim organına Teknik Yardım'ın yönetiminde yardımcı olacak uyarlama ve değişiklikleri önerir.
- Program Tamamlayıcı Belgesinde detaylandırılacak olan "Halkı Bilgilendirme ve Tanıtım Planını" onaylar.
- "Teknik Yardımın Yıllık Programını" onaylar.

- Teknik Yardım kapsamındaki projeler dışında her önlem için uygulamaları (projeleri) onaylar ve finanse edilmek üzere önerir. Bu projeler daha önce uygunluk kriterlerine uyumlu olmak zorundadır.

Yönetim Organı: Türkiye Yunanistan INTERREG III/A Programının Yönetim Otoritesi üye devlet Yunanistan'ın Ekonomi ve Maliye Bakanlığı bünyesinde kurulmuştur. Bununla birlikte, Türkiye tarafında projenin yönetiminden sorumlu organ ise DPT'dir. Görev ve sorumlulukları aşağıda belirtilmiştir.

- Uygulamaya ilişkin güvenilir mali ve istatistiki bilgilerin derlenmesi, izleme göstergelerinin oluşturulması ve değerlendirme yapılabilmesi için bir sistem kurulması; bu verilerin, üye devlet ile Komisyon arasında üzerinde anlaşmaya varılan düzenlemelere uygun olarak, mümkün olduğu durumlarda Komisyon'la veri alışverişini olanaklı kılacak bilgisayar sistemleri de kullanarak iletilmesi,
- Yıllık uygulama raporunun hazırlanması ve izleme komitesinin onayını aldıktan sonra bu raporun Komisyon'a sunulması,
- Komisyon ve üye devletle işbirliği yaparak, ara dönem değerlendirme raporunun hazırlanması,
- Yardımın yönetiminde ve uygulanmasında görev alan organların ya ayrı bir muhasebe sistemini yerleştirmelerini ya da yardıma ilişkin bütün işlemlerin muhasebesi için yeterli bir muhasebe kodu geliştirmelerinin sağlanması,
- Yardım kapsamında finansmanı gerçekleştirilen işlemlerin doğruluğunun, özellikle iç kontroller sayesinde, sağlam finansal yönetim ilkeleri doğrultusunda, düzeltici yöndeki gözlemlere ve taleplere gerekli yanıtları vererek sağlanması,
- Topluluk politikalarına uygun davranılması, kamu ihalelerine ilişkin topluluk kurallarının uygulanması bağlamında, Avrupa Toplulukları resmi gazetesinde yayımlanmak üzere iletilen ilanlarda, fonlardan katkı için başvuru yapılan ya da böyle bir katkının sağlandığı projelerin belirtilmesi,
- Bilgilendirme ve açıklıkla ilgili yükümlülüklerin yerine getirilmesi. İdari otorite, bu Tüzük'ün hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla görevlerini yerine

getirirken, ilgili üye devletin kurumsal, hukuksal ve finansal sistemlerine eksiksiz bir biçimde uygun davranır.

Ortak Teknik Sekreteryaya: Yönetim Organına görevlerinde destek verecek olan Ortak Teknik Sekreteryaya; Yunan tarafında, Türk tarafında ve iki ülkenin ortak sekreteryası olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. İki ülkenin farklı yönetsel yapısı ve kullandıkları farklı finansal araçlar dolayısıyla, esnek bir teknik sekreteryaya yapısı kurulması hedeflenmiştir. Bu yapının amacı; Ortak Teknik Sekreteryaya, Ortak İzleme ve Yönlendirme Komitesi'ne sunulan her ülkenin kendi projelerinin ve de iki ülkenin ortak projelerinin gereklerini yerine getirme imkanını sağlamaktır.

Yönetim Organı, Ortak Teknik Sekreteryaya'nın görevlerinin verilmesinden ve denetiminden sorumludur.

Türkiye tarafının Teknik Sekreteryası için iki düzeyli bir yapı oluşturulması kararlaştırılmıştır. Program kapsamındaki illerde 2-3 kişiden oluşacak olan Yerel Teknik Sekreteryaya ve Program Bölgesinde oluşturulacak ve illerdeki sekreteryayı koordine edecek Bölgesel Teknik Sekreteryaya. Bölgesel Teknik Sekreteryaya, Ege Ekonomiyi Geliştirme Vakfı (EGEV) bünyesinde, bölge merkezi olarak İzmir'de oluşturulacaktır. Görevleri ise şöyledir:

- İzleme ve Yönlendirme Komitesinin görevlerine sekreteryaya hizmeti sunularak destek vermek.
- Programın yönetim organları ve ulusal kurumlar arasında bağlantı noktası olup, koordinasyonu sağlamak.
- Düşük katılımın gözlemlendiği yerlerde; ajans, kurum ve bölgesel birimlerin programla ilgili bilgilerini ve farkındalıklarını artırarak programa ilgiyi artırmak.
- Yönetim organı ile işbirliği haline programın halka tanıtımı ve reklamının yapılması faaliyetlerini yerine getirmek.
- Projeler ve faaliyetler için Başvuru Formlarını dağıtmak.
- Teslim edilen başvuruların eksiksizliğini kontrol ederek toplayıp gerekli, yorumlarla birlikte Yönetim Organı'na iletmek.

- Nihai faydalanıcıları izleme sisteminin işleyişinde desteklemek.
- Teknik fişleri kontrol ederek Yönetim Organı'na sunmak
- Yönetim ve Ödeme Organlarının görevlerini kolaylaştıracak gerekli denetim prosedürlerini desteklemek.
- Yerel otoriteler ve son faydalanıcılar arasındaki koordinasyonun sağlanması ve projelerin fiziki ve ekonomik gelişiminin denetlenmesi için yerel kontrollerin izlenmesi de dahil olmak üzere, programın uygulanması ile ilgili tüm görevleri yerine getirmek.

Ödeme Organı: Türkiye'nin AB çerçevesindeki Merkezi Olmayan Uygulama Sisteminde bu Organ'a karşılık gelen kurum, Merkezi Finans ve İhale Birimi'dir (MFİB).

Programın Türkiye tarafı bütçesi; 15 milyon Euro'su Türkiye - AB Katılım Öncesi Mali İşbirliği Fonundan ve 4.354.839 Euro'su eş finanman niteliğinde ulusal bütçe katkısı olmak üzere, toplam 19.354.839 Euro'dur. Yunanistan tarafı bütçesi ise; 34.998.000 Euro'su Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonundan ve 11.666.004 Euro'su ulusal katkı olmak üzere toplam 46.664.004 Euro'dur. Program, 2004-2006 Programlama dönemini kapsamaktadır. Program kapsamında önerilecek projelerin, bölgelerarası etkisinin olması; projelerden beklenen bölgelerarası etkinin ise; projelerin Program bölgesinin veya bölgelerinin ortak sorunlarının çözümlerine katkı yapması ve Program bölgeleri arasındaki mevcut işbirliğini geliştirmeye hizmet etmesi amaçlanmıştır.

24 Ekim 2003 tarihinde Brüksel'de, DPT Müsteşarlığı AB Bölgesel Programlar Daire Başkanlığı ve Dışişleri Bakanlığı temsilcilerinden oluşan Türk tarafı, Yunan tarafı ve Avrupa Komisyonu temsilcilerinin katılımıyla gerçekleşen üçlü toplantıda öncelikler tespit edilerek mutabakata varılmıştır. Bu kapsamda projelerin şu öncelik ve tedbirler çerçevesinde uygulanması öngörülmüştür:

1. Öncelik : Bölgelerarası Altyapı

1. Ulaştırma ve altyapı ağları
2. İnsan ve mal geçişinin güvenliği

Bu Öncelik, sınır bölgesindeki izolasyon tehlikesini sınırlandırmayı aramakta ve ulaşım altyapısını ve komşu ülkelerle işbirliğinin çoklu formlarını geliştirmek için gerekli ihtiyaçları destekleyerek Avrupa geçitlerine yükseltmeye çabalamaktadır. Bu bağlamda, sınır bölgelerindeki insan, hayvan ve mal geçişinin güvenliği için bölgenin emniyetinin geliştirilmesi, o bölgedeki insanlar ve o bölgeyi giriş-çıkış kapısı olarak kullananlar için çok önemlidir.

Bu Öncelik için ayrılan miktarlar şöyledir:

	YUNANİSTAN	TÜRKİYE
TOPLAM MALİYET	18,665,601	7,741,935
TOPLAM KAMU HARCAMASI:	18,665,601	7,741,935
ABKF TOPLULUK KATKISI	13,999,200	
TÜRKİYE İÇİN KATILIM ÖNCESİ MALİ YARDIM		5,806,451
ULUSAL KATKI	4,666,401	1,935,484
ÖZEL KATILIM	0	0

2. Öncelik : Ekonomik Gelişme ve İstihdam

1. Program bölgelerinde girişimciliğin güçlendirilmesi
2. Turizmin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi
3. İnsan kaynaklarının ve istihdamın geliştirilmesi

Bu Öncelik, bir yandan ortak ilgi alanlarındaki sosyo-ekonomik bağın gelişmesini ve girişimciliğe ait faaliyetleri sağlamakta, bir yandan da Avrupa'daki genel ekonomide önemli bir faktör olan bu alanları desteklemektedir. Amaç, Sınır-Ötesi işbirliği çerçevesinde genç insanlar ve kadınlar için eşit fırsatları teşvik eden yerel bir iş pazarı kurulması amacıyla iş gücünde yeni becerilerin geliştirilmesi için eğitim programları düzenleyerek Balkanlar arası ticaretin teşvik edilmesi ve destek şartları, sınır ötesi iş birimlerinin kurulması için ağ destek yapılarının gelişimi,

bölgenin ekonomik dokusu için belirli kazançlar getirecek olan ekonomik bağların sınır ötesi ağlarının gelişimi sayesinde sınır ötesi girişimci işbirliğinin geliştirilmesidir.

Bu Öncelik’de yer alan miktarlar şöyledir:

	YUNANİSTAN	TÜRKİYE
TOPLAM MALİYET	9,332,801	3,870,968
TOPLAM KAMU HARCAMASI	9,332,801	3,870,968
ABKF TOPLULUK KATKISI	6,999,600	
TÜRKİYE İÇİN KATILIM ÖNCESİ MALİ YARDIM		2,903,226
ULUSAL KATKI	2,333,201	967,742
ÖZEL KATILIM	0	0

3. Öncelik : Yaşam Kalitesi / Çevre / Kültür

1. Sağlık
2. Doğal çevrenin korunması, geliştirilmesi ve yönetimi
3. Kültürel faaliyetlerin desteklenmesi
4. Program bölgelerinde işbirliğinin desteklenmesi amacıyla eğitim kurumları arasında işbirliği

Bu Öncelik ise, bölgedeki halklar arasında daha yakın ilişkiler kurmayı ve modern kültürün geliştirilmesini amaçlar. Yüksek kalite hizmetlerinin sağlanmasında ihtiyaçların karşılanacağı öngörülmektedir.

Bu Öncelik için taraflara düşen miktar şöyledir:

	YUNANİSTAN	TÜRKİYE
TOPLAM MALİYET	16.332.402	5.806.452
TOPLAM KAMU HARCAMASI	16.332.402	5.806.452
ABKF TOPLULUK KATKISI	12.249.300	
TURKİYE İÇİN KATILIM ÖNCESİ MALİ YARDIM		4.354.839
ULUSAL KATKI	4.083.102	1.451.613
ÖZEL YARDIM	0	0

4. Öncelik : Teknik Yardım

Bu bileşen, tüm Programın sağlıklı bir şekilde uygulanması için, Türk ve yabancı uzmanlardan oluşan Teknik Yardım Ekibinin görevlendirilmesini, merkezi ve bölgesel düzeydeki kurumlara ve tüm yerel paydaşlara eğitim ve danışmanlık hizmeti vermesini içermektedir. Böylelikle Program bölgesinde yer alan illerde AB formatına uygun proje hazırlama, uygulama ve izleme yapılarının oluşturulmasını desteklemesi öngörülmüştür. Teknik Yardım önceliğinin altında yer alan tedbirler ise şöyledir:

1. Program yönetimi
2. Teknik destek

Teknik Yardım Önceliğinin taraflara düşen miktarları şöyledir:

	YUNANİSTAN	TÜRKİYE
TOPLAM MALİYET	2.333.200	1.935.484
TOPLAM KAMU HARCAMASI	2.333.200	1.935.484
ABKF TOPLULUK KATKISI	1.749.900	
TURKİYE İÇİN KATILIM ÖNCESİ MALİ YARDIM		1.935.484
ULUSAL KATKI	583.300	
ÖZEL YARDIM	0	0

Öncelik bazında, hedef gruplar/hibeden faydalanabilecek taraflar; Yunanistan ile Türkiye arasında Program kapsamındaki illerde yerleşik veya bu illerde şubesi bulunan, kar amacı gütmeyen kuruluşlar ve tüzel kişiliklerdir. Bunlar arasında;

- Kamu kurumları ve ilgili Bakanlıklar,
- Yerel yönetimler,
- Yerel yönetimlerin birlikleri,
- Ticaret, sanayi, ziraat odaları ve diğer meslek birlikleri,
- Sivil toplum kuruluşları,
- Eğitim kurumları, üniversiteler, vb. de yer almaktadır.

V. III. KISIM: SINIR VALİLİKLERİ SINIR ÖTESİ İŞBİRLİĞİ AĞI¹³²

8 Kasım 2003 tarihinde, Yunanistan'ın Xanti (İskeçe) ilinde Bulgaristan, Türkiye ve Yunanistan sınır illeri valilerinin katıldığı bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Bu toplantıya şu valilikler katılmıştır:

TÜRKİYE:

1-Edirne Valiliği

BULGARİSTAN:

2-Haskova Valiliği

3-Smolyan Bölge Valiliği

4-Blagoevgrad Valiliği

5-Kırcaali Valiliği

YUNANİSTAN:

6-Xanti (İskeçe) Valiliği

7-Evros Valiliği

8-Kavala Valiliği

9-Drama Valiliği

10-Rodop Valiliği

11-Serres (Serez) Valiliği

¹³² Sınır Valilikleri Sınır Ötesi İşbirliği Ağı, (Çevrimiçi)
<http://www.edirne.gov.tr/abem/sinirvalilikleri.html>, 24.05.2006.

Sınır valilikleri arasında bir işbirliği ağının oluşturulmasının amaçlandığı toplantıda, olası doğal felaketlerde koordinasyon, bulaşıcı hastalıklara karşı alınabilecek önlemler, turizm-kültür ve AB fonlarından yararlanabilme gibi konularda gerçekleştirilebilecek işbirliği alternatifleri görüşülmüştür. Toplantı sonucunda bir protokol hazırlanmış, belirtilen konularda işbirliği ağı oluşturmayı amaçlayan ve merkezi Orestiada'da (Kumçiftliği) bulunan, Türkiye, Yunanistan ve Bulgaristan'dan sınır illeri Edirne, Evros ve Haskova valilerinin katıldığı bir kurul oluşturulmasına karar verilmiştir.

25 Şubat 2003'te Orestiada'da (Kumçiftliği) ve daha sonra 15-16 Nisan 2004 tarihlerinde Aleksandropolis (Dedeoğaç) ve Orestiada'da (Kumçiftliği) toplantı düzenlenmiştir. Birlik tüzüğüne tartışıldığı bu toplantıda, 5 kişiden oluşan yürütme Kurulu'nun üyeleri seçilmiştir. Buna göre;

* İskeçe Valisi Başkan (Georgies Pavlidis),

* Edirne Valisi ve Smolyan Bölge Valisi Başkan Yardımcısı (Nusret Miroğlu-Petar Fidanov),

* Evros Valisi Danışman (Nikolaos Zambounidis),

* Haskova Valisi Sekreter (Rayna Yovcheva) olarak belirlenmiştir.

Yürütme Kurulu'nun, Orestiada'da (Kumçiftliği) oluşturduğu Merkez Büro'da her üç ülkeden temsilcilerin bulunmasına, bölge için ortak kalkınma planlarının hazırlanmasına ve hazırlanan projelerin Avrupa Birliği kurumlarına sunulması kararlaştırılmıştır. Oluşturulan işbirliği ağı ile, sınırda bulunan ve bu nedenle geri kalmış bölgelerin sorunlarının tespiti ve çözüm yolları saptanacak, doğal felaketlerde işbirliği ve ekonomik kalkınma konularında plan ve programlar hazırlanacak, bölge sorunlarının AB ve diğer kurumlara taşınması sağlanacaktır.

31 Ağustos 2004'te yine Orestiada'da (Kumçiftliği) düzenlenen toplantıya Bulgaristan'ın Smolyan Valisi, Yunanistan'ın Xanti (İskeçe) ve Evros Valileri, Edirne katılmışlardır. Toplantıda, Ağa üye her ilde, belirli konular üzerine odaklanmış toplantılar yapılmasına karar verilmiştir. Söz konusu toplantılar en geç 6

ay içinde gerçekleştirilecek ve toplantı tarihleri valilikler tarafından belirlenecektir; buna göre;

* Rodop Valiliği; Hayvan Hastalıkları ve Bulaşıcı Hastalıklar

* Kavala Valiliği; Sivrisinekle Mücadele (Seres Valiliği Sivrisinekle Mücadele Merkezi ile işbirliği yapılarak)

* Edirne Valiliği; Turizmin Karşılıklı Geliştirilmesi

* Evros Valiliği; Sivil Savunma

* Smolyan Valiliği; Eğitim Kurumları Arasında İşbirliği

Toplantıda, Ağın ortak yazışma dili olarak İngilizce kabul edilirken, ağın merkezi 27 Ekim 2004 tarihinde açılmıştır.

Yapılması kararlaştırılan toplantılar zinciri Edirne'den başlatılmıştır. 13 Aralık 2004 tarihinde Edirne'de “**Turizmin Karşılıklı Geliştirilmesi**” konulu toplantı yapılmış ve üye valiler ile turizm temsilcileri katılmıştır.

Toplantıda Türkiye tarafı aşağıdaki önerileri sunmuştur.

- 1- Sınır illerinde yaşayan halkların birbirlerini daha iyi tanıyabilmesi, güvenin ve dostluğun geliştirilmesi öngörülerek, üye sınır illeriyle ortak bir turistik web sitesi kurmak,
- 2- Turizm Eğitim seminerleri düzenlemek; yöre halkına, esnafa, sektör çalışanlarına yönelik insan ilişkileri, hijyen, pazarlama, işletme gibi mesleki bilgi ve becerileri artırmak, sürdürülebilir turizm bilincini oluşturmak amacıyla (HACCP, ISO9001 gibi Toplam Kalite Standartları) bir eğitim seminerleri dizisi organize etmek,

- 3- Edirne’de tarihi bir evi, bir Evros evi, bir Smolyan evine dönüştürmek; bunun karşılığında da diğer sınır illerinde bir Edirne evi kurularak halkların yaşam biçimlerinin daha iyi tanınmasını sağlamak,
- 4- Sınır illerinde turizmle ilgili üniversite, sektör temsilcileri, sivil toplum örgütleri ve valiliklerden oluşan bir turizm komitesi kurmak,
- 5- Turizm okullarındaki öğrenci-öğretmen değişim programını her üç ülkede uygulanan turizm eğitiminin, bilgi becerilerinin, deneyimlerinin paylaşılması amacıyla başlatmak,
- 6- Sınır illeri envanter çalışmaları yapıp turizm türlerine göre (spor, sağlık, kültür, dini gibi) ortak paket turları hazırlamak (günübirlik, haftasonu gibi),
- 7- Ortak bir coğrafyaya sahip sınır illerinde üretilen şarap, ekmek ve peynir ürünleri gibi konulu festivaller, bağbozumu turları düzenlemek, şarap turizmi turlarını geliştirmek,
- 8- Sınır illerinin Bulgarca, Yunanca ve Türkçe turistik broşürünü hazırlamak,
- 9- Karşılıklı restorasyon çalışmaları başlatmak; Örneğin: Cihan Pehlivanı Koca Yusuf Müzesi: Bulgaristan’ın Şumen kentinin Karalar köyünde bulunan ev, Cihan Pehlivan’ın doğduğu ve yaşadığı yapı olup, onarılarak Koca Yusuf Müzesi haline getirmek gibi,
- 10- Tarih ve arkeoloji alanında Türkiye, Bulgaristan ve Yunanistan’ı içine alan bir tur güzergahının hazırlanabilmesi için bölgede yaşamış tüm medeniyetlerin kalıntılarının tespiti, tescili ve envanteri hazırlanarak arkeolojik kazıların yapılması,

- 11- Yunanistan ve Bulgaristan'dan Edirne'ye gelen vatandaşların ve firmaların katılabileceği kültürel faaliyetlerin ve yerel ürünlerin de tanıtılabileceği açık ve kapalı fuar ve sergi alanı düzenlenmesi ile ilgili ortak proje oluşturulması,
- 12- Eko turizm faaliyetlerinin projelendirilmesi.

Bu proje ve faaliyetlerin kolaylıkla gerçekleştirilmesi için, Ağ'a üye valiliklerin, sınır illere geçişini kolaylaştırmak amacıyla gümrük işlemlerini azaltmak, vizenin kaldırılması konusunda girişimlerde bulunmak ve ortak kullanım amaçlı bir fon oluşturulmasına karar vermek gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Yaklaşık 50 önerinin dile getirildiği toplantıda aşağıdaki kararlar alınmıştır:

-10 Ocak 2005 tarihinden itibaren Ağın devamlı merkezi olan Orestiada'da (Kumçiftliği) Türkiye, Yunanistan ve Bulgaristan'dan devamlı bir temsilci bulunacaktır.

-Tüm ağ için bir WEB sitesi kurulacaktır.

-Turizm konusunda koordinasyon sağlanacak ve bu koordinasyonun Yunanistan ile yürütülecek olan INTERREG III/A kapsamında teklifler sunabilmesi sağlanacaktır.

-Mayıs ayında Yunanistan'ın Drama şehrinde 2 gün sürecek olan bir toplantı düzenlenecektir. Bu toplantı sırasında, yapılan teklifler ve hayata geçirilmeleri konusunda nihai karar açıklanacaktır.

-Bahsekonu Ağ'ın hukuki çerçevesi Şubat Ayı sonuna kadar belirlenecektir.

İkinci toplantı 17 Ocak 2005 tarihinde Evros ilinin Orestiada (Kum Çiftliği) şehrinde düzenlenmiştir. Toplantı konusunu Türkiye, Yunanistan ve Bulgaristan sınır valilikleri ağı kapsamında "**Doğal Afetlerden ve Diğer Afetlerden Korunma Yolları, Çevre ve Doğal Hayatın Korunması**" oluşturmuştur. Bu toplantıda

işbirliği öngörülen kritik bölgeler hakkında önemli bilgiler verilmiş, eksiklikler tespit edilip aşağıdaki kararlar alınmıştır:

-Ağın sınır bölgelerinde tehlike arz eden durumların kayda geçirilmesi. Bu kayıt, afete göre (çevre kirliliği, sel, sanayiden kaynaklanan tehlikeler) ve coğrafi bölge ve ilgili valiliklere göre (ortak hidrolojik göletler v.b.) olacaktır.

-İşbirliği türleri önleyici düzeyde, mücadele –durdurma düzeyinde ve masrafların telafisi düzeyinde olacaktır:

-İlgili konularda, konulara göre özel toplantılar düzenlenecektir.

-Üyelerin işbirliğine katılımını sağlamak, altyapı oluşturmak ve acil durumlara karşı ortak önlemler alınacaktır (Seddelerin yapımı gibi).

“Sivrisineklerle Mücadele” konusunda İpsala’da uzmanlar bazında bir toplantı yapılmasına karar verilmiş, söz konusu toplantı 26 Ocak 2005 tarihinde Evros Valiliği ve Edirne Valiliği uzmanlarınca gerçekleştirilmiştir.

18 Şubat 2005 tarihinde Yunanistan’ın Evros Vilayetinin başkenti olan Aleksandroupolis’de (Dedeağaç) yine Evros ve Edirne Valiliğinden uzmanların katılımıyla İpsala’da düzenlenen toplantının devamı niteliğinde bir toplantı düzenlenmiştir. Her iki toplantıda sivrisineklerle ortak mücadele konuları görüşülmüş ve ortak yapılabilecek çalışmalar tartışılmıştır.

31 Ağustos 2004 tarihinde alınan kararlar uyarınca, 21 Mart 2005 tarihinde Bulgaristan’ın Smolyan kentinde **“Üniversiteler Arası İşbirliği”** konulu toplantı düzenlenmiş, toplantıya valilerin yanı sıra, rektörler, rektör yardımcıları ve öğretim üyeleri de katılmıştır. Toplantıda, akademisyenlerin tekrar bir araya gelip daha başka tartışmalar yapmalarına, gelecek tartışmalar için gündem belirlenmesine ve işbirliğini koordine edecek sürekli bir komite kurmak amacıyla 2005 yılının Ekim ayında Yunanistan’ın Xanti (İskeçe) kentinde yeniden bir araya gelmesine karar verilmiştir.

Yine 2004 Ağustos kararları uyarınca, 3-4 Nisan 2005 tarihlerinde Yunanistan’ın Serres (Serez) vilayetinde **“Sivrisinek Kontrolü ve Kamu Sağlığının Korunması”** konulu bir toplantı yapılmıştır. Toplantıda, sivrisinekten doğacak

hastalıkların önlenmesi için gereken tedbirlerin alınmasına, jıt alanlarını gösteren haritaların çıkarılmasına, epidemik hastalıklarla birlikte mücadele edilmesine, sıtma kontrol önlemlerinin alınmasına, bölgelere göre sivrisinek dağılımının saptanmasına, her valiliğin kullandığı ilaçların belirtilmesine, alınan sonuçların valilikler ağına bildirilmesine, epidemik ve sıtma hastalıklarıyla ilgili sınırlara bilgi verilmesine ve INTERREG III/A kapsamında sivrisineklerle mücadele konusunda ortak projeler hazırlanmasına karar verilmiştir.

Bu konuda yapılacak çalışmaları takip etmek üzere üçlü bir komisyon kurulmasına da karar verilen toplantıda, Edirne ilinden Sıtma Birimi Sorumlusu komisyon üyesi olarak seçilmiştir.

“Egzotik hastalıklara vurgu yapmak suretiyle Hayvan Hastalıklarının Önleme ve Hayvan Hastalıklarıyla Mücadele” konulu toplantı 11 Nisan 2005’de gerçekleştirildi.

Üç ülkenin sınır valiliklerinden temsilcilerin katıldığı toplantıda valiliklerden gelen konuyla ilgili uzman ve daire sorumluları geldikleri illerdeki durumu ve hayvan hastalıklarıyla mücadeleyi anlatmıştır. Yapılan bilgi alış-verişinin ardından konuyla ilgili sınır valilikleri arasında ne tür bir işbirliği yapılabileceği tartışılmış ve toplantı sonucunda her valiliği temsilen bir uzmanın içinde bulunduğu üçlü komisyonun önerileri dikkate alınarak ülkelerin giriş-çıkış noktalarına dezenfektasyon ünitelerinin kurulmasının da bulunduğu bir sonuç bildirisi ilan edilmiştir.

26 Mayıs 2005 tarihinde Yunanistan’ın Orestiada (Kumçiftliği) kentinde Edirne ve Evros Vali Yardımcıları, Turizm Müdürlüğü yetkilileri ve çeşitli otel sahipleri ve turizm acentalarının katılımıyla Turizm toplantısı düzenlenmiştir. Toplantıda tanıtım konusunda yeni gelişmelerin uygulanması, broşür hazırlanması, AB fonlarından ortak projeler yapılması gerekliliği vurgulanmış, Orestiada’da (Kumçiftliği) bulunan otel sahiplerinin teknik bilgilerini paylaşabilecekleri bir seminer düzenlemeye hazır oldukları belirtilmiştir. INTERREG III/A Programı iki

ülke arasında başladığı taktirde Program kapsamında ortak projeler hazırlanmasının turizmin gelişmesi için önemli olduğu vurgulanmıştır.

8 Temmuz ve 26 Temmuz 2005 tarihlerinde İpsala'da, Yunanistan Evros Valiliği ve Edirne Valiliği'nden uzmanların katılımıyla “**Sivrisinekle Mücadele**” konulu toplantılar düzenlenmiştir. Mücadele kapsamında gerek Evros ili gerekse Edirne ili sınırları içinde uygulanan politika ve yöntemler, karşılıklı olarak tartışılmış, uygulanan ilaç ve materyaller ile larva ilaçlamasında aynı tekniklerin kullanıldığı belirtilmiştir. Larva mücadelesine Yunanistan tarafında 10 Nisan'da, Edirne'de 7 Nisan'da başladığının aktarıldığı toplantıda, Yunanistan tarafında kapalı alan ve ULV benzeri ergin mücadelesi yapılmadığı belirtilmiştir. 2005 yılında ülkemiz tarafından yapılan ilaçlamalar ve mücadele şekli anlatılarak ULV aracı ile yapılan ergin mücadelesi Yunanistan heyetine gösterilmiştir. Heyetler, larva mücadelesinin uygulandığı alanları dolaşarak gerekli kontroller ve su numuneleri almıştır. Bu toplantının devamı niteliğindeki bir toplantı da yine Türk ve Yunan uzman heyetlerinin katılımıyla 26 Temmuz 2005 tarihinde Yunanistan'ın Evros Valiliği'nde yapılmıştır.

Sınır Valilikleri Sınır Ötesi İşbirliği Ağı Başkanı Xanthi (İskeçe) Valisi Georgios Pavlidis'in daveti üzerine 26 Eylül 2005 tarihinde Orestiada (Kumçiftliği) Merkez Büro'da bir toplantı düzenlenmiş, toplantıda Valilikler Ağı'nın işleyişi ve gelecek dönem çalışmaları konusunda kararlar alınmıştır. Edirne Valiliği Merkez Büro'ya geçen Ocak ayında bir görevli atanmıştır ve ilgili kişi görevine devam etmektedir. Edirne tarafında Ağ ile ilgili irtibatı, Avrupa Birliği Eşgüdüm Merkezi sağlamaktadır.

Valilikler Ağı 21 Ekim 2005 tarihinde Yunanistan'ın Didimotiho (Dimetoka) şehrinde “**Kuş Gribi**” konulu bir toplantı düzenlenmiş, her iki ülkeden katılan uzmanlar Türkiye'de ve illerimizde alınan önlemler konusunda bilgi vermişlerdir. Toplantı sonunda, gelecekteki olası krizlerin yönetimi için özel bir merkezin kurulması, kuş gribi görülmesi durumunda bu merkezin faaliyete geçmesi ve her bir ülkenin Veterinerlik ve Sağlık bölümlerinin yöneticilerinin işbirliği için çağrılması kararları alınmıştır.

Yine 09 Kasım 2005 tarihinde Doğu Makedonya-Trakya Bölgesi Genel Sekreterliği ile Valilikleri Ağı tarafından ortaklaşa olarak Xanti (İskeçe) “**Kuş Gribi**” konulu toplantı düzenlemiştir. Bu toplantıda hastalıkla ilgili alınması gereken önlemler ve korunma yöntemleri, virüsün insana bulaşma riskleri görüşülmüştür.

Yine Sınır Valilikleri Sınır Ötesi İşbirliği Ağı'nın koordinasyonu ile Bulgaristan'ın Haskovo İlinde, 6-7 Aralık 2005 tarihlerinde Bulgaristan'dan Haskovo Valisi, Burgas ve Yambol Vali Yardımcıları, Yunanistan'dan Evros Vali Yardımcısı, Türkiye'den de Edirne Valisi Nusret MİROĞLU ve Kırklareli Vali Vekili ve ilgili vilayetlerden Teknik Heyetlerin katılımıyla “**Sivil Savunma Alanında Sınır Ötesi İşbirliği**” konulu toplantı düzenlenmiştir.

Doğal afet ve teknolojik kazalar durumunda birlikte nasıl çözüme ulaşılabileceğinin tartışıldığı toplantıda üç ülkenin koordineli olmasının büyük önem arz ettiği vurgulanmıştır.

Edirne İli'nin Bulgaristan-Türkiye Sınır Ötesi İşbirliği Programı'nın “Doğal Afetlerde İşbirliği” Tedbirine yönelik 2006 programlaması için hazırlanmış olduğu “Edirne ve Kırklareli İllerinde Kriz Merkezinin Kurulması” projesi, Bulgaristan tarafıyla görüşülmüş, yapılan değerlendirmeler sonucunda fikir birliğine varılmış ve Bulgaristan tarafı ilgili projeye destek mektubunu sunmuştur.

Doğal ya da teknolojik afetler durumunda olduğu kadar, öncesinde ve sonrasında da ortak çalışmayı öngören proje, iki ülke arasında bu gibi durumlarda yaşanacak olan kaybı en aza indirmeyi amaçlamaktadır.

V. IV. KISIM: PROGRAMLARIN UYGULANIŞINDAN ÇIKARILAN DERSLER VE ÖNERİLER

Bulgaristan-Türkiye Sınır Ötesi İşbirliği Programı'nın uygulama alanlarının Türkiye'den Edirne ve Kırklareli İlleri ile Bulgaristan'dan Haskova, Burgaz ve Yambol olduğunu daha önceden ifade etmiştik. Bu bağlamda 2003 yılı bütçesinden yapılmış olan Ortak Küçük Projeler Fonu Teklif Çağrısı hazırlıkları ile sunulan ve kabul edilen projelerin uygulamalarından verilecek örneklerin Bulgaristan Türkiye Sınır Ötesi İşbirliği Programı'nın uygulamada kendini nasıl buluyor sorusuna cevap verebilmek için yararlı olacağını düşünmekteyiz.

Bu tez çalışmasını hazırlayan kişi Edirne Valiliği Avrupa Birliği Eşgüdüm Merkezi Sorumlusu olarak çalıştığı için Edirne İli verileri kesin kabul edilecektir; zira Kırklareli İli verilerinin tümüne ulaşamamıştır. Bu yüzden Çalışma, bu anlamda belli bir sınırlama taşımaktadır.

26 Ekim 2004-3 Ocak 2005 tarihleri arasında Sözleşme Makamı Merkezi Finans ve İhale Birimi tarafından yapılan I. Teklif Çağrısı kapsamında Edirne İlinden 11 proje hazırlanarak Sözleşme Makamı'na sunulmuş, 2 proje hibe almaya hak kazanmış olup, Kırklareli ilinden 7 proje hibe kazanmıştır. Hibe kazanan projeler şöyledir:

Tablo 1: 2003 Yılı I. Teklif Çağrısı'nın Türk Tarafı Sonuçları

FAYDALANICI ADI (Proje Sahibi)	ŞEHİR	PROJE ADI	ORTAK/ORTAKLAR	PROJENİN UYGULANACAĞI ŞEHİR/ŞEHİRLER	PROJE SÜRESİ (AY)	HİBE MİKTARI (Euro)
Edirne Genç İşadamları Derneği	Edirne	Türk Bulgar Turizm ve Kültür Değişim ve Gelişim Merkezi	Yambol Bölgesel Kalkınma ve Yatırım Kuruluşu	Edirne-Yambol	12	88.702,34
Kırklareli Ticaret Borsası	Kırklareli	"Or-ta-k" Organik Tarımsal Kalkınma Projesi	Yambol Ticaret ve Sanayi Odası	Kırklareli-Yambol	9	51.201,90
Kırklareli Ziraat Odası Başkanlığı	Kırklareli	Dev Tarla Projesi	Yeşil Burgas Vakfı	Kırklareli-Burgas	5	64.855,80
Kavaklı Belediye Başkanlığı	Kırklareli	Ortak Mirasın Gölgeleleri Projesi	Burgas, Malko Tarnova Belediye Başkanlığı	Kırklareli-Burgas	9	43.574,96
Alpullu Belde Belediye Başkanlığı	Kırklareli	Alpullu Kameno Belediyesi Kültürel İşbirliği Projesi	Burgas Kameno Belediyesi	Kırklareli-Burgas	7	45.453,40
Kırklareli Ticaret ve Sanayi Odası	Kırklareli	Kırklareli & Burgas Ticari Kapasitesinin Artırılması Projesi	Burgas Ticaret ve Sanayi Odası	Kırklareli-Burgas	9	45.706,82

FAYDALANICI ADI (Proje Sahibi)	ŞEHİR	PROJE ADI	ORTAK/ORTAKLAR	PROJENİN UYGULANACAĞI ŞEHİR/ŞEHİRLER	PROJE SÜRESİ (AY)	HİBE MİKTARI (Euro)
Edirne Ticaret ve Sanayi Odası	Edirne	Türkiye Bulgaristan Sınır Ötesi Bilgi Köprüsü	Yambol Ticaret ve Sanayi Odası	Edirne-Yambol	10	31.164,98
Kırklareli Tabip Odası	Kırklareli	Sağlık Çalışanlarının Mesleki Gelişim Projesi	Burgas Malko Tarnova Belediyesi	Kırklareli-Burgas	12	27.948,00
Kırklareli İğneada Belediye Başkanlığı	Kırklareli	Kırklareli ve Burgas İlleri Turistik Ev Pansiyonculuğu ve Küçük Aile İşletmeciliği Projesi	Burgas Bölgesel Turist Derneği	Kırklareli-Burgas	12	57.582,00

Daha önceden de belirttiğimiz gibi Edirne İli projeleri ayrıntılı olarak değerlendirilecektir.

Edirne Genç İşadamları Derneği'nin hazırlamış olduğu Türk Bulgar Turizm ve Kültür Değişim ve Gelişim Merkezi adlı proje vereceğimiz ilk örnektir.

Edirne Genç İşadamları Derneği (EGIAD) sınır bölgesinde bulunan turizm potansiyellerinin daha iyi değerlendirilerek turizm sektörünün bölge ekonomisine olan katkısının artırılması ve bölgedeki iktisadi koşulların iyileştirilmesi için bu projeyi geliştirmiştir. Proje hedef grupları, Türkiye ve Bulgaristan'daki turizm sektör temsilcileri, tur acenteleri, oteller ve yerel esnaf olup, proje kapsamında oluşturulan "Türk Bulgar Turizm ve Kültür Değişim ve Gelişim Merkezi" içerisinde yeni ürün ve hizmet geliştirme çalışmaları, pazarlama ve satış araştırmaları, pazar araştırmaları, alternatif pazarlama yöntemlerinin geliştirilmesi çalışmaları, Türkiye ve Bulgaristan'da yer alan firmaların karşılıklı işbirliğinin sağlanması, bu yolla ortak turizm ürünlerinin geliştirilmesi ve bölgenin geleceğini oluşturan gençler arasında karşılıklı kültürleri öğrenme konusunda gerekli donanımları kazanmaları hedeflenmiştir.

Proje sonucunda bölgenin daha fazla tanıtılması, turizm sektörünün canlandırılması ve ekonomik hareketlilik kazandırılması hedeflenmiştir. Proje, sınırın her iki yakasında yapılan faaliyetler aracılığı ile sektör temsilcileri arasında iş birliğinin artırılmasını amaçlamıştır.

Projenin hedefleri şunlardır:

- Proje ile sınır ötesi ortak turizm sektörü, ürün geliştirme (doğa turizmi, spor turizmi, kültürel geziler, bilimsel geziler, av turizmi, deniz turizmi) faaliyetleri ile ölçek ekonomisinin avantajlarının daha iyi kullanılması,
- Bölge halkının turizm konusunda duyarlılığının artırılması,
- Bölgedeki turistik kaynakların ve ilgili kurumların mevcut durumunun tespit edilmesi ve geliştirilmesine katkıda bulunulması,

- Bölgenin kültürel ve tarihi değerlerinin daha iyi pazarlanması ve bunun için stratejiler geliştirilmesi,
- Kültürel ve tarihi değerlerin koruma bilincinin geliştirilmesi,
- Gençlerin her iki tarafın kültürel ve turistik özelliklerini tanımlarının sağlanması,
- İlgi duyan gençlerin turizm sektörüne nitelikli eleman olarak istihdam edilebilmeleri için gerekli ortamın sağlanması,
- Bölgenin en önemli rekabet avantajı olan turizm sektörünün gelişimi için Türkiye ve Bulgaristan başta olmak üzere paydaşlar arasında sınır ötesi işbirliği imkanlarının geliştirilmesi,
- Bölgenin öncelikli turist hedef kitlelerinin belirlenmesi ve bu kitlelere uygun ürün geliştirme, tanıtım ve pazarlama aktivitelerinin geliştirilmesi,
- Turizm sektöründe özel sektör - devlet ve sivil inisiyatifler işbirliğinin tesis edilmesi,

olarak belirlenmiştir. Proje kapsamında kurulan www.trakyatouring.org adresinde de proje çıktıları bulunmaktadır.

Edirne Ticaret ve Sanayi Odası (ETSO) tarafından hazırlanan Türkiye Bulgaristan Sınır Ötesi Bilgi Köprüsü projesinin amacı; sınırın her iki tarafındaki bölgeleri tanıtmak amacıyla yapılacak olan birer konferans ve hazırlanacak olan web portalı sayesinde gerek kamu, gerek sivil toplum, gerekse ticari kuruluşların birbiriyle iletişimini artırmak, karşılaştıkları ortak problemler konusunda daha hızlı ve sağlıklı çözüm üretme olanağı kazandırmak, web portalında yer alacak olan bölgedeki mal ve hizmet arz ve taleplerinin bölgelerdeki ticari kuruluşlar tarafından değerlendirilmesi ile sınır ötesi ticareti artırmaktır.

Projenin belirtilen amaçlara ulaşması için her iki bölgede diğer bölgeyi tanıtan konferanslar düzenlenmiş, bölge ile ilgili sosyal, ekonomik, kültürel, coğrafik anlamda kapsamlı düzeyde bilgilerin yer aldığı, her iki bölgenin birbiriyle ilgili genel ve güncel bilgilerine Türkçe, Bulgarca ve İngilizce ulaşabildiği ve periyodik olarak

güncellenen web portalı hazırlanarak www.edirne-yambol.org adresinde yayına başlamıştır.

Bu bölümde aynı Teklif Çağrısı'nın Bulgar tarafından hibe kazanan projelerinden ve proje ortağı olan Türk kurumlarının görüşlerinden bahsetmek istiyoruz.

Tablo 2: 2003 Yılı I. Teklif Çağrısı'nın Bulgar Tarafı Sonuçları

FAYDALANICI ADI (Proje Sahibi)	ŞEHİR	PROJE ADI	ORTAK/ORTAKLAR	PROJENİN UYGULANACAĞI ŞEHİR/ŞEHİRLER	PROJE SÜRESİ (AY)	HİBE MİKTARI (Euro)
Yambol Ticaret ve Sanayi Odası	Yambol	Bulgaristan Türkiye Arasında İş Ortaklığı Forumu Oluşturmak.	Edirne Ticaret ve Sanayi Odası	Yambol-Edirne	11	29.342,00
Haskovo Hidro Meteoroloji Gözlemevi	Haskova	Meriç nehri havzasındaki taşkınlar: risk analizleri ve değerlendirme, taşkın etkisini azaltmak için bilgi kaynaklarının harekete geçirilmesi	DSI XI. Bölge Müdürlüğü	Haskova-Edirne	11	51.028,00
Yambol Belediyesi Çocuk Kompleksi	Yambol	Balkanlar boyunca çocukların treniyle	HOTEAD (Halk Oyunları, Tiyatro, Gençlik, Eğitim ve Araştırma Derneği)	Yambol-Edirne	11	38.511,00
Ağaç işleri ve Yapımı İçin Meslek Okulu	Haskova	Farklı ve benzer-Avrupa'da birlikte	Bilinmemekte	Haskova-Kırklareli	11	16.308,00
Maritza Bölgesel Belediyeler Birliği	Haskova	Kurumsal kapasite ve yerel bölgesel seviye kurabilmek için sınır ötesi okullarda yerel demokrasi	Meriç Belediyeler Birliği	Haskova-Edirne	11	50.190,00

FAYDALANICI ADI (Proje Sahibi)	ŞEHİR	PROJE ADI	ORTAK/ORTAKLAR	PROJENİN UYGULANACAĞI ŞEHİR/ŞEHİRLER	PROJE SÜRESİ (AY)	HİBE MİKTARI (Euro)
Haskova Ticaret ve Sanayi Odası	Haskova	Trakya Bölgesel Bulgar-Türk iş konseyi	ETSO (Edirne Ticaret ve Sanayi Odası)	Haskova-Edirne	11	31.240,00
Yambol Teknik Koleji	Yambol	Yambol ve Edirne'deki teknik liseler arasında işbirliğinin başlatılması	Trakya Üniversitesi Edirne Meslek Yüksekokulu	Yambol-Edirne	11	27.840,00
Yambol "N.I.Vaptzarov" İş Makinaları ve Motorlu Araçlar Teknolojileri Meslek Lisesi	Yambol	Meslek eğitimi ve ulaşım konusunda sınırın her iki tarafından eğitim modellerinin ve teknolojilerinin değişimi	Edirne Meslek Eğitim Merkezi	Yambol-Edirne	10	26.213,00
Haskova Bölgesel Kalkınma ve İşbirliği Derneği	Haskova	İki farklı kültürün tarihi ve elsanatları	TÜKD (Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği)	Haskova-Edirne	11	37.801,00
Burgaz Ticaret ve Sanayi Odası	Burgaz	Sınırlar Olmadan İş	Kırklareli Ticaret ve Sanayi Odası	Burgaz-Kırklareli	9	29.190,00
Svilengrad Belediyesi	Svilengrad	Trakya'nın kalbinden renk, koku ve ses	Uzunköprü Belediyesi	Svilengrad-Edirne	8	40.510,00

Burada belirtmek isteriz ki kurulmak istenen ortaklıklar sadece bu kadar değildir; yukarıdaki liste kabul edilen ortaklıkları göstermektedir. Proje uygulamaları esnasında ortak olan kurumların bazı sorunlarla karşılaştıkları bilinmektedir. Bu sorunların başında vize problemi bulunmaktadır. Bulgaristan Cumhuriyeti Edirne Başkonsolosluğu, proje kapsamında Bulgaristan'a gitmek isteyen Türk ortaklara veya proje sahiplerine normal olarak vize uygulamıştır. Başkonsolosluğun proje ortaklarına ve sahiplerine yardımcı olmak için vize masrafı olarak alınabilecek asgari miktarı aldığı bilinmektedir. Bazen Başkonsolosluğun birden fazla giriş çıkış yapacak proje personeline her defasında tek girişli vize verdiği de bilinmektedir. Buradaki asıl sorunun vize prosedüründen değil, proje bütçesine vize masrafları için ayrı bir kalem ayrılmamış olmasından kaynaklandığı tahmin edilmektedir. Proje sahiplerine vize masraflarını proje bütçesinden karşılamaları için hak tanınmış olmasına rağmen bunu proje hazırlama esnasında düşünemeyen başvuru sahipleri veya ortakları, projenin uygulanmasında bu sorun ile karşı karşıya kalmaktadırlar.

Diğer bir sorun ise, proje sahipleri ile ortakları arasında tam bir koordinasyonun bulunmamasıdır. Türk ortaklardan bazılarının ortak oldukları projeyi görme istekleri, proje sahipleri tarafından olumlu değerlendirilmemiş, ısrarlı tavırlarının üzerine projeleri temin ettikleri söylenmiştir. Projelerin hazırlanması sürecinde, tarafların birbirlerine proje bütçesi hakkında fikirlerini sormamaları da uygulamalarda aksaklıklara yol açmıştır. Bütçeye konduğu taktirde uygun maliyet olarak sınıflandırılan harcamalar, koordinasyon eksikliği sebebiyle projede öngörülmemiş ve kimi proje sahiplerine veya ortaklarına ekstra maliyet olarak dönmüştür.

Sırası gelmişken değişik bir örnek vermek istiyoruz. Türk proje ortakları bir etkinlik için Bulgaristan'ın Yambol kentine gitmişler ve kendilerine konaklama için gösterilen otelin standartlarını beğenmedikleri için değiştirilmesini talep etmişlerdir. Bulgar proje sahibi bu talep karşısında tarafımızca oldukça garip karşılanan bir cevap vermişlerdir. Bu talebin mümkün olmadığını, çünkü bahse konu otelin Avrupa Komisyonu Bulgaristan Delegasyonu tarafından onaylanan projelerinde yer aldığını ve dolayısıyla o otelde konaklamanın onaylandığını söylemişlerdir. Bu yanlış bir

ifadedir çünkü hazırlanan ve onaylanan proje bütçelerinde konaklama yapılacak otelin adının yazılmaması kural gereğidir. Bütçede otel adı değil, otelde kaç kişinin kalacağı, kişi başı ve toplam maliyetin ne olacağı tahmini olarak yazılmaktadır. Önemli olan, bütçe kalemleri için onaylanmış miktarın AB tarafından finanse edileceğinin bilinmesidir ki bütçeler tahmini bütçe (**estimated budget**) esasına göre hazırlanmaktadır. Proje uygulamaları sonucunda uzmanlar tarafından yapılacak incelemelerde uzmanların dikkat ettiği nokta, bütçe kalemi için ayrılmış toplam miktarın aşıp aşılmadığı ve harcamaların uygun maliyet olup olmadığıdır. Dolayısıyla Bulgar proje sahibinin iddia ettiği durum yanlıştır. Bu yanlışlık başka yanlış anlaşılmalarda doğurmaktadır. İlk defa bir AB projesinde ortak olarak yer alan kişiler, gerçekten iddia edilen durumun olduğunu zannedeceklerdir. Aynı zamanda unutulmamalıdır ki, AB, finansmanını sağladığı bir projenin, kötü şartlarda uygulanmasını da istememektedir.

Kurulan ortaklıklarla olumlu sonuçlar da elde edilmiştir. Bu sonuçlar her bir proje için proje özelinde gerçekleşse bile genelleştirilebilecek sonuçlar bulunmaktadır. Tarafların bazıları ilk defa uygulanan projelerle tanışmışlardır. Proje uygulamalarının sonunda ilişkilerinin devam ettiği, benzer ya da farklı ortaklıklar kurmak için iyi niyet taşıdıkları bilinmektedir. Ekonomik kalkınma hedefi çerçevesinde gerçekleştirilen projelerde, projede yer alan kişilerin veya hedef gruplarının, bölgenin ekonomik potansiyeli hakkında bilgi edindiği, bakış açılarının değiştiği gözlenmekte olup karşılıklı iş yapma imkanlarını yaratmaya çalıştıkları bilinmektedir. Mesela, Haskova Ticaret ve Sanayi Odası ile Edirne Ticaret ve Sanayi Odası arasında gerçekleştirilen proje ile bir İş Konseyi kurulmuştur. Bu Konsey, proje uygulaması son bulmuş olmasına rağmen resmi temaslarına devam etmekte, bölgenin ekonomik gelişiminin önünde bulunan sıkıntıları aşmak için çalışmaktadır.

Bulgaristan-Türkiye Sınır Ötesi İşbirliği Programı'nın İnsandan İnsana Faaliyetler Tedbiri'ne yönelik açılan ve pilot olma özelliği taşıyan 2003 Ortak Küçük Projeler Fonu, her iki ülke arasında ilk defa uygulandığı için proje hazırlama ve uygulama süreçlerinde doğal olarak bazı aksaklıklar, bilgi eksikliği ve yanlış anlamalar yaşanmıştır.

26 Ekim 2004-3 Ocak 2005 tarihleri arasında yapılan Teklif Çağrısı kapsamında Edirne ve Kırklareli illerinde Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) yetkililerinin katıldığı bir günlük Bilgilendirme Toplantısı yapılarak Program ve Fon anlatılmıştır. Daha sonra yine her iki ilde de üç günlük eğitim semineri verilmiştir. DPT Bilgilendirme Toplantısına ve Eğitim Seminerine katılacak olan kurumlara davetin, kendisinin işi ihale ettiği firma tarafından yapılacağını ifade etmiş olmasına rağmen firmanın işi yapmayışından dolayı ABEM çalışanları son anda telefonla davet yapmak zorunda kalmışlardır. Ancak yine de yüksek bir katılım sağlanmıştır. Hem Program'ın ilk defa uygulanıyor olmasından hem de ABEM'in yeni kurulmasından sebeple tam olarak tanınmamasından dolayı bazı ortaklıkların eksik kurulduğu daha sonradan anlaşılmıştır.

Teklif Çağrısı her iki tarafta aynı tarihlerde açılmış ve kapatılmıştır. Ayrıca yayımlanan tüm belgeler de aynı olup Türkçe, Bulgarca, İngilizce yayımlanmıştır. Ortaklık kurulurken belgelerin İngilizce versiyonlarının imzalanması istenmektedir. Oysa Türk ortaklardan bazılarının Bulgarca belgelere imza attıkları, hatta bazılarının imzaladıkları belgelerinin Türkçe versiyonları-Türk tarafında yapılan Teklif Çağrısı'na uygun olarak- mevcut olmasına rağmen ayrıca Türkçe'ye tercümesi yaptıkları/yaptırdıkları görülmüştür. Bu gereksizlik yanlış tercümelemlerin yapılmasına ve dolayısıyla maddi kayıplara yol açmıştır. Yanı sıra, bazı Türk ortakların nasıl bir projeye ortak olduklarını dahi bilmedikleri öğrenilmiştir. Ortak Küçük Projeler Fonu Türkiye'de DPT Müsteşarlığı koordinasyonunda yürütülmekte olup Bulgaristan'da Bölgesel Kalkınma ve İskan Bakanlığı sorumluluğu altındadır. "Ortaklık Beyannamesi" adlı belgede, Bulgar tarafında yapılan Teklif Çağrısı'nda bu Bakanlığın, Türk tarafından yapılan Çağrı'da ise DPT Müsteşarlığı'nın adı yazmaktadır ki bir Türk ortağın, kurduğu ortaklığı bu Bakanlık ile yaptığını zannettiği yapılan incelemelerde anlaşılmıştır. Gerek olmamasına rağmen, ortaklık kurduklarını beyan eder başka belgelerin imzalandığı görülmüştür.

Edirne Valiliği Avrupa Birliği Eşgüdüm Merkezi (ABEM), Program'ın Edirne İli yürütücü, uygulayıcı, izleyici ve değerlendirici kurumu olarak görev

yaptığı için Ortak Küçük Projeler Fonu kapsamında proje hazırlayamamaktadır. Oysa birçok kurumun Merkez'i proje hazırlama kurumu olarak gördükleri gözlenmiş, hatta proje fikrine sahip kişilerin Merkez'e gelerek kendileri adına proje hazırlanmasını istedikleri de görülmüştür. Bazı proje sahiplerinin hazırladıkları projenin doğru olup olmadığı ya da nasıl olduğu konusunda görüş almak için projelerini Merkez'e getirmelerine de rastlanmıştır. Oysa ABEM, projelerin Merkezi Finans ve İhale Birimi'ne teslim edilmeden önce, kendisine gelen proje belgelerinde herhangi bir eksik evrak bulunup bulunmadığını kontrol etmekte, fakat daha ayrıntılı bir incelemenin AB rekabet ve şeffaflık kurallarına ters düştüğünü de bilmektedir.

Proje hazırlamak isteyen kurumların, bir diğer sıkıntısı ise, destekleyici belgelerin oldukça fazla ve maliyetinin yüklü olmasıdır. Sivil Toplum Kuruluşları (STK) üyelerinin aidatları ile ayakta kalmaya çalışmaktadırlar. Ancak Tüzük'ün, imza sirkülerinin ve diğer belgelerin, hem Türkçe hem de İngilizce istenmesinden dolayı bir çok STK proje hazırlamaktan vazgeçmektedirler. Bu maliyetleri göze alıp da proje hazırlayan ve projesi kabul edilen proje sahibini daha fazla masraf beklemektedir; zira istenilen tüm belgelerin yeminli tercüman tarafından çevrilmesi ve noter tasitiği gerekmektedir. Edinilen tecrübeler göstermektedir ki açıklanmaya çalışılan masraflar günümüz şartları ile 2.000 YTL gibi bir tutarı bulmaktadır.

Ortak Küçük Projeler Fonu'nun (OKPF) 2004 Yılı bütçeli II. Teklif Çağrısı 3 Nisan-2 Haziran 2005 tarihleri arasında her iki tarafta da aynı anda yapılmıştır. Teklif Çağrısı kapsamında Türkiye tarafı için kullanılabilir temsil toplam tutar, 465,000 Euro olarak açıklanmıştır. 2003 Yılı bütçeli I. Teklif Çağrısı'ndan farklı olarak her bir projeye ilişkin verilebilecek olan hibe tutarları minimum 10,000 Euro ve maksimum 50,000 Euro olmuştur. Proje öncelik konuları da bir önceki Teklif Çağrısı'na nazaran azaltılmıştır:

- Ekonomik Kalkınma-sınır bölgesinin ekonomik temelini güçlendirecek projelere odaklanma;
- Turizm-bölgede turizmin gelişmesine yönelik bir dizi küçük ölçekli proje;

- Kültür Alışverişi-kültürel mirasın öneminin vurgulanması ve uzun dönemli işbirliği kurulması;
- Kurumsal Kapasite Oluşturulması-kurumlar arası etkileşimin güçlendirilmesine ve yerel ve bölgesel düzeyde kamu idareleri ve diğer kurumlarda kurumsal yapıların kapasitesinin geliştirilmesine yönelik planlar.

Programın Edirne İli yürütme, uygulama, izleme ve değerlendirme görevlerini üstlenen kurumun Edirne Valiliği Avrupa Birliği Eşgüdüm Merkezi olduğunu daha önceden ifade etmiştik. II. Teklif ağrısı yapıldıktan sonra DPT ve Merkezi Finans ve İhale Birimi'nden (MFİB) uzmanların katılımıyla 13 Nisan 2006 günü bir günlük Bilgilendirme Günü yapılmıştır. 20-22 Nisan 2006 tarihlerinde ise uygun proje hazırlama konusunda eğitim verilmiştir. Edirne ilinden sunulan 9 projeden 5 tanesi hibelenilmek üzere seçilmiştir. Kırklareli ilinden ise 8 proje hibe almaya hak kazanmıştır. Projeler ve detaylı bilgileri aşağıda verilmiştir.

Tablo 3: 2004 Yılı II. Teklif Çağrısı'nın Türk Tarafı Sonuçları

FAYDALANICI ADI (Proje Sahibi)	ŞEHİR	PROJE ADI	ORTAK/ORTAKLAR	PROJENİN UYGULANACAĞI ŞEHİR/ŞEHİRLER	PROJE SÜRESİ (AY)	HİBE MİKTARI (Euro)
Kırklareli Ziraat Odası Başkanlığı	Kırklareli	Bil Gör Yap Projesi	Yeşil Burgas Vakfı	Kırklareli-Burgas	8	41.122,00
Edirne Genç İş Adamları Derneği	Edirne	Turizm Sektörünün Gelişimi için Ara Eleman ve Girişimci Yetiştirme Programı	Bölgesel Kalkınma ve Yatırım Ajansı	Edirne, Burgas, Yambol	7	50.675,20
S.S. Alpullu Pancar Ekicileri Kooperatifi	Kırklareli	Modern Meyvecilik Projesi	Bulgaristan Burgas Ziraat Odası	Kırklareli- Burgas	6	33.957,56
Kırklareli Belediye Başkanlığı	Kırklareli	Sınır Bölgesi Gelişim Girişimi Projesi	1. Sivil Toplum Örgütleri Geliştirme Merkezi 2.Burgas Belediyesi 3.Lüleburgaz Belediyesi 4.Babaeski Belediyesi 5.İğneada Belediyesi 6.İnce Belediyesi	Kırklareli	9	53.043,45
Kofçaz Belediye Başkanlığı	Kırklareli	Sınır Ötesi İllerinde Organik Tarımın Özendirilmesi Projesi	Boljarovo Belediye Başkanlığı	Kırklareli-Yambol	8	35.245,80

FAYDALANICI ADI (Proje Sahibi)	ŞEHİR	PROJE ADI	ORTAK/ORTAKLAR	PROJENİN UYGULANACAĞI ŞEHİR/ŞEHİRLER	PROJE SÜRESİ (AY)	HİBE MİKTARI (Euro)
Üsküp Belediye Başkanlığı	Kırklareli	Avrupa İçin Sınır Ötesi Yaz Okulu	Madjarovo Belediye Başkanlığı	Kırklareli- Haskovo	7	51.693,84
Pınarhisar Belediye Başkanlığı	Kırklareli	Türk-Bulgar Kültürel Miras Ağı (KültürNet)	Tsarevo Belediye Başkanlığı	Kırklareli-Burgas	12	41.066,60
Edirne Esnaf ve Sanatkarları Odaları Birliği	Edirne	Sınır İllerinde Esnaf ve Sanatkarın Teşviki	Burgas Bölgesi Sanatkarlar Odası Birliği	Edirne-Burgas	7	30.563,01
Babaeski Esnaf ve Sanatkarlar Odası	Kırklareli	Türkiye – Bulgaristan Sınır Ötesi Esnaf ve Sanatkarları İşbirliği Platformu (SESIP) Projesi	Yambol Bölgesel Sanatkarlar Odası	Kırklareli-Yambol	12	29.243,10
Edirne Roman Kültürünü Araştırma, Geliştirme, Yardımlaşma Ve Dayanışma Derneği	Edirne	Roman Halk Müzikleriyle Sınırların Ötesinde Kültürel İşbirliği	Kırklareli Roman Kültürünü Koruma, Kalkındırma ve Dayanışma Derneği; Haskovo Birleşik Roman Birliği	Edirne, Kırklareli, Haskovo, Istanbul	10	42.580,00

FAYDALANICI ADI (Proje Sahibi)	ŞEHİR	PROJE ADI	ORTAK/ORTAKLAR	PROJENİN UYGULANACAĞI ŞEHİR/ŞEHİRLER	PROJE SÜRESİ (AY)	HİBE MİKTARI (Euro)
Anadolu Folklor Vakfı Edirne Grup Başkanlığı	Edirne	Feleğin Çemberi Döndüğünde	"Saglasie" Toplum Merkezi Yambol	Edirne	12	45.194,33
Kırklareli Esnaf ve Sanatkarları Odaları Birliği	Kırklareli	Kırklareli-Burgas Ticaret Ağları Karavanı Projesi	Burgas Bölgesel Sanatkarlar Kabinesi	Kırklareli	11	51499,95
M.E.B. Merkez İlköğretim Okulu Edirne	Edirne	Serhat Kardeşliği	"Petko Rachov Slaveykov" İlköğretim Okulu	Edirne-Yambol	8	16.978,86

Edirne İlinde ikamet eden başvuru sahiplerinin projelerini incelediğimizde Kültür Alışverişi başlıklı öncelik konusundan 3 projenin, Turizm ve Ekonomik Kalkınma konularından 1'er projenin hibe almaya hak kazandığını görmekteyiz. Edirne İlinin durumunu I. Teklif Çağrısı ile karşılaştırdığımızda II. Teklif Çağrısı'nın daha başarılı olduğunu rahatlıkla ifade edebiliriz. I. Teklif Çağrısı esnasında öğrenilen derslerin yararlı olduğu, I. Teklif Çağrısı'na nazaran daha az projenin hazırlanmış olmasına rağmen daha kaliteli projelerin hazırlandığı ifade edilebilir.

Edirne Valiliği Avrupa Birliği Eşgüdüm Merkezi'nin bir görevi de Bulgar tarafından proje hazırlamak isteyen kurumlara doğru Türk ortaklarını bulmaktır. I. Teklif Çağrısı sonucunda Edirne İlinden 2 proje hibe almaya kazanmış ancak Bulgar tarafından hibe almaya hak kazanan 11 projeden (Edirne ve Kırklareli dahil) 9 projenin ortağı Edirne'den çıkmıştır. II. Teklif Çağrısı'nın Bulgar sonuçları aşağıda değerlendirilecek olup, hibe almaya hak kazanan 12 projeden 6 proje Edirne ortaklı gerçekleşmiştir.

Edirne Genç İşadamları Derneği (EGİAD), I. Teklif Çağrısı'ndan kazandıkları Türk-Bulgar Turizm ve Kültür Değişim ve Gelişim Merkezi adlı projelerini başarı ile uygulamış ve proje uygulaması esnasında Turizm sektöründe çalışan ara eleman sayısının yetersiz ve gerekli donanıma sahip olmadıklarını tespit etmiştir. Bu ihtiyacı gidermek üzere hazırlanan Turizm Sektörünün Gelişimi için Ara Eleman ve Girişimci Yetiştirme Programı adlı projeleri ile, bölgede turizm sektörüne yatırım yapmak isteyen girişimcileri cesaretlendirmeyi, girişimcilerin ihtiyaç duyduğu teknik bilgiyi sağlamayı, turizm sektörünün gelişimi için gerekli olan teknik personel sayısının artmasını, bölgeye gelen turistlerin daha iyi hizmet alabilmesi için insan kaynaklarını sağlamayı amaçlamaktadırlar. Proje sonucunda, 30 ara elemanın ve 60 yeni girişimcinin (Türkiye'den 30, Bulgaristan'dan 30) turizm sektörüne dahil olması hedeflenmektedir.

Edirne Esnaf ve Sanatkarları Odaları Birliği, Sınır İllerinde Esnaf ve Sanatkarın Teşviki adlı projeleri ile, sınır ötesi esnaf ve sanatkarlar arasındaki iletişimin artmasını, bilgi paylaşımının sağlanmasını, iki ülkenin ticaret mevzuatları

hakkında esnaf ve sanatkarların bilinçlendirilmesini hedeflemektedirler. Projenin öncelikli sektörü ekonomik kalkınmadır. Faaliyetler ise, ortak çalışma gruplarının kurulması, Türk ve Bulgar tarafında “Sınır ticareti, iki ülkenin ihracat ve ithalat kanunları ve AB ticaret mevzuatları” konularını içeren eğitim seminerlerinin düzenlenmesi, Edirne’de bir iletişim bürosunun kurulması, Edirne ve Burgas illeri ile esnaf ve sanatkarlarının bilgilerini içeren veri tabanının oluşturulması şeklinde öngörülmüştür.

Edirne Roman Kültürünü Araştırma, Geliştirme, Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, Roman Halk Müzikleriyle Sınırların Ötesinde Kültürel İşbirliği adlı projeleri ile, Trakya bölgesinde ve Bulgaristan’ın sınır bölgesinde yaşayan Romanların halk müziklerinin yaşatılmasını ve gelecek nesillere aktarılmasının sağlanmasını; Edirne, Kırklareli ve Haskova’da müziğe yetenekleri olan Roman gençlerinin tespit edilmesini ve bu alanda eğitim almaları konusunda yönlendirilmelerini, Türkiye ve Bulgaristan’dan Roman gençlerin karşılıklı iletişim kurmasının sağlanmasını ve ortak çalışmalar yürütülmesini; oluşturulacak olan ortak karma albüm ile sınır bölgesindeki Roman kültürün tanınırlığının artırılmasını hedeflemektedir.

Anadolu Folklor Vakfı Edirne Grup Başkanlığı’nın Feleğin Çemberi Döndüğünde adlı projelerinin amacı ise, 14-18 yaş arasındaki gençlerin, ailelerinin ve öğretmenlerinin, geleneksel folklor temalarını öğrenmeleri ve korumalarının sağlanmasıdır. Gelecekte, Avrupa’da ortak bir rotayı paylaşacak olan Türk ve Bulgar gençlerinin, birbirlerini tanımaları ve sürdürülebilir bir iletişim mekanizması yaratmaları hedeflenmektedir.

İlk defa bir Okul proje hazırlamış ve hibe almaya hak kazanmıştır. Okulların proje hazırlamalarının daha zor olduğu gözlenmektedir. Çünkü öğretmenlerin yoğun iş tempoları, yabancı dil bilen öğretmenlerin sadece İngilizce öğretmenleri ile sınırlı kalması bu konuda etkindir ancak en önemli zorluk, % 10’luk eş finansmanı bulmakta yaşanmaktadır. Bu katkı payı yüzünden, birçok okulun hevesli olmalarına

rağmen proje hazırlayamadıkları, hazırlasalar dahi eş finansmanı bulamadıkları için projelerini sunamadıkları ve bazı okulların verebilecekleri eş finansman oranı kadar toplam bütçe yaptıkları bilinmektedir. Hibe almaya hak kazanan Merkez İlköğretim Okulu da bu şekilde çalışmıştır. Önce verebilecekleri eş finansmanı belirlemişler, daha sonra toplam bütçe maliyetini ve son olarak “paraya göre proje” hazırlamışlardır.

Serhat Kardeşliği isimli proje, aynı coğrafi bölgede, benzer tarihi ve kültürel değerlere sahip kişiler arasındaki dostluk ilişkilerinin güçlendirilmesini hedeflemektedir. Bu hedefin gerçekleşmesi için, proje hedef grubu olarak çocuklar seçilmiştir. Öğrenci festivali düzenlenecek, öğrenciler için kulüp ve kulüp web sitesi kurulacak, karşılıklı geziler düzenlenecektir.

2004 Yılı bütçeli Teklif Çağrısı’nda Türkiye tarafı için kullanılacak temsili toplam tutar olan 465,000,00 Euro’nun **462.646,12 Euro’su** Merkezi Finans ve İhale Birimi tarafından kullanılmış olup, **2353,88 Euro** kullanılmayarak Avrupa Komisyonu’na geri gönderilmiştir.

Bulgar tarafından hibe almaya hak kazanan proje sahipleri, proje konuları ve Türk ortakları listesi aşağıda verilmiştir.

Tablo 4: 2004 Yılı II. Teklif Çağrısı'nın Bulgar Tarafı Sonuçları

FAYDALANICI ADI (Proje Sahibi)	ŞEHİR	PROJE ADI	ORTAK/ORTAKLAR	PROJENİN UYGULANACAĞI ŞEHİR/ŞEHİRLER	PROJE SÜRESİ (AY)	HİBE MİKTARI (Euro)
Sosyal ve Ekonomik Kalkınma Bölgesel Derneği	Haskova	Sınırlar Olmaksızın İş Ortaklığı	Ahmetbey Belediyesi	Haskova-Ahmetbey	12	48.319,00
Su Turizmi Kulübü	Haskova	Geleneksel sporlar-ortak geçmiş ve tarih hatırlatıcısı	Trakya Üniversitesi - Edirne	Haskova-Edirne	11	45.091,00
Eğitim Programları ve Sosyal Girişimler Merkezi	Yambol	Bulgaristan ve Türkiye'den sivil toplum kuruluşlarının bölgesel merkezinin kurulması ve faaliyetleri	Edirne Kent Konseyi Destekleme Derneği	Yambol-Edirne	12	41.450,00
Gıda Teknolojileri ve Turizm Meslek Okulu	Yambol	Turizmdeki okul eğitimlerinin değişimi	Edirne Anadolu Turizm Meslek Lisesi,	Yambol-Edirne	12	38.116,00
Stambolovo Belediyesi	Stambolovo	Geleneksel Kültür Mozaïği	Ahmetbey Belediyesi	Stambolovo-Ahmetbey	12	48.193,00

FAYDALANICI ADI (Proje Sahibi)	ŞEHİR	PROJE ADI	ORTAK/ORTAKLAR	PROJENİN UYGULANACAĞI ŞEHİR/ŞEHİRLER	PROJE SÜRESİ (AY)	HİBE MİKTARI (Euro)
Sredets Belediyesi	Sredets	Unutulmuş ve Bilinmeyen: Sredets antik toprakları ve Yıldız Dağları sonsuz harikaları	Vize Belediyesi	Sredets- Vize	12	36.734,00
Yambol Ticaret ve Sanayi Odası	Yambol	Sınır Ötesi Çiftlik Yiyecek ve Ürünlerinin Üretimi-Yambol-Edirne-Kırklareli Bölgesinin Ekonomik Kalkınması için Yeni Bir Şans	1) Edirne Genç İşadamları Derneği; 2) Kırklareli Ticaret Borsası	Yambol-Edirne-Kırklareli	12	40.590,00
"Sürdürülebilir Kalkınma İçin Alternatifler" Vakfı	Burgas	Modern Görsel-İşitsel Formlar Üzerine Çalıştay ve Sergi, Ahtopol-Edirne 2007	Trakya Üniversitesi - Eğitim Fakültesi	Burgas-Edirne	12	32.184,00
Tzarevo Belediyesi	Tzarevo	Traklar Zamanında Yolculuk	Pınarhisar Belediyesi	Tzarevo-Kırklareli	11	34.360,00
Tunca Belediyesi	Tunca	Yerel Halk Müziğinin Ansiklopedisi(şarkı ve dans)	Edirne Genç İşadamları Derneği	Tunca-Edirne	12	41.539,00

FAYDALANICI ADI (Proje Sahibi)	ŞEHİR	PROJE ADI	ORTAK/ORTAKLAR	PROJENİN UYGULANACAĞI ŞEHİR/ŞEHİRLER	PROJE SÜRESİ (AY)	HİBE MİKTARI (Euro)
Harmanlı Belediyesi	Harmanlı	Yaratıcılık ve Kültürel Miras: Harmanlı ve Babaeski birbirine bağlayan köprülerin gelişmesi ve iyileşmesi için	Babaeski Belediyesi	Harmanlı-Kırklareli	7	41.916,00
Topolovgrad Belediyesi	Topolovgrad	Topolovgrad-Büyükkarıştıran Sınır Ötesi Bölgesinde Çiftlik Yiyecek ve Ürünlerinin Üretimini yapan KOBİ İşletmelerinin desteklenmesi	Büyükkarıştıran Belediyesi	Topolovgrad-Büyükkarıştıran	11	48.450,00

Bulgaristan ve Türkiye aynı tarihler arasında Teklif Çağrısı'na çıkmış olmalarına rağmen değerlendirme sürecini Bulgar tarafı daha önce neticelendirmiş, Türk tarafı 30 Kasım 2006 günü kazananlar listesini açıklamıştır. Türk tarafının yine daha geç açıklamasının sebebi, Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu'nda ilgili Sektör çalışanlarının sayısının az ve işlerinin yoğun olmasından kaynaklanmaktadır.

Türkiye ve Yunanistan arasında gerçekleştirilmek istenen INTERREG III/A 2006 Programlama Yılı Program bölgesine dönük olarak projelerin belirlenebilmesi için; DPT Müsteşarlığı koordinatörlüğünde ilgili Bakanlık ve Kurumların temsilcilerinden oluşan Bakanlıklararası Koordinasyon Komitesi (BKK) oluşturulmuş, Program bölgesinin öncelikleri doğrultusunda; BKK üyelerinin doğrudan katılımı ile önceden tanımlı projeler için taslak liste hazırlanmıştır. Buna göre Programa dahil olan illerin önerdiği ve 6 Nisan 2005 tarihinde yapılan BKK toplantısında taslak listeye giren projeler şöyledir:

Tablo 5: INTERREG III/A Yunanistan-Türkiye Programı Türk Tarafı Taslak Projeleri (İllerin Önerdiği Projeler)

No	Program Öncelik ve Tedbir Numarası	İli	Önerilen Proje Adı	Nihai Faydalanıcı	Bütçe
1.	1.1 ve 1.2.	Edirne	D100-35 Tarihi Yolun Değerinin Artırılması ve Pazarkule Sınır Kapısının Modernizasyonu ve Genişletilmesi	Edirne İl Özel İdaresi Edirne Ticaret ve Sanayi Odası Edirne Gümrükler Müdürlüğü Karayolları 1. Bölge Müdürlüğü	1.903.000 Euro
2.	3.2	Edirne	Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Kullanımı, Yönetimi ve Gala Gölü Milli Parkında ve Çevresinde Mutabık Kalınmış Katılımcı Doğa Koruma Yaklaşımlarının Uygulanması	Edirne Çevre ve Orman İl Müdürlüğü Trakya Üniversitesi D.S.İ. XI. Bölge Müdürlüğü	
3.	3.2	Çanakkale	Bozcaada Adasının Uzaktan Algılama ve GIS Teknikleri ile Detaylı Toprak Etüd-Haritalaması ve Arazi Kullanım Planlaması		
4.	2.1	Çanakkale	Türkiye ve Yunanistan Ortak Marka Yaratma	Çanakkale Belediyesi	435.484 Euro
5.	2.3	Çanakkale	Ev Eksenli Çalışan Kadınlara Yeni İstihdam Alanlarının Yaratılması		
6.	3.2	Çanakkale	Çanakkale Boğazındaki Ağır Metal Kirliliğinin İncelenmesi		

No	Program Öncelik ve Tedbir Numarası	İli	Önerilen Proje Adı	Nihai Faydalanıcı	Bütçe
7.	2.2	Çanakkale	Çanakkale ve Ege Adalarının Ekosistem ve Ekoturizm Özellikleri		
8.	3.3	Balıkesir	Ayvalık Merkez Aiatriada Kilisesinin Restorasyonu		
9.	1.1	Balıkesir	Akçay Gümrük Kapısının Faaliyete Geçirilmesi	Balıkesir İl Özel İdaresi	500.000 Euro
10.	1.2	Balıkesir	Ayvalık Gümrük Kapısının Modernizasyonu	Balıkesir İl Özel İdaresi	1.000.000 Euro
11.	3.3	Balıkesir	Sındırgı Merkezindeki Eski Bir Rum Evinin Restore Edilerek Türk-Yunan Kültür ve Sanat Merkezi Olarak Hizmet Sunması		
12	3.3	Balıkesir	Ayvalık Merkez Tatsiyaniks Kilisesinin Restorasyonu		
13	3.3	İzmir	Antik Kopohon Şehrinin Ziyarete Açılması		
14	2.3	İzmir	Ege Denizi: Barış Havzası		
15	3.4	İzmir	Ege Bölgesi'nde Fonksiyonel Genomik Alanında Üniversiteler Arası İşbirliğinin Oluşturulması	İzmir Teknoloji Enstitüsü	235.484 Euro
16.	1.1	İzmir	Dikili ve Midilli Arası Ulaşım Altyapısı ve Sınır Ötesi Ağlar Projesi		

No	Program Öncelik ve Tedbir Numarası	İli	Önerilen Proje Adı	Nihai Faydalanıcı	Bütçe
17.	3.2	Aydın	Didim Atıksu Arıtma Tesisi Deniz Deşarj Hattı İnşaatı		
18.	3.2	Aydın	Doğa Koruma Eğitim Projesi		
19.	1.1	Aydın	Kuşadası Belediyesi Kentsel Yenileme Çalışmaları Projesi		
20.	1.1	Aydın	Güzelçamlı ve Samos (Sisam) Belediyeleri Ortak Mini Liman Projesi		
21.	2.3	Aydın	Kuşadası Kongre Kompleksi		
22.		Aydın	Kırsal Alan Afet Projesi		
23.	3.1	Aydın	Sigara, Alkol, Uyuşturucu Bağımlılığı Önleme Projesi		
24.	1.1	Muğla	Bodrum Limanı-Kent Merkezi Ulaşım Projesi	Bodrum Belediyesi	904.839 Euro
25.	2.2	Muğla	Geleneksel Türk Yunan Bölge Mutfağının Tanıtılması Projesi		
26.	2.2	Muğla	Marmaris Milli Parkı Yaban Hayatının Korunması ve Yönetimi Projesi		

Bu çerçevede taslak listede yer alan Proje Fişlerine; BKK görüşleri doğrultusunda ve DPT Müsteşarlığı Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü'nün Program Bölgesindeki çalışmaları sonucunda son şekli verilerek, Avrupa Birliği Katılım Öncesi Mali İşbirliği 2006 Yılı Programlamasına sunulmak üzere INTERREG III/A Yunanistan-Türkiye Programı 2006 Yılı Tanımlı Projeleri Taslak Listesi olgunlaştırılmıştır. Bu projeler 22 Kasım 2005 tarihinde Ankara'da yapılan INTERREG III/A Yunanistan-Türkiye Programı 2. Ortak İzleme ve Yönlendirme Komitesi toplantısında sunulmuş olup, Yunan tarafının da projelerine ilişkin bilgiler aşağıda verilmiştir.

Tablo 6: INTERREG III/A Yunanistan-Türkiye Programı Türk Tarafı Seçilmiş Projeleri

No	Program Öncelik ve Tedbir Numarası	İli	Önerilen Proje Adı	Nihai Faydalanıcı	Bütçe
1.	1.1 ve 1.2.	Edirne	D100-35 Tarihi Yolun Değerinin Artırılması ve Pazarkule Sınır Kapısının Modernizasyonu ve Genişletilmesi	Edirne İl Özel İdaresi Edirne Ticaret ve Sanayi Odası Edirne Gümrükler Müdürlüğü Karayolları 1. Bölge Müdürlüğü	1.903.000 Euro
2.	2.1	Çanakkale	Türkiye ve Yunanistan Ortak Marka Yaratma	Çanakkale Belediyesi	435.484 Euro
3.	3.2	Çanakkale	Çanakkale Atıksu Toplama Sistemi İnşaatı (Önerilerde bulunmamaktadır).	Çanakkale Belediyesi	1.000.000 Euro
4.	3.2	Çanakkale	Lapseki Atıksu Toplama ve Derin Deşarj Sistemi İnşaatı (Önerilerde bulunmamaktadır).	Lapseki Belediyesi	1.000.000 Euro
5.	1.1	Balıkesir	Akçay'da Yeni Bir Gümrük Kapısının Faaliyete Geçirilmesi	Balıkesir İl Özel İdaresi	500.000 Euro
6.	1.2	Balıkesir	Ayvalık Gümrük Kapısının Modernizasyonu	Balıkesir İl Özel İdaresi	1.000.000 Euro
7.	1.1	İzmir	Dikili Sınır Kapısının Modernizasyonu (Yukarıdaki listeden 16 Nolu Projeye Benzer bir proje).	Dikili Belediyesi İzmir ve Bergama Ticaret Konseyi	1.000.000 Euro
8.	3.4	İzmir	Ege Bölgesi'nde Fonksiyonel Genomik Alanında Üniversiteler Arası İşbirliğinin Oluşturulması	İzmir Teknoloji Enstitüsü	235.484 Euro

No	Program Öncelik ve Tedbir Numarası	İli	Önerilen Proje Adı	Nihai Faydalanıcı	Bütçe
9.	1.1 ve 1.2	Aydın	Kuşadası Yol Yenileme Çalışması	Kuşadası Belediyesi	375.000 Euro
10.	3.2	Aydın	Dilek Milli Parkında Doğanın Korunması	Aydın Çevre ve Orman İl Müdürlüğü, Doğa Koruma ve Milli Parklar Bölümü	200.000 Euro
11.	1.1	Muğla	Bodrum Limanı-Kent Merkezi Ulaşım Projesi	Bodrum Belediyesi	904.839 Euro
12.	2.2	Muğla	Marmaris Milli Parkında Eko-Turizmin Geliştirilmesi (Yukarıdaki listeden 26 Nolu Projeye Benzer bir proje).	Marmaris Köylere Hizmet Götürme Birliği	420.000 Euro

Yunan Tarafı Proje Listesi:

1. Öncelik olan Bölgelerarası Altyapı'nın 1. Tedbir'i "Ulaştırma ve altyapı ağları" kapsamında Yunan tarafından değerlendirilmeye alınan projeler:

No	Önerilen Başlık	Nihai Faydalanıcı	Bütçe
1.	Tichero ve Sofulu arasında var olan tren yolunun iyileştirilmesi.	Yunanistan Demiryolları Organizasyonu	12.940.000 Euro
2.	Rodos Acandia Limanı	Planlama, Çevre ve İskan Bakanlığı	6.779.200 Euro

7 Kasım 2005 tarihinde Ankara'da yapılan Ortak Teknik Sekreteryaya toplantısında yukarıda yazan projeler seçilerek listeye girmiştir.

3. Öncelik'in "Yaşam Kalitesi/Çevre/Kültür", 3. Tedbir'i olan "Kültürel faaliyetlerin desteklenmesi" konusunda Yunan tarafından değerlendirilen projeler ise şöyledir:

Tablo 7: INTERREG III/A Yunanistan-Türkiye Programı Yunan Tarafı Değerlendirilmiş Projeler (3. Öncelik 3. Tedbir)

No	Proje Adı	Nihai Faydalanıcı	Önerilen Bütçe
1.	Ege Kültürel İşbirliği Ağı	Kültürel ve Çevresel Kalkınma Merkezi	250.000 Euro
2.	Symi Belediyesi 11. Yunan-Türk Dostluğu Festivali	Symi Belediyesi	250.000 Euro
3.	Yunan Türk Film Festivali	Samos (Sisam) Nikolaos Dimitriou Kültürel Vakfı	150.000 Euro
4.	Ege Denizi Kıyılarında "Theodorakia"	Chios (Sakız) Belediyesi	280.000 Euro
5.	Sofulu, İpek Şehirleri	Sofulu Belediyesi	250.000 Euro
6.	12 Ada Anıtları: Uygarlığın Kavşağı	12 Ada Genişletilmiş Yönetimi	200.000 Euro
7.	Oinousses, Chios (Sakız), Çeşme ve İzmir'in Kültürel, Ezgisel, Şiirsel ve Dans Mirasının Kayıt Edilmesi, Arşivlenmesi, Promosyonu ve Dağıtılması	Oinousses ve Ege Kalkınma Merkezi	250.000 Euro
8.	Ortak Kültürel Mirasın Promosyonu için Güney Rodos ve Marmaris Belediyelerinin Sınır Ötesi İşbirliği Kültürel İletişim ve Bilgi Ağı	Güney Rodos Belediyesi	110.000 Euro
9.	Kültür ve Geleneksel Müzik için Yunan-Türk Sınır Ötesi İşbirliği Ağı	Alexandroupoli (Dedeğaç) Belediyesi	260.000 Euro
10.	Trakya Denizi Kültürel Ağları	Samothrace (Semadirek) Belediyesi	220.000 Euro
11.	Samos (Sisam) Valiliği ve Türkiye'de Tam Karşı Kıyısında Bulunan Aydın Valiliği'nin Ortak Kültürel Mirasın Teşvik Edilmesi	Samos (Sisam) Belediyeleri ve Toplulukları Yerel Birliği	260.000 Euro
12.	Kos (İstanköy)'daki Osmanlı "Tuz Deposu" Hamamı'nın İyileştirilmesi	Kültür Bakanlığı, Bizans Antikleri 4üncü Ephorate'si	220.000 Euro

No	Proje Adı	Nihai Faydalanıcı	Önerilen Bütçe
13.	Marathokambos Belediyesi'nin Didim Belediyesi ile Kültürel Bağlantısı	Samos (Sisam), Marathokambos Belediyesi	220.000 Euro
14.	İşbirliği: Ege, Enstitüler ve Antik Tiyatrolar	Kültür Bakanlığı, Modern Kültür Genel Müdürlüğü	250.000 Euro
15.	"Ege'nin Doğu ve Batı Kapılarının Açılışı" Başlıklı Kültürel Faaliyetlerin Organizasyonu	Mastihohoria Belediyesi	220.000 Euro
16.	Dijital Multimedya İçerikli Semantik Yönetimi'nin Bilgi Sistemi'nin Kullanımı ile Lesvos (Midilli) Valiliği Aracılığıyla Tarihsel Sınır Ötesi ve Kültürler Arası Dolaşımı	Lesvos (Midilli) Valilik Yönetimi	210.000 Euro
17.	Tarihin Kültürel Yolları	Vyssa Belediyesi	120.000 Euro
18.	Evros-Edirne: Bir Uygarlık Köprüsü	"Dionysus" (Dionisos) Trakya Kültür Merkezi	280.000 Euro
19.	a) Antik Zamandan Modern Zamanlara Ege'nin Kültürü: Küçük Müzeler ve Doğu Ege Koleksiyonları için Virtual (Sanal) Tur b) Antik Zamandan Modern Zamanlara Ege'nin Kültürü: Küçük Müzeler ve Doğu Ege Koleksiyonları için Virtual Tur	Kültür Bakanlığı, Ege Çalışmaları Arkeoloji Enstitüsü	210.000 Euro

İlgili taraflar arasında çözüm bekleyen mevcut sorunların giderilmesi konusunda mutabakat oluşturulamadığı için, Program kapsamında uygulanması öngörülen teklif çağrılarında çıkılamamıştır ancak Yunanistan bu konuda tek taraflı Teklif Çağrısı'na çıkmıştır. Bu kapsamda Edirne İlinden program kapsamında Yunan tarafı projelerine ortak olabilecek seçilebilir kurumlara yöneltilen proje teklifleri ve bu kurumların yaklaşımlarından bahsetmekte fayda görülmekte olup burada verilecek örnekler dışında da Edirne Valiliği Avrupa Birliği Eşgüdüm Merkezi'ne danışılmadan ortak olunmuş girişimlerin bulunabileceğini belirtmek isteriz.

Yunanistan'ın INTERREG III-A Programından yaptığı ilk Teklif Çağrısı, 3. Öncelik'e ait Kültürel Faaliyetlerin Desteklenmesi adlı 3. Tedbir'e yönelik olup Hazırlayıcı Destek Mektupları verilerek kurulan ortaklıklar¹³³ şöyle olmuştur:

1. Uzunköprü Belediyesi ile Trigono Belediyesi arasında köprülerin tanıtımını yapmak amacıyla toplam 40.000 Euro'luk **Barışı Kıran Tadlar** başlıklı proje;

2. Dedeğaç Arkipiskoposları ile Edirne Lozan Mübadilleri Derneği arasında **17nci yüzyıldan bu yana Türkiye ve Yunanistan'daki mücevher ve süs eşyaları çalışmaları**;

3. *Edirne Belediyesi ile Dedeğaç Müzik Ufukları Derneği arasında **Kültürel Müzik Festivali ve Kültürel Mirasın Desteklenmesi** başlıklı proje;*

4. Edirne Rotary Kulüp ile Dedeğaç Rotary Kulübü arasında **Sanal Yunan-Türk Modern Sanatlar Merkezi**;

5. Keşan Belediyesi ile Dedeğaç Belediyesi arasında **Kültür ve Geleneksel Müzik için Yunan-Türk Sınır Ötesi İşbirliği Ağı**;

6. Edirne Belediyesi ile Sofulu Belediyesi arasında 280.000 Euro'luk **Meriç Nehri'nin Akıntısında İnsan ve Su**;

¹³³ Bilgimiz dışında Ortaklıklar mevcut olup, ismi bulunan Ortaklıklardan sadece 4'ü-italik olanlar-, Yunan tarafının değerlendirme listesine alınmıştır.

7. *Edirne Belediyesi ile Sofulu Belediyesi arasında 220.000 Euro'luk **Çağlar Boyunca İpeğin Rotası***;

8. Keşan ve Uzunköprü Belediyesi ile Orestiada Belediyesi arasında, iki tarafın da “kültürel mozağı”ni oluşturan kültürel adet ve öğelerini korumayı ve bunların ekonominin yeniden canlandırılması aşamasında çağdaş bir yaşam tarzı içine katılmasını amaçlayan **Yurt-Gelenek-Dostluk** adlı proje;

9. Masalların ideal dünyasını günlük hayata bağlayan folklor geleneği ile kültürel değerlerin korunması ve araştırılmasını amaçlayan İpsala Belediyesi ile Orfeas Belediyesi arasında **Orfeus'un Masalları** isimli proje,

10. İpsala Belediyesi ile Fere (Farecik) Belediyesi arasında **Kültür ve Gelenek-Süreçte Ortak Güzergah** isimli proje;

11. *Edirne Belediyesi ile Vissa Belediyesi arasında **Tarih Boyunca Kültürel Yollar***;

12. Keşan Belediyesi ile Tycheron Belediyesi'nin Polikento isimli Kültür Bölümü arasında **Meriç Nehri Destekleyen Gençlik** isimli proje. Ancak burada bazı konulara açıklık getirmenin uygun olacağını düşünmekteyiz. Keşan Belediyesi'nin imzalayarak ortaklık kurduğu belgede proje ismi bulunmakta olup proje ismine Yunan tarafından ulaşılmıştır. Proje kapsamında yapılacak faaliyetler Yunanistan ve Türkiye arasındaki ortak kültürel mirasın araştırılması ve kayıt altına alınması gibi genel ifadelerle anlatılmaktadır. Oysa kaanatimizce genel ifadeler yerine sınırlandırıcı ifadelerle faaliyetlerin anlatılması daha uygun olurdu zira bu yöntem Proje Döngüsü ile de uyumaktadır.

13. Keşan Belediyesi ile Fere (Farecik) Belediyesi arasında kültürel işbirlikleri için, Ekim ayında Farecik kentinde yapılan Pirinç Festivaline katılım, bir konferans ile gezi faaliyetleri öngören **Egnatia** başlıklı proje;

14. Enez Belediyesi ile Fere (Farecik) Belediyesi arasında **Tarihteki Ortak Kültürler ve Kostümler**;

15. *Halk Oyunları, Tiyatro, Gençlik, Eğitim ve Araştırma Derneği (HOTEAD) ile Dionysos Derneği arasında **Edirne ve Evros Arasında Kültür Köprüsü***;

16. Meriç Belediyeler Birliği ile Rodopi-Evros Genişletilmiş İl Yönetimi arasında **Trakya'daki Kültürel Miras**;

17. İpsala Belediyesi ile Stavrupoli Belediyesi arasında, 20 kişilik küçük ve orta yaşta çocuk gruplarının fotoğraf, resim, gravür sanatı, ses ve ezgi etkinlikleri ile kültürel faaliyetleri destekleyen **Sesler ve Renkler** isimli proje;

18. Edirne Valiliği ile Rodopi Evros Genişletilmiş İl Yönetimi, Orestiada Belediyesi ile Vissa Belediyesi arasında **Su Kültürü** başlıklı proje. Proje kapsamında Orestiada'da bir yaz okulu kurulması, hedef kitle olan üniversite konservatuar öğrencilerine iki seri şeklinde yapılacak ve onbeş gün sürecek yaz okulu ile Trakya bölgesindeki ortak kültürel geleneklerin teşviği ve değerlendirmesinin yapılması öngörülmüştür.

19. Edirne Valiliği ile Rodopi Evros Genişletilmiş İl Yönetimi arasında **Bacchus ve Kaviron Yolları** adlı proje, Türk ve Yunan vatandaşları arasında işbirliğini güçlendirmek ve bölge insanların bölgelerindeki şarap kültürünü farketmesini, anlamasını ve üzerinde tartışmasını hedeflemiştir. Proje uygulama alanı içerisinde yer alan mevcut bağ ve şarap üretim birimlerinin envanterinin çıkarılması, bölgenin şarapçılık kültürü birikiminin tanıtılması için bir DVD hazırlanması, şarapçılık ve şarap gastronomisi üzerine seminerler düzenlenmesi gibi faaliyetler projede yer almıştır.

Bu arada Türk tarafından Programa dahil olan bölgelerden bazı kurumların Türk Dış Politikasına ters düşen proje fikirlerine ortak oldukları gözlenmiş olup, Edirne bölgesinde yer alan ve proje hazırlamaya ve/veya ortak olmaya haiz kurumlara Edirne Valiliği Avrupa Birliği Eşgüdüm Merkezi (ABEM) 14 Eylül 2005 tarihinde bir uyarı yazısı göndererek ortaklık konusunda bilgi vermiş ve potansiyel faydalanıcıların proje ortağı olma yönünde teklif aldıkları zaman Merkez'e

başvurmalarını istemiştir. Topluluk Girişim Programı INTERREG III/A Yunanistan-Türkiye Programı kapsamında Yunanistan tarafından gelebilecek olası ortaklık tekliflerinde; INTERREG III/A programı kapsamında her iki ülkenin farklı uygulama usullerine tabi olması, programlama yıllarının farklı olması, Yunanistan'ın Avrupa Bölgesel Kalkınma Fon'unu kullanırken Türkiye'nin Katılım Öncesi Mali Yardım programını kullandığı için her iki ülkeye farklı miktarlarda fon ayrılmış olmasının uygulamada bazı sıkıntılara yol açtığı gözlemlendiğinin bildirildiği yazıda; ortaklığın, AB kaynaklarıyla finanse edilen projenin uygulanmasında ortak sorumlulukları içeren, iki veya daha fazla kurum arasında ve karşılıklı olarak finansman taahhüdünü içeren bir ilişki olabileceği gibi, ortağın asıl proje sahibini herhangi bir mali yükümlülük altına girmeden aynı katkı yoluyla yada projenin iki ülke arasında programın uygulama bölgesinde işbirliği etkisinin varlığına dair gerekçeler sunarak desteklediği durumlara da karşılık gelebildiği şekliyle tanımlanmıştır.

Avrupa Birliği Eşgüdüm Merkezi'ne ortaklıklarla ilgili yöneltilen bazı sorulara açıklık getirilmeye çalışılan yazıda, ortaklığın finansman taahhüdünü içeren bir ilişki olduğu ve ortağın proje finansmanına mali katkı yapmasının gerektiği durumlarda, asıl proje sahibinin teklifinin kendi ülkesindeki teklif çağrısında başarılı bulunmasının, ortağın da kendi ülkesinde program çerçevesindeki AB fonlarından yararlanmasını otomatik olarak garanti etmediği belirtilmiştir. Dolayısıyla Yunanistan tarafından gelebilecek herhangi ortaklık tekliflerini olumlu değerlendirecek Türk potansiyel faydalanıcıların, Türkiye-AB Katılım Öncesi Mali Yardım kaynaklarıyla desteklenecekleri beklentisiyle bir mali yükümlülük altına girmekten kaçınmalarının önemine vurgu yapılmıştır.

Bunun yanı sıra projelerde “sınır ötesi” (**cross-border**) tanımlamasının kati surette kullanılmayarak “bölgeler arası” (**interreg**) ifadesinin kullanılması gerektiği, öte yandan projelerde Türkiye'nin taraf olmadığı uluslararası sözleşmelere özellikle çevre konusunu ilgilendiren çevre sorunları ve çevre yönetimi eksenindeki projelerde AB Su Çerçeve Direktifi'ne (**Water Framework Directive-WFD**) ve Türkiye'nin hali hazırda taraf olmadığı AB Direktiflerine atıfta bulunulmaması, projelerin hazırlanması ve yürütülmesi esnasında karşılıklılık (mütekabiliyet) ilkesine özen

gösterilmesi, gelebilecek herhangi ortaklık teklifi esnasında yukarıdaki durumlara dikkat edilmesi, program dışında mutabakat sağlanabilmesi için herhangi bir evrağın imzalanması gündeme geldiğinde, gerek program gerek imzalanması gündeme getirilen diğer hususlar konusunda Valilik Avrupa Birliği Eşgüdüm Merkezi ile irtibata geçilmesi belirtilmiştir.

2.3 “İnsan Kaynakları ve İstihdamın Geliştirilmesi” Tedbiri konusunda yapılan ortaklıklar:

1. Edirne Valiliği ile Kamu Yönetimi ve Yerel Yönetimler Ulusal Merkezi (N.C.P.A.L.G.) arasında her iki ülkenin memurlarına, valilik personeline AB konusunda eğitim verilmesi; Yunanistan’da uygulanacak olan projelerin (fikir değişimi, eğitim programlarının organizasyonu, eğitim konularının geliştirilmesi ve rolleri) hazırlanması ve uygulanması için işbirliğinde olma konusunda faaliyetler öngörülmüştür.

2. Edirne Valiliği ile Interbalkan Kamu Yönetimi Enstitüsü (IIPA) arasında her iki ülkenin kamu çalışanlarına Avrupa Birliği, Toplam Kalite Yönetimi ve proje uygulama öncesinde belirlenecek bir konuda eğitim vermek; Yunanistan’da uygulanacak olan projelerin (fikir değişimi, eğitim programlarının organizasyonu, eğitim konularının geliştirilmesi, rolleri) hazırlanması ve uygulanması için işbirliğinde olma konusunda faaliyetler öngörülmüştür.

3.1 “Sağlığın Korunması”:

1. Edirne Sağlık İl Müdürlüğü ile Eczacılığa Ait Araştırma ve Teknoloji Enstitüsü arasında her iki ülkenin halk sağlığı kurumlarında çalışanlarına ve yerel nüfusa hitap edecek olan ve Yunanistan’da uygulanacak olan projelerin hazırlanması ve uygulanması için işbirliğinde olma konularında hazırlanan proje ortaklığı.

2. İpsala Belediyesi ile Tichero Belediyesi arasında **Meriç Nehri Alanında Bütünleştirilmiş Sivrisinek Kontrolü (Tichero, Sofulu, Farecik-Fere-, Traianoupoli Belediyeleri)**. Projeye ortak olma döneminde ABEM’den yardım isteyen Belediye’ye, **Integrated** (Bütünleştirilmiş) kelimesinin yerine **Coordinated**

(Koordine edilmiş), **Evros** (Meriç) yerine **Maritza** (Meriç) ve **cross-border** (sınır ötesi) ifadesi yerine **interregional** (bölgeler arası) ifadesinin kullanılmasının doğru olacağı bildirilmiştir.

3.4 “Sınır Ötesi İşbirliğinin Desteklenmesi Amacıyla Eğitim Kurumları Arasında İşbirliği” konusunda yapılan işbirlikleri:

1. Edirne Valiliği Çevre ve Orman İl Müdürlüğü ile ECO NGO EVROS arasında 2006-2016 yılları için Evros ve Edirne illerinde Stratejik Plan ve Sürdürülebilir Göstergelerin hazırlanması ile ilgili projeye Hazırlayıcı Destek Mektubu verilmiştir. Ancak proje, Türk ortağın, projenin finansman edileceği zaman ihtirazi kayıt ile belgenin onaylanmasına dair şerh koymasıyla imzalanmıştır. Hazırlayıcı Destek Mektubu, Edirne Valiliği'nin ve T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı'nın kabullerinin geçerli olmasıyla hüküm ifade edecektir şekliyle verilmiştir.

3.2 “Doğal Çevrenin Korunması ve Yönetimi”: Bu kapsamda çeşitli kurumlara gelen ve Edirne Valiliği Avrupa Birliği Eşgüdüm Merkezi'ne (ABEM) yöneltilen projelerin iki ülke arasında itilaf yaratacak konulara vurgu yaptığı ve bu tür tekliflerin özellikle ilçe belediyelerine yöneltildiği gözlenmiştir. Tekliflerin görüş almak için ABEM'e yöneltilmesinden Yunan proje sahiplerinin rahatsız olduğu ise Belediye temsilcilerinin ifadesidir.

1. Edirne Belediyesi ile Orestiada Belediyesi arasında **Orestiada ve Edirne bölgelerinde sulama sistemlerinin kontrolü konusunda** bir proje.

Doğu Makedonya-Trakya Bölgesi Yapım İşleri Kontrollüğü Müdürlüğü Su İşleri Denetim Bölümü'nün, Devlet Su İşleri (D.S.İ.) XI. Bölge Müdürlüğü'ne gönderilen teklifi ABEM'e yöneltilerek görüş sorulmuştur. D.S.İ. XI. Bölge Müdürlüğü'ne verilen proje ortağı olma yönündeki teklifin, Türkiye'nin taraf olmadığı Avrupa Birliği Su Çerçeve Direktifi'ne ve diğer Direktif'lere atıfta bulunduğu gözlemlendiği söylenerek Türk tarafının hala teklif çağrısına çıkmamasından dolayı “**Memorandum of Understanding**” ismini taşıyan bir

mutabakat belgesinin imzalanmasının uygun mütalaa edilmediği bildirilmiştir çünkü iki taraf arasında ortaklık kurulacağı zaman bunu gösterir belgenin ne olacağı konusunda Türk ve Yunan tarafları mutabakata varamamıştır.

Yanı sıra ortak olunması teklif edilen projede bazı isim ve ifadelere de dikkat edilmesinden dolayı, “**cross border** (sınır ötesi)” yerine “**interreg** (bölgeler arası)” ifadesinin, “**River Evros** (Maric)” yerine İngilizce “**Maritza River** (Meriç-Evros)” ifadelerinin kati suretle kullanılması gerekliliği, “**Integrated Management Plan** (Bütünleştirilmiş Yönetim Planı)” ifadesi yerine önerilebilecek ifadenin “**Coordinated Plan** (Koordine edilmiş Plan)” olması gerektiği söylenmiştir. Bunun yanı sıra bazı yerleşim yerlerinin de ait olduğu ülke dilinde kullanılan şekliyle ifade edilmesi gerekliliğinden dolayı “**Andrianoupoli**” ifadesinin yerine “Edirne”, nehir, deniz ve dağ isimlerinin, sunulan teklif İngilizce hazırlandığı için İngilizce, parantez içinde de Türkçe ve Yunanca kullanımlarının yazılmasına dikkat edilmesine vurgu yapılmıştır. Yine de önerilmiş projenin, proje son başvuru tarihi dikkate alınmaksızın INTERREG III/A programının Türk yürütücüsü olan Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (DPT), Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü’ne yazılı sunularak, DPT aracılığıyla Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Daire Başkanlığı’nın görüşünün alınması tavsiye edilmiştir.

Meriç Belediyeler Birliği ile Rodopi-Evros Genişletilmiş İl Yönetimi arasında ortak çıkarları geliştirmek üzere, sınırın iki tarafındaki şirket ve ticari kuruluşların girişimciliğini desteklemek, bölgeler arası teknik bilgi alışverişini ve uygulamalı ortak girişimciliği geliştirmek ve desteklemek için **Bölgeler Arası Girişimciliğini Destekleme ve Geliştirme** başlıklı proje oluşturulmuş olup projenin hangi öncelikten hazırlandığı bilinmemektedir.

Keşan Belediyesi, Dedeğaç (**Alexandroupolis**) Belediyesi Su ve Kanalizasyon Girişimleri Dairesi’nin projesine ortak olmuş ve Keşan Kaymakamlığı aracılığıyla ABEM’e yöneltilen projede uyarılara rağmen “sınır ötesi-**cross-border**” ifadesinin kullanıldığı bildirilerek INTERREG III/A programı kapsamında Türk tarafı hala teklif çağrısına çıkmadığı için “İşbirliği Anlaşması-**Co-operation**

Agreement” ismini taşıyan bir mutabakat belgesinin imzalanmasının uygun mütalaa edilmediği ifade edilmiştir.

Ortak olunan projede “Ortak sınır ötesi inisiyatifleri ve eylemleri aracılığıyla ekosistemlerin ve su kaynaklarının sürdürülebilir yönetimi-**The sustainable management of ecosystems and water resources through joint cross-border initiatives and actions**” ifadesinin kullanıldığı ancak adı geçen ekosistemlerin ve su kaynaklarının yerinin beyan edilmediği bildirilmiştir. Buradaki “ekosistem ve su kaynakları” ifadelerinin neresi için geçerli olduğunun açıkça belirtilmesi gerektiği, zira Türkiye Cumhuriyeti’nin sınır aşan sularla ilgili olarak uluslararası hiçbir anlaşmaya taraf olmadığı hatırlatılmıştır. Sunulan projede “birleştirilmiş bir yönetim-**an integrated management**” ifadesi yerine önerilebilecek ifadenin “Koordine edilmiş-**Coordinated**” olacağı yer almış ve diğer bir konunun ise sunulan projenin Dedeoğaç Belediyesi ile birlikte Yunan Devlet Su İşleri ile yakın işbirliğinde yapılacağı, aynı işbirliğinin Türk tarafından da gösterileceği beyan edilmesine rağmen sunulan Niyet Mektubu’nda Türk Devlet Su İşleri’nin projeye taraf olduğunu gösterir beyana rastlanmadığı belirtilmiştir. INTERREG III/A Programı’nın 3.1. Sağlığın Korunması Tedbirinden ortak olunan diğer 2 projede de “sınır ötesi-**cross border**” ifadelerinin haricinde değiştirilmesi gereken bir tarafın olmadığı belirtilerek önerilmiş projenin tam metninin Keşan Belediye Başkanlığı tarafından İngilizce olarak proje sahibinden istenilmesi ve incelenmesinin önemli olduğu ifade edilmiştir.

3.1 “Ulaştırma ve Sınır Ötesi Ağ Altyapısı”:

1. Edirne Valiliği ile Evros Valiliği arasına hali hazırda var olan yol bağlantılarının kalitesinin yükseltilmesini amaçlayan **Ülke Yolunun Gelişmesi: 1. Pityo-Dimetoka, 2. Pityo-Thourio** adlı proje.

2. Meriç Belediyeler Birliği ile Evros-Dimetoka Belediyesi arasında, D.D. Asinmeniyu, Isaakiv, Petrados, Praggiyu, Pitoyn, Sofulu, Rigiü, N. Psathadon ve sınır bölgesine yakın yerlerin yol ıslahını yaparak, bölgenin komşu devletlerle irtibatını sağlama amacını taşıyan bir proje ancak projenin adı bilinmemektedir. Meriç Belediyeler Birliği, adı geçen projeye ortak olmak istediğini Avrupa Birliği

Eşgüdüm Merkezi'ne bildirmiş olup, Merkez Destek Mektubu hazırlama konusunda Birlik'e yardımcı olmuştur. Projenin, Türkiye'nin taraf olmadığı anlaşma, sözleşmelere, herhangi bir AB Direktifine atıfta bulunması durumunda Birlik'in Destek Mektubu'nu geri çekme hakkı bulunmaktadır ibaresi ile verilmesinin uygun olduğu bildirilmiştir.

2.1 “Sınır Ötesi Girişimciliğin Güçlendirilmesi”:

1. Edirne Valiliği ile Evros Valiliği arasında, seçilebilir bölge olarak yer alan her iki ülke sınır alanlarında bulunan KOBİ'ler için teknik yardım ve danışma hizmeti vermeyi amaçlayan İşbirliği Destek bürosu'nun kurulması projesi.

2. Edirne Sanayici ve İşadamları Derneği ile AROGI Derneği arasında Temel Sektör Açısından Evros ve Edirne Bölgelerinde var olan durumun araştırılması konulu bir proje.

Keşan Belediyesi'nin ortaklıklarının ayrıntılı olarak verilmesinin nedeni, Türk kurumlarının hala bilgi ve koordinasyon eksikliği yaşadıklarına örnek teşkil etmesinden kaynaklanmaktadır. Resmi yazıların okunmadığı ya da okunsa dahi kendilerine bir projeye ortak olmaları istenmesi durumunda yazıların hatırlanmadığı düşünülmektedir. Daha önemlisi ise, bir projeye ortak olmuş olmanın nasıl bir projeye ortak olduğundan daha önemli olduğu düşüncesinin yaygın olduğunu göstermek içindir.

SONUÇ

Avrupa Birliği (AB), oluşturduğu sınır ötesi işbirliği programları ile komşu bir ülkenin bölgeleri ile sınırı olan sınır bölgeleri arasındaki işbirliğini artırarak ilgili sınır bölgelerinin, ulusal ekonomilerindeki konumlarından kaynaklanabilecek belli kalkınma sorunlarını aşmaları konusunda yardımcı olmak ve sınırın her iki tarafında işbirliği ağlarının oluşturulmasını ve geliştirilmesini, ve bu bağlar ile Topluluk ağları arasında daha yaygın bağ kurulmasının teşvik edilmesini amaçlamıştır.

Bu amaç doğrultusunda AB, bu program ve hibe fonları ile, sınır bölgelerinde var olan dezavantajların ortadan kaldırılmasını ve böylece bölgesel farklılıkları yok etmeyi hedeflemektedir. Ancak, AB'nin bölgesel politika gerekliliklerine tam uyum sağlamak ve Türkiye'deki bölgesel dengesizlikleri azaltmak amacıyla yapılması gereken çok iş vardır.

Tüm programların Merkezi Olmayan Uygulama Sistemi içerisinde gerçekteştiğini daha önceden ifade etmiştik. Tez çalışmasına konu olan Programlardan yararlanmanın tek bir koşulu vardır: Proje hazırlamak. Merkezi Olmayan Uygulama Sistemi için gerekli olan birimlerin ülke düzeyinde var olması demek, Katılım Öncesi Mali Yardım Programı'nın çok iyi işletileceği anlamına gelmemektedir. Tez çalışmamıza konu olan Programların hazırlık süreçleri dahil olmak üzere uygulamaları göstermektedir ki, Türkiye'nin en büyük projesi olduğunu iddia ettiği AB'ye tam üyelik hazırlıkları, eksik ve geç yapılan çalışmalarla yürütölmektedir. Bu durum, Komisyon İlerleme Raporlarında da gayet net bir şekilde ortaya konmaktadır. Merkezi Olmayan Uygulama Sistemi dahil olmak üzere Katılım Öncesi Mali Yardım Programı'nı bir zincir olarak düşündüğümüzde, bazı halkaların sağlam olmadığını, bazılarının ise hiç bulunmadığını görebiliriz. Dolayısıyla "evdeki hesabın çarşıya uymadığı" çok net ifade edilebilmektedir.

Bu Çalışma'da yapılan eleştiriler, en üst birimden en alt birimi kadardır. Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu program öncelik konularının Katılım Ortaklığı Belgesi ve Ulusal Program'da yer alması yeterli değildir. Merkezi Olmayan Uygulama Sistemi'nin unsurlarının da tam olarak bulunması yeterli değildir. Kaldı ki,

Türkiye’de var olan bu Sistem unsurlarının, çeşitli açılardan özellikle personel açısından çok da donanımlı olmadığı bilinmekte ve bu durum Avrupa Komisyonu tarafından eleştirilmektedir. Program sonuçlarının son ilan edilme tarihlerini çoğunlukla kaçıran ya da son ilan tarihine kadar çalışan Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu’nun personel sayısının da yeterli olduğu söylemek bu durumda güçleşmektedir.

Devlet Planlama Teşkilatı koordinasyonunda yürütülen Bulgaristan-Türkiye Sınır Ötesi İşbirliği Programı uyarınca Program’a dahil olan Edirne ve Kırklareli Valiliklerinde 2003 yılında, Yerel Teknik Sekreteryalar kurulmuştur. Bu Sekreteryalarda yabancı dil bilen, AB konularına aşina personelin görev yapması istenmiştir. Burada sorulması gereken soru şudur: Ankara merkezde dahi bu iki özelliğe sahip personel bulmak zor iken, Edirne ve Kırklareli İllerinde bu nasıl başarılacaktır? Dahası, Yerel Teknik Sekreteryada çalışacak kişi özellikleri, devlet memuru ya da İl Özel İdarelerinde görevli olması gerektiği şeklinde sınırlandırılmıştır. Eğer İl Valiliğinde bu özelliklere sahip personel var ise, bu, o ilin ne kadar şanslı olduğunu göstermektedir; ancak olmaması durumunda ciddi sıkıntıların yaşanacağı aşikardır. Çalışacak personel gerekli olduğu kadar yeterli de olmak zorundadır. Edirne İli, kurulan Yerel Teknik Sekreteryayı yeterli görmeyerek, Edirne Valiliği Avrupa Birliği Eşgüdüm Merkezi’ni (ABEM) 19 Ekim 2004 tarihinde kurmuştur. Bu vesile ile Türkiye’de bir ilk gerçekleştirilmiştir. Bir Valilik, bünyesinde AB konularında çalışacak bir birim kurmuştur. Merkez Başkanlığı’nı ilgili Vali Yardımcısı yürütmekte olup, Merkez, herhangi bir Müdürlüğe bağlı olmaksızın Valilik Makamına bağlıdır. Bu Birim’in kadrosu bulunmadığı için hali hazırda Merkez Sorumlusu olarak çalışan personel geçici görevlendirme ile Milli Eğitim Müdürlüğü’nden alınarak Merkez’e getirilmiştir. Merkez’de çalışan diğer bir personel ise, İl Özel İdaresi bünyesinde geçici işçi sıfatını taşımaktadır. Personel sayısının yetersiz olmasından ve Merkez’e ait kadro bulunmamasından dolayı yine geçici görevlendirme usulüne göre İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden bir personel (İngilizce Öğretmeni) Merkez’e alınmış, ancak iş yükünün fazla olması sebebiyle 6 aylık bir çalışmanın sonunda kendi isteği ile okuluna geri dönmüştür. İlgili bölümlerde anlatılan Programlar, Edirne İline, özveri ile çalışan sayıca yetersiz

personel tarafından gerçekleştirilmektedir. Oysa, ABEM benzeri birimler, İçişleri Bakanlığı, Dış İlişkiler ve AB Dairesi Başkanlığı'na bağlı, her il valiliğinde açılmalıdır.

Program'dan yararlanmak isteyen kurum/kuruluşların ilgi ve hazır bulunuşluk seviyeleri de önemlidir; zira, Programlara proje hazırlanmadığı sürece bir şey ifade etmeyecektir. Bir proje, bir ihtiyaca cevap verecekse hazırlanmalıdır; dolayısıyla öncelikle başvuru sahipleri proje hazırlama ihtiyacını hissetmelidirler. Her programın önceliğine göre proje hazırlanır ancak proje döngüsü her programa uyarlanabileceği için bilinmelidir. Bu yüzden tez çalışmasına konu olan Bulgaristan-Türkiye Sınır Ötesi İşbirliği Programı Ortak Küçük Projeler Fonu Teklif Çağruları kapsamında eğitimler verilmiştir. Proje hazırlama eğitimine katılan bazı katılımcıların, daha sonra, projeleri onlar adına bir başkalarının hazırlamasından duyacakları memnuniyeti ifade etmişlerdir. İşte bu noktada, bazı danışman şirketleri bu işten karlı çıkmaktadır. Önemli olan başvuru sahibinin, proje hazırlama sürecine dahil edilerek öğrenmesi ve deneyim kazanması ise, verilecek eğitimlerin süresi uzatılmalıdır. Proje hazırlamak elbette kolay iş değildir ancak bu bir süreçtir. Başlangıçlar zordur ama bir yerlerden başlanmadığı sürece başarı gelmeyecektir.

INTERREG III/A Yunanistan-Türkiye Programı, iki ülkenin bazı konularda anlaşamaması yüzünden iki ülke arasında uygulanamamıştır. Program, Yunanistan ile kara sınır bulunan tek İl'e, Edirne İli'ne açılsaydı, belki de uygulanabiliyor olacaktı. Ancak bir mutabakat gerçekleşmeden yapılan tüm emekler, dolayısıyla boşa gitmiştir.

Eğer Türkiye, tezimizin konusu gereği bölgesel farklılıkları gidermeyi amaçlayan AB Bölgesel Kalkınma Politikası'nı gerçekten uygulamak istiyorsa artık daha fazla zaman kaybetmemelidir. Ancak yine de durum çok olumsuz değildir. Küreselleşmenin getirisi olan serbest piyasa kurallarının işletildiği, kültürlerin yaklaşmasının sağlandığı ve sınırların olmadığı supranasyonel yapı içerisinde Türkiye başarılı olmaya başlamıştır.

AB bölgesel politikası uyarınca bölgesel kalkınmışlık farklılıklarını azaltmak için, bölgesel kalkınmanın “gerekli şartları” ve “yeterli şartları” birlikte sağlanmalıdır.

Türkiye’deki bölgesel dengesizliklerin önemli belirleyicileri, farklı bölgelerin ekonomilerinin farklı sektörel yapıları ve farklı verimlilik seviyeleridir. Bu yüzden, her bölgenin özel şartlarına uygun politikalar uygulanmalıdır. Sektörel yaklaşımı mekansal boyutla entegre etmeye ve daha çok sektörel olan ulusal kalkınma planını bölgesel kalkınma planlarına bağlamaya özel önem verilmelidir¹³⁴. DPT bünyesindeki sektörel ve bölgesel birimler arasındaki işbirliği güçlendirilmelidir. Bölgesel politika başlığı altındaki AB müktesebatı, kurumsal çerçeve ve uygulama araçları açısından üye ve aday ülkelere bazı esneklikler sağlıyorsa da, bu ülkeler, AB bölgesel politikasının temel prensiplerini uygulamak ve kamu ihalesi, rekabet, çevre, projelerin seçimi ve uygulanması başta olmak üzere, AB’nin genel mevzuatını dikkate almak durumundadırlar.

AB bölgesel politikasının temel prensiplerine özel önem verilmelidir. Bölgesel yapılara daha fazla sorumluluk devredilmelidir. Bölgesel politika ile ilgili kararlara katılan bütün kurumlar arasındaki yatay ve dikey işbirliği ve dayanışma mekanizmaları güçlendirilmelidir.

AB ve Türkiye tarafından ortak bir strateji belirlenmeli, Türkiye’deki bölgesel dengesizlikler müzakere döneminde azaltılmalıdır. Aksi takdirde, bu dengesizlikler, hem AB hem de Türkiye için katılım sürecinde ciddi bir sorun oluşturacaktır.

Türkiye’nin birliğe üye olmasının beklendiği 2014-2020 bütçe döneminde Brüksel merkezli Bölgesel Politika’ların bugünkü anlayışla sürdürülmeyeceği tahmin edilmektedir. Bunun diğer bir karşılığı şudur: Türkiye’ye her sene spekülatif fonlar akmayacaktır. Şu an Bölgesel Politika komiseri, birliğin yeni üyelerinden, Polonya’dan seçilmiştir ve Türkiye gibi dev ama yoksul bir yeni üyeye yönelik

¹³⁴ Altan, a.g.e., s. 43.

yaklaşımın, yeni dönemdeki politikaların belirlenmesinde etkili olması umut edilmektedir.

KAYNAKÇA

- “AB Avrupa Birliği’nin Bölgesel Politikası”:
15 Soruda 15 AB Politikası, No: 4, 2. Baskı, İstanbul, IKV Yayınları, 2004
- AB Bölgesel Politikaları:** Avrupa Birliği, Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, Ankara, 2000.
- “AB-Türkiye İlişkileri, Tarihsel Gelişim”:
(Çevrimiçi) <http://www.deltur.cec.eu.int>, 19.12.2005.
- AB ve Türkiye-AB İlişkileri, Temel Kavramlar Rehberi:** No: 173, İstanbul, IKV Yayınları, 2003.
- “AB Komisyonu Etki Raporu”:
(Çevrimiçi) http://www.belgenet.com/arsiv/ab/etki_2004.html, 19.12.2005.
- Akpınar, Rasim:
“Bölgesel Gelişme Politikalarında Yaşanan Değişim: Yeni Bölgeselleşme Paradigması ve Uygulamaları”,
(Çevrimiçi) http://www.geocities.com/ceteris_paridus_tr/r_akpinar.doc, 04.03. 2006.
- Aktel, Mehmet:
Küreselleşme ve Türk Kamu Yönetimi, Ankara, Asil Yayın Dağıtım, 2003.
- Altan, Rıfat:
“Türkiye Bölgesel Kalkınma Politikası AB Kalkınma Politikasıyla Uyumlu Mudur?”, **İdarecinin Sesi**, Cilt: 20, Sayı: 118, Ankara, Altuğ Ltd. Şti. Eylül-Ekim 2006, ss. 40-45.
- “Amsterdam Antlaşması”:
(Çevrimiçi) <http://www.europa.eu/eur-lex/en/treaties/selected/livre546.html>, 12.03.2006.

- Aras, Bülent: “Türkiye, Avrupa Birliği ve Orta Doğu,” **Stratejik Öngörü**, Sayı 3, İstanbul, Tasam Yayınları, 2004, ss. 20-24.
- Archer, Clive, Fiona Butler: **The European Community**, London, Pinter Publishing, 1992.
- Ataç, Kuter: “Küreselleşme: Söylem ve Gerçek”, **Tezkire**, Yıl: 9, Sayı: 18, Ankara, Esam Yayınları, 2000/2001, ss. 88-89.
- Ataç-Rösch, İnci: “AB’den Türkiye’ye Milyarlarca Euro’luk Yardım Yolda,” **Kriter**, Sayı 0, İstanbul, Doğan Ofset, 2006, ss. 51-63.
- Avrupa Birliği ve Genişleme Süreci ve Türkiye:** Yayın No: 170, İstanbul, İKV Yayınları, 2002.
- “Avrupa Birliği’ne Katılım Müzakere Sürecinde Görev Alan Kurumların Listesi”:** (Çevrimiçi) http://www.abgs.gov.tr/tarama/tarama_gorev.htm, 29.05.2006.
- Avrupa Birliği’nde KOBİ Destek Mekanizmaları ve Türkiye:** Yayın No: 188, İstanbul, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, 2005.
- “Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye 2001 Ulusal Programı”:** (Çevrimiçi) http://ec.europa.eu/comm/enlargement/turkey/pdf/npaa_full.pdf, 08.03.2006.

- “Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye 2003 Ulusal Programı”:** (Çevrimiçi) http://ec.europa.eu/comm/enlargement/turkey/npaa_2003.htm, 08.03.2006.
- “Avrupa Tek Senedi”:** (Çevrimiçi) <http://www.europa.eu/eur-lex/en/treaties/selected/livre509.html>, 12.03.2006.
- Bozkurt, Veysel: **Avrupa Birliği**, Bursa, Ezgi Kitabevi, 1993.
- Campell, Duncan: “Foreign Investment Labour Immobility and the Quality of Employment”, **International Labour Review**, Vol: 133, Number 2, 1994, p. 185-191.
- Can, Ergüder: **Avrupa Birliği Bölgesel Politikaları ve Yapısal Fonlar: Uyum sürecinde Türkiye için bir değerlendirme**, Ankara, Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti., 2004.
- Canbolat, İbrahim S.: **Türkiye ve Avrupa Birliği**, İstanbul, Alfa Basım Yayın Dağıtım, 1997.
- Casellas, Antonia, Catherine C. Galley: “Regional Defination in the European Union: A Questions of Disparities?”, **Regional Studies**, Journal of the Regional Studies Association, Vol. 33, No 6, 1998, p. 551-559.
- Cerny, Philip: “Globalization and the Changing Logic of Collective Action”, **International Political Economy, Perspectives on Global Power and Wealth**, Ed. Jeffrey A. Frieden, David Alake, London, Routledge, 2000, p. 446-452.

- Court of Auditors: **Annual Report Concerning the Financial Year 1991-1996**; The General Budget of the European Union for the Financial Year 1997.
- Dartan, Muzaffer: “Türkiye ve Avrupa Birliği İlişkileri ve Gümrük Birliği”, **Tüm Yönleriyle Türkiye-AB İlişkileri**, Ed. Mustafa Aykaç, Zeki Parlak, İstanbul, Elif Kitabevi, 2002, ss. 93-157.
- Dedeoğlu, Beril: **Adım Adım Avrupa Birliği**, İstanbul, Çınar Yayınları, 1996.
- Dinçer, Bülent, Metin Özaslan, Taner Kavasoglu: **İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması**, Ankara, DPT, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, 1996.
- Dinler, Zeynel: **Bölgesel İktisat**, 6. Basım, Bursa, Ezgi Kitabevi, 2001.
- Dünyada Küreselleşme ve Bölgesel Bütünleşmeler Alt Komisyonu Raporu:** Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara, DPT, 1995.
- Erbay, Yusuf: “Küreselleşen Dünyada Türkiye”, **Türk İdare Dergisi**, Yıl: 70, Sayı: 421, Ankara, Öztürkler Matbaacılık, 1998, ss. 297-308.
- Erdoğan, Mustafa: “Siyaset ve Hukuk Perspektifinden Küreselleşme”, **Siyasi, Ekonomik ve Kültürel Boyutlarıyla Küreselleşme**, İstanbul, Ufuk Yayınları, 2002, s. 27-30.

- Esen, Kasım: “Avrupa Birliği Topluluk Programları Kapsamında Sınır Ötesi İşbirliği”, **Türk İdare Dergisi**, Yıl: 76, Sayı: 444, Ankara, Öztürkler Matbaacılık, 2004, ss. 91-111.
- Europe’s Agenda 2000
Strengthening and widening the
European Union:** Luxembourg, Office for Official Publications of the European Communities, 1999.
- “Göteborg Zirvesi Sonuçları”: (Çevrimiçi) http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00200-r1.en1.pdf, 08.07.2006.
- “Gümrük Birliği Ne Kazandırdı?": **Avrupa Postası**, Yayın No: TÜSİAD-T/2004/5-374, İstanbul, TÜSİAD Yayınları, 2004, ss. 27-29.
- Haas, Ernest: **The Uniting of Europe**, 2nd Edition, Stanford, Stanford University Press, 1968.
- “Helsinki Zirvesi Sonuçları”: (Çevrimiçi) http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/ACSA4C.htm, 08.07.2006.
- Hirst, Paul, Grahame Thompson: **Küreselleşme Sorgulanıyor**, Çev., Çağla Erdem, Elif Yücel, Ankara, İmge Yayınları, 1998.
- Hodges, Michael: “Integration Theory”, **Approaches and Theory in International Relations**, Ed. by. T. Taylor, London, Longman, 1987, pp. 230-239.
- “İlişkilerde Yeniden Canlanma”: (Çevrimiçi) <http://www.milliyet.com.tr/ozel/helsinki/tarihce/tar02.html>, 19.12.2005.

- “INTERREG III/A Yunanistan Türkiye Programı”:** (Çevrimiçi) <http://www.edirne.gov.tr/ab/not.htm>, 12.05.2005.
- Kabaalioğlu, Haluk: **Avrupa Birliği ve Kıbrıs Sorunu**, İstanbul, Yeditepe Üniversitesi Yayınları, 1997
- Karauçak, Şebnem: “Bu Masada Pazarlık Şansı Sınırlı,” **Kriter**, Sayı 0, İstanbul, Doğan Ofset, 2006, ss. 14-20.
- Karluk, Rıdvan: **Küreselleşen Dünyada Uluslararası Ekonomik Kuruluşlar ve Entegrasyonlar**, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Basımevi, 1995.
- Karluk, Rıdvan: **Avrupa Birliği ve Türkiye**, 5. Baskı, İstanbul, Beta Yayınları, 1998.
- Kazgan, Gülten: **Küreselleşme ve Ulus Devlet Yeni Ekonomik Düzen**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1999.
- Keating, Michael, John Loughlin: **The Political Economy of Regionalism**, Frank Cass, London, 1997.
- “Kopenhag Zirvesi Sonuçları”:** (Çevrimiçi) http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/73842.pdf, 08.07.2006.
- “Laeken Zirvesi Sonuçları”:** (Çevrimiçi) http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/68827.pdf, 08.07.2006.

- “Maastricht Antlaşması”:** (Çevrimiçi) http://www.europa.eu/eur-lex/en/treaties/dat/EU_treaty.html, 12.03.2006.
- Moussis, Nicholas: **Avrupa Birliği Politikalarına Giriş Rehberi**, Çev. Ahmet Fethi, İstanbul, Mega Press, 2004.
- “Müzakere Çerçeve Belgesi”:** (Çevrimiçi) http://www.mfa.gov.tr/NR/rdonlyres/7FA78A66-EC3F-4D13-ADAE-5679210B1CE0/0/mcb_tr.pdf, 29.05.2006
- “Müzakere Süreci ve Türkiye”:** (Çevrimiçi) <http://www.abgs.gov.tr/tarama/Ozet.htm>, 29.05.2006
- “Nice Antlaşması”:** (Çevrimiçi) <http://www.europa.eu/eur-lex/en/treaties/dat/12001C/htm/12001C.html>, 12.03.2006.
- Oktaç, Müjde: **AB’nin 12-13 Aralık 1997 Lüksemburg Zirvesinde Aldığı Genişleme Kararının Türkiye’deki Toplumsal Akıl Tarafından Değerlendirilmesi**, Yayın No: 1998/7, İstanbul, İstanbul Sanayi Odası, 1998.
- Oran, Baskın: “Küreselleşme: Ne Yapmalı?”, (Yazı Dizisi), **Cumhuriyet Gazetesi**, 2000.
- “Ön Ulusal Kalkınma Programı”:** (Çevrimiçi) [http:// ekutup.dpt.gov.tr/plan/o-ukp.pdf](http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/o-ukp.pdf), 26.01.2006.

- Özerdem, Füsün: “Demokratikleşme Kriteri Açısından Türkiye, Macaristan, Polonya ve Çek Cumhuriyeti’nin Avrupa Birliği’ne Entegrasyonu/karşılaştırmalı bir inceleme”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tez Çalışması, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002.
- Özerdem, Füsün: “Edirne Ekmekçizade Kervansarayı’nın Restorasyonu”, **Yöre Dergisi**, Yıl: 7, Sayı: 76, Edirne, İnkılap Kitabevi, 2006, s. 15-16.
- Özkıvrak, Özlem, Dilek Dileyici: “Globalleşme, Bölgeselleşme, Mega Rekabet ve Türkiye”, **Dış Ticaret Dergisi**, Yıl: 6, Sayı: 20, Ankara, Dış Ticaret Müsteşarlığı Matbaası, 2001, ss. 134-163.
- PHARE-Bulgaristan Türkiye Sınır Ötesi İşbirliği:** (Çevrimiçi) <http://www.edirne.gov.tr/abem/phare.html>, 14.10.2006.
- Robertson, Roland: **Globalization, Social Theory and Global Culture**, London, Sage Publications, 2004.
- Roche, Jean Jacques: **Théories des Relations Internationales**, Paris, Montchrestien, 2001.
- Sandıklı, Atilla: “Türkiye-AB İlişkilerinde Yeni Bir Safha (Müzakere Süreci)”, **Stratejik Öngörü**, Sayı 3, İstanbul, Tasam Yayınları, 2004, ss. 4-18.
- “Selanik Zirvesi Sonuçları”:** (Çevrimiçi) http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/76279.pdf, 08.07.2006.

- “Seville Zirvesi Sonuçları”:** (Çevrimiçi) http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/72638.pdf, 08.07.2006.
- “Sınır Ötesi İşbirliği Programı Ortak Küçük Projeler Fonu”:** (Çevrimiçi) <http://www.dpt.gov.tr/bgyu/cbc3/tr/jspf.htm>, 08.06.2005.
- Sınır Ötesi İşbirliği Ortak Küçük Projeler Fonu: Bulgaristan-Türkiye, 2003 Teklif Çağrısına Başvuru Yapacaklar İçin Rehber:** Ankara, DPT, 2004.
- Sınır Ötesi İşbirliği Ortak Küçük Projeler Fonu: Bulgaristan-Türkiye, 2004 Teklif Çağrısına Başvuru Yapacaklar İçin Rehber:** Ankara, DPT, 2005.
- “Sınır Ötesi İşbirliği, 2760/98 sayılı 18 Aralık 1998 tarihli OJL 345, Avrupa Komisyonu Tüzüğü”:** (Çevrimiçi) www.europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/e50001.htm, 28.04.2006.
- Sınır Valilikleri Sınır Ötesi İşbirliği Ağı:** (Çevrimiçi) <http://www.edirne.gov.tr/abem/sinirvalilikleri.html>, 24.05.2006.
- Stiglitz, Joseph E.:** **Küreselleşme Büyük Hayal Kırıklığı**, Çev. Arzu Taşçıoğlu, Deniz Vural, İstanbul, Plan B Yayınları, 2002.
- Şahin, Ragıp:** **Avrupa Birliği Bütçesi-Fonları ve Türkiye’nin Tam Üyeliği**, Ankara, DPT, 1998.

- Timur, Taner: **Küreselleşme ve Demokrasi Krizi**, 2. Baskı, Ankara, İmge Kitabevi, 2000.
- Toprak, Metin: **Küreselleşme ve Kriz**, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2001.
- Tuna, Yusuf: “Dünyada Globalleşme Eğilimleri ve Dengeler”, **Çerçeve**, Yıl: 4, Sayı: 14, İstanbul, MÜSİAD Yayınları, 1995, ss.22-29.
- Türe, Fatih: “Birleşik Avrupa Düşüncesi ve Avrupa Birliği”, **Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye**, Ed. Turgay Uzun, Serap Özen, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2004, ss. 51-67.
- Türkiye-Avrupa Birliği Mali İşbirliği Kapsamındaki Bölgesel Kalkınma Programları:** Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü Yayınları, Şubat, 2005.
- “Türkiye İçin Avrupa Stratejisi”:** (Çevrimiçi) <http://www.mfa.gov.tr>, 19.12.2005.
- “Türkiye’nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 1998 Düzenli Raporu”:** (Çevrimiçi) http://ec.europa.eu/comm/enlargement/report_11_98/pdf/en/turkey_en.pdf, 07.06.2006.
- “Türkiye’nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 1999 Düzenli Raporu”:** (Çevrimiçi) http://ec.europa.eu/comm/enlargement/report_10_99/pdf/en/turkey_en.pdf, 07.06.2006.
- “Türkiye’nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 2000 Düzenli Raporu”:** (Çevrimiçi) http://ec.europa.eu/comm/enlargement/report_11_00/pdf/en/tu_en.pdf, 07.06.2006.

“Türkiye’nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 2001 Düzenli Raporu”:

(Çevrimiçi) http://ec.europa.eu/comm/enlargement/report2001/tu_en.pdf, 07.06.2006.

“Türkiye’nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 2002 Düzenli Raporu”:

(Çevrimiçi) http://ec.europa.eu/comm/enlargement/report2002/tu_en.pdf, 07.06.2006.

“Türkiye’nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 2003 Düzenli Raporu”:

(Çevrimiçi) http://ec.europa.eu/comm/enlargement/report_2003/pdf/rr_tk_final.pdf, 07.06.2006.

“Türkiye’nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 2004 Düzenli Raporu”:

(Çevrimiçi) http://ec.europa.eu/comm/enlargement/report_2004/pdf/rr_tr_2004_en.pdf, 07.06.2006.

“Türkiye’nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 2005 Düzenli Raporu”:

(Çevrimiçi) http://www.mfa.gov.tr/NR/rdonlyres/280F0021-B312-4871-8F0E-9D3A71684437/0/2005_progress.PDF, 07.06.2006.

“Türkiye’nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 2006 Düzenli Raporu”:

(Çevrimiçi) http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2006/Nov/tr_sec_1390_en.pdf, 13.11.2006.

Türkiye’ye Yönelik Avrupa Birliği Fonları ve Kullanım Koşulları:

No: 180, İstanbul, İKV Yayınları Haziran 2004.

Uçarol, Rıfat:

Siyasi Tarih, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2000.

Ulagay, Osman:

Küreselleşme Korkusu, İstanbul, Timaş Yayınları, 2001.

- Uyarra, Elvira: “Knowledge, Diversity and Regional Innovation Policies: Theoretical Issues and Empirical Evidence of Regional Innovation Strategies”, (Çevrimiçi), <http://www.mbs.ac.uk/research/engineering-policy/publications/documents/PRESTDPO5-16.pdf>, 8 Nisan 2006.
- Wallerstein, Immanuel: **Utopistics or, Historical Choices of the Twenty-first Century**, New York, The New Press, 1998.
- “2001 Katılım Ortaklığı Belgesi”**: (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2001/l_085/l_08520010324en00130023.pdf, 07.04.2006.
- “2003 Katılım Ortaklığı Belgesi”**: (Çevrimiçi) http://ec.europa.eu/comm/enlargement/turkey/pdf/revised_ap_en.pdf, 07.04.2006.
- “2005 Genişleme Stratejisi Kağıdı Komisyon Bildirimi”**: (Çevrimiçi) http://www.mfa.gov.tr/NR/rdonlyres/4F5CDB4F-C32F-49A7-B588-5BC98DB27E14/0/2005_genisleme.pdf, 29.05.2006.
- “2005 Katılım Ortaklığı Belgesi”**: (Çevrimiçi) http://ec.europa.eu/comm/enlargement/report_2005/pdf/package_ii/com_559_final_en_tr_partnership.pdf, 07.04.2006.

EKLER

EK 1: MÜZAKERE ÇERÇEVE BELGESİ¹³⁵

NOT

3 Ekim 2005

Kimden: Genel Sekreterlik

Kime: Konsey

Konu: GENİŞLEME: Türkiye'yle katılım müzakereleri: Genel AB Tutumu

- AB Açılış Konuşması
- Müzakere Çerçeve Belgesi
- Dış düzenlemeler

Konsey organlarında gerçekleştirilen çalışmalar ve müteakip görüşmeler ışığında, Konsey, EK I, II ve III'te belirtildiği şekilde Genel AB Tutum taslağını benimsemeye ve Müzakere Çerçeve Belgesi'nin 7nci paragrafına ilişkin olarak aşağıda belirtilen tutanak ifadesini kabul etmeye davet edilir:

“KONSEYİN ONAYIYLA YAPILAN BAŞKANLIK AÇIKLAMASI”

Müzakere Çerçeve Belgesi'nin, ilgili tüm uluslararası örgütleri kapsayan 7nci paragrafı, bu uluslararası örgütler ya da üyelerinin, ya da Avrupa Birliği Üye Ülkeleri'nin karar verme özerkliğine ve haklarına hanel getirecek şekilde yorumlanamaz.

MÜZAKERE ÇERÇEVESİ

Müzakerelerin yürütülmesindeki ilkeler

1. Müzakereler Türkiye'nin kendine özgü nitelikleri temelinde olacak ve hızı Türkiye'nin üyelik şartlarını karşılama yönünde kaydedeceği ilerlemeye bağlı olacaktır. Dönem Başkanlığı veya Komisyon, uygun gördüğü ölçüde, Konsey'i tam olarak bilgilendirecek ve böylelikle Konsey durumu düzenli olarak gözden geçirebilecektir. Birlik, kendi açısından müzakerelerin sonuçlanmasına ilişkin

¹³⁵ “Müzakere Çerçeve Belgesi”, (Çevrimiçi) http://www.mfa.gov.tr/NR/rdonlyres/7FA78A66-EC3F-4D13-ADAE-5679210B1CE0/0/mcb_tr.pdf, 29.05.2006

şartların yerine getirilip getirilmediğini en kısa zamanda kararlaştıracak olup; bu (karar) Komisyon'dan alınan ve Türkiye'nin 6. maddede belirtilen şartları yerine getirdiğini teyit eden raporun temelinde yapılacaktır.

2. Aralık 2004 AB Zirvesi'nde üzerinde mutabık kalındığı üzere bu müzakereler, Avrupa Birliği Antlaşmasının 49. maddesini temel almaktadır. Müzakerelerin ortak hedefi katılımdır. Bu müzakereler, sonucu önceden garanti edilemeyen açık uçlu bir süreçtir. Birliğin hazmetme kapasitesi de dâhil olmak üzere, Kopenhag kriterlerinin tamamı dikkate alınarak, üyelik yükümlülüklerinin tümünü tam olarak üstlenmek durumunda olamadığı takdirde, Türkiye'nin mümkün olan en güçlü bağlarla Avrupa yapılarına tam olarak demirlenmesi sağlanmalıdır.

3. Genişleme, Birlik ve Üye Devletlerin içinde buldukları devamlı oluşum ve bütünleşme sürecini güçlendirmelidir. Birliğin uyum ve etkinliğini korumak için gerekli her türlü çaba gösterilmelidir. 1993 Kopenhag Zirvesi Sonuçları doğrultusunda, Avrupa entegrasyonu ivmesi muhafaza edilirken, Birliğin Türkiye'yi hazmetme kapasitesi gerek Türkiye gerek Birliğin çıkarları açısından göz önünde bulundurulması gereken önemli bir husustur. Komisyon, bu üyelik koşulunun karşılanıp karşılanmadığına ilişkin olarak Konsey tarafından yapılacak değerlendirmeye ışık tutmak amacıyla, Türkiye'nin üyelik perspektifinden kaynaklanan sorunlara ilişkin Ekim 2004 tarihli kâğıdında yer alan tüm hususlar açısından değerlendirmek suretiyle, müzakereler sırasında bu kapasiteyi izleyecektir.

4. Müzakereler, Türkiye'nin 1993 Kopenhag AB Konseyi'nde kararlaştırılan ve büyük bir bölümü daha sonra Avrupa Birliği Antlaşması'nın 6(1). Maddesinde yer alan ve Temel Haklar Şartında ilan edilen siyasi kriterleri yeterli ölçüde karşılamış olduğu temelinde açılmaktadır. Birlik, Türkiye'nin, reform sürecini devam ettirmesini ve ilgili Avrupa içtihatı da dâhil olmak üzere, özgürlük, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygı ve temel özgürlükler ve hukuk devleti olmak yönünde daha da ilerlemek için çalışmasını; özellikle işkence ve kötü muameleyle mücadelede sıfır-hoşgörü politikası ile ilgili mevzuatı ve uygulama tedbirlerini pekiştirmesini ve genişletmesini; ve ifade özgürlüğü, ibadet özgürlüğü, kadın hakları, sendikal haklar da dâhil olmak üzere Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) standartları ile azınlık haklarına ilişkin düzenlemeleri uygulamasını beklemektedir. Birlik ve Türkiye yoğun siyasi diyaloglarını sürdüreceklerdir. Bu

alanlarda kaydedilen ilerlemenin geri dönülmezliğini temin etmek ve özellikle temel haklar ve insan haklarına tam saygı gösterilmesine ilişkin olarak tam ve etkin bir şekilde uygulanmasını sağlamak amacıyla, Komisyon'un 2004 İlerleme Raporu, Tavsiye Belgesi ve yıllık raporlarında atıfta bulunulan tüm kaygıları ele alacak şekilde Konsey'e düzenli olarak rapor sunmaya devam etmesi istenen Komisyon ilerlemeyi yakından takip edecektir.

5. Birliğin temelini oluşturan, özgürlük, demokrasi, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı ve hukukun üstünlüğü ilkelerinin Türkiye'de ciddi ve devamlı bir biçimde ihlal edilmesi halinde, Komisyon, kendi inisiyatifi veya üye devletlerin üçte birinin talebi üzerine, müzakerelerin askıya alınmasını tavsiye edecek ve ileriki bir dönemde tekrar başlatılması için şartlar önerecektir. Konsey, böyle bir tavsiye üzerine, Türkiye'yi dinledikten sonra, müzakerelerin askıya alınıp alınmayacağını ve tekrar başlatılmasına ilişkin şartları nitelikli çoğunlukla kararlaştıracaktır. Üye Devletler Hükümetlerarası Konferans'ta, oybirliği genel kuralına hanel getirmeksizin, Konsey kararına uygun hareket edeceklerdir. Avrupa Parlamentosu bilgilendirilecektir.

6. Müzakerelerin ilerleyişini, ekonomik ve sosyal uyum ile 2. paragrafta atıfta bulunulan Komisyon raporları çerçevesinde Türkiye'nin katılım hazırlıklarında kaydettiği ilerleme yönlendirecektir. Bu ilerleme özellikle aşağıdaki koşulların ne kadar yerine getirildiği ile ölçülecektir:

— Üyelik için aşağıda sıralanan yükümlülükleri ortaya koyan Kopenhag kriterleri:

- Demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını ve azınlıkların korunması ve saygı görmesini teminat altına alan kurumların istikrarı;
- İşleyen bir piyasa ekonomisinin mevcudiyeti ve AB içindeki rekabet ve piyasa güçleriyle başatme kapasitesi;
- Siyasi, ekonomik ve parasal birliğe katılım ve müktesebatı etkin bir şekilde uygulamak için gerekli idari kapasiteye sahip olmak da dâhil olmak üzere, üyeliğin getirdiği yükümlülüklerin üstlenilebilmesi yeteneği;
- Türkiye'nin iyi komşuluk ilişkileri konusundaki koşulsuz taahhüdü ile süregelen sınır anlaşmazlıklarının gerektiğinde Uluslararası Adalet Divanı'nın yargı yetkisi de dahil olmak üzere, Birleşmiş Milletler Sözleşmesinde yer alan anlaşmazlıkların

barışçı yollarla çözümlenmesi ilkesine uygun olarak çözümlenmesi yönündeki yükümlülüğü;

- Türkiye'nin Kıbrıs sorununun BM çerçevesinde ve Birliğin kurucu ilkelerine uygun olarak kapsamlı çözümünün sağlanmasına yönelik sürekli desteğinin, kapsamlı bir çözüm için uygun ortamın yaratılmasına katkıda bulunacak adımların atılması da dahil olmak üzere, devam etmesi ve Kıbrıs Cumhuriyeti de dahil olmak üzere Türkiye ile AB üyesi devletler arasındaki ikili ilişkilerin normalleştirilmesi yönünde ilerleme kaydedilmesi,

- Düzenli olarak gözden geçirilen Katılım Ortaklığı belgesinin uygulanması ve özellikle AB-Türkiye arasındaki gümrük birliği ile ilgili olanlar olmak üzere Türkiye'nin Ortaklık Anlaşması ve Ortaklık Anlaşması'nı tüm yeni AB üyesi devletlere genişleten Ek Protokolden doğan yükümlülüklerini yerine getirmesi.

7. Katılıma kadar geçecek olan süre zarfında, Türkiye'nin üçüncü ülkelere yönelik politikalarını ve uluslararası örgütlerdeki tutumlarını (tüm AB üyesi ülkelerin bu örgütlere üyeliklerini ve düzenlemelere katılımlarını da içerecek şekilde) Birlik ve üye devletler tarafından kabul edilen politikalar ve tutumlarla tedricen uyumlu hale getirmesi istenmektedir.

8. Katılım müzakerelerine paralel olarak, Birlik Türkiye ile yoğun bir siyasi ve sivil toplum diyaloguna girecektir. Bu kapsayıcı sivil toplum diyalogunun amacı özellikle Avrupa vatandaşlarının katılım sürecine desteğinin sağlanması düşüncesi ile halkları bir araya getirerek karşılıklı anlayışları geliştirmek olacaktır.

9. Türkiye diğer tüm katılım müzakerelerinin sonuçlarını katılım anındaki şekliyle kabul etmelidir.

Müzakerelerin İçeriği

10. Katılım, Birliğin müktesebatı olarak bilinen ve Birliğin sistemi ve kurumsal çerçevesine bağlı hak ve yükümlülüklerin kabulü anlamına gelmektedir. Türkiye sözkonusu müktesebatı katılım anında olduğu şekliyle uygulamalıdır. Öte yandan katılım, mevzuat uyumuna ilaveten, müktesebatın zamanlı ve etkin uygulanması anlamına da gelmektedir. Müktesebat sürekli olarak evrim geçirmekte ve aşağıdaki hususları içermektedir:

- Birliği kuran Antlaşmaların içeriği, ilkeleri ve siyasi hedefleri;

- Antlaşmaları takiben yürürlüğe giren yasa ve kararlar, Avrupa Adalet Divanı'nın içtihatları;
- Kurumlararası anlaşmalar, kararlar, açıklamalar, tavsiyeler, ve yönergeler gibi Birliğin kapsamı içerisinde kabul edilen bağlayıcı ya da bağlayıcı niteliği olmayan diğer hukuki işlemler;
- Ortak Dış ve Güvenlik Politikası çerçevesindeki ortak eylemler, ortak tutumlar, deklarasyonlar, sonuçlar ve diğer işlemler;
- Adalet ve İçişleri çerçevesinde mutabakata varılan ortak eylemler, ortak tutumlar, imzalanan sözleşmeler, kararlar, açıklamalar ve diğer işlemler;
- Toplulukların, Toplulukların üye devletlerle ortaklaşa, Birliğin ve üye Devletlerin Birliğin faaliyetlerine ilişkin olarak kendi aralarında akdettikleri uluslararası anlaşmalar.

Türkiye'nin, katılımdan uygun bir süre önce, müktesebatın Türkçe tercümelerini yapması ve katılım sonrasında AB kurumlarının uygun bir şekilde işlemleri için yeterli sayıda tercüman ve mütercim yetiştirmesi gerekmektedir.

11. Türkiye'nin bir üye ülke olarak benimsemesi gereken tüm hak ve yükümlülükler; Topluluklar ve Türkiye arasında mevcut olan tüm ikili anlaşmaların ve Türkiye tarafından imzalanan ve üyeliğin yükümlülüklerine aykırı olan tüm uluslararası anlaşmaların geçersiz kılınması anlamına gelir. Ortaklık Anlaşması'nın müktesebattan ayrılan herhangi bir hükmü katılım müzakereleri sırasında emsal olarak kabul edilemez.

12. Türkiye'nin müktesebattan doğan hak ve yükümlülükleri kabul etmesi, müktesebata belirli uyarlamalar yapılmasını gerektirebilir ve istisnai de olsa katılım müzakereleri sırasında tanımlanması gereken geçici önlemlerin ortaya çıkmasına neden olabilir. Gerekli hallerde, müktesebata yapılacak belirli uyarlamalar, müktesebatın içeriğinde varolan ve müktesebatın kabulü sırasında, üye devletlerin uyguladıkları ilkeler, kriterler ve parametreler temelinde ve Türkiye'nin özellikleri göz önünde bulundurularak bir mutabakata varılır. Birlik, zaman ve kapsam açısından sınırlı olması ve müktesebatın uygulanması için açıkça belirlenmiş aşamalar içeren bir planın da mevcudiyeti koşuluyla Türkiye'nin geçiş tedbirlerine ilişkin taleplerini kabul edebilir. İç pazarın genişletilmesiyle bağlantılı bölümlere ilişkin olarak düzenleyici önlemler hızlı bir şekilde uygulanmalı ve geçiş dönemleri

kısa ve az olmalı; geniş mali harcamalar dâhil, kapsamlı çaba gerektiren önemli uyarlamaların gerekli olması halinde, devam eden, ayrıntılı ve bütçelendirilmiş bir uyum planının parçası olarak uygun geçiş tedbirleri öngörülebilir. Her hal ve karda, geçici düzenlemeler Birliğin kural ve politikalarında değişiklik içermemeli, bunların düzgün işlemesine engel oluşturmamalı ve rekabete ciddi mani teşkil etmemelidir.

Bu bağlamda, Birlik ve Türkiye'nin çıkarları göz önünde tutulmalıdır. Uzun geçiş süreleri, derogasyonlar, özgün düzenlemeler veya daimi koruma tedbirleri, yani korunma tedbirlerine temel teşkil etmek üzere daimi olarak elde tutulan hükümler, tezekkür edilebilir. Komisyon bu tedbirleri uygun olduğu ölçüde kişilerin serbest dolaşımı, yapısal politikalar veya tarım gibi alanlardaki önerilerine dahil edecektir. Ayrıca, kişilerin serbest dolaşımının zaman içinde tesisiyle ilgili karar alma süreci, her bir üye devletin azami bir rol oynamasına imkân sağlamalıdır. Geçici düzenlemeler veya koruma tedbirleri, rekabete ve iç pazarın işleyişine olan etkileri açısından gözden geçirilmelidir. Katılım müzakereleri sırasında müktesebata ayrıntılı teknik uyarlama yapılması gerekmeyecektir. Uyarlamalar Türkiye'yle işbirliği halinde hazırlanacak ve katılım günü yürürlüğe girmelerini teminen uygun bir zamanda Birlik kurumları tarafından onaylanacaktır.

13. Uygulanabilir Mali Çerçeve, Türkiye'nin katılımının mali veçhelerine yer verilmelidir. Türkiye'nin katılımı önemli malî sonuçlar getirebileceğinden, müzakereler ancak 2014 sonrası dönemin Malî Çerçevesinin oluşturulmasından sonra ve buna bağlı olarak gerçekleştirilebilecek mali reformlardan sonra sonuçlandırılabilir. Her düzenleme, mali yüklerin tüm Üye devletler arasında adil bir şekilde paylaşılmasını sağlamalıdır.

14. Türkiye katılımından itibaren Üye Ülke olarak ekonomik ve parasal birliğe derogasyonla iştirak edecek ve Konseyin Türkiye'nin gerekli şartları yerine getirdiği yönündeki değerlendirme temelinde alacağı karar doğrultusunda, Türkiye Euro'yu millî para birimi olarak kabul edecektir. Bu alanda geri kalan müktesebat katılımı birlikte tam olarak uygulanır.

15. Özgürlük, adalet ve güvenlik alanları bakımından Avrupa Birliğine üyelik, Türkiye'nin katılımı birlikte, Schengen müktesebatı da dahil olmak üzere bu alandaki müktesebatı tam olarak üstleneceği anlamına gelmektedir. Bununla birlikte, sözkonusu müktesebatın bir bölümü, Konsey'in, Türkiye'nin hazır olup olmadığına

ilişkin olarak uygulanmakta olan Schengen değerlendirmesi temelinde iç sınırlarda kişiler üzerindeki kontrolleri kaldırma konusunda karar almasının ardından sadece Türkiye’de uygulanacaktır.

16. AB, nükleer güvenliğin tüm veçheleri de dâhil olmak üzere çevrenin üst düzeyde korunmasının önemine işaret eder.

17. Müktesebatın tüm alanlarında, müktesebatı etkin olarak uygulamak veya gerekli olduğu takdirde katılımdan makul bir süre önce etkin bir biçimde uygulamaya muktedir olmak amacıyla Türkiye, hem ulusal hem bölgesel düzeyde kurumlarını, yönetim kapasitesini ve idari ve yargı sistemlerini Birlik standartları seviyesine getirmekle mükelleftir. Daha genel anlamda, bu, etkin ve tarafsız bir kamu hizmeti ve bağımsız ve etkin bir yargı sistemi üzerine kurulmuş olan ve iyi işleyen istikrarlı bir kamu yönetimini gerekli kılmaktadır.

Müzakere İşleyişi

18. Müzakerelerin esaslı bir tarafta tüm Üye Devletler, diğer tarafta aday ülkenin yer alacağı Hükümetlerarası Konferans’ta ele alınacaktır.

19. Komisyon, müktesebatı Türk makamlarına anlatmak, belirli alanlarda müzakereleri açmak için Türkiye’nin hazırlık durumunu değerlendirmek ve müzakerelerde gündeme gelmesi kuvvetle muhtemel konulara dair ilk verileri toplamak için tarama olarak adlandırılan, müktesebatın incelenmesine dair resmi süreci yürütecektir.

20. Tarama ve tarama sonrasında gerçekleştirilecek müzakereler için müktesebat, her biri belli bir siyasi alanı ilgilendiren bir takım fasıllara bölünecektir. Söz konusu fasılların listesi ektedir. Müzakerelerin belli bir faslı hakkında Türkiye ya da AB tarafından ifade edilen herhangi bir görüş, hiçbir surette diğer fasıllarda benimsenebilecek tutumu etkilemeyecektir. Keza, müzakereler sırasında, bütün fasıllar üzerinde anlaşmaya varılmadan, kısmi olanlar olsa bile belli fasıllar üzerinde anlaşmaya varılmış olması, bunların sonuçlandırıldığı anlamına gelmeyecektir.

21. Konsey, Komisyon’un İlerleme Raporlarını ve bilhassa tarama sürecinde edindiği bilgileri dikkate alarak, Komisyon’un tavsiyesi üzerine ve oybirliğiyle müzakere fasıllarının geçici olarak kapatılması ve gerekli hallerde her bir faslın açılması için performans kriterleri (benchmarks) belirleyecektir. Birlik söz konusu performans

kriterlerini Türkiye'ye bildirecektir. Performans kriterleri müzakere faslına bağlı olarak; işleyen piyasa ekonomisinin varlığı, yasal mevzuat anlamında müktesebata uyum ve müktesebatın ana unsurlarının idarî ve adlî kapasitenin varlığını gösterecek şekilde tatminkar bir şekilde uygulanma siciline ilişkin olacaktır. İlgili durumlarda, performans kriterleri aynı zamanda Ortaklık Anlaşması ve bilhassa AB-Türkiye Gümrük Birliği'ne ilişkin taahhütlerin ve müktesebat çerçevesindeki benzer gereklerin uygulanmasını da içerecektir. Müzakereler uzun bir zaman dilimine yayılmışsa, ya da örneğin geçici olarak kapatılmış bir fasla müktesebatta yenilik dolayısıyla geri dönmüş ise mevcut performans kriterleri güncellenecektir.

22. Türkiye'den müktesebatın üstlenilmesine ilişkin pozisyonunu bildirmesi ve performans kriterlerini karşılamada ne kadar ilerleme sağladığına dair bilgi sunması talep edilecektir. Türkiye'nin müktesebatı doğru bir şekilde iç hukukuna aktarması ve uygun idari ve adli yapılar aracılığıyla etkin ve verimli biçimde uygulaması müzakerelerin hızını belirleyecektir.

23. Komisyon bu amaçla, Komisyonca ya da Komisyon adına uzmanlar tarafından yerinde inceleme de dâhil olmak üzere eldeki tüm araçları kullanmak suretiyle, Türkiye'nin her alandaki ilerlemesini yakından izleyecektir. Komisyon AB Ortak Tutum taslaklarını sunarken Konsey'e Türkiye'nin ilgili başlıkta kaydettiği ilerleme hakkında bilgi verecektir. Konsey sözkonusu faslın müzakerelerine ilişkin ileri adımlar atılmasına karar vereceği zaman bu değerlendirmeyi de dikkate alacaktır. AB'nin her bir faslıda ihtiyaç duyulabileceği ve Türkiye tarafından Konferans'a sunulacak bilgilere ilaveten, bir müzakere faslı geçici olarak kapatıldıktan sonra bile Türkiye'den müktesebatın uyumu ve uygulanmasında kaydedilen ilerleme hakkında düzenli olarak ayrıntılı ve yazılı bilgi vermeye devam etmesi istenecektir. Geçici olarak kapatılmış bulunan fasıllarda, Türkiye'nin önemli performans kriterlerini karşılamada ya da taahhütlerini uygulamada başarısız olması halinde Komisyon ilgili fasıldaki müzakerelerin yeniden açılmasını tavsiye edebilecektir.

**EK 2: AVRUPA BİRLİĞİ'NE KATILIM MÜZAKERE SÜRECİNDE
GÖREV ALAN KURUMLARIN LİSTESİ¹³⁶**

SIRA NO	KURUM ADI	ÜNVANI	ADI SOYADI	ÜNVANI	ADI SOYADI
1	Başbakanlık	Müsteşar	Prof. Dr. Ömer DİNÇER	Müsteşar Yardımcısı	Dr. M. Emin ZARARSIZ
2	Dışişleri Bakanlığı	Müsteşar	B.E. Ali TUYGAN	Müsteşar Yardımcısı	B.E. A. Ahmet ACET
3	Adalet Bakanlığı	Müsteşar	Fahri KASIRGA	Müsteşar Yardımcısı	Maksut METE
4	Milli Savunma Bakanlığı	Müsteşar	Korg. A. Atıla IŞIK	Müsteşar Yardımcısı	Tung. Muharrem KARADUMAN
5	İçişleri Bakanlığı	Müsteşar	Şahabettin HARPUT	Müsteşar Yardımcısı	Zekeriya ŞARBAK
6	Maliye Bakanlığı	Müsteşar	Hasan Basri AKTAN	Müsteşar Yardımcısı	İsa COŞKUN
7	Milli Eğitim Bakanlığı	Müsteşar	Prof. Dr. Necat BİRİNCİ	Müsteşar Yardımcısı	Salih ÇELİK
8	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Müsteşar	Sabri Özkan ERBAKAN	Müsteşar Yardımcısı	Sadık YAMAÇ
9	Sağlık Bakanlığı	Müsteşar	Prof. Dr. Necdet ÜNÜVAR	Müsteşar Yardımcısı	Abdülkadir ATALIK
10	Ulaştırma Bakanlığı	Müsteşar	İbrahim ŞAHİN	Müsteşar Yardımcısı	Muammer TÜRKER

¹³⁶ Avrupa Birliği'ne Katılım Müzakere Sürecinde Görev Alan Kurumların Listesi, (Çevrimiçi), http://www.abgs.gov.tr/tarama/tarama_gorev.htm, 29.05.2006.

SIRA NO	KURUM ADI	ÜNVANI	ADI SOYADI	ÜNVANI	ADI SOYADI
11	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	Müsteşar	Haşim ÖĞÜT	Müsteşar Yardımcısı	Nebi ÇELİK
12	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	Müsteşar	Enis YETER	Müsteşar Yardımcısı	Cem TOKER
13	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Müsteşar	Adem ŞAHİN	Müsteşar Yardımcısı	Yavuz CABBAR
14	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	Müsteşar	Doç. Dr. Sami DEMİRBILEK	Müsteşar Yardımcısı	Selahattin ÇİMEN
15	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Müsteşar	Prof. Dr. Mustafa İSEN	Müsteşar Yardımcısı	Mustafa BÜYÜK
16	Çevre ve Orman Bakanlığı	Müsteşar	Prof. Dr. H. Zuhuri SARIKAYA	Müsteşar Yardımcısı	Prof. Dr. Mustafa ÖZTÜRK
17	YÖK	Başkan	Prof. Dr. Erdoğan TEZİÇ		
18	Sayıştay	Başkan	Mehmet DAMAR		
19	Hazine Müsteşarlığı	Müsteşar	H. İbrahim ÇANAKCI	Müsteşar Yardımcısı	Cavit DAĞDAŞ
20	Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı	Müsteşar	Dr. Ahmet TIKTIK	Müsteşar Yardımcısı	Lütfi ELVAN
21	Dış Ticaret Müsteşarlığı	Müsteşar	Tuncer KAYALAR	Müsteşar Yardımcısı	Ülker GÜZEL
22	Gümrük Müsteşarlığı	Müsteşar	Cihat ANCIN	Müsteşar Yardımcısı	Rıza Tuna TURAGAY
23	Denizcilik Müsteşarı	Müsteşar	İsmet YILMAZ	Müsteşar Yardımcısı	Dr. Bekir Sıtkı USTAOĞLU
24	Avrupa Birliği Genel Sekreterliği	Genel Sekreter	B.E. M. Oğuz DEMİRALP		

SIRA NO	KURUM ADI	ÜNVANI	ADI SOYADI	ÜNVANI	ADI SOYADI
25	T.C. Merkez Bankası	Başkan	Süreyya SERDENGEÇTİ	Başkan Yardımcısı	Erdem BAŞÇI
26	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu	Başkan	Dr. A. Zahid AKMAN		
27	Rekabet Kurumu	Başkan	Mustafa PARLAK		
28	Sermaye Piyasası Kurulu	Başkan	Doç. Dr. Doğan CANSIZLAR		
29	BDDK	Başkan	Tevfik BİLGİN		
30	Özelleştirme İdaresi Başkanlığı	Başkan	Metin KİLCİ		
31	Türkiye Atom Enerjisi Kurumu	Başkan	Okay ÇAKIROĞLU		
32	Telekomünikasyon Kurumu	Başkan	Dr. Tayfun ACARER		
33	Kamu İhale Kurumu	Başkan	O. Sener AKKAYNAK	Başkan Yardımcısı	Ahmet ÖZBAKIR
34	Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu	Başkan	Yusuf GÜNAY		
35	Tütün, Tütün Mamülleri Piyasası Düz. Kurumu	Başkan	H. Niyazi ADALI		
36	Şeker Kurumu	Başkan	Abdurrahman ÖZENBAŞ		
37	TÜBİTAK	Başkan	Prof. Dr. Nüket YETİŞ	Başkan Yardımcısı	Prof. Dr. Ömer Z. CEBECİ
38	TİKA	Başkan	Hakan FİDAN		

SIRA NO	KURUM ADI	ÜNVANI	ADI SOYADI	ÜNVANI	ADI SOYADI
39	Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı	Başkan	Ömer DEMİR	Başkan Yardımcısı	Dr. Ünal GÜNDOĞAN
40	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu	Başkan	Ahmet ERTÜRK		
41	Gelir İdaresi Başkanlığı	Başkan	Osman ARIOĞLU	Başkan Yardımcısı	Bülent TAŞ
42	Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu	Başkan	Bülent ÜSTÜNEL		
43	GAP İdaresi Başkanlığı	Başkan	Muammer Yaşar ÖZGÜL		
44	Devlet Personel Başkanlığı	Başkan	Jale Ü. AYGÜL	Başkan Yardımcısı	Seyfullah HACİMÜFTÜOĞLU
45	Türk Standartları Enstitüsü	Başkan	Kenan MALATYALI		
46	Türk Patent Enstitüsü	Başkan	Doç. Dr. Yusuf BALCI		
47	Özürllüleri İdaresi Başkanlığı	Başkan	Dr. Mehmet AYSOY		
48	Özel Çevre Koruma Kurulu	Başkan	Önder KIRAÇ		
49	Sosyal Hiz. ve Çocuk Esirgeme Kurumu	Genel Müdür	İsmail BARIŞ		
50	Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü	Genel Müdür	Mehmet ATALAY		
51	Sosyal Yardımlaşma Dayanışma Genel Müdürlüğü	Genel Müdür	Mevlüt BİLİCİ		

SIRA NO	KURUM ADI	ÜNVANI	ADI SOYADI	ÜNVANI	ADI SOYADI
52	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü	Genel Müdür	Esengül CİVELEK		
53	Aile ve Sosyal Araştırma Genel Müdürlüğü	Genel Müdür	Nesrin Avşar ÇELİK		

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

AD/SOYAD FÜSUN ÖZERDEM
DOĞUM TARİHİ 04 ARALIK 1974
UYRUĞU T.C.
CİNSİYET BAYAN
DOĞUM YERİ KIRKAĞAÇ-MANİSA
MEDENİ DURUMU BEKAR
E-MAIL fusunozerdem@yahoo.com, fusunozerdem@edirne.gov.tr

EĞİTİM BİLGİLERİ

EĞİTİM DURUMU DOKTORA
ÜNİVERSİTE İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ, AVRUPA BİRLİĞİ
ANABİLİM DALI (2003-2007)

YÜKSEK LİSANS

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
(1999-2003)

YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASININ ADI:

*DEMOKRATİKLEŞME KRİTERİ AÇISINDAN
TÜRKİYE, MACARİSTAN, POLONYA ve ÇEK
CUMHURİYETİ'NİN AVRUPA BİRLİĞİ'NE
ENTEGRASYONU/ karşılaştırmalı bir inceleme*

LİSANS

ERCİYES ÜNİVERSİTESİ/ İNGİLİZ DİLİ VE
EDEBİYATI ANABİLİM DALI (1995-1999)

LİSANS TEZ ÇALIŞMASININ ADI:

*A REVIEW OF JANE AUSTEN'S WRITING AND HER
ONGOING POPULARITY WITH CONTEMPORARY
READERS*

LİSE

KIRKAĞAÇ LİSESİ

YABANCI DİL

İNGİLİZCE (Yüksek seviyede)

DENEYİMLER

KURULUŞUN yada EĞİTİM KURUMUNUN ADI	TARİH	POZİSYON
KAYSERİ ADADOLU GÜZEL SANATLAR LİSESİ	1998/1999	İNGİLİZCE ÖĞR.
KARAAĞAÇ PAN. İLKÖĞRETİM OKULU	1999/2004	İNGİLİZCE ÖĞR.
K.A. ALPER YAZOĞLU İLK. OKULU	2004/Halen devam etmekte	İNGİLİZCE ÖĞR.
EDİRNE VALİLİĞİ AVRUPA BİRLİĞİ EŞGÜDÜM MERKEZİ	2004/Halen devam etmekte	KOORDİNATÖR
EDİRNE AB BİLGİ BÜROSU	2006/Halen devam etmekte	KOORDİNATÖR
EDİRNE İL GENÇLİK ve SPOR MÜDÜRLÜĞÜ	2000/Halen devam etmekte	VOLEYBOL İL HAKEMİ
TÜRK ÜNİVERSİTELİ KADINLAR DERNEĞİ EDİRNE ŞUBESİ(TÜKD)	2004/Halen devam etmekte	ÜYE

<u>KATILDIĞI SEMİNER, KURS VE TOPLANTILAR</u>	TARİH	POZİSYON
*İLERİ İNGİLİZCE İLETİŞİM BECERİLERİ KURSU YORK ÜNİVERSİTESİ, İNGİLTERE	AĞUSTOS-1998	Katılımcı
* İNGİLİZCE'DE PROFESYONELLİK KURSU YORK ÜNİVERSİTESİ, İNGİLTERE	AĞUSTOS-EYLUL 1998	Katılımcı
*TEMEL EĞİTİM SEMİNERİ EDİRNE	26 KASIM- 05 ARALIK 1999	Katılımcı
*ADAYLIK EĞİTİMİ- HAZIRLAYICI EĞİTİM EDİRNE	17 OCAK- 02 ŞUBAT 2000	Katılımcı
*BEYKENT KOLEJİ ELT SEMİNERİ (STRATEGIES-BASED INSTRUCTION ON LEARNER STRATEGIES and PREFERENCES) EDİRNE	01 NİSAN 2001	Katılımcı
*5. YILLIK AMERİKAN ÇALIŞMALARI SEMİNERİ “YENİ DÜNYANIN KEŞFİ” MAKEDONYA ÜNİVERSİTESİ SELANİK-YUNANİSTAN	01-06 NİSAN 2002	Katılımcı

<u>KATILDIĞI SEMİNER, KURS VE TOPLANTILAR</u>	<u>TARİH</u>	<u>POZİSYON</u>
*T.C. DIŞIŞLERİ BAKANLIĞI STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ (SAM) STAJ PROGRAMI	30 TEMMUZ-23 AĞUSTOS 2002	Stajer
*6. YILLIK AMERİKAN ÇALIŞMALARI SEMİNERİ “YURTTA VE DÜNYADA HUKUKUN ÜSTÜNLÜĞÜ” MAKEDONYA ÜNİVERSİTESİ SELANİK-YUNANİSTAN	06-11 EKİM 2003	Katılımcı
*7. YILLIK AMERİKAN ÇALIŞMALARI SEMİNERİ “ULUSAL VE GLOBAL AÇIDAN MEDYA” MAKEDONYA ÜNİVERSİTESİ SELANİK-YUNANİSTAN	29 MART-3 NİSAN 2004	Katılımcı
*INTERREG III/A YUNANİSTAN-TÜRKİYE PROGRAMI HİBE YÖNETİMİ SEMİNERİ İZMİR	07-08 ARALIK 2004	Katılımcı
*INTERREG III/A YUNANİSTAN-TÜRKİYE PROGRAMI ORTAK TEKNİK SEKRETERYA EĞİTİMİ ATİNA ve GÜMÜLCİNE	07-12 MART 2005	Katılımcı
*SINIR ÖTESİ İŞBİRLİĞİ VE SİVİL SAVUNMA TOPLANTISI HASKOVA-BULGARİSTAN	06-07 ARALIK 2005	Katılımcı
*GENÇ İŐÇİLER VE GENÇLER ARASINDA TECRÜBE VE GENÇ KATILIM MODELLERİ ÜZERİNE SEMİNER AB GENÇLİK PROGRAMI EYLEM 5 TORİNO-İTALYA	15-20 MART 2005	Proje Ana Ortağı ve Kafile Başkanı
*BALKAN-KARADENİZ BÖLGESİ ve 2007-2013 YILLARI AB İŞBİRLİĞİ POLİTİKALARININ GELECEĞİ CPMR/BALKAN KARADENİZ BÖLGESEL KOMİSYONU KAVALA-YUNANİSTAN	31 MART-1 NİSAN 2005	Katılımcı ve Edirne İrtibat KiŐisi
*SİVRİSİNEK KONTROLÜ VE KAMU SAĞLIĞININ KORUNMASI SINIR VALİLİKLERİ SINIR ÖTESİ İŞBİRLİĞİ AĞI SEREZ-YUNANİSTAN	3-4 NİSAN 2005	Katılımcı ve Ağım Türk Tarafı İrtibat KiŐisi

<u>KATILDIĞI SEMİNER, KURS VE TOPLANTILAR</u>	<u>TARİH</u>	<u>POZİSYON</u>
*BULGARİSTAN-TÜRKİYE SINIR ÖTESİ İŞBİRLİĞİ 2006 YILI PROGRAMLAMASI SOFYA-BULGARİSTAN	24-25 OCAK 2006	Katılımcı
*AB BİLGİ BÜROLARI KOORDİNASYON TOPLANTISI ADANA	14-15 ŞUBAT 2006	Katılımcı
*BULGARİSTAN-TÜRKİYE SINIR ÖTESİ İŞBİRLİĞİ DEĞERLENDİRME TOPLANTISI HASKOVA-BULGARİSTAN	3 KASIM 2006	Katılımcı
*AB BİLGİ BÜROLARI AĞI KOORDİNASYON TOPLANTISI GAZİANTEP	19-20 ŞUBAT 2007	Katılımcı

<u>GÖREV ALDIĞI/DÜZENLEDİĞİ</u> <u>ETKİNLİKLER</u>	<u>TARİH</u>	<u>POZİSYON</u>
*ULUSLARARASI 1. BALKAN SEMPOZYUMU (<i>INTERNATIONAL 1st BALKAN SYMPOSIUM</i>) EDİRNE	20-21 NİSAN 2000	Sunucu ve Çevirmen
*SINIR GEÇİŞLİ KİRLİLİK BALKAN ÇEVRE BİRLİĞİ 4. ULUSLARARASI KONFERANSI (<i>TRANSBOUNDARY POLLUTION- 4th INTERNATIONAL CONFERENCE of the BALKAN ENVIRONMENTAL ASSOCIATION B.EN.A</i>) EDİRNE	18-21 EKİM 2001	Çevirmen
*ORTAK KÜÇÜK PROJELER FONU I. TEKLİF ÇAĞRISI BİLGİLENDİRME TOPLANTISI EDİRNE	18 KASIM 2004	Koordinatör
*ORTAK KÜÇÜK PROJELER FONU AB HİBE MEKANİZMASI EĞİTİMİ EDİRNE	24-26 KASIM 2004	Koordinatör
*BULGARİSTAN, YUNANİSTAN, TÜRKİYE ARASINDA SINIR ÖTESİ İŞBİRLİĞİ ve UNESCO MaB BIYOSFER REZERVLERİ KONULU ATÖLYE ÇALIŞMASI EDİRNE	6-8 TEMMUZ 2005	Koordinatör ve Moderatör
*KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASI AB GENÇLİK PROGRAMI EYLEM 5 EDİRNE	4-8 EKİM 2005	Proje Koordinatörü
*ORTAK KÜÇÜK PROJELER FONU II. TEKLİF ÇAĞRISI BİLGİLENDİRME TOPLANTISI EDİRNE	13 NİSAN 2006	Koordinatör
*ORTAK KÜÇÜK PROJELER FONU PROJE HAZIRLAMA EĞİTİMİ EDİRNE	20-22 NİSAN 2006	Koordinatör
*AB YOLUNDA TÜRKİYE’NİN YAKLAŞIMLARI VE PERSPEKTİFLERİ KONFERANS EDİRNE	3 MAYIS 2006	Koordinatör ve Konuşmacı
*AB İLETİŞİM STRATEJİSİ, EDİRNE AB BİLGİ BÜROSU, AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE-AB ARASINDAKİ MALİ İŞBİRLİĞİ KONFERANS KIRKLARELİ	10 MAYIS 2006	Konuşmacı

<u>GÖREV ALDIĞI/DÜZENLEDİĞİ</u> <u>ETKİNLİKLER</u>	<u>TARİH</u>	<u>POZİSYON</u>
*AB İLETİŞİM STRATEJİSİ, EDİRNE AB BİLGİ BÜROSU, AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE-AB ARASINDAKİ MALİ İŞBİRLİĞİ KONFERANS TEKİRDAĞ	11 MAYIS 2006	Konuşmacı
*3. EKMEK YORTUSU ORESTIADA-YUNANİSTAN	17-18 HAZİRAN 2006	Kafile Başkanı
*AB ÜYELİĞİ NE ANLAMA GELMEKTEDİR VE MÜZAKERELER SÜRECİ KONFERANS EDİRNE	22 HAZİRAN 2006	Koordinatör
*BÖLGESEL KALKINMA VE YAPISAL FONLAR KONFERANS EDİRNE	6 EKİM 2006	Koordinatör
*AB SOSYAL POLİTİKASI VE İSTİHDAM KONFERANS EDİRNE	30 EKİM 2006	Koordinatör
*LEONARDO DA VINCI MESLEK EĞİTİM PROGRAMI BİLGİLENDİRME TOPLANTISI EDİRNE	4 ARALIK 2006	Koordinatör
*KATILIM ÖNCESİ MALİ YARDIM ARACI (IPA - INSTRUMENT OF PRE-ACCESSION ASSISTANCE) BİLGİLENDİRME TOPLANTISI EDİRNE	2 ŞUBAT 2007	Koordinatör
*ORTAK KÜÇÜK PROJELER FONU III. TEKLİF ÇAĞRISI BİLGİLENDİRME TOPLANTISI EDİRNE	14 ŞUBAT 2007	Koordinatör
*ORTAK KÜÇÜK PROJELER FONU PROJE HAZIRLAMA EĞİTİMİ EDİRNE	14-15 ŞUBAT 2007	Koordinatör

GÖREV ALDIĞI/DÜZENLEDİĞİ
ETKİNLİKLER

TARİH

POZİSYON

*KATILIM ÖNCESİ
MALİ YARDIM ARACI
(IPA - INSTRUMENT OF PRE-ACCESSION
ASSISTANCE)
BİLİNÇLENDİRME TOPLANTISI
EDİRNE

21 ŞUBAT 2007

Koordinatör

DİĞER

YÜRÜTTÜĞÜ/İZLEDİĞİ AB PROJELERİ

* EDİRNE EKMEKÇİZADE KERVANSARAYI'NIN RESTORASYONU PROJESİ
(TÜRKİYE'NİN AB FİNANSMANLI İLK RESTORASYON PROJESİ, TOPLAM BÜTÇE:
2.401.000 EURO)

EDİRNE VALİLİĞİ ADINA PROJE YÜRÜTÜCÜSÜ

* EDİRNE GENÇ İŞADAMLARI DERNEĞİ'NİN 2003 BULGARİSTAN-TÜRKİYE SINIR ÖTESİ
İŞBİRLİĞİ PROGRAMI'NDAN HİBE KAZANAN TÜRK BULGAR TURİZM VE KÜLTÜR
DEĞİŞİM VE GELİŞİM MERKEZİ ADLI PROJESİ

***DPT VE MERKEZİ FİNANS VE İHALE BİRİMİ ADINA PROJE İZLEYİCİSİ-
DEĞERLENDİRİCİSİ***

* EDİRNE TİCARET VE SANAYİ ODASI'NIN 2003 BULGARİSTAN-TÜRKİYE SINIR ÖTESİ
İŞBİRLİĞİ PROGRAMI'NDAN HİBE KAZANAN TÜRKİYE BULGARİSTAN SINIR ÖTESİ
BİLGİ KÖPRÜSÜ ADLI PROJESİ

***DPT VE MERKEZİ FİNANS VE İHALE BİRİMİ ADINA PROJE İZLEYİCİSİ-
DEĞERLENDİRİCİSİ***

* EDİRNE GENÇ İŞADAMLARI DERNEĞİ'NİN 2004 BULGARİSTAN-TÜRKİYE SINIR ÖTESİ
İŞBİRLİĞİ PROGRAMI'NDAN HİBE KAZANAN TURİZM SEKTÖRÜNÜN GELİŞİMİ İÇİN
ARA ELEMAN VE GİRİŞİMCİ YETİŞTİRME PROGRAMI ADLI PROJESİ

***DPT VE MERKEZİ FİNANS VE İHALE BİRİMİ ADINA PROJE İZLEYİCİSİ-
DEĞERLENDİRİCİSİ***

* EDİRNE ESNAF VE SANATKARLARI ODALARI BİRLİĞİ'NİN 2004 BULGARİSTAN-
TÜRKİYE SINIR ÖTESİ İŞBİRLİĞİ PROGRAMI'NDAN HİBE KAZANAN SINIR İLLERİNDE
ESNAF VE SANATKARIN TEŞVİKİ ADLI PROJESİ

***DPT VE MERKEZİ FİNANS VE İHALE BİRİMİ ADINA PROJE İZLEYİCİSİ-
DEĞERLENDİRİCİSİ***

* ANADOLU FOLKLOR VAKFI EDİRNE ŞUBESİ'NİN 2004 BULGARİSTAN-TÜRKİYE SINIR
ÖTESİ İŞBİRLİĞİ PROGRAMI'NDAN HİBE KAZANAN FELEĞİN ÇEMBERİ DÖNDÜĞÜNDE
ADLI PROJESİ

***DPT VE MERKEZİ FİNANS VE İHALE BİRİMİ ADINA PROJE İZLEYİCİSİ-
DEĞERLENDİRİCİSİ***

* MERKEZ İLKÖĞRETİM OKULU'NUN 2004 BULGARİSTAN-TÜRKİYE SINIR ÖTESİ
İŞBİRLİĞİ PROGRAMI'NDAN HİBE KAZANAN SERHAD KARDEŞLİĞİ ADLI PROJESİ

***DPT VE MERKEZİ FİNANS VE İHALE BİRİMİ ADINA PROJE İZLEYİCİSİ-
DEĞERLENDİRİCİSİ***

YÜRÜTTÜĞÜ/İZLEDİĞİ AB PROJELERİ

* EDİRNE ROMAN KÜLTÜRÜNÜ ARAŞTIRMA, GELİŞTİRME, YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ'NİN 2004 BULGARİSTAN-TÜRKİYE SINIR ÖTESİ İŞBİRLİĞİ PROGRAMI'NDAN HİBE KAZANAN ROMAN HALK MÜZİKLERİYLE SINIRLARIN ÖTESİNDE KÜLTÜREL İŞBİRLİĞİ ADLI PROJESİ
DPT VE MERKEZİ FİNANS VE İHALE BİRİMİ ADINA PROJE İZLEYİCİSİ-DEĞERLENDİRİCİSİ

YAYIMLANAN ESERLER

AVRUPA KOMİSYONU İLERLEME RAPORLARINA GÖRE İNSAN HAKLARI ve AZINLIKLARIN KORUNMASI KONUSU AÇISINDAN TÜRKİYE, MACARİSTAN, POLONYA ve ÇEK CUMHURİYETİ'NİN AVRUPA BİRLİĞİ'NE ENTEGRASYONU/1998-2002 DÖNEMİ KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ, SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ, OCAK 2003, CİLT 3, SAYI 1.

EDİRNE EKMEKÇİZADE KERVANSARAYI'NIN RESTORASYONU, YÖRE DERGİSİ, EDİRNE, İNKILAP KİTABEVİ, 2006, YIL: 7, SAYI: 76.

ÖZEL İLGİ ALANLARI

AVRUPA BİRLİĞİ İLE İLGİLİ ARAŞTIRMA YAPMAK
ULUSLARARASI İLİŞKİLERLE İLGİLİ TAKIM ÇALIŞMASI
PROJE ARAŞTIRMASI YAPMAK
VOLEYBOL (11 YIL PROFESYONEL VOLEYBOLCULUK)
FARKLI KÜLTÜRDEN GELEN İNSANLARLA TANIŞMAK

REFERANSLAR

Nusret MİROĞLU
EDİRNE VALİLİĞİ
VALİ
0.284.213 91 80

Abdulkadir YAZICI
EDİRNE VALİLİĞİ
VALİ YARDIMCISI
0.284.213 91 81

Prof. Dr. SİBEL TURAN
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
BÖLÜM BAŞKANI
0 284 235 71 51/ 148
sibelturan@ttnet.net.tr

Büyükelçi MURAT BİLHAN
T.C. DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI
STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
MERKEZ MÜDÜRÜ
0 312 436 58 12